

บรรณานุกรม

เอกสารตัวเขียน

ท้าวบาเจือง. เอกสารโบราณ ตัวอักษรไทยน้อย หมวกกลอนอ่าน เลขที่ 427
ตู้ 129 ชั้น 5/4 ประวัติ สมบัติหอสมุดแห่งชาติ.

ท้าวบาเจือง. สมุดไทยขาว ตัวอักษรไทยปัจจุบัน เลขที่ 46, 47, 48 และ 49
ตู้ 113 ชั้น 5/5 มัคที่ 5 ประวัติ สมบัติเก่าของหอสมุด.

ท้าวหุ่ง. สมุดฝรั่ง ตัวอักษรไทยปัจจุบันเขียนท้ายคินสอ หมวกกลอนอ่าน เลขที่ 2,
3, 4 ตู้ 113 พ. 2 ประวัติ นายสุศักดิ์จากฉบบัอักษรลาวเจียง เมื่อ
เดือนกันยายน 2461.

ภาษาไทย

หนังสือและวารสาร

โคลงนิราศทริภุชชัย ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ๗ นคร สอนกับคณฉบบัเชียงใหม่.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2516.

"โคลงเรื่องประทุมสังกา". ใน ราชสัมภารากรลิลิต. (อนุสรณ์ในงานพระราชทาน
เพลิงศพ หม่อมขาว เกษมศรี ในพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศุภโยคเกษม)
พระนคร : แพร่การช่าง, 2505.

จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. ของค้อसान. (ภาคสอง). กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภากการพิมพ์,
2526. (โครงการส่งเสริมหนังสือตามแนวพระราชดำริ อันดับที่ 11).

จิตร ภูมิศักดิ์. ความเป็นมาของคำสยาม, ไทย, ลาว และขอม และลักษณะทางสังคม
ของชื่อชนชาติ. กรุงเทพมหานคร : โรงสยามการพิมพ์, 2519.
(มูลนิธิโครงการตำรา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์
แห่งประเทศไทย).

_____ . บทวิเคราะห์มรดกวรรณคดีไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศตวรรษ, 2523.

_____ . โครงการแข่งน้ำและข้อคิดใหม่ในประวัติศาสตร์ไทยลุ่มน้ำเจ้าพระยา.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2524.

เจริญชัย ชนไฟโรจน์. หมอลำหมอลำแคน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสมัย, 2526.
(โครงการส่งเสริมหนังสือตามแนวพระราชดำริ อันที่ 16).

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ เรณู วิชาศิลป์. ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทยอาหมจากการอ่านอาหม-บราวจีภาษาไท. เอกสารอันที่ 11 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ วิทยาลัยครูเชียงใหม่, 2528 เอกสารอักษรสำเนา.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ศักตินากับพัฒนาการของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : นำอักษรการพิมพ์, 2519.

ขุนนวมตำรากลอนฉบับหอพระสมุทวชิรญาณ. กรุงเทพมหานคร : คุรุสภา, 2519.

กนุพล ไชยสินธุ์ และ ทองสุข จารุเมธีชน, ผู้ปริวรรต. ท้าวปี-บาเจือง. ภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยครูเลย, เอกสารอักษรสำเนา, 2523.

ตี จี อี ฮอลล์. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 1. คุณวรุณยุพา สนิทวงศ์ และคณะ, ผู้แปล, ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ อนันต์ กาญจนพันธุ์, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา, 2526.

ท้วน ลี เชิง. พลิกต้นตระกูลไทย. สืบสาวสายธารไท-สยาม ตามเค้าเอกสารจีนโบราณ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2519.

ตำนานพระยาเจือง เล่ม 1 และ เล่ม 2. หนังสือปริวรรตจากคัมภีร์โบราณ ชุด ตำนานเมืองและกฎหมายลานนา. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ ศูนย์ส่งเสริมและศึกษาวัฒนธรรมลานนาไทย วิทยาลัยครูเชียงใหม่, เอกสารอักษรสำเนา, 2524.

ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่. คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2514.

ตำนานสิบห้าราชวงศ์ เล่มที่ 1 ผูกที่ 1-2. โครงการวิจัยคัมภีร์โบราณในภาคเหนือ ระยะที่ 1 งานวิจัยลานนาศึกษา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ม.ค. 2524 เอกสารอักษรสำเนา.

เจิม วิชาคย์พจนกิจ. ประวัติศาสตร์อีสาน. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515.

ทวาทศมาส โคลงคั่น. พร้อมทั้งพระวิจารณ์ของ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภ
พฤชยากร. นายฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ คั่นคว่ำรวบรวม. พระนคร :
โรงพิมพ์ศิริมิตรการพิมพ์, 2512.

ทวี สว่างบุญญากร. ตำนานพื้นเมืองสิบสองปันนา. กรุงเทพมหานคร : มิตรนรา
การพิมพ์, 2529. (โครงการตำรามหาวิทยาลัย ห้องจำหน่ายหนังสือ
สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่).

_____. (ผู้ปริวรรต) ตำนานเมืองเชียงตุง กรุงเทพฯ : บริษัทลิวอิงจำกัด,
2529. โครงการตำรามหาวิทยาลัย สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทองสืบ สุภะมารค. พงศาวดารลาว. กรุงเทพมหานคร : ศรุสภา, 2528.

ชวช ภูมโนทก. พื้นเวียง : การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมอีสาน.
เอกสารวิจัยหมายเลข 20 สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
เอกสารอัครสำเนา, 2526.

_____. วรรณกรรมอีสาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเคียนส์ไทร์, 2522.

_____. วิจารณ์ "ตำนานพระยาเจือง." มนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2525).

ธิดา สาระยา. "การศึกษาบทบาทและหน้าที่ของตำนานประวัติศาสตร์ในพัฒนาการ
ทางประวัติศาสตร์ของอาณาจักรเชียงใหม่". วารสารรวมบทความ
ประวัติศาสตร์ ฉบับที่ 6 กรุงเทพมหานคร : แสงรุ่งการพิมพ์, 2527.
(สมาคมประวัติศาสตร์จัดพิมพ์).

นราธิปประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. พงศาวดารไทยใหญ่.
กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2505.

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. ไทยสิบสองปันนา. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

_____. ลือ คนไทยในประเทศจีน (ไทยสิบสองปันนา เล่ม 2). พระนคร :
โรงพิมพ์รับพิมพ์, 2498.

ประทีป ชุมพล. "ท้าวอู่หรือเจือง วรรณกรรมเอกของอีสาน." โลกหนังสือ ปีที่ 3 ฉบับที่ 5 (กุมภาพันธ์ 2523).

ประเสริฐ ผนคร. "ประวัติศาสตร์สมัยก่อนไทยเข้ามาในเอเชียอาคเนย์" ใน แถลงงานประวัติศาสตร์. เอกสารโบราณคดี ปีที่ 13 เล่ม 1 (เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2522).

_____. "สมัยไทยก่อนสมัยสุโขทัย" ใน แถลงงานประวัติศาสตร์. เอกสารโบราณคดี ปีที่ 13 เล่ม 1 (เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2522).

ปรีชา พิณทอง, ผู้ชำระ. ขุนนางอ้าว. อุดรราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม, 2524.

_____. รวมวรรณคดีอีสาน. เล่ม 1 ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

_____, ผู้ชำระ. สังข์ศิลป์ชัย อุดรราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม, 2524.

ปวงคำ คุ้มเขียว, ผู้ปริวรรต. ทับพื้นเมืองเรื่องคำวลีสองพันนาเชียงรุ่งและ
เชื้อเครือเจ้าแผ่นดินแสนหวีฟ้า. เอกสารถ่ายสำเนา, 2526.

_____, ผู้ปริวรรต. ศาสตร์พรหมเมืองเชียงเจิง. เอกสารพิมพ์ดีด, 2524.

"พงสาวดารเมืองเงินยาง เชียงแสน" ใน ประชุมพงสาวดาร เล่ม 34.

กรุงเทพมหานคร : ศุภสภา, 2512.

"พงสาวดารเมืองล้านช้าง" ใน ประชุมพงสาวดาร เล่ม 2. กรุงเทพฯ : ศุภสภา, 2506.

พ. ๗ ประมวณมารค, ผู้รวบรวมและเรียบเรียง. กำสรวณศรีปราชญ์ นิราศนรินทร์
ศรีปราชญ์ และกำสรวณศรีปราชญ์. พระนคร : แพร่พิทยา, 2511.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, 2526.

พจนานุกรมภาคอีสาน-ภาคกลาง. ฉบับประชาชนสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ศิสุสมหาเถระ).

กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2515.

พรมประศาสน์, ชุน. เสียวสวาสศึกากลอน. อุดรราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม, 2510.

พระราชพงสาวดารกรุงศรีอยุธยาและพงสาวดารเหนือ เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร : ศุภสภา, 2504.

- ไพฑูรย์ พรหมวิจิตร. โคลงกลบทล้านนา. เอกสารอักษรสำเนา, 2528.
- มหาชาติคำหลวง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2516.
- มานิต วัลลิโกคม. ตำนานสิงหนวัติกุมาร ฉบับสอบค้น. คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี จัดพิมพ์เผยแพร่, 2516.
- ยวนพ่ายเคลงกั้น ถวายพระเกียรติ พระเจ้าช้างเผือก กรุงเก่า. พร้อมด้วยข้อวินิจฉัยทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ประเพณี วัฒนธรรม ของ นายฉันทิชย์ กระแสสินธุ์. พระนคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2513.
- แย้ม ประพัฒน์ทอง. พระคัมภีร์สุโขชาสังการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2) พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2512.
- รวเรศพิสิษฐ, พระ. คู่มือลิลิตพระลอ. พระนคร : บริการทองจำกัศ, 2504. (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดพิมพ์).
- วาคภุภะ. อสังการศาสตร์ของวาคภุภะ (ป.ส.ศาสตร์ แปล). พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2504. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ คุณหญิงรีว เกษตรหิรัญรักษ์ วันที่ 23 พฤศจิกายน 2504).
- วิลเลียม คลิฟตัน คอคคั. ชนชาติไทย. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2513. (พิมพ์เป็นบรรณาการเนื่องในงานฌาปนกิจศพ นางยี่สุ่น ธีระวัฒน์).
- สงวน โชติสุขรัตน์. ประชุมตำนานลานนาไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์, 2515.
- _____. อศิตกาลแห่งลานนาไทยเชียงใหม่. เชียงใหม่ : สงวนการพิมพ์, 2512.
- สมณกุลวงศ์, พระ. วรรณคดีไทยอีสานเรื่องขุนทิง. พิฑูรย์ มลิวัลย์, ผู้ตรวจชำระ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, 2511. (คณะกรรมการฟื้นฟูวรรณคดีไทยอีสาน พิมพ์เผยแพร่).
- สมุทรโฆษคำฉันท์. พระนคร : ศุภสภา, 2502.

- ลีลา วีระวงศ์, ผู้ชำระ. ท้าวสูงหรือเจือง. พระนคร : มิตรไทย, 2486.
สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า สังฆนายก พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทาน
เพลิงศพ พระศาสนคิลก (ชิตเสโน เสน) พระครูวิโรจน์ (นุตโร รอก)
และในงานฌาปนกิจศพ พระมหารัตน์ ภูฎปาโล กับพระอาจารย์เสาร์
กนฺตสีโล จังหวัดอุบลราชธานี 10-16 เมษายน 2486.
- สุนนชาติ สวัสดิ์กุล, ม.ร.ว. "เรื่องสอบสวนการแต่งลิลิตพระลอ". วารสารแห่ง
สมาคมคนวิชาประเทศไทย. ฉบับภาษาไทย เล่ม 3 (สิงหาคม 2488).
- เสฎฐียรโกเศศ-นาคะประทีป. เมืองสวรรค์ ผีसाง เทวคา. พระนคร : สำนักพิมพ์
บรรณาการ, 2515.
- อริยานุวัตร เขมจารี, พระ, ผู้ชำระ. สาส์นสมที่ศึกและสิปฺสู. มหาสารคาม :
อักษรทองการพิมพ์, 2512. คณะกรรมการจัดพิมพ์เป็นของข้าราชการ
งานพระราชทานเพลิงศพ พระครูกรมลวิสุทธิ (โชติ).
- _____. ผู้ชำระ. สีทนคัมโนราห์. มหาสารคาม : อักษรทองการพิมพ์, 2513.
(ศูนย์อนุรักษ์วรรณคดีภาษาตะวันออกเฉียงเหนือ วัคิมหาชัย จ.มหาสารคาม
จัดพิมพ์เผยแพร่).
- _____. ผู้ชำระ. สุพรรณานาคชาคก. มหาสารคาม : อักษรทองการพิมพ์,
2513. (ศูนย์อนุรักษ์วรรณคดีภาษาตะวันออกเฉียงเหนือ วัคิมหาชัย
จ. มหาสารคาม จัดพิมพ์เผยแพร่).
- _____. ผู้ชำระ. สุพรหมโมกษา. มหาสารคาม : อักษรทองการพิมพ์, 2512.
(ศูนย์อนุรักษ์วรรณคดีภาษาตะวันออกเฉียงเหนือ วัคิมหาชัย จ.มหาสารคาม
จัดพิมพ์เผยแพร่).
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, ผู้ปริวรรต. "ตำนานเมืองพะเยา" ใน ตำนานเมืองพะเยา
และคำเล่นคำขอ. คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่
วิทยาลัยครูเชียงใหม่ เอกสารลำดับที่ 8, เอกสารอีกสำเนา, 2526.
- อุบลสิคุญปมาจารย์, พระ (สิริจันโท จันทร), ผู้ชำระ. กาพย์ปูลอนหลาน หลานสอนปู่.
อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม, 2527.

วิทยานิพนธ์

- ชลกา ศิริวิทย์เจริญ. "การศึกษาลิลิตทะเลงพ่ายในแนวสุนทรียศาสตร์". วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2519.
- กนุพล ไชยสินธุ์. "ท้าวเปี้ยควายเงิน : การศึกษาเชิงวิเคราะห์". วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2527.
- ชวีช ปุณโณทก. "อักษรไทยน้อย : การศึกษาในค่านักขรวิทยา". วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร,
2522.
- ประคอง เจริญจิตรกรรม. "วรรณกรรมอีสาน : สังขศิลป์ชัย". วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- สัลลนา ศิริเจริญ. "อสังการในมหาชาติคำหลวง". วิทยานิพนธ์ปริญญาคุฎกบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- สมพงษ์ ปรีชาจินตาวุฒิ. "การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องโลกุปัติ". วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2528.
- สุนีย์ ศรณรงค์. "การวิเคราะห์วรรณคดีเรื่องกำสรวลศรีปราชญ์". วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2516.
- สุมาลี กิยะกุล. "สมุทรโฆษคำฉันท์ ส่วนที่แต่งสมัยกรุงศรีอยุธยา : การวิเคราะห์
และวิจารณ์เชิงประวัติ". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- สุริรัตน์ หาญคำ. "สุริวงศ์ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน : การศึกษาเชิงวิเคราะห์".
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชา
ภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527.

ภาษาลาว

ท. เกน, ผู้เก็บโรม. บันทึกเรื่องราวชีวิตของชนชั้นวรรณะที่ลาวเวียงจันทน์. เวียงจันทน์, 2503.

กระทรวงศึกษาธิการ. วัฒนธรรมภาษาลาว. พิมพ์ที่ 2 (เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ, 2505).

วันนักษัตรลาว รวบรวมบันทึกสะพาลาว. 2516.

วันนักษัตร. ฉบับที่ 3 (ประจำเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน พุทธศักราช 2493).

วันนักษัตร. ฉบับที่ 3 (ประจำเดือนเมษายน พุทธศักราช 2497)

วันนักษัตร. ฉบับที่ 4 (ประจำเดือนมกราคม พุทธศักราช 2497)

วันนักษัตร. ฉบับที่ 8 (ประจำเดือนตุลาคม พุทธศักราช 2501)

วันนักษัตร. ฉบับที่ 9 (ประจำเดือนตุลาคม พุทธศักราช 2501)

ลีลา วีระวงส์, ไวยากรณ์ลาว ภาค 4 สันตหัตถ์. รวบรวมบันทึกสะพาลาว, 2513.

_____, ผู้ชำระ. ท้าวฮุ่งหรือเจือง. เอกสารพิมพ์ดีด.

ภาษาอังกฤษ

Archaimbault, Charles. The New Year Ceremony at Basak (South Laos). A bridged translation by Simone B. Boas. Data paper : Number 78 Southeast Asia Program, Department of Asian Studies, Cornell University, Ithaca, New York, 1971.

Berval, Rene de. Kingdom of Laos The Land of the Million Elephants and of the White Parasol. France : A. Bontemps Co., Ltd., Limoges, 1959.

Chamberlain, James R. "Thao Hung or Cheung : A Tai Epic Poem". Paper presented at the conference on Sino-Tibetan Languages, Copenhagen, 1982.

- Chamberlain, James R. "Remarks on the Origin of Thao Hung or Cheuang." Paper presented at the International Conference on Thai Studies, Bangkok, August 1983.
- Coedes, G. The Making of South East Asia. California : University of California Press, paperback reissued, 1983.
- Dhida Saraya. The Development of the Northern Tai States from the Twelfth to the Fifteenth Centuries. A thesis submitted to the Department of History of the University of Sydney in fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy, 1982.
- Gedney, William J. "Siamese Verse Forms in Historical Perspective" Paper presented in the Conference on Southeast Asian Aesthetics, Cornell University, New York. August 1973.
- Kerr, Allen D. Lao-English Dictionary. Washington D.C. : The Catholic University of America Press, 1972.
- Lebar, Frank M. et al. Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia. New Haven : Human Relations Area Files Press, 1964.
- Lebar, Frank M. and Suddard, Adrienne. Laos, its people its society its culture. New Haven : Human Relations Area Files Press, 1967.
- Mangrai, Sao Saimong. The Padaeng Chronicle and the Jengtung State Chronicle Translated. Michigan papers on South and Southeast Asia no.19; Michigan, 1981.
- Marcus, Russel. English-Lao, Lao-English Dictionary. Tokyo : The Charle E. Tuttle Company, Inc. of Rutland, Vermont & Tokyo, Japan. 16th printing, 1982.

- Ratnam, Perala. Laos and Its Culture. New Delhi : Tulsi Publishing House, 1982.
- Rosenberg, Klaus. "A Preliminary Study in The History of Khun Chuang." Paper presented at the International Conference on Thai Studies, Bangkok, August 1983.
- Terwiel, B.J. The Tai of Assam and Ancient Tai Ritual. Gaya : Centre for South East Asian Studies, 1980.
- Wyatt, David K. Thailand : A Short History. Yale University Press and Tai Watana Panich Co., Ltd., 1984.
- ราชอาณาจักรลาว
- Archambault, C. "Les Rites l'obtention de la pluie à Luong Prabang." B.S.E.I., N.S., Tome XLIII, No. 3, 3e Trimestre 1968, pp. 199-217.
- _____. Structures Religieuses Lao (Rites et Mythes). Editions Vithagna, Vientiane, 1973.
- Deydier H. Introduction à la Connaissance du Laos. Imprimerie Française D'Outre-Mer, Saigon, 1952.
- Dore, Pierre S. (Amphay). Contribution Ethno-Historique à la Connaissance de la Culture Louang Phrabanaise. Mémoire présenté pour le Doctorat d'Etat es-Lettres & Sciences humaines, Université Paris V René Descartes, 1987.
- Guignard, Théodore. Dictionnaire Laotien-Français. Hongkong : Imprimerie de Nazareth, 1912.

Perlus Michel. "Le Recit Khamou de Chuang et Ses Implications Historique pour Le Nord-Laos." Asie du Sud-Est et Monde Insulindien. Bulletin du Centre de Documentation et de Recherche. Centre National de la Recherche Scientifique Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, 1979, vol. X, n'2, 3, 4.

Reinhorn, Marc. Dictionnaire Laotien-Francais. Paris : Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, 1970.

สัมภาษณ์

เจ้าหม่อมคำมูล อดีตเจ้าเมืองแซ่ ลิบสองพันนา, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2529.

เจ้าหม่อมคำลือ หรือ เตาซื่อชิน นักวิชาการประจำสถาบันชนชาติส่วนน้อยแห่งยูนนาน, อดีตกษัตริย์องค์สุดท้ายแห่งลิบสองพันนา, สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2528 และ 12 มีนาคม 2529.

เจ้าหม่อมมณีคำ, เชื้อพระวงศ์กษัตริย์แห่งลิบสองพันนา, อดีตผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในรัชสมัยเจ้าหม่อมคำลือ, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2529.

พระอริยานุวัตร (เขมจาร์ เถระ), ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม ประเพณี และวรรณคดีอีสานล้านช้าง, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2528.

พราหมณ์ชวิน รังสิพราหมณ์กุล, วิชาการหัวหน้าพราหมณ์, สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2529.

พิฑูรย์ มลิวัลย์, ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม ประเพณี และวรรณคดีอีสานล้านช้าง, สัมภาษณ์, 2 มิถุนายน 2529.

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร, ราชบัณฑิต (สาขาประวัติศาสตร์), สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2528.

ကဏ္ဍ

ภาคผนวก ก.

มหากาพย์เรื่องท้าวบาเจือง
การปริวรรตโดยคงอักษรวิธีตามต้นฉบับโบราณและโดยใช้อักษรวิธีไทยปัจจุบัน
(เฉพาะตอนต้นซึ่งต่างและไม่มีในฉบับพิมพ์)

การปริวรรตโดยคงอักษรวิธีตามต้นฉบับโบราณ

เมื่อนั้น	บุญเรืองดูแดนคุณ	ลงเกิด	1
	ท้าวไทยหนาในทอง	แมตน	
	นับวันโคสืบเคื่อน	พ่ชวบ	
	ละคูวงล่าเคื่อนหา	ชวบเถิง	
นางกั	ยีนปวดทองหนักหนวง	โนคิง	
	พอยามเถิงเพียงคีน	เคื่อนชาย	
	นาทีล่าเถิงแก	ไกรุง	
นางกั	ประสูตแกนแก้วงามลวน	ลูกแมน	
คอมวา	ท้าวออกแล้วรอร่า	โนโรง	
	แซว ๆ เขายาลัว	โชมกลาง	
	กลางคน บายเอาดาชุมพู	ทางเทค	
	มาหมเจ้าแพงลาน	ลูกจอม	
กลางพอง	ชัคเขาไถห้หะบาส	บั้งคม	
	สน ๆ คับคังโรง	โลมกลาง	
	เขากัปุ่น...หาลัว	เถ้าแก	
	ยี่ไสคองปุแล้ว	นอกผี	
ลัวกั	เชินความไทเถิงสว่าง	ผีไทย	
	รยกชุกายควางฟ้า	ฟากสวี	
จักวาลูกไผ	โหรีบควนมาเอา	หวยเหิน	
	หังแดน ถวนชะพุนาฟากวางบน มาเอา		2

	ทุกที่ค้ายแดนเดา	ชูแค้น
อันวา	ใจไคนำตักตาคสินทอง	มาเอา
	หลายชุมผีสีหมื่นแสน	นอนเฝ้า
อันวา	อาร์กเจานาคา ทาวไทย	มาเอา
	เจ้าแอกคฺยไจกา กวาสวาง	มาเอา
ลัวกั	ปฐุความตานคองชาน	แซมวน
	ทุกที่เทียนโสมเจ้า	รยกชวัน
มาเป็	หนักหนินเนียนอยออน	ชวันหัว
มาเป็	หังแซนคมไหลชวา	ชวันเจ้า
อันวา	แอวองอวนเลางาม	ชวันพะเนค ก็มา
	ป็นอยุพหันไนหยาว	หมื่นปี
	สวา ๆ รองคัมคัง	โสมชวัน
เขาก็	โสมบาคานไสนม	ปฐุปอน
หังอิน	สวา ๆ ฟาเทงหัว	รองรำ
	แซวอันฉายฉันชู	รุงจวน
	คิน ๆ กองโทพาค	คิกอง
	สยงละงมจันหัวเมือง	คังกอง
เขาจึง	ปฐุความไหวพยาจอม	ทนพอ
	ปะนมนอบทาวแดงถอย	กาวกอน
อันวา	นาที่ล่ำถึงแก	ไกรุง
คินนี้	จอมแจมเจ้าปฐุโค	ลูกชาย
	งามเลสล่ำ ๆ ยิง	ไนมะนุส
อันวา	เลาคังคือคูอิน	โสมไว
เมื่อนั้น	หันย่ำพยาจอม	ชมจีน
	แล้วสวยหนาพาพอม	ท่ามา
	ทุกที่ไโรมรอก	หมอโหน
เขาก็	ยักระคานหินวาคคฺ	กงแกว

	นักชกตะเล็กลีคาวไทย	วิชาชา	
	ลักจอนจันอยู่คน	รงหมัน	
	...พ้อมพุทธะมา	รงเมก	
	คาวเสกตะลัดเลากัง	กวมไวขวางพอง	
อันนิงยววา	ทูกแคนอยแพฬ	คยวดูน	
	ปุ่นปีเคื่อนไทยสูง	สอนหนา	
	หอมพลโรนาคอง	แคน..	
	กำพาพายหนาซาก	จักขวาง	4
ยังจัก	มีโชคชำไคฉาน	สองเมือง	
อันวา	นาคองหลังบัจา	จงสง	
เชาก	ยักอนกมวันทา	ทูนบาส	
	คานแมนแมงเกนไว	ท่าลา	
เมื่อนั้น	ลาชากานถามเขา	ถวนที	
	นามแกนแกวปีนี	กุกสัง	
เชาก	นบขาดทาวแลวเลา	แกลงสาน	
	นามมะกอนชีซาน	ชนันไค	
	อังกานแมงแวนคี	แข่งชม	
	15 คำไคเคื่อน 5	ควนเพง	
แต่นั้นเขาจึง	หานามเจาบาคาน	คนปะเล็ค	
	ชีวาทาวหุงยูแพงฉาน	ลูจอม	
	ยสยั้งลำถึงขอบ	ชุมพู	
	หลายชุนเขายาฉัว	เมื่อเฝ้า	
เมื่อนั้น	หัดตีฆางนำมา	บ้ชาก	
	คันเดือนดองไฟกวาง	ชามถวาย	
	ท่ามะชากเชื่อฆางเปือก	แตนปง แทแล้ว	5
	คุรบาสิลูกคิง	แตนตี	
เชาก	สยงถนอมแพง	รักยั้ง	
	จากองสวยเสมไล่	หลโสม	

บัดนี้	ขึ้นชื่อไคขวางเผือก กงชุมพูไปหิน	พานคำ ทนมไค้	
ฝูงหมู่ เซากี้	ทางคาซาหูสูง นำคามาทางคอง เขามาแคหนองพูขวาง	คั้นรอก คูเงิน เหล็กหลั้	
คั้นวา	แกวงเงือกซีมานหยาน มุกมากแก้วรองใส	ออนซาม ประทับตี	
ชีวา	ทาวลางเซ่งซาโน ของแพงมยนคาศี	แตนซ่า ไวแจบ	
ทาวกั้	สอนไทยหนานอนแลง ...ไรคองโลก	พิตาย คะตีห้า	
ไผไป	ปิพายสอนแสงสาย พนหลวงรอนรมแต หิวหอคไทกะสันล้า นางจอมรองไนโรง กุ่มกอก.....	เรือนอยาว คานสวาด ทาวหวง จิกแตก รำไร	
รอยที	บามกอนกั้เร็นยัง	ถองเต็ง นีสี่	6
เมื่อนั้นเจืองกั้	ทวาศีทวงรำไร ซึก ๆ นำทาดัง	เรโท ไหลตก	
โพะวา แตนั้นเซากั้	เป็นกำพามองหมอม เส็น ๆ ยายยี่สิบ แพง ๆ สยงควางพาย ทั้งหลายพอนนำมวน ยี่แจมเจาแพงลาน ผาจีบไวทุกที ยางโงงคิกปองแผว	อญูทอม โลงคำ โจอมเจา โรมรอก ใสโลง ริงตี ฉันไล้	
เมื่อนั้น	โงง ๆ คองกอนัน	เนืองปี	
ปุ่นแตง	ทางชาวไพนอยเซาพอม	พ่าเซียบ	

เขาจึง	ปูนคำทานเจืองลูน	คาคาบ	
เมื่อนั้น	อายุควางพอมความทาน	กาวกอน	
	สวา ๆ ไทรองรำ	สังชะกาน	
	ฝูงเคี้ยเขาสับทาว	แบ่งไว	
เขาก็	ตีกองคองกอยัน	ทบแข็ง	
	อายุควางดุกีลาน	ออกอวน	
	พะปากหวากวกแกว	คิงแซน	7
อาวก็	หยยวคิงแหะหยองไป	ปูนฟอน	
	คอนมวนนิวปะแหะมี	ไกวแกว	
	จาซอนไวเชิงซา	เมือลูน	
	อีก ๆ พอมสาวหนุ่ม	ยินหัว	
	ตาฟางไฟขวางเซ	ชวนราย	
	ปะแหะหนาชาวฟอง	อายุเจือง	
	จับจองนิวอาวไว	แนบเจ็ง	
	ชีวาลมทับที	ไฟยาม	
ชะแห่ง	ยามดมอาวลนไป	แปนหยน	
รอยที	วายเชิงชูฝูงสาว	ซึกหลีก แลน	
คอมแต	สองชอกหยนวนยนรอก	จอมชวัน	
	เสยพันันตัวตาย	คีกวา	
สี่จัก	มารามสมทีกาน	ชมชู	
	คิงแพงลวน...ยังคอง	แลน	
เมื่อนั้น	จาซอนทานซานเจา	ทอบหลาน	
จับที	หัวหงอกรายดมหาก	พาอายุ	
	ปูนปี นับอานคู	ชาวหา	
	ดมพารายตัวยัง	พาหนุ่ม หลานเรีย	
	นับชูไค....สาว	หนีแล้ว	8

เห็นว่า	เถา ๆ ปิรายชนาค	ตีโน หลานเรีย
คันวา	ไซตาไปหมุสาว	สงวนคืน
แต่นั้น	ทั้งหลายพอมฟูงสาว	หัวอะเหีย
โหะวา	อายเจืองตูแพงลาน	ช่างโย
	สวา ๆ รongsยงไห	ทั้งหัว
	ชุมขาวเซียงม้วน	ลยงนางว
ตีแก	สูนไสแจงพะโยเรื่อง	ทั้งเม็ก
	ปุ่นแตงชากวายนม	ลาวสาม
	คันชาแล้วไหเอามา	เวนมอบ
อันวา	คับปอกไสปุ่นจำ	ผอกพะสี
	พะบาสเจ้าลกชัว	เมื่อหม กอนแล้ว
ตุจิก	ปีควายงามแตงเปง	พาเขา
	จอมหนีไววางตุ	พอยพาก หนีแล้ว
ชีไห	คูนกำพาชะถนหมัน	หมินปี
	ลูกหลาเจานอยท์	คยวภู หนีแล้ว
ยาโค	เอาไปคอมอูเยื่อ	แผ่งช่าง
กับทั้ง	สูงอาวเคาตีดาว	เคาแห
	ยารยกรองทาน	ลูกตน
	พุง ๆ หอมจำไส	พะสีเดือน
เขากั	พากันไฮแจงตัน	กวนฟอน
เขากั	คุมกองคองกอนัน	ตบแซ้ง
	จิกแตงไหปุ่นตั้ง	แตงพิน
คันวาเราจิก	ช่างคไวคูนเญื่อ	เหิงนาน
	รามค่ากินสืบไป	พายหนา
	เจางวหนาตานคั	คอนชาย
สุริบ	เคาคาเป็องแตงเยี	ยาชา
อันวา	เถาจาซอนไหริบแตง	ทวนไฟ
กับทั้ง	เซ็งชะกอนยกวาสู	อาวแล้ว

แต่นั้นเขาก็	เคาคาหางพะเม็นหลวง สูงแผนขึ้นสูกล่า ปะ...แกวคำพอก เมือง ๆ ไสหมูจ้ง	คุชะอาก ลูกตา วันใส โกแก้ว	
แล้วไห	พากันแหวหนทาง ไทราบกยงพยงแท ทุกที่พอมหอกแห เม็งไกวเกาะไคหนัง นา ๆ พอมพาสา กะสิงก้วยพอนคอยคอม	เส้นไหย โหลงาม เบ็น.. ล่าพอน สยงเส็บ แกวงแพน	10
เมื่อนั้น เขาก็	ทุกที่พอมยี่หีบ ยายยังหุงออกไป นางจอมเจ้าทนทวง กะสันโสกรอนทิวไห สวา ๆ กองรอกที	โลงคำ เบ็นถ้อง กันสวาส รำไร ปนมหลวง หอแก้ว	
เขาก็	เอาพยาจอมใสปะนม ทุกที่พอมพินพอก	แพคำ	
ยน ๆ	ยอหยนทองใสปะนม แปวผันขึ้นพายบน แมงนึ่งคอมคาวนอย ทุกแห่งพอมแล้วเส็ก	เผาไหม กวหมอก มูนกะจวน ลาหนี	
เราจัก	ถึงวันอุญเจืองปาวเขา เก็บคูกเจ้าพยาจอม ฝูงเพาเชื่อมวนเคา ยาบ ๆ พอมเก็บคูก	ชุนซา คนพิ คังโสม โสมเอา	11
เจืองกั	ความีอจับแมนตา เคื่อนเขาโหลชุกชุม แล้วเลาแปงกัสง	สองก่า ถมคูก เจคี	

แล้วพอก	คำปะท่ายลูบโลกบงไส มะนีไสสุยกยอกคำ ทำเป็องพอมชะเค็สگان ทยนทุมตั้งตามโต อละมอยเนือทาวสูง หังมาคาแจมจอม	คำเหลืออง เหลือองเหลืออม ทุกอย่าง ชูวัน ปะนมกอน ถวายไหว
เมื่อนั้นเขากั	เขียนาทาวเจ็องอุน ชะเค็คหลวงจำถึงหอมเขาคคนแห เจ็องกัวางคั้งนอนเชือพยง	บวละยาค อญพอย ละวังแหน พืคานแก้ว
ก็แก	ลมผลยงไมฝนชววย ละคูลวงผายนองน้ำ ทุกที่.....แห	ฮำคอก สังสง แหนเจ็อง
ห้เมื่อ	อง ๆ วันกายคอย	เช็องชิน
หังยิน	วอนวอนกองชะนีหุย	หาผว
อันวา	บุงแงวงจันทวไท ทุกชำไมควงคอก บานจีจุมหวงหอม	ปะหยนพอน หังหลาย โรยเรา
มีหัง	อาชวานสอยสุระที	พวงเพ็ค
มีหัง	คอกเก็คแก้วบานหอม หอมคอบฟงไนปางปาว เบ็งยะมากไมหอมฮอน	ฮีนหอม คฺฐะอาค เมือแสง
มีหัง	ชายจุมหันเหลืออง	เส็ยกาน
เจ็องกั	ปุนแปงไวยังโต เค็นแตงตั้งเผือไว	เช็อกควาว ควาวควาย
อันวา	อายควางไทไปแตง ถึงเมือวันอุนกูจั้งซีไป	เช็อนนา พุนกอน สุนกา

ท้าว	เคืองใจควยควายฮาม	นอยหนุม	
เฒ่า	ยังไปขุนปล้ำ	ลวงเต็ง	
เจื่อง	โหลจอนไสคาว	พิสาม	
	หังคอนชายชอยอาว	สีกน	
	จางจองวางฮายควายชวัน	แคบู้ กูมัน	13
	ยาปากเซ้มควายฮาย	คอยจา	
อันวา	เฒ่าแอนนีไวชวาง	งานกู	
	ควไกที่ซางสู	ปุงเถา	
แตมั้นเซาก	กุ่มบายคองจองละวาง	ควายซี	
	จางจอนลมกางบาน	ชะเง็กหงาย	
	คอนถีมกยวเชือกไส	คักควาย	
ควาย	ตั้งตางฮุกชะงากไป	ทางป็น	
	เจื่องหนานเค้นบายเซา	ชมงอน	
	พายเค้นเซากุมโต	ชุกตะพาย	
	เชือกชุกไวสามเส้น	ชุนแสง	
เมื่อนั้นเจื่อง	ทาที่ความกาวเซา	ชุนชา	
	อันวา เฒ่า....หนานปึง	แวนถนัค	
	ไปทางชะแคงหลินละเม็ง	ฉันกึง	
	คยคที่ คอนชายชูล่านชาย	ผอกชว	
	รยกวา อยานยาเถาฉันไว	บิไทกาย	
	ชันที่แหเซ็งห่าน	...อาวแฉัง	
	ทำสีชาไหเฮา	เห็นแจง	14
เมื่อนั้น	หังหลายพอมคบมี	หัวสวา	
ยาโต	เวาเทศฮายอาวเจา	เถาชะลา	
	อาวปวยฮายชางโปก	เสียบหมค	
	นอนยาโลมอยเฮือน	คางซี	
กัหากสีวา	จองละวางฮายมาบาย	ชุกยอน สันนี่	
หลิววา	สาวหมายฮางนอนแดง	คอบควาย	

	เจืองแจมเจาหัวอะเหียบ	เต็มโอง
แต่นั้นเขาก็	โหมกันจับจองตั้ง	ศึกน
	เอาไปไวสีมณา	นอกหง พูนกอน
	โหมันสมนำหนากัน	ร่นปี
	เจาวาแล้วไปสู	เขื่อนนา
เจืองกั	เมื่อเอาโตควางพาย	หามเขา
ตั้งที่	เคหังหองเขื่อนนา	เขาจอก
	หนังลาวเขาคุมไส	คัควาย
	ทองแอกนอยโตไส	หัวเหล็ก
เจืองกั	ความีเอาเชือกเปือ	หกเส้น
อันวา	ปากสามนัฟุ่ศุน	เต็มถีบ มันแล้ว
ซาคที	ป่ปานนำกูฉัน	4 แกว
	เจาแตงอองแล้วไส	หวายสน
	ขอตินท่าถีบคู	สีหมัน
	กากองการเวายี	พายโต
	แยงเคานับจองเคา	ตั้งไว
	ควายตั้งเค้นบายเคา	แยกไส
	ชัคองไททงที	เชือกสอด
	เชือกสอดแล้วตั้งไว	จองตั้ง
เขาก็	ไซบักคูกวายออกฉัน	ผของผาย
เจืองกั	หยานโยงเค้นบายโต	ซุกแลน
	เจืองหวานเขาสุนกา	ทีนา
	เจากัจ่าเขา ไหวางเคาปะไป ๆ นั้น	
ปานนี่	บ่ฮางพน... จากมือ	กูแล้ว
	เมื่อนั้น ยาบ ๆ พอมฝูงหมู	อาวเขา
	ลงไถนาหมกษุคน	สุนกา
เมื่อนั้นเขาก็	เมื่อไผาหสิ่งอ่า	กุนา
	ตามคองไถหมูนกะจวน	ปานแปง

แล้วเล้าเอ็น...นามหน่อ
มันก็ เลยมารับจ้องเรา
ปลดวงไวหังไถ
คอนเล้าเลี้ยงคู้ไว้
เจ้าก็ ปลดแอกไวเลยแล้ว

แยงวังใสอบสี
บายแครงเกี่ยวแอมบาง
มือชิตไฉนเมเกลี้ยง

เมื่อนั้น กากองเนื่อน้อยนาถ
นางงามมาส่งกาย
เจืองก็ ปลงไถไวจาร์จา
อันว่า กล่าที่พอแท้

เมื่อนั้น อ้ายควางตานแล้วเล้า
อาวเคยฉายหวานมา
ข้าวหมากกอกฟักกล้าแก่
เฮาจัก วานนาเจืองบ่าวขุน
ทว่า เคืองใจน่านาเทิง
ควรที่ใส่เมฆป้อม

อันว่า นาหังหลวงพูนใส่ข้าว
มาปุ่นคู้ก็ส่วนพอ
เมื่อนั้นบุญเฮืองเจ้าเจืองลูน
เลยลวคขึ้นเมื่อฮ้าน

หม้อปากกว้างใส่น้ำ
ทาหลังแลเหลือคเห็น
สองตัวนั้นสองผอง
ต้มซุบข้าวกินแกลัม

คอนชาย
ปุ่นแก่
กับแอก
จ่าน่า

เมื่อเถียง
สรงล้าง
เลยคาก
กองงาม
พายไถ

แควนเช่า
อ้ายควาง
สิงโต อาวเฮย

พลอยชาน
เคิมเค้า

ชาวมุง
มาพร้อม
น้ำชาค

ชาเขียค กินคอ

ลาวหลวง
อาวแล้ว

ฮับพากย์
แตงกาย

เพียงคอ
ปออย่าง

เอาบ
ห้องเมา

16

17

	ยาหลายพนสมพ์	กินอ้อม
	สมอขุมึงจกออก	มาหลน
	หมมึงมงามปกอขาย	พาเขา
แต่นั้น	โสมพาวผยงชวนกัน	กินคู
	นำลูปนิวมกลาง	ฉวคถอย
	ชะพยายย้หมาก	ชันสลา
ฟังยีน	ควน ๆ ...นี่อันโอย	ออยชู
	ลูกโซไม่มีใบ	-านแบ่ง
ฟังยีน	สยงอมตองตานทาว	ทวเมือง
	แมงนิง ชะมอยล้าถึงที่	กองศึก
	หม ๆ ผนหลังลง	นองนำ
	ฟังยีน ทาง ๆ ทอม..	นันเนื่อง
	สน ๆ กบออกดู	โตนเค้น
เมื่อนั้น	แองคอนไททวนไฟ	ไปก่อน
	เจายีคั่นค้ของ	แลนน่า
	หมักหมอนเนียนอยทาน	ห่านพาย
มันกั	บายหวานหลัวแลนตาม	เคิมเจา
	คอนบายโคหลายโคม	กบชยค
เจายี	โคอึ่งเพาเคมของ	หนวงแอว
	แล้วกวาดถอยคีนทหว	มีนान
คอนชาย	เขาของหลวงหิวมา	คอมเจา
เขาจัก	ออยบานหยานปีโพง	พายควา
เขานั้น	ดูไลคองกินชยค	แคหนอง
	เถาจากขอนแก่น	ๆ แสง
	หัวชวนเซชวางชวา	เสียมม
	ของแปป็นกบปอย	เสียมค
ยังแต่	ปุนาสามสี่คว	โนของ
มิงนี่	คนชายหยานพาโล	ผางชั่ว เหวนี่

	อิศของไวพ้แลว	เลาเสย นีเค	
ธูวา	เถาปอยไวไหนแพ	ปีอูน นีจา	
เนีย ๆ	สยงคอนชายคอยจา	คอมเจา	19
สังวา	ทวพอยฮายฟางไฟ	คูนมิก สันนี	
	คีคว่าอยากทาวไตตามเจา	คอยเอา	
ทีเรา	คอยอยุบานเสยตอก	सानหนวง	
เมื่อนัน	บาเจืองปะไปคิง	คึกฉา	
	มูนเฮืองเขาเมื่อโน	เนาอัง	
	เอิ้นสังหวาห่านพายแห	ชูอัน	
	โหลกนอยนามะนาค	ห่านพาย	
คอนชาย	ทังไซสือยากาย	วันหนา	
...	หมายไหวพุกอนอายเจือง	กุกูน	
นองจิก	ไปแบงกาปะสงสา	ไสนา	
	เต็นเพื่อนหอมมาชอย	แควนหลาย แดเปี	
อันนิงซ้ไห	เซ็นมาคา ...	มาหอม	
	ของกินไหเตาคา	ตกแตง มาเห็น	20
	เหลาแซมชมเซ้ม	8 ไท	
	คอมวาแล้วเขาฮีบ	ไปเปื่อง	
	เถิงบางามออนเจือง	เบ็นเหนา	
	มูนเฮืองเจาทงเมือง	อายเจือง	
คีควา	นองกำพาสองเจา	เพื่อนกัน	
	คิกชอบทาวบอกพี	เมืองสา	
	เต็นคนไปไหพี	300	
คันวา	ทังายแล้วลวฮา	ไปแจก	
	ไหฮีมทองหมคแห	ชุกุน	
	เหลาแพงกวางกักไส	พีเมา	
	วางเซซ้คชุกชววน	เมือบาน	
ยาไห	เซาคยันทาวทังกู	อายเพื่อน	
	พะบาคเจาแพงลาน	สังเขา	

	แต่นั้นเขาก็ เมื่อแหนถอยถึงแม่	นางจอม	
	วอนบาสีทวยมา	แค้นเขา	
แต่นั้นนางก็	ถนอมคนขึ้นนางฟัง	ซางเคื่อง	
	หวายป่าไมแคะหวย	ตอกมา	
	คาง ๆ ยายซางจอก	เกียชวาง	
	นางงามลงแหงพยง	โชนนอย	
คึกเมื่อ	จอมวางไวสุนพอย	หคัพ ปางนั้น	21
ลอนวา	ลงก่าพายังไฮ	ไปชวาง	
	มีอางวา แถนหล่ทาวทุกที่	คยวตุน นีลี	
	คูกิ่งพอยหมนหมอง	เสี้ยเส้า	
ซังจ	มีไรแพสคตุมาน	โยมออน	
ซังไ	ดูลาวไตเมืองบาน	อຍูกะเสิม	
	พ้อยพ่ายังล้า	หลิ่งเห็น ลูบับ	
ลูกชาย	เป็นคนพอยอຍูเนา	นอนแสง	
แข่งบับ	หานพายพอมทังอาว	อายควาง	
หานพาย	ดูกลาวตานพาเจา	เฮคณา	
	จิงบับ พ้วายไค้เงินค้ำ	อຍูจาย	
	ลูกก็เบ็นก่าพา แตนอຍมาคาลยง	ไหยมา	
เมื่อนั้น	...กลาวถอยตานค้	ทังหลาย	
เขาก็	ไคยค้ำลั๊บอาคยา	ปะนมไหว	
	แต่นั้น แองคอนตานเต็นปาว	โยธา	
	สน ๆ คนหล่งมา	เหสีอสน	
ฟังยีน	งง ๆ คองหานพาย	คี่ปาว	
เขาก็	...ลงพอม	ชุกน	
	ชวา ๆ พอมเค้มทง	นาหลวง	22
	ยน ๆ สาวแจกยาย	เบ็นถอง	
เขาก็	ยวงค้ำตานแองคอน	มาพาง	

มาเปี	น้องแจมเจาสองทาว หมักหมอนหนาเจาออน	สว่างกัน หังสอง
	คอนชายเสียบไม้	วางอาบ
ปางนี่	ไผ่ดุยั้งพันแพเป็นเม็ย คายน้ำหวาฟุ้งเหงา	ถึงขนาด บั่น พ็คอย
กูจ๊ก	ปะมัทกาไวโหฮาง สองแข่งซึกไลกัน	กำสั่ง กุ่มป่า
	คอนชายไควาปาย กำมันไลตีทง	สาวหยอน ตีนตาย
	วอน ๆ กองหวอะเหีย	เต็มนา
คอนกั	ซอนมือบายปีบนม	โนเสื่อ
แตนนั	สูลียาคอยคาลง ซำมัทกาเสียแล้ว	อยงอาบ ซุกคน
	แตนนั คอนกาวตานเต็นออก	มาเมื่อ แลเปี
	เอากันเมื่อซุกคน	ยาซา
เจื่องกั	ปุ่นคววมไหเต็นเขา ปู้ไหเจื่อหวฮานเมื่อหนา	ปู้สาค ฮอกมะฮาม
	กาคกาวกาหังแหง	ทานพาย
	หังหลายซูนัง เมือง	ตามเจา
	พางายตั้งซามลาย	ฮยงพาง
	หูกที่หวาฉบบลอม	ซุกคน
	ชะ เฟ็กพอมซุมหมู	สาวฮาม
	แองคอนเตือนซุกคน	ฮยงเขา
	ยาซามพนโทตุ	ฟุ้งบาว
	หยับเขาไกเต็มทอง	จิ้งถอย
	ยากลาวตานตยมเมื่อ	พายลูน แคะเปี
	มานาวานอ๊กจหมหนี	เมื่อบาน
สาวกั	ถนอมจาหวาแองคอน	เสียบทอบ
ทูนี	ชอยแจมเจาแพง..	อนซาม เมื่อไค

	คอมวาแล้วเลียเล็ก	วางพา	
	เอาถิ่นถอยสวามี	ปูนวาง	
	ยน ๆ ยายชั้นสลา	ออกสู	
ฝูงหมู	ซับเหลาคังเป็นถาน	หมิ่นถิ่น	
	ชะพยายเหลาไทย	ฮางหอง	
	...คฺูแคงพยง	เพ็งนำ	24
เซากั	เซ็นความทาวทานพาย	อายควาง	
	ไทกวาทานปูนจำ	เป็กพะสี	
	เมื่อนั้น อายควางทาวปูนปาว	ความแคง	
	วอนความเติงปุตตา	คืค้ำ	
	แค้นนั้น อายควางซัคเซาโก	เป็องแคง ไทวปาน	
	อั้งชฺูลีเซ็นสวางโหมมา	ชฺูค้ำ	
ชฺูนหลวง	เจาพยาจอม	ค้ำพิ ม่ากิ้น	
ซัไห	ชฺูมออนนอยเจ็องทาว	อຍູູູູູູ ແຄເປີ	
	คฺูกั ปุกเซากาปูนแคง	นาวาน	
ซัไห	เป็นกัคักังามคังเลา	คาแห	
หังแค้น	ทาวซำมอย	ถ้ำไทย ม่ากิ้น	
ยาไต	พาหมูเนือมาโก	ไสนา แคເປີ	
	ชะพาคพุนทาวไทย	นาคา ม่ากิ้น	
ช้อยา	ไทโคแคงตามหมู	สมพิ	
ยาไต	มีแมงแคงกคปิกฮวง	ลงหิน	
	อันนิง ไทอยากนำลงชฺู	นาคิ แคເປີ	
	เป็นกังามคังปูน	แปงไว	
	ปะมานมยนพิคิ	แล้วอຍາ	25
	คอนอຍູູູູູູ ເຮືອປູນຈີນ	แคงโคง	
	เหลาชฺูมทนเมือพิ	เมืองสา	
	เวาเป็นไทนควางพาย	ซัคเซา	
	เต็นมาพอมลູງອາວ	ถอนคູ	

	ทะบาคไหญ่ปุ่นนำ	เส็งควา
	เหลาชมคอบชอยปู้	ซั๋ห้อน
อयाโค	หังคำอวชักสง	คูงพีน
แต่นัน	คอนบายจับปุ่นโคง	เสียเส็ง
	ปากคาบทีนเต้มแก้ม	ลวคกำ
	คอนซาคจันหลับออย	เสียวาง
	แลน ๆ คอนหยันทาว	เสียวแล้ว
	บาเจืองโคทาวปาย	โคงทอง
	ควางมีโคโคยเจา	ทองทาว
	เจืองกั อยายควาไม..อน	เหลาไหย
	สิบวายนันพันนำ	จิงกิน
	เมื่อนัน ปู้เปือเหลาฮากทุม	เสียวไหล
	ปะนมกอนหลานกาวอว	วอนไหว
แต่นัน	คอนบายไหลวอ	นับ...
	...องเขาบายไว	ซำกำ
	ซอนคูแกวทยมฮม	ชมกัน
ฮอยที	บูนชูควาแตกฮัง	นำเกือ
เมื่อนันคอนกั	พาทีตานโยลูง	หัวสวา
	ยัเหย็บจันวางไว	เลงโคง
	หนว ๆ ตานสยงนัน	เบือนัน
	งีมปากกาวตานเจ็ง	หัวนัน
นับแต	อयाคิงโวคสามโคง	หังคาย
เมื่อนัน	จอมแจมเจาลาแก้ว	ดูกทน
แมจัก	ลาจากเจาเมื่อตู	เฮือนหลวง กอนแล้ว
	คูลุงอวมีนัน	เมาเหลา
	คูลวนแจงลาตี	โกคำ
	นอยแมดูแพงลาน	ออยที แคนี

	ยาฆ่าหนาไปป่า	เต็นคัง	
	กวาวสัศกยบยอนยาหลง	คอมเนือ	
	ยาลงน้ำในหนอง	สะไฮย	
	เงือกออยูเฮือโน่นำ	บ่เห็น	
	เมื่อนั้น หีน ๆ พอมพุ่งหมู	หาสา	
เขากั	เกากาพายฮีบมา	ฮยงฮาย	
ฮันวา	มาตาเจาะชะเค็ดหง	ซางเคื่อง	27
	เสือน ๆ ซางทวงยอม	แซบคำ	
	หะมาวหนาเจาหนุม	หานพาย อายควาง	
	เจืองจิงสงเจาจอมไท	ฮอกเฮือน	
	ชะควากลวนพุ่งหมู	ลุงอาว	
	ปะนมมีเนืองเส็กอง	ลาทอม	
	สาวเมาพนเจอะเว	กานปะเจ็ก	
	เถาจาซอนเซชน	ซวางนำ	
	ลุงปี สงสับเต็กพนควายบักเถา ตีนไถ สิงปี		
	ลอนท้อเอาคำแพงไสตน	ควไว	
	ลางคนลมกองหุย	หันป่า	
	ปะไปกนแปนไว	เฟือเมา	
	เมื่อนั้น เถาจาซอนเห็นปวย กัตามัน		
	มันกัวางกองหุยชุกชน	แคมฮว	
บักปี	สุกัพา... หานชวัน	หวอะเหีย	
	เพื่อนกัจิกแต เถาญปีคนกา	บาวจอม บันัน	
	มันจิก จับตาวบิน ๆ หนา	ชะแคงกู	
	สาวกั มีนตาสักล่ำกู	หัวแยม	
	ลางทองบายเปือ... งสอง	สับทุม กัมี	28
	ปะไปเนือคำแล้ว	ซางซาย	
	เขากั มีกวยหนานคำอาย	นอยบิง	

	แม่ยังอยูบ้านคอยดา	ลูกตน
	กลางห้องจับจองนิ้วมีกอกค	บายนม ก็มี
	มีซอนกำจูบเสียบ	วางไว
กลางคน	เมื่อเขาจูเมื่อนอน	ทอมที ก็มี
กลางเพื่อ	สองกำสูยีนหยาน	สันสาย
	ทาง ๆ แทสาวแล้น	นำชาย ก็มี
	ชายน่ายิงควนเคี้ยว	ป็นรว
บางพอง	ผวเหิงฮายตีไป	ชุกแล้น ก็มี
กูจัก	ผูกตีบไสนำค่าแล้ว	ซางมัน
	บางพอง ผาซากหยนปะไป	แปนห้า ก็มี
	เป็นป่างสนุกคังเฮา	คนเถา
	เขาบ มีจยมหยานสิมคิง	เสียบทอง
กำเพื่อ	สองเปืออเหลาเมาพน	ชวคประมาณ
	พังยีน สวา ๆของสยงอะเหียบ	นำทาง พุนเยี
	มีน่านชววฮอกเคเฮือน	ชายชู
แมงปิ้ง	นาทีล่าคาง	แล้วค่า
ทีแก	เคาอันฮองฮยวไม	รายคอน
	ทีแก ลมเบ็งเบืองพักปา	ทองงวน พุนเยี
	ฮอง ๆ เคือนลันลง	ลันไม
	กูจวนคอยลาตี	โกสูง
	สยงไค้ดูชันชัน	ชูตัว
	ชุงสูง ฟาไสสองอุไท	พุนเยี
	พะนำเหมือยหมอกฮวย	ฮ่ายอย
เมื่อนัน	บาไททานแองคอน	แคนควน
	เฮาไป ลยบเบิงฮวไปลอม	หมูกวาง
	หลอนวาสาลีเขา	เป็นฮวง
คอมแก	หยาแตส์คสังเนือ	กินเขา มูนกะจวน

	คอนก็ ไปตามทาววงนา	ออมฮอม
เจื่องกั	โหมมาไวเสียแล้ว	ลวกไป
	เมื่อนั้น อายควางทาวไปเขา	กอนมา
	ควางก็ ลยบพุมไมลยบคว	ไนกง
	เห็นฮอยสั๊กหมูควาง	ทัง...
	..นกล้าเซ็คคาย	แกนจิม หวนา 30
	เห็นหมูเนือกินเขา	มากหลาย
	มันก็ เอ็นสังนอยนามมะหนั	แองคอน
	มิงจง ไปเซ็นเจื่องทวยมา	คยวนี
เมื่อนั้น	แองคอนทาวซานคำ	ฮับฮับ
	คอนบ้ซาพสันผาย	วองไว
	โดยความอายไปเปื่อง	เสียแลน
	ฮอกทีเจาเป็นนอยกอยกาว	คำควน
	ฮันวากวางคอกเฮือน..	หางเหยือง
	มานอนคอมทีหั่ว	นาหวา
	เมื่อนั้นมาไททาวป็นซัน	พังที
	บากาวทานไผเวา	ทงจิง
	เมื่อนั้นแองคอนทาวซานคำ	โดยฮับ
อายควาง	ไปแต่เขาเห็นเนือ	จิงมา วาฮัน
เมื่อนั้น	เจื่องกัวางควายเสย	ฮับพสันมีซา
	แองคอนเฮียไทฮับไปบอกรน้ำ	มาทหว ยานาน
	กีนงายเสยฮับมา	คยวนี
	แองคอนทาวทานคววม	เสียแลน 31
	เต็งแห่งทองนาห้าน	ทานพาย
	ทังทานเซ็งหมูฝูง	คนกา
ฮันวา	หางเหยืองเนือกวางซี	ไนเถือน
	กีนเขากำมาหนี	ควางเห็น วาฮัน

	คอมวาแล้วยี่หมุ	พนไป
	ชะไวเขาไซสี่	เมื่อชาย
	เมื่อนั้น บาเจื่องเจ้าจำเขา	ถีนาง
	แยงทางฮอมพินา	หนองอ๋
	สวา ๆ พอมโทคอน	ฮองโ
	ควางกั๊นงหยองยี่	คกถา อยูแหง
	ไผ ๆ พอมหมาเทา	เต็มคอน
	หานพายเปื่องโตฮอย	นำสน
	ควางอยู ในพุมไมลือยู	มีตึง
	ควาง...ปบแฉนไป	กายหนา
	แฉงคอนทาวชะเหินคน	ฮองโ
	เค็ง ๆ กายแฉนเปื่อง	ปุ่นปอง
	เผไปแล้วพักคืนมา	หาหนาง
	ควางแลนตอนควางแต๊น	..เจื่อง
	ทบ ๆ คนโหน้น	เนื่องกอง
เจื่องกั๊	กวกมีโเหงคอน	หยุกอยู
	ยาไคชะแหงทอน	ชาคหนังสือ
	กูจัก เมื่อคิงไวปูเจื่อ	คางสาค
	เมื่อนั้น ใจเนื่อชากม้ละนาค	หนโค
พังยีน	สยงคนหวอะเหียนั้น	เนื่องกอง
	อันวา เลือกหยากยอยแฉงเฮื่อ	ปายหลาว
เจื่องกั๊	เอาคีนห้าไสคีน	อานไว
	แต่นั้น พุง ๆ พอมฝุงหมุ	โทคอน
	มวคำจากาวสุน	สยงเวา
	คอนชายทาวคนคี่	เบ็นชัว ฮยวนี
	เนื่อคูกแต๊นชนทาว	แสมงทาย
	เมื่อนั้น บาเจื่องเจ้าอ๊กทึบาย	ปุ่นปาก
อันวา	เถาจาซอชยั้งหัน	บ่เต๊น สนอยนั้น

	เมื่อนั้น แอ่งคอนไทรคาน	มาสอด	
	สงโหนวกองเหิงที่	หวคอง	
คนกั	มาโฮมหมคชุกคน	หมคถวน	
	หุง ๆพอมคนเบัว	ยัหาม	
เซากั	เซชวนไปทาพยง	แคมนำ	33
	บาเจืองเจาหังอว	อวยควาง	
	ไหแบงซินเมื่อจา	พิเฮา ทยวเฟิน	
	แล้วจักแจกทุกซิน	บันหม ชุมไป	
	ยาหลงหลัชุกคน	เมื่อกถวน	
	หวชาไวคองชาย	เมื่อบอม	
	เจาตีวชอยคำลาน	อวยคอง หุนแล้ว	
	เมื่อนั้น บุนเฮืองทาวอวยควาง	หวนพาย	
	หลายชุนเซาแตงเต็ม	ตามเจา	
	ไหงามตั้งลายจัน	ลาเส็ก	
ตุกั	กาเหลาคำปุนจา	เป็กพะลี	
	แตนนัควางกั เมืองคำควนกวาดอง	ถึงคำ	
	พยาจอมมยนเมื่อพมเมือง	...กั	
ซีไห	คูนอนนอยเจืองทาว	คอยคอง แคนเป็	
	ลูกทาน ไปชอกเนือในที่	คองแซม	
ตุกั	พาทีไซแคมชมพำมวน	มาแถม	
	อันวาปิงสิมไมคองหลวง	
	...ตั้งสิ่งามตาแถม	ควางเจิง	34
	ปุกอมย้าปกองโท	มาทิน	
	สายสนองชุกชุกเหิง	หนังกยง	
	หมี่เหมือยเหม็นคะมูยคำ	ควางโซค มาทิน	
	เสา 4 คำหมู	แมนโหม แทเป็	
	เขาโทไคเนืองนั	ยาชาก	

คันทา	แขวเพื่อนพูนภายล่ำ เมื่อนั้น ญุไซทาวอายควาง	ลวงมา วางปาน
เชากั	โหมกันบายแห่งแค	กินแกม
ปางปี	ไผออย่าไทกวางกาย พระบาท ญุแกนแก้วตานต์ กุกยัง เห็นเถาจาซอนหังห้าน กวแก้งตกคะมะตาย	กุงาย หังหลาย แองคอน คำหยาน
พับ	ผายตีนหีบเคิมกัน	ยางนิง
ก็แต่	เคาะสัถายไทปอง แขงบ่หนั้นโอมโล คี่หังยังฉันคินแมน ซาหังหลายพอมหมหว	แลนหัน หม้ตาย โหมเขา ชมชื่น
มันหาก	แนวเพ็ทชายซาเงา เมื่อนั้น แองคอนทาวปะนมคอน บาทานทาวทองลาน มยนปากแล้วกอยกา ทงหลายสูออนสง กบอภพวงนอยบักปาว แวนท่าเป็องฮีบมา หวชามางบันกัน	ปูลาน ตานทอบ ลูกจอม คำวอน สองทาว ไทคว ยารา ทุกเน็อง
อันนิง	โหววาชื่นมาแกม หนักเหน็องนีวทาวหุง	คุดน บายคำ
ปุนคววม	เซ็นลุงอวชูคน ป้า ๆ ฮองเตินตยง คอมชากบันนายหนา คูกัง เสมือทาบพยงพอมพีเส็ง เสียวางเสียวโไฮ	พันน้ำ เยื่อเส็ง ..โตง ปานกัน คูกฟา

เลยเล่า	สนเขา ๆ ย้แคะ	ไสปาก	
	นับแต่ หยาศีห่มินไห	หวานจอย	
	มีฉันทาเซชน	
	..ควางลมเซชน	ชุกชน	36
	ควางกั อยู่บ่ไคเข้าฮีบ	ลงหนี	
	หังหลายลูกเส็กง	ลาเจ้า	
	สน ๆ พอมเมื่อเฮือน	ฮยงนาค	
	เมียบเฮ้งจูซ่งซำ	บ่คอย	
	ฮากเส็กยอยฮวายเฮ้ย	กางเฮือน	
	ย้งเล่า เอามีบายสวนเฮย	สวนกลาง	
	โอยฮวายแมงทาหัง	โอมลอบ	
โพะเพื่อ	ผวเปือเหลาหลงพน	หยกอกสาว	เจื่องนั้
	มีกอกค้อมฉ้วนัง	เต็งคัก	
	โชมคัผวทาวลง	วางไว	
คู้คัง	ผวเมาฮายเส็กกวน	กานโลก	
มันกั	บคไปผาผวไว	นังเต็ง	
	โอยบ ๆ เต็งฉันทวย	เซ็งกบ	
เต็งเมื่อ	กามมะทาลคหลุกเส้ย	ทางป็น	
	หลงใจฮายคีโพง	อ้อออน	
กัเพื่อ	กามมะโลกกาลนลาน	ฮวงผว	
	บางพอง คอมฮอกหยาวชุกทาว	เมียนอน	กัมี
มันกั	ฉันทังยีนทาวหว	ลงกน	
อันนัง	ไค้เจื่องโงงหลง ๆ	...	
	คิงใจฮาคค้ำคาวนอย	ปึงคิน	37
	กัเพื่อ เพื่อตีกเหลากัชมชาก	เจื่องปง	
	หลายนา ๆ สวาฮยง	เมียบฮอง	
เมื่อนัน	เขาเมาพนอน	นื้ทระเน้ง	
คี่แก	ทาวคานฮอนเทิงฟา	ฮูจจวน	

	โธ่ ๆ พอมโกศิน	ชานชิน
เซากั	ชันตืนตันถึมมอ	ท่าเซา
	เคาชาพอมยาคึง	มอกโก
	กกเขาชอมพลันหนึ่ง	เทียวเป็อง
	โจัก ๆ คันคโ	มาแกง
	มีบายจับโคมา	ปุนทม
	เอาของทาวเคาคา	ทูกสิ่ง
	หังกวยออยฝูงหมู	ชองหวาน
	แล้วเลา ปุกทาวโหวนัง	เจียห็น
...	ยัแพงอวยาคอยสงวน	ทอมอาย
	ยัพาพอมมวนมา	ทมกมอก
กัเพื่อ	ยังเฮ้งหยามเหลือล่ำ	ชูคิน
	ทาง ๆ พอมหวอะเหีย	เอิ้นสยง
	ป็นชะบาย...เสีย	สงวนหยอง
	เคื่อง ๆ สิ้นหวแกง	คูอาท
	นำมันลุ่มไลดมกยง	กองงาม
	เมื่อนั้นเจ็องกั กอยความตานแองคอน เลียบอก	
	กูจักไปซ่ากาวานเฮา	คาคี
	หมักหมอนหนาเจายี	ยัโถ
	คอนชายผายควางพาย	ตามเจา
	แองคอนปานคันนา	เส็อน ๆ
	เถาจาซอนพายชอง	เก็บปู
	อายควาง ไปลาวไมมาลอม	โสนา
	แองคอยนายผาคไป	เอากา
เจ็องกั	เค็อนกันโหเซาคำ	แวนที
	โหหมักผยขนตากา	ชูอัน
	พิบ ๆ พอมคำหว	ฮับมี
ห่านา	หลวงชะเค็สสวยมี	วางไว

	เต็นกันไหคู้คัน	แหยว	
	สยมกนงางสิ้นจีน	ไสณ	
	หุกปุ่นนำใส	นาเจ็อง	
แต่นัน	ทม ๆ เขาเส็กมวน	เมือบาน	
	เอาไถมยนคู้ที	หังแอก	
ทีแก	สุนสองคอยลงล่า	ลวงพะกาย	39
	หังปิ่น คิ่น ๆ ฟาฮองฮำ	ฮวายสงย พุนเยอ	
	ทม ๆ ฝนหลังลง	นองนำ	
	ปูปาเค้นซิ่งกัน	เสี่ยสอง	
เจ็องกัเต็นเขาไปไสสอน		ไซไว ชูคน	
	ลวค ๆ แล้วยาลวง	ลงวัง	
	เต็มไซเหลือชะลางหลาย	เหลือสอน	
มีหัง	เค็งคูนควารวายคะมัน	เค้นทวง กัมี	
	ไหฮับใจยอชอน	ไสเฮือ	
	หูกที่หอมกุงเก็ค	ป่าววาย กัลง	
กัเพื่อ	เค็งเคือนสิบควนเค็ง	คูกอย	
	ป่าวเลื่อหอมป่าวเซ็ง	คูกเค็ค กัลง	
ทีแก	ฟาคินฮองกัซัน	ฮยกเอา	
	เค็งเมือ สุนสองซิ่นเฮ็องเฮือ แสงไส		
..กั	เต็นเขาไปชูคน	ยามทอน	
	เจ็องย้งางเอาไซ	เต็มถีบ	
	เห็นหมูกุงปาลอม	ลยบง	
	เจากั เอื้อนความไหแองคอน มาชอย		
	ฮยกแจว ๆ คอนทาว	ชอยกู	
	คอนฟังฟาวความ	40
	สองบายจับจองไซ	ทิ่งซิ่น	
เจ็องกั	ยัมีหังคีทวง	หวอะเหยย	
กุกัยวาว	เจ็องกอยุนำกุ่มไว	จองทิ่ง	

	กูก็ ตกคะมะหยานเอนทวย มิงมา ก็ค้าย	
	เต็มแองกูแกมมา	มีไค
แต่นั้น	หลายหลังพอมเซามา	มวนถอก
	กองกาคไวเหลือสน	ทวแคน
	เมื่อนั้นเจื่องกั จ่าเขาโเอาเมื่อ แควนควน	
	ปุ่นแตงหามหอม	ชูคน
	ยน ๆ ยายเต็มที	ชานหลวง
	หนว ๆ เขายาลว	มาตอน
เจื่องกั	เปื่องควมโเอาเมื่อ	ถวายแม
โหลือก	เอาแถลวนผู้งหมู	ตัวหลวง
	แยงเอา ตัวก็ตัวงามจึงไป	ถวายเจา
	เขากั โคยคำเจาเอาเมื่อ	ถวายแม
	อันนึ่งนั้นป้าปาก	ตัวงาม
	หังป้าเสื่อหมูคน	คังควา
โหลสุ	ทำเปื่องโเอามา	แควนควน
กูจัก	กินเมื่อเขาแกมเหลา	กอนงาย
	แล้วเลา ตกพุกโหลหมู	สัวอา
เอากัน	เฮคป้าเซ่มใส่โ	บองไว
	นับเลือกลวนควาโ	คนเคิง
	คนทาเกือใส่โ	แปงสม
ยามเมื่อเฮาหาก	วานนากวางแวนคี	ลงแขก
ยูทาง	จกโสถวยหยายโ	กูพา
	ทุกตัวพอมควาโ	ทวคี
	สูกัเอากันแฉเบ็น	ป้ายาง
	บักนี จักกลาวเตาเจื่องหนาน มาเก็ค	
	สมพานเพ็งแฉฉน	ย็ยอง
	จอมกัทำ...าย	เบ็นโ
	เซ็งชายอง เมืองทาว	ชูชุน

	ทั้งป็น หีน ๆ ฟาปีใหม่	ฮวายสง พูนเป็	
	อละทิมบคสมเมือง	แสนทาว	
	ทูกชยงยองนางจอม	เบ็นยอก	
	เฮืองเฮือ.....คำเหลือแตก	42
	มีหมูขวางงาของ	อญโอง	
	คูกแวกลอมเบ็นเชือน	ชนันเมือง	
	โงง ๆ สยงพานหิน	พานสาบ	
	บุนเฮืองนัันนางจอม	เบ็นอาค	
	เจาแนบฆางทยมทาว	บัก	
	โองฮาคดองสาวทาว	ถนอมทู	
	อากการสาวบาวทูน	หังนัว	
	บูลีเทาเมืองเม้ง	มะนุกสะโลก	
	หังฟ้าเฮืองสี่	เฮือคำ	
	ยคโยกทาวไทที	นามคยว	
	หันความหันย่าจอม	ลาคไท	
	แสนมาเมืองกวาง	ผาคผาย	
	นางเม้ง ปะคัับแคมแกวกองใส สมทว		
	หมอนคำเต้ง	ชุนไทย	
	บ่าวบานเจาหังจอม	ยีนยาก	
โทะเพื่อ	ไวลูกเทาแทนเฮือ	สีบสาย	
	แตเน็น เม้งกัฮับพากถอย	ถนอมการ	
บาไท	บิพายสงยงทอบความ	คนไซ	
มิงจง	ไปไซถอยไซงาม	เมือหัง วาเน็	43
	มันกั ลาวาคแล้วเสียบเลา	ไปถอย	
จอมกั	ยีนทีโคยคังฮยม	ถกลงถอย	
เสียบลวก	ผายควมทานเทวี	ทูกเฮือง	
คิคโค	โคลुकนอยแทนเฮือ	สีบสาย	

	ปะคับ เคื่องพอมแฉวถึ	ถึนงาม
	พาย ๆ ไสสองคำ	เงาแฉว
จอมกั	ตามคองเป็องบุษาน	เถาเถา
	แตงเคื่องไวหลายชอย	เฮือคำ
	กูกั คึคเฒาเฮือขันชาก	พงสา
	หันย่าจอมเจ็องเมือง	เสี่ยทาน
	คาคความไหถามฉี	คำไทย
	หังฟ้าเฮือนฮาน	ฮมขวาง
	เสี่ยไสถอยคำกาว	ไปมา
	บวนางคับคัง...	..หอง
เจ็องกั	จันคาคังยั้งชาย	เฮือชาก
	แทนการนองนางทาว	แมเมือง
	แล้วผาดถอยทานตอม	คำควน
นางกั	เคื่องหนุ่โตคึคโคแนว	นามเฮือ
	จั้งจักทวนความ...	คาคควน
	ซ้ลुकแกวบุนเกือ	เก็ดมา
	หม่มวณฐูทานตอม	เทฬี
	ทุนแก้งยาวกอน	สายเขค
	ยามคึ แสคความแต้งเขาเฮีย หังชาง	
	นารึเหนาเหียงฉม	ผายเก็ด
	เหนงนังพอมทยมชาง	บอกแยง
	อายเจ็องเทาหมอนเท็ด	เท้งหัว
	ทาวเป็ยแฝงป้าน่า	ทยมทาว
	มวใจคังนางจอม	ไหนุง
	นางร่าถอยถึงลुक	สองชาย
	สยงพุงกองแกมพาค	เพลึ
	ทะกอนกุกมกอกเจ็อง	หิวไ
	เถลาตั้งปานี	ปะสงสุก

	โคเปิดซีไซพาก	พิท่า	
	ลายแก้คทองสกลไส	ศิสุน	
	นำไปปงเมื่อยาม	ยังเช่า	
	สยงกุ่มกองทาคา	แคนที	
	ซางไนยเคาหลายชอย	เฮื่องา	
	เข้าฮีบแสแสนหอก	แพนยุง	
เขาจิ่ง	ยัพยาจอมจากโธง	ลงทอง	45
	บุญสูงเจ้าจอมเมือง	อายุเจือง	
	คอนโคคคองพนตี	แตงตาม	
	หนักเหนืองพอมสาวบาว	มามวน	
	นางงามฮนหอกแดง	หิวไห	
	พายบวนแจงวันไส	สุคโลก	
	ยัทานเขากองไม	จุกเฟ็ง	
	ลูโซกมยณเมื่อสู	หิมาน หุนเหิน	
	เซ็งชะกอนยายพินเขา	บ่หลั	
	บุตโตสอยสงसान	สองหนั	
	ทาวอญูหมอมทยมแม	มวใจ	
	กัเพื่อ ละพิไไว้ในเดือน	เบ็นผี	
	ทำกานโคไปเปือง	เบ็นแล้ว	
	เทวีมยณเมื่อเฮือน	ฮักดูก	
	ญูแกนแกวแทนเซือ	สิบเมือง	
	แตนน...สรงโสรจ	วันลูน	
	โยทาเข้าฮีบเปือง	แบ่งไม	
เขากั	ปุนกันดาดีจิ่ง	จุงควา	
	เซียพ่าพอมสยงไท	อญูวอน	
	ควา ๆ เคาถือเดียก	สายยณ	
	วานความจิกชูพาย	ยัพอม	
นัันพรอมทำการ	นัับหมื่น	46
	เฮื่องเฮือออมฮักฮูป	ลีกา	

เห็น ๆ พอมทำวยก	ทโอง
ประกานคูนแหวกวง	วังตาย
บูนโองสงบ้ละบวน	ทูกสิ่ง
ยายเคื่องนวนเมื่อสุ	เขื่อนทน

การปริวรรตโคโยใช้อักษรวิเชียรไทยปัจจุบัน

เมื่อ <u>นั้น</u> บุญ <u>เรื่อง</u> ผู้ <u>แทน</u> คุณ	ลง <u>เกิด</u>	1
ท้าว <u>ใหญ่</u> หน้า <u>ใน</u> ทอง	แม่ <u>ตน</u>	
นับ <u>วัน</u> ไค <u>สิบ</u> เดือน	พอ <u>ชวบ</u>	
ระ <u>คูล</u> วง <u>ล้ำ</u> เดือน <u>ห้า</u>	ชวบ <u>ถึง</u>	
นาง <u>ก็</u> ยิน <u>ปร</u> ค <u>ทอง</u> หนัก <u>หน</u> วง	ใน <u>คิง</u>	
พอย <u>าม</u> ถึง <u>เที่ยง</u> คืน	เค <u>ียน</u> ช <u>้าย</u>	
นา <u>ที่</u> ล้ำ <u>ถึง</u> แ <u>ถ</u>	โก <u>ล</u> ร <u>ุง</u>	
นาง <u>ก็</u> ประ <u>สุ</u> ติ <u>แก</u> น <u>แก</u> วง <u>าม</u> ล <u>้วน</u>	ดู <u>ก</u> แมน	
ค <u>อม</u> ว <u>า</u> ท <u>าว</u> ออก <u>แล</u> ว <u>ร</u> อง <u>ร</u> ่า	ใน <u>โร</u> ง	
แซ <u>ว</u> ๆ <u>เซ</u> ย <u>่า</u> ล <u>ัว</u>	โ <u>ช</u> ม <u>ล</u> ้าง	
ล <u>าง</u> คน <u>น</u> าย <u>เอา</u> ผ <u>า</u> ช <u>ุม</u> พ <u>ู</u>	ท <u>าง</u> เท <u>ศ</u>	
มา <u>หม</u> เจ <u>้า</u> พ <u>าง</u> ล <u>าน</u>	ดู <u>ก</u> จ <u>อม</u>	
ล <u>าง</u> ท <u>อง</u> ซ <u>ัก</u> เ <u>้า</u> โก <u>ล</u> ห <u>ัต</u> ถ <u>บ</u> า <u>ท</u>	บ <u>ัง</u> ค <u>ม</u>	
ส <u>น</u> ๆ <u>ค</u> ับ <u>ค</u> ัง <u>โร</u> ง	โ <u>ล</u> ม <u>ล</u> ้าง	
เซ <u>า</u> ก <u>ี่</u> ป <u>ูน</u> ... <u>ห</u> า <u>ล</u> ัว	เ <u>้า</u> แ <u>ก</u>	
ย <u>อ</u> ใ <u>ส</u> ค <u>ิง</u> ป <u>ูน</u> แล <u>ว</u>	ผ <u>อก</u> ผ <u>ี</u>	
ล <u>ัว</u> ก <u>ี่</u> เช <u>ิญ</u> คว <u>าม</u> ไ <u>ห</u> เ <u>ิง</u> ส <u>ว</u> าง	ผ <u>ี</u> ใ <u>หญ</u> ่	
เร <u>ีย</u> ก <u>ช</u> ู <u>ค</u> าย <u>คว</u> าง <u>ฟ</u> ้า	ฟ <u>าก</u> ส <u>ว</u> ร <u>ร</u> ค <u>์</u>	
จ <u>ัก</u> ว <u>า</u> ล <u>ูก</u> ไ <u>ผ</u> ไ <u>ห</u> ร <u>ี</u> บ <u>ค</u> วน <u>มา</u> เอา	เท <u>ีย</u> ว <u>เท</u> อ <u>ญ</u>	
ห <u>ัง</u> แ <u>ถ</u> น <u>ถ</u> วน <u>ชะ</u> พ <u>ู</u> หน้า <u>ฟ</u> ้า <u>คว</u> าง <u>บ</u> น	มา <u>เอา</u>	2
ท <u>ุก</u> ที่ <u>ค</u> าย <u>แ</u> ถ <u>น</u> เ <u>้า</u>	ช <u>ู</u> แ <u>ถ</u> น	
อ <u>ัน</u> ว <u>า</u> ใ <u>จ</u> ใ <u>ค</u> น <u>้ำ</u> ค <u>ก</u> ต <u>าค</u> ฉ <u>ิน</u> ท <u>อง</u>	มา <u>เอา</u>	
ห <u>ล</u> าย <u>ช</u> ุม <u>ผ</u> ี <u>สี</u> ห <u>มี</u> น <u>แ</u> ส <u>น</u>	น <u>อน</u> เ <u>้า</u>	
อ <u>ัน</u> ว <u>า</u> อ <u>าร</u> ก <u>ษ</u> เ <u>้า</u> น <u>าค</u> า	ท <u>้าว</u> ใ <u>หญ</u> ่ <u>มา</u> เอา	
เ <u>้า</u> แ <u>ถ</u> ค <u>ผู้</u> ใ <u>จ</u> ก <u>ล</u> ้า	ก <u>ว</u> า <u>ส</u> ว <u>าง</u> มา <u>เอา</u>	

ลัวก็ ปูนความคานคลองชาน
 ทุกที่เหี้ยมโหมเจ้า
 มาเขอ หนักหนีนเนื่อน้อยออน
 มาเขอ หังแขนกลมไหลชวา
 อันว่า แอวองค้อวณเงางาม
 ยืนอยู่หมั้นในหย้า
 สว่า ๆ ร้องคับคัง
 เขาก็ โหมบาศราญไสนม
 พังยิน สว่า ๆ ฟ้าเทิงหัว
 แหวอันฉายฉินชู
 ครั้น ๆ ก้องโทพาทย์
 เสียงระงมจันหัวเมือง
 เขาจึง ปูนความไหวพญาจอม
 ประนมนอบท้าวแดงถอย
 อันว่า นาทีล้ำถึงแก
 คินนี้ จอมแจ่มเจ้าปูนได้
 งามเลิศล้ำ ๆ ยิง
 อันว่า เลาคึงคือคูอินทร
 เมื่อนั้น ขรรมย์ยาญพญาจอม
 แล้วส่วยหน้าพาพรอม
 ทุกที่ไหโรมรอก
 เขาก็ ยอกระคานหินวาคู
 ซาตาไค้อักรราศี
 ถ้วนแล้ว ราหูยาคฉายฉินไกล
 นักชัตตฤกษ์ไค้ดาวใหญ่
 สักนจรจันทรอยู่คู่ลย์
 ...พร้อมพุมมา
 คาวเสตฉัตร เล่ากั้งกวมไว้

แหมวน
 เรียบขวัญ
 ขวัญหัว
 ขวัญเจ้า
 ขวัญพระเนตร ก็มา
 หมั้นปี
 โหมขวัญ
 ปูนป้อน
 ร้องว่า
 รุ่งจวน
 ตีกลอง
 กังก้อง
 ทนพอ
 กลาวกลอน 3
 ไกลรุ่ง
 ลูกราช
 ในมณุษย์
 โลมไว้
 ชมชื่น
 พร่ามา
 หมอโหร
 กงแก้ว
 เรียงรวม
 รวมจันทร
 วิสาชา
 เรียงหมั้น
 เรียงเมษ
 ชวงเพียง

อันเิ่ง เยียวว่าทุกแค้น้อยแพ้อ	เคียวลูน	
บุณปีเคือนใหญ่สูง	สอนหนา	
หอมพลโรนาคอง	แคลน...	
กำพราภายหน้าหาก	จักขวาง	4
ยังจัก มีโชคซ้ำไค่ผาน	สองเมือง	
อันว่า นาคองหลังมจา	จงสร้าง	
เขาก็ บอกรกมวันทา	ทูนบาท	
ท่านแมนแม้งเกณฑไว	ตำรา	
เมื่อนั้น ราชาท่านตามเขา	ถวนตี	
นามแก่นแก้วปีนี้	คูกสัง	
เขาก็ นบมาท้าวแล้วเล่า	แถลงสาร	
นามกรชื่อชาน	ชนันไค่	
อังการแม้งแวนตี	แข็งชม	
15 คำไค่เคือน 5	ควนเพ็ง	
แต่นั้นเขาจึง หานามเจ้าบาคราญ	คนประเสริฐ	
ชื่อว่า หัวสูงผู้แพงล้าน	ลูกจอม	
ยศยงล้ำถึงขอบ	ชุมพู	
หลายขุนเขาย่าสัว	เมื่อเฝ้า	
เมื่อนั้น หัตถิช่างนำมา	บชาค	
คืนเดือนด้องไฟรกว้าง	ชาบถวาย	
ธรรมชาติเชื้อข้างเผือก	แดนปลง แท้แล้ว	5
คุณบาศรีลูกคิง	แดนคือ	
เขาก็ เลี้ยงถนอมแพง	รักยง	
จากองส่วยเสมอไล	หล่อโสม	
บัดนี้ ขึ้นชื่อไค่ข้างเผือก	พานคำ	
กงชุมพูไปทัน	เทียมไค่	
ฝูงหมู พางคาชาภูสูง	คั้นรอก	
เขาก็ นำคาบกลาหังของ	คูเงิน	

<p> เขามาแต่ห้องภูขวาง ครั้นว่า แก้วเงือกขี่มารหย้าน มุกมาศแก้วรองใต้ ชื่อว่า ทาวรางเชิงซาใน ของแพงเมี้ยนคาคี ท้าวก็ สอนใหญ่หน้านอนแล้ง ...ไร้คลองโลก ไผ่ไป่ ภิปรายสอนแสงสาย พลพลวงรอนรมแด หิวหอกให้กระสันล้ำ นางจอมร้องในโรง กุมกอก.... รอยที่ขยับก่อน ก็เวรยังตองถึง เมื่อนั้น เจืองก็ ทวายตีทวงรำไร ชัก ๆ น้ำตาหลัง เพราะว่า เป็นกำพร้าหมองหม่อม แค้นนั้น เขาก็เดิน ๆ ย้ายขอยีบ แพง ๆ เสี่ยงคว่างพาย หังหลายพร้อมนำมวด ยอแจ่มเจ้าแพงล้าน ฝ่าจیبไว้ทุกที ยางโบบงคิปปองแฉว เมื่อนั้น โง่ง ๆ ซ้องกลองนั้น ปูนแต่ง นางชาวไพรน้อยเขาพร้อม เขาจึง ปูนคำตันเจืองลูน เมื่อนั้น อ้ายคว่างพร้อมความตัน </p>	<p> เหล็กหล่อ ออนชาม ประทับตี แคนซ่า ไว้แจบ พอตาย คคีขรรรม เรือนเหย้า กาลสวาท ทาวทรวง จักแตก รำไร นี้อา เรให้ ไหลตก อยู่ตรอม โลงคำ โจมเจ้า โรมชอก ใส้โลง ริงคิ ฉันไล้ เป็องปี พรำเซย คาคราบ กลาวกลอน </p>
---	--

<p> สว่า ๆ ไห่ร่งร่า ฝูงเคยเขาลับทาว เขาก็ คีกลองฆ้องกลอยนีน อ้ายคว่างผู้ถือล้าน พระบาทท้าวกรวิคแกว่ง อวาก็ เปียวคิงแหะหยองไป คอนมวลงนิ้วประแหมมือ จ่าซอนไว้เชิงซ่า อีก ๆ พรอมสาวหนุ่ม ตาฟ่างไฟขวางเซ ประแหหน้าชาวฟอง จับจองนิ้วอ่าวไว้ ชื่อว่าลัมทับที่ แสงยามดมอวาทลนไป รอยที่ วายเชิงชูฝูงสาว คอมแต่ สองชอกเหียนเวียนรอก เสียนั้นตัวตาย ฤาจักมารวมสมที่การ คิงแพงลวน... เมื่อนั้น จ่าซอนตันชานเจ้า เจ็บที่ หัวหงอกร้ายดมหาก ปูนินับอานคู ดมพรายตัวยัง นับชูไค้...สาว เห็นว่า เถ่า ๆ นีรายขนาด ครันว่า ไซตาไปหมุ่สาว แต่่นั้น ทั้งหลายพรอมฝูงสาว เพราะวว่า อ้ายเจื่องผู้แพงล้าน </p>	<p> สังการ แปลงไว้ ทบแดง ออกอวด คลึงแซน ปูนพ้อน ไกวแกว่ง เมื่อลุน ยินหัว ชวนร้าย อ้ายเจื่อง แนบเชิง ไฟยาม แปนเหียน ชักหลัก แลนอ จอมขวัญ ทีกว่า ชมชู ยังคลอง แลนอ ทอบหลาน พาอายุ ชาวห้า พาหนุ่ม หลานเฮย นีแล้ว คีใน หลานเฮย สงวนคิน หัวอะเหย ชางโย </p>	<p>7</p> <p>8</p>
---	---	-------------------

สว่า ๆ ร้องเสียงให้	หังหัว
ชุมชาวเขยนั่งมวด	เสียนง้าว
ตีแก สूरยี่ไสแจ้งโหมมเรื่อง	หังเมฆ
ปุ่นแตงฆ่าควายลม	ลาวสาม
ครันฆ่าแล้วให้เอามา	เวนมอบ
อันว่า คับปอกใส่ปุ่นจำ	ผอกพลี
พระบาทเจ้าลคชั่ว	เมื่อพรหม ก่อนแล้ว
ตุจิก มีควายงามแตงแปลง	พาชาว
จอมหนีไว้วางตุ	พลอยพราก นี้แล้ว
ขอให้ คุณกำพราเสถียรหมั้น	หมั้นปี
ลูกหล้าเจ้าน้อยท	เดี๋ยวกู นี้แล้ว
อย่าได้ เอาไปค่อมอยู่เื่อ	แฝงข้าง
กับหัง ลุงอวเค่าถือทาว	เช่าแท้
ยาเรียกรองพาน	ลูกตน
ฟุง ๆ พร่อมจำใส่	พลีเดือน
เขาก็โทแข่งกัน	กวนพ้อน
เขาก็ คุ่มกลองฆ้องก้องนั้น	ทบแดง
จึกแตงให้ปุ่นตั้ง	แตงพิน
ครันว่าเราจึก ช่างคไว้คู้เหน้อย	เหิงนาน
รวมค่ากินสืบไป	ภายหน้า
เจ้าวงหน้าท่านตอ	คอนชาย
สุรีบ เคาคาเปื่องแตงเยอ	อย่าช้า
อันว่า เถ่าจาซ่อนให้รีบแตง	ทวนไฟ
กับหัง เเชิงชะกอนยอกว่าสู	อวแล้ว
แต่นั้นเขาก็ เคาคาทางพระเมรุหลวง กูสะอาก	
สูง เฒ่นขึ้นสุคล้า	ลูกตา
ประ...แกวค่าพอก	วรรณใส
เมือง ๆ ใส่หมูจิง	โกแก้ว

แล้วให้ พากันแฉ้วหนทาง

ให้ราบเกลี้ยงเพียงแท้

ทุกที่พร้อมหอกแห่

เม็งไกวเกาะไต่หนัง

นานาพร้อมภาษา

กระดิ่งไกวพ่อนคอยค้อม

เมื่อนั้น ทุกที่พร้อมขอหีบ

เขาก็ ยายยังหุงออกไป

นางจอมเจ้าหนทาง

กระสันโคกร้อนทิวไห้

สว่า ๆ ก้องรอกที่

เขาก็ เอาพญาจอมใส่พนม

ทุกที่พร้อมพินพอก

ยน ๆ ขอเทียนทองใส่พนม

แปลวผันขึ้นกายบน

แม้งนึ่งค้อมคราวน้อย

ทุกแห่งพร้อมแล้วเล็ก

ถึงวันลุนเจืองป่าวเขา

เราจัก เก็บคูกเจ้าพญาจอม

ฝูงเฒ่าเชื่อมวลเค้า

ยวบ ๆ พร้อมเก็บคูก

เจืองก็ ความมีจับแมนตา

เทือนเขาให้ชูคชุม

แล้วเล่าแปลงก่อสร้าง

แล้วพอก คำปะทายอุบไล้เกลี้ยงใส่

มณีใสสุคยอกคำ

ห้าเป็องพร้อมเสด็จการ

เทียนรูปตั้งตามไต้

เส้นใหญ่

ให้งาม

เป็น...

ลำพ้อน

เสียงเสพ

แกว่งแพน

โลงคำ

เป็นดอง

กลันสวาท

รำไร

พนมหลวง

หอกแก้ว

แพรคำ

เฒ่าไหม้

กล้วยหมอก

มุ่นกระจวน

ลาหนี

ขุนช้า

ทนพอ

คั้งโสม

โสมเอา

สองกำ

ถมคูก

เจตีย์

คำเหลืออง

เหลือองเลื่อม

หูกอย่าง

ชูวัน

10

11

เจื่องก็ ไห่จาซ็อนใส่คาว
 หังคอนชายชอยอาว
 จาจงแวงฮ้ายควายขวัญ
 ออย่าปากเขมควายฮ้าย
 อันว่า เปือกแอบนี้ไ่ว้ชว่าง
 ทัวใดก็ข้างสู
 แตนันเขากี้ กุมบายคล่องจงละแวง
 จาซ็อนลมกลางบ้าน
 คอนทิมเกี่ยวเชือกใส่
 ควายก็ หิงตางฮุกชะงากไป
 เจื่องหาญเตนบายเขา
 พายเอนเข้ากุมไค้
 เชือกผูกไ่ว้สามเส้น
 เมื่อนั้นเจื่องก็ พาทีความกลาวเขา
 อันว่า เถ้า....หาญยั้ง
 ไปทางสะแคงหลินละเม็ง
 เคียดที คอนชายผู้หลานชาย
 เรียกว่า หย่านยาเถ้าฉันไ่ว้
 ชั้นที่แท้เชิงทาน
 ทำลือซาให้เฮา
 เมื่อนั้น หังหลายพร้อมทบมือ
 ออย่าไค้ เว้าเพศฮ้ายอาวเจ้า
 อาวป่วยฮ้ายข้างโปก
 นอนยาโลมอยู่เฮือน
 ก็หากว่า จองละแวงฮ้ายมาบาย
 หรือว่า สาวหมายฮ้างนอนแล้ง

พอสาม
 ที่กัน
 แต้ปู้ กูมัน
 คอยจา
 งานกู
 ผุงเถา
 ควายซื่อ
 ชะเจิกหงาย
 คอควาย
 ทางปลิ้น
 ชมงอน
 ผูกตะพาย
 ฮุนแสง
 ฮุนซา
 แวนถนัค
 ฉันกลิ้ง
 ผอกซัว
 บให้กราย
 ...อาวแข็ง
 เห็นแจ้ง
 หัวสว่า
 เถ้าชรา
 เสียหมค
 ครางฮื้อ
 หยุกหยอน สันนี้
 ครอบควาย

13

14

เจื่องแจ่มเจ้าหัวอะเหย
 แค้นเขากี่ โสมกันจับจองสิ่ง
 เอาไปไว้ฮึมนนา
 ไหม้นสมน้ำหน้ากัน

เจ้าว่าแล้วไปสู่
 เจื่องก็ เมื่อเอาไถควางพาย
 ถึงที่ เคหังห้องเฮือนนา
 หลังสาวเข้ากุมใส่
 ทองแถมน้อยไถใส่

เจื่องก็ ความมือเอาเชือกเคื่อ
 อันว่า ปากสามนี้พอฮุน
 ซาคีที่ ปอปานน้ำกูดั้น
 เจ้าแต่งอ่องแล้วใส่

ยอติ้นทำถีบคู
 กากองก้าวเจ้ายี่
 แยกเครานับจองเครา
 ควายตึงเต้นบายเครา
 ฮักอ่องให้ตึงคี่
 เชือกสอกแล้วฮิงไว้

เขากี่ ไชยักตุควายออกผัน
 เจื่องก็ ทยานโยงเต้นบายไถ
 เจื่องหวานข้าวฮุนกล้า
 เจ้าก็จำเขา ให้วางเคราปะไป
 ปานนี้ บหลังพัน...จากมือ
 เมื่อนั้น ยาบ ๆ พร้อมผุงหมู
 ลงไถนาหมกชูคน
 เมื่อนั้นเจ้าก็ เมื่อไต่ผ้าหลังล่า
 ตามคลองไถมนุกระจวน

เต็มโอง
 ตีกัน
 นอกทง หนุนก่อน
 รั้นี่

เฮือนนา
 ทามเข้า
 เขาจอก
 คอควาย
 หัวเหล็ก
 หกเส้น
 เต็มถีบ มันแล้ว

4 แกว
 หวายสน
 คีหมั้น
 พายไถ
 ฮิงไว้
 แยกใส่

เชือกสอก
 จองคัง
 ผของผ้าย
 ชุกแล่น
 ฟ้า
 ไปนั้น
 กูแล้ว
 อาวเขา
 ฮุนกล้า
 กุนา
 ปานแบ่ง

	แล้วเล่าเอ็น...นามะหนั	คอนชาย	16
วันกั	เลียมาจับจองเคา	ปุ่นแก	
	ปทวางไวหังไถ	กับแอก	
	คอนเลาขงตุไว	จำนำ	
เจากั	ปคแอกไวเลียแล้ว	เมื่อดขง	
	แยงวังไสอาบสี	สงกลาง	
	บายแคงกยวแอวบาง	เสี่ยคาค	
	มือซึกไวมกยง	กองงาม	
เมื่อนัน	กากองเนือนอยนาส	ทายไถ	
	นางงามมาสงงาย	แควนเซา	
เจืองกั	ปงไถไวจาละจา	อายควาง	
	อันวากาหนีพิแห	สิงโต อาวเซีย	
เมื่อนัน	อายควางตานแล้วเลา	พอยชาน	
	อาวเคียดายหวานมา	เต็มเคา	
	เซาหมากกอกพวกาแก	ชามุง	
เฮาจัก	วานนาเจืองบาวซุน	มาพอม	
หว่า	เคืองใจน่านาเห็ง	นำชาค	
	ควนทีไสเมกปอม	ชาชยค กินคั	
อันวา	นาหังหลวงพูนไสเซา	ลาวหลวง	
	มาปุ่นคูกัสวนพิ	อาวแล้ว	
เมื่อนัน	บูนเฮืองเจาเจืองดุน	ฮับพาก	17
	เสี่ยลวกชินเมอฮาน	แตงงาย	
	หมัปากกวางไสนำ	พยงคอ	
	คาหสิ่งแลเหลือคเห็น	ปายาง	
	สองควนันสองผอง	เอาบิ	
	คมชูปชวกินแกม	พองเมา	
	หูกที่คังหมไหย	เห็งไฟ	
	แกงชะอางเหมือนเหมือคปำ	ชีวกัง	

ทุกที่คั้งหม้อใหญ่
 แกงสะอางเหมือนเหมือคปลา
 ย่าหลายพันสมพอ
 ส้มอยู่บั้งจกออก
 เทียมงิมงามปกอขาย
 แทนนโถมพราวเพียง
 น้ำลูบนิ้วมือล้าง
 ชะพวยายยอหมาก
 พังยิบ ควน ๆ ...ชะนีอันโอย
 รุกไซไม่มีใบ
 พังยิบ เสียงลมตองตาลพราว
 แฉ่งบั้ง ชะมอยล้ำถึงที่
 ทม ๆ ฝนหลังลง
 พังยิบ ตาง ๆ พร้อม...
 สน ๆ กบออกอฐ
 เมื่อนั้น แองคอนไต้ทวนไฟ
 เจ้ายี่คั่นคอซ้อง
 หมักหมอนเนื่อน้อยทาน
 มั่นก็ บายทวนหัวแล่นตาม
 คอนบายไค้หลายโคม
 เจ้ายี่ ไค้อิ่งเพ้าเต็มซ้อง
 แลวกล่าวถ้อยคั้นเที่ยว
 คอนชาย เอาของหลวงหิ้วมา
 เขาจัก อยู่บ้านหย่านผีโพง
 เขานั้น ฐู่ไล้ค่อนกินเชือก
 เถาจาซ้องกนทั้ง
 หัวชวนเซชวางชวา

เห่งไฟ
 ชิวกั้ง
 กินอ้อม
 มาหลน
 พาช่าว
 ชวนกัน กินคู่
 ลวกถอย
 ชันสลา
 ออยชู้
 บานแบ่ง
 หัวเมือง
 กลองเค็ก
 นองน้ำ
 นั้นเปื่อง
 โคน์คั้น
 ไปกอน
 แล่นน้ำ
 หาญพาย
 เติมเจ้า
 กบเชือก
 หนองแหว
 มินาน
 คอมนเจ้า
 พรายควา
 แคมหนอง
 หังแสง
 เลยลัม

ขอแปรปลิ้นกบปลอย
 ยังแต่ ปูนาสามสี่ตัว
 มิ่งนี้ คนชายหย้านพาโล
 อัดช่องไว้พอแล้ว
 ฮู้ว่า ถ้าปลอยไว้ให้แพ
 เนีย ๆ เสียงคอนชายค้อยจา
 สังกว่า ตัวพลอยฮ้ายฟางไฟ
 คิดว่า อยากทาวไตตามเจ้า
 พอเรา คอยอยูบ้านเลขตอก
 เมื่อนั้น บาเจืองปละไปปลั้ง
 บุญเฮืองเข้าเมื่อใน
 เอ็นสั่งท้าวหาญพายแท้
 ให้บอกน้อยนามนาถ
 คอนชาย หังไชยสี่ออยากลาย
 ...หมายไหวภูธร
 น้องจิก ไปแบ่งกล้าประสงคสร้าง
 เดินเพื่อนพร้อมมาชอย
 อันนึ่งขอให้ เชิญมาคา...
 ของกินให้เคาคา
 เหล้าแชมชมเข้ม
 คอมว่าแล้วเขาฮีบ
 เถิงบางามออนเจือง
 บุญเฮืองเจ้าทงเมือง
 คิดว่า น้องกำพร้าสองเจ้า
 คีคชอบท้าวบอกพอ
 เดินคนไปให้พอ
 ครันว่า หองายแล้วลัวฉา
 ให้อิมทองหมคแท้

เสียหมค
 ในช่อง
 ผางชั่ว เอ็นนี้
 เล่าเสีย นี้เค
 ปี่ลุน นี้ฎา
 กอมเจ้า
 คุมมีท สันนี้
 คอยเอา
 สานหนอง
 ยัดผ้า
 เนานัง
 ชูอัน
 หาญพาย
 วันหน้า
 อ้ายเจือง ภูษ
 ใส่นา
 แควนหลาย แก่เนอ
 มาพร้อม
 ตกแตง มาเทอญ
 แปคไท
 ไปเปื่อง
 เป็นหน้า
 อ้ายเจือง
 เพื่อนกัน
 เมืองสา
 สามร้อย
 ไปแจก
 ชูคน

19

20

เหล่าแพ่งกว้างศักดิ์	พอเมา
วางเซช้กุกขวาน	เมื่อบ้าน
อย่าให้ เขาเคียนท้าวหังกู	อายเพื่อน
พระบาทเจ้าแพ่งล้าน	สังเขา
แต่นั้นเขาก็ เมื่อแห่นถ้อยถึงแม่	นางจอม
วอนบาศรีเหียวมา	แวนเขา
แต่นั้นนางก็ ถนอมตนขึ้นนางพัง	ช่างเครื่อง
ห้วยป่าไม้แคมห้วย	ฮอกมา
ค่าง ๆ ยายช่างจอก	เกยขวาง
นางงามลงแหงเพียง	โชน้อย
คิกเมื่อ จอมวางไว้นวลลอย	พลักพอ ปางนั้น
หลอนว่า เลี้ยงกำพรายังไฮ้	ไปขวาง
มีอ้างว่า แถนหลอหัวทุกที่	เคียวลูน นีดา
คูคิงพลอยหมนหมอง	เสียเศร้า
ขอจง มีชัยแพศีกรมาร	โยมอ่อน
ขอให้ ลุลากไค้เมืองบ้าน	อยู่เกษม
พออยู่ฟ้ายังล้า	หลังเห็น ลูบ
ลูกชาย เป็นคนพลอยอยู่เนา	นอนแลง
แข็งบ หมายพายพร้อมหังอว	อายคว่าง
หมายพาย ฮุกกล่าวต่านพาเจ้า	เฮ้คนา
จึงบพอวายไค้เงินค่า	อยู่จ่าย
ลูกก็ เป็นกำพร้าแต่น้อยมากาเสี้ยง	ใหญ่มา
เมื่อนั้น...กล่าวถ้อยค่านทอ	หังหลาย
เขาก็ ไค้คาร์บอาชญา	ประนมไหว้
แต่นั้น แองคอนค่านเคินป่าว	โยชา
สน ๆ คนหลังมา	เหลือล้น
หังยีน งง ๆ ม้องหมายพาย	ตีป่าว
เขาก็...ลงพร้อม	ชูคน

สว่า ๆ พร้อมเต็มท่ง
 ยน ๆ สาวแจกยาย
 เขาก็ ยวงคำคำนแองคอน
 มาเยอ น้องแจมเจ้าสองท้าว
 หมักหมอนหน้าเจ้าออน
 คอนชายเลียบไล
 ปางนี้ไผ่ผู้ ยังพันแพ้เป็นเมีย
 ค่ายสำท้าวผู้เหงา
 กูจัก ปละมัตกล่าไว้ให้ห่าง
 สองแข่งชัคไล่กัน
 คอนชายไควาปลาย
 กำปั้นไล่ตีกัน
 วอน ๆ กองหัวอะเหย
 คอนก็ ขอนมือบายปีบนม
 แต้นั้น สุริยาคล้อยคลาลง
 ซำมัตกล่าเสียแล้ว
 แต้นั้น คอนกล่าวท้านเดินออก
 เอากันเมื่อชูคน
 เจียงก็ ปูนความให้เดินเขา
 บูให้ เจือหัวฮ้านเมื่อหน้า
 กาจกล่าวกล่าวทั้งแห่ง
 ทั้งหลายชุมนุมเมือง
 พางายตั้งชามลาย
 ทุกที่ท้าวเสียบล้อม
 สะเพิกพร้อมชุมนุม
 แองคอนเดินชูคน
 ออย่าชามพันไทศู
 หยับเข้าไกลเต็มท่ง

นาหลวง 22
 เป็นถ่อง
 มาพาง
 สว่างกัน
 ทั้งสอง
 วางอ้าย
 เถิงชนาค บั้น
 ผอกคอย
 กำลิ่ง
 กุมปล้ำ
 สาวหยอน
 คีนตาย
 เต็มนา
 ในเสื่อ
 เอียงอ้าย
 ชูคน
 มาเมื่อ แลเยอ
 ออย่าซ่า
 ปูสาค 23
 ฮอกมะฮาม
 หาญพาย
 ตามเจ้า
 เอียงพาง
 ชูคน
 สาวฮาม
 เอียงเข้า
 ผุงบาว
 จึงถอย

อย่างกล่าวท่านเต็มเมื่อ	กายลุน แก่นเอน
มานาหวานอีกจมนี่	เมื่อมาน
สาวก็ ถนอมจาทัวเองคอน	เลยทอบ
ทูนี่ ซ้อยแจ่มเจ้าแพง...	หยอนซาม เมื่อใจ
ค้อมว่าแล้วเลยเลิก	วางพา
เอากันถอยส้วยมือ	ปุ่นล้าง
ยน ๆ ยายชั้นสลา	ออกสู
ฝูงหมู ชับเหล่าตั้งเป็นถ่าน	หมิ่นถิ่น
ชะพยายเหล่าใหญ่	ฮางทอง
...คุแคงเพียง	เพ็งน้ำ
เขาก็ เญยความท้าวหาญพาย	อ้ายควาง
ให้กล่าวท่านปุ่นเจ้า	เบิกพลี
เมื่อนั้น อ้ายควางท้าวปุ่นป่าว	ความแกลง
วอนความถึงปุ่นตา	ผีคำ
แต่นั้นอ้ายควาง ชักเข้าใกล้เป็องแกว่ง ไกวปาน	ชูคำ
ฮังซูลี เญยสว่างให้มา	คำพอ มากิน
ซุนหลวงเจ้าพญาจอม	อยู่ที่ แก่นเอน
ขอให้ คุมอ่อนนอยเจืองท้าว	นาวาน
คุก็ ปลุกข่าวกล่าวปุ่นแตง	คาแท้
ขอให้ เป็นกอกี้กองงามทั้งเลา	ถ้าใหญ่ มากิน
หังแดนคาวสามอย	ไฮนา แก่นเอน
อย่าได้ พาหมูเนื้อมาใกล้	นาคา มากิน
ชะพาคพุนท้าวใหญ่	สมพอ
ขออย่า ให้ใครแห่งถวมหม	ลงพื้น
อย่าได้ มีแมงแคงกักปิดขวาง	

อันนี้ให้หยาดน้ำลงสู่
 เป็นกองงามคั่งปฐ
 ประมาณเมี้ยนพอคิ
 คอนอยู่เฮื้อปฐจัน
 เหลาซุบคนเมื่อพอ
 เว้าเป็นโหนดกว้างพาย
 เดินมาพร้อมลุงอาว
 พระบาทให้ปฐน้ำ
 เหลาชมค้อยชอยปฐ
 ออย่าไค่ ฟังคำอาวซึกลง
 แต้นั้น คอนบายจับปฐโคง
 ปากคานพื้นเค็มแกม
 คอนซาคจันหลับอยู่
 แลน ๆ คอนเทียนทาว
 บายเจืองไค่ทาวปาย
 ควางบ่ไค่ไค่โดยเจ้า
 เจืองก็หยายความให้..อน
 สิบวายนันหันน้ำ
 เมื่อนั้น ปู่เปื่อเหล่าฮากหุ่ม
 ประนมกรหลานกลาวอาว
 แต้นั้น คอนบายให้ลัวอา
 ...องเข้าบายไว้
 ซอนคู้แก้วเทียมชม
 ฮอยที่ บุญชูคามแต่หลัง
 เมื่อนั้นคอนก็ พาที่ต่านไบลุง
 ยอเทียบจันวางไว้

นาตี แคเนอ
 แปลงไว้
 แล้วย่า
 แต่งโคง
 เมืองสา
 ซึกเข้า
 ถอนคู้
 เรงคราว
 ซอหอน
 คุงพื้น
 เลยเร่ง
 ลวคกำ
 เลยวาง
 เลยแล้ว
 โคงถอง
 ทองทาว
 เหล้าใหญ่
 จิ่งกิน
 เลยไหล
 วอนไหว
 นับ...
 ซำกำ
 ชมกัน
 นำเก็ค
 หัวสว่า
 เร่งโคง

25

26

หนั๑นั๑ท๑น๑เสี๑งนั๑น
 ๑ง๑ป๑ก๑ก๑ล๑ว๑ท๑น๑เซี๑ง
 นั๑บ๑แ๑ท๑ อ๑ย๑ค๑ง๑ว๑อ๑ค๑ส๑ม๑โ๑ง
 เมี๑อนั๑น๑ จ๑ม๑แ๑จ๑ม๑เจ๑า๑ล๑า๑แ๑ก๑ว
 แ๑ม๑จ๑ก๑ ล๑า๑จ๑า๑ก๑เจ๑า๑เมี๑อ๑ส๑ู
 ก๑ล๑ง๑อ๑ว๑มี๑นั๑น
 ก๑จ๑ว๑น๑แ๑จ๑ร๑า๑ท๑รี
 น๑อ๑ย๑แ๑ม๑อ๑ย๑แ๑ง๑ล๑าน
 อ๑ย๑า๑ซ๑า๑หน๑า๑ไป๑ป๑า
 ก๑ล๑ี๑ว๑า๑ ศ๑ค๑ร๑ู๑เบี๑ย๑น๑อ๑ย๑า๑หล๑ง
 อ๑ย๑า๑ล๑ง๑น๑้ำ๑น๑อ๑น๑ง
 เจี๑อ๑ก๑อ๑ย๑เ๑ื่อ๑น๑น๑้ำ
 เมี๑อนั๑น๑ ฮี๑น๑ ๆ๑ พ๑ร๑อ๑ม๑ฝ๑ู๑ง๑ห๑ม๑ู
 เซ๑า๑ก๑ิ๑ เ๑า๑ท๑า๑พ๑าย๑ฮี๑บ๑มา
 อ๑นั๑ว๑า๑ ม๑า๑ค๑า๑เจ๑า๑เส๑ก๑ี๑จ๑ง
 เลี๑อ๑น๑ ๆ๑ ซ๑า๑ง๑พ๑วง๑ย๑อ๑ม
 ท๑ะ๑ม๑าว๑หน๑า๑เจ๑า๑ห๑น๑ม๑
 เจี๑อ๑ง๑ี๑ง๑ส๑ง๑เจ๑า๑จ๑อ๑ม๑ไ๑
 ซ๑ะ๑ค๑ว๑า๑ก๑ล๑ว๑น๑ฝ๑ู๑ง๑ห๑ม๑ู
 ป๑ร๑ะ๑น๑ม๑มี๑อ๑เนี๑อ๑ง๑เลี๑ก๑ล๑ง
 ส๑าว๑เม๑า๑พ๑น๑เจ๑ล๑ะ๑เว
 เ๑้า๑เจ๑า๑ซ๑อน๑เซ๑ซ๑น๑
 ล๑ุง๑นั๑ ส๑ง๑ส๑บ๑เคี๑อ๑ก๑พ๑น๑ค๑ว๑าย๑บ๑ก๑เ๑้า
 หล๑อ๑น๑ท๑เ๑า๑ค๑ำ๑แ๑ง๑ใส่๑ท๑น
 ล๑าง๑ค๑น๑ล๑ม๑ก๑อง๑ห๑ุ๑ย
 ป๑ล๑ะ๑ไป๑ล๑ก๑ัน๑เบ๑น๑ไว้

เปี๑อ๑ง๑นั๑น
 หั๑ว๑นั๑น
 พ๑อ๑ค๑ำ๑ย
 ล๑ู๑ก๑ท๑น
 เ๑ี๑อ๑น๑หล๑วง๑ ก๑อน๑แล๑ว
 เม๑า๑เ๑ล๑้า
 ไ๑ก๑ล๑ค๑ำ
 อ๑ย๑ู๑ค๑ี๑ แ๑ค๑เ๑อ
 เ๑ี๑น๑ค๑ง
 ค๑อ๑ม๑เนี๑อ
 ส๑ระ๑ห๑อ๑ญ
 บ๑เ๑ี๑น
 ท๑า๑ส๑า
 เ๑ี๑ย๑ง๑ฮ๑ำ๑ย
 ซ๑ำ๑ง๑ค๑ร๑ี๑อ๑ง
 แ๑ข๑บ๑ค๑ำ
 ห๑า๑ญ๑พ๑าย๑ อ๑ำ๑ย๑ค๑ว๑าง
 ฮ๑อ๑ค๑เ๑ี๑อ๑น
 ล๑ุง๑อ๑ว
 ล๑า๑พ๑ร๑อ๑ม
 ก๑าร๑ป๑ร๑ะ๑เจี๑ก
 ซ๑ว๑าง๑น๑้ำ
 ค๑ี๑น๑ไ๑ด๑ ล๑ี๑ง๑นั๑
 ค๑ัว๑ไว้
 ห๑ัน๑ป๑า
 เ๑ี๑อ๑เม๑า

เมื่อ ^๑ นั้น ^๑ เจ้า ^๑ ซ็อน ^๑ เห็น ^๑ เปลี่ ^๑ ยว	กะ ^๑ ตาม ^๑ มัน	
มัน ^๑ ก็ ^๑ วาง ^๑ ก ^๑ อง ^๑ หุ ^๑ ย ^๑ ช ^๑ ก ^๑ ษ ^๑ ณ	แ ^๑ ค ^๑ ม ^๑ ฮั ^๑ ว	
บ ^๑ ค ^๑ นี้ ^๑ สุ ^๑ ก ^๑ พา... ^๑ ห ^๑ าน ^๑ ช ^๑ ร ^๑ วิ ^๑ ญ	ห ^๑ ัว ^๑ อะ ^๑ ห ^๑ ย	
เพ ^๑ ื่อ ^๑ น ^๑ ก ^๑ ัง ^๑ ค ^๑ แ ^๑ ^๑ เ ^๑ ้า ^๑ ด ^๑ ู ^๑ นี้ ^๑ ค ^๑ น ^๑ ก ^๑ ล ^๑ ้า	บ ^๑ าว ^๑ จ ^๑ อม ^๑ บ ^๑ ั ^๑ น ^๑	
มัน ^๑ จ ^๑ ัก ^๑ จับ ^๑ ท ^๑ าว ^๑ ป ^๑ ล ^๑ ัน ^๑ ๆ ^๑ หน้า	ส ^๑ ะ ^๑ แ ^๑ ง ^๑ ค ^๑ ู	
ส ^๑ าว ^๑ ก็ ^๑ มี ^๑ น ^๑ ท ^๑ า ^๑ ส ^๑ ัก ^๑ ล ^๑ ้า ^๑ ค ^๑ ู	ห ^๑ ัว ^๑ แ ^๑ ย ^๑ ม	
ล ^๑ าง ^๑ พ ^๑ อง ^๑ บ ^๑ าย ^๑ เ ^๑ ื่อ... ^๑ ง ^๑ ส ^๑ อง	ส ^๑ ับ ^๑ พ ^๑ ู ^๑ ม ^๑ ก ^๑ ี ^๑ มี	28
ป ^๑ ละ ^๑ ไป ^๑ ล ^๑ เ ^๑ ื่อ ^๑ ค ^๑ ้า ^๑ แล ^๑ ว	ช ^๑ าง ^๑ ช ^๑ าย	
เข ^๑ า ^๑ ก็ ^๑ มี ^๑ ก ^๑ ล ^๑ ัว ^๑ ห ^๑ ย ^๑ ้าน ^๑ ค ^๑ ้า ^๑ อ ^๑ าย	น ^๑ ้อย ^๑ น ^๑ ิ่ง	
พ ^๑ อ ^๑ แม่ ^๑ ย ^๑ ัง ^๑ อ ^๑ ย ^๑ ู่ ^๑ บ ^๑ ้าน ^๑ ค ^๑ อย ^๑ ด ^๑ า	ล ^๑ ูก ^๑ ท ^๑ น	
ล ^๑ าง ^๑ พ ^๑ อง ^๑ จับ ^๑ จ ^๑ อง ^๑ น ^๑ ี ^๑ ว ^๑ มี ^๑ อ ^๑ ก ^๑ อ ^๑ ค	บ ^๑ าย ^๑ น ^๑ ม ^๑ ก ^๑ ี ^๑ มี	
มี ^๑ อ ^๑ ซ ^๑ ็อน ^๑ ค ^๑ อ ^๑ จ ^๑ ู ^๑ บ ^๑ เล ^๑ ย	ว ^๑ าง ^๑ ไ ^๑ ว	
ล ^๑ าง ^๑ ค ^๑ น ^๑ เ ^๑ ื่อ ^๑ เ ^๑ า ^๑ ช ^๑ ู ^๑ เม ^๑ ื่อ ^๑ น ^๑ อน	ค ^๑ อม ^๑ ฟ ^๑ ี ^๑ ก ^๑ ี ^๑ มี	
ล ^๑ าง ^๑ เ ^๑ ื่อ ^๑ ส ^๑ อง ^๑ ก ^๑ ั ^๑ ส ^๑ ู ^๑ บ ^๑ ิน ^๑ ห ^๑ ย ^๑ ้าน	ส ^๑ ิน ^๑ ส ^๑ าย	
ท ^๑ าง ^๑ ๆ ^๑ แ ^๑ ท ^๑ ส ^๑ าว ^๑ แล ^๑ น ^๑ ้า ^๑ ช ^๑ าย	ก ^๑ ี ^๑ มี	
ช ^๑ าย ^๑ น ^๑ ้า ^๑ ห ^๑ ึง ^๑ ค ^๑ ว ^๑ น ^๑ เ ^๑ ี้ย ^๑ ว	บ ^๑ ิน ^๑ ร ^๑ ัว	
บ ^๑ าง ^๑ พ ^๑ อง ^๑ ด้ ^๑ ว ^๑ เ ^๑ ิง ^๑ ฮ ^๑ ้าย ^๑ ค ^๑ ี ^๑ ไป	ช ^๑ ุก ^๑ แล ^๑ น ^๑ ก ^๑ ี ^๑ มี	
ก ^๑ ู ^๑ จ ^๑ ัก ^๑ ด ^๑ ูก ^๑ ท ^๑ ิม ^๑ ใ ^๑ ส ^๑ น ^๑ ้า ^๑ ค ^๑ ้า ^๑ แล ^๑ ว	ช ^๑ าง ^๑ ม ^๑ ัน	
บ ^๑ าง ^๑ พ ^๑ อง ^๑ ด้ ^๑ า ^๑ ช ^๑ าค ^๑ เ ^๑ ี้ย ^๑ น ^๑ ป ^๑ ละ ^๑ ไป ^๑ ล	แ ^๑ ปน ^๑ ห ^๑ ่า ^๑ ก ^๑ ี ^๑ มี	
เ ^๑ ็น ^๑ ป ^๑ าง ^๑ ส ^๑ น ^๑ ุก ^๑ ค ^๑ ัง ^๑ เ ^๑ า	ค ^๑ น ^๑ เ ^๑ ้า	
เข ^๑ า ^๑ บ ^๑ มิ ^๑ เจ ^๑ ียม ^๑ ห ^๑ ย ^๑ ้าน ^๑ ล ^๑ ี ^๑ ม ^๑ ค ^๑ ิง	เส ^๑ ีย ^๑ ด ^๑ อง	
ก ^๑ ี ^๑ เ ^๑ ื่อ ^๑ ส ^๑ อง ^๑ เ ^๑ ื่อ ^๑ เ ^๑ ล ^๑ ้า ^๑ เ ^๑ มา ^๑ พ ^๑ ัน	ช ^๑ ว ^๑ ค ^๑ ป ^๑ ระ ^๑ มา ^๑ ณ	
ห ^๑ ัง ^๑ ย ^๑ ิน ^๑ ส ^๑ ว ^๑ า ^๑ ๆ ^๑ ฮ ^๑ ้อง ^๑ เส ^๑ ีย ^๑ ง ^๑ อะ ^๑ ห ^๑ ย	น ^๑ ้า ^๑ ท ^๑ าง ^๑ พ ^๑ ัน ^๑ เ ^๑ ย	
มิ ^๑ น ^๑ าน ^๑ เ ^๑ ี้ย ^๑ ว ^๑ ฮ ^๑ อ ^๑ ค ^๑ เ ^๑ ื่อ ^๑ น	ช ^๑ าย ^๑ ช ^๑ ู	29
แ ^๑ ม ^๑ ง ^๑ น ^๑ ิ่ง ^๑ น ^๑ า ^๑ ที่ ^๑ ล ^๑ ้า ^๑ ค ^๑ ล ^๑ า ^๑ ง	แล ^๑ ว ^๑ ค ^๑ ้า	
ค ^๑ ี ^๑ แ ^๑ ก ^๑ เ ^๑ ้า ^๑ อ ^๑ ัน ^๑ ฮ ^๑ ้อง ^๑ เ ^๑ ี้ย ^๑ ว ^๑ ไ ^๑ ว	ร ^๑ าย ^๑ ค ^๑ อน	

ก็แก ลมเปล่งเปลื้องพิศป้า	ทองงวน พูนเขย
ฮอง ๆ เคียนลั่นลง	สับไม้
กูจวนคล้อยราตรี	ไกลสูง
เสียงไถผู้ซันซัน	ชูตัว
ซุงลึง ฟ้าไสสองอุทัย	พูนเขย
พะเน้วเหมือนหมอกฮวาย	ฮ้ายฮ้อย
เมื่อนั้น บาไทค่านแองคอน	แคนควน
เฮาไป เสียบเบิงฮัวไปล่อม	หมูกวาง
คอนก็ ไปตามท้าววงนา	ออมฮอบ
เจืองก็ ให้มาไวเสียแล้ว	ลวคไป
เมื่อนั้น อ้ายควางท้าวไปเข้า	ก่อนบา
ควางก็ เสียบพุ่มไม้เสียบควา	ในคิง
เห็นฮอยสัคว์หมูกวาง	หัง...
..นก็ล้ำเซตค้าย...	แคนจิม หัวนา
เห็นหมูเนื่อกินข้าว	มากหลาย
มันก็ เอ็นสังน้อยนามหนอ	แองคอน
มิงจง ไปเชิญเจืองเหี้ยวมา	เคี้ยวนี้
เมื่อนั้น แองคอนท้าวชานคำ	ฮับฮับ
คอนบชาพลันผ่าย	ว่องไว
โดยความอายไปเบื่อง	เลยแล่น
ฮอกที่ เจ้ายีน้อยกลอยกล่าว	คำควร
อันว่าควางคอเฮื่อน...	หางเหยือง
มานอนค้อมที่หัว	นาหว่า
เมื่อนั้น บาไทท้าวยีนซัน	พังตี
บากล่าวค่านไฉเว้า	เที่ยงจริง
เมื่อนั้น แองคอนท้าวชานคำ	โดยฮับ
อ้ายควาง ไปแต่เข้าเห็นเนื่อ	จึงมา ว่าอัน

เมื่อนั้น เจืองก็วางควายเสีย
 แอ่งคอนเฮย ให้ฮีบไปบอกน้ำ
 ก็นางยเสียฮีบมา
 แอ่งคอนท้าวตันความ
 เถิงแห่งห้องนาทาน
 หังหาญแข็งหมูฝูง
 อันว่า ทางเหยืองเนื้อกว้างซี
 ก็นช่าวกล่ามานี้
 ค่อมว่าแล้วยอมหมู
 ชะไวเขาไซลือ
 เมื่อนั้น บาเจืองเจ้าจำเขา
 แอ่งทางฮอมทีนา
 สว่า ๆ พร้อมไท่คอน
 ควางกึ่งนึ่งหยองย้อมกถ่า
 โผ ๆ พร้อมหมาเห่า
 หาญพายเปื่องไตฮอย
 ควาง...ปบแลนไป
 แอ่งคอนท้าวสะเทินคน
 เค็ง ๆ กรายแลนเปลืออง
 เผไปแล้วพักคืนมา
 ควางแลนท่อนควางเคน
 ทม ๆ คนไหนดั้น
 เจืองก็ กรักมือให้แอ่งคอน
 ออย่าไคซ่าแห่งทอน
 กูจัก เมื่อคิงไว้บูเจือ
 เมื่อนั้น ใจเนื้อชากมรตาศ
 หังยิน เสียงคนหัวอะเหยนั้น

ฮีบพลัน มีซ่า
 มาเทียว อยานาน
 เคียวนี้
 เลยแลน
 หาญพาย
 คนกล้า
 ในเถือง
 ควางเห็น ว่าอัน
 พลไป
 เมื่อช่าย
 ถือหนาง
 หนองอ้อ
 ฮ้องไห้
 อยู่แห่ง
 เต็มคอน
 น้ำสน
 กรายหน้า
 ฮ้องไห้
 ปูนปอง
 หาหนาง
 ...เจือง
 เถืองก้อง
 หยุดอยู่
 ชากหนิง
 ทางสาค
 หนโค
 เถืองก้อง

31

32

ถ้าว่า เลือดยาค่อยแคงเฮื่อ	ปลายหลาว
เจื่องก็ เอาตีนท่าใส่กิน	อานไว้
แต่นั้น ฟุง ๆ พร้อมฝูงหมู	ไท่คอน
มีวค่าจากลาวสุน	เสียงเว้า
คอนชายท้าวคนที	เป็นชั่ว เฮียวนี้
เนื้อผูกเต็นชนท้าว	สะแมงคาย
เมื่อนั้น บาเจื่องเจ้าอชิบาย	ปุ่นปาก
อันว่า เถ่าจาซอซังหัน	บเติน สะนอยนั้น
เมื่อนั้น แองคอนให้หาคน	มาสอก
เสียงโหวกกองเท็งที่	หัวคอน
คนก็ มาโสมหมคชูคน	หมคถ้วน
ฟุง ๆ พร้อมคนเปลี่ยว	ยอหาม
เขาก็ เซชวนไปท่าเพียง	แค้นน้ำ
บาเจื่องเจ้าหังอาว	อ้ายคว่าง
ให้แบ่งชิ้นเมื่อจำ	พอเฮา เทียวเทอญ
แล้วจักแจกพูคขึ้นบันหมู	ซุมไป
ออย่าหลงหลอชุกคน	เหมิกถ้วน
หัวขาไว้คอนชาย	เมื่อมอบ
เจ้าท้าวช้อยคำล้าน	อยู่คอง ฟันแล้ว
เมื่อนั้น บุญเฮื่องท้าวอ้ายคว่าง	หาญพาย
หลายซุนเขาแตงเติม	ตามเจ้า
โหงวมตั้งลายจัน	ลาเล็ก
ตุก็ กาเหล้าทำปุ่นจำ	เปิกพลี
แต่นั้นคว่างก็ เบื่องคำควรรกล่าวดอง เถิงคำ	
พญาจอมเมี้ยนเมื่อพรหมเมืองกิน
ขอให้ คุณอ่อนน้อยเจื่องท้าว	คอยคง แคเนอ

ลู๑ก๑ทาน๑ไป๑ช๑อก๑เน๑ื่อ๑ใน๑ที่	ค๑อน๑แ๑ม
ค๑ู๑ก็๑ พ๑า๑ที๑ไ๑ช๑แ๑คม๑พ๑ร๑่า๑ม๑ว๑ล	มา๑แ๑ลม
อัน๑ว๑า๑ น๑ิ่ง๑สิ๑ม๑ไม๑ค๑ง๑หล๑วง
... ห๑ง๑สิ๑ง๑า๑ม๑ตา๑แ๑ม	ค๑าว๑เจ๑ิง
ป๑ู๑ค๑อม๑ยา๑ป๑อก๑ก๑ล๑าง๑โ๑	มา๑ก๑ิน
ส๑าย๑สน๑อง๑สุ๑ค๑ู๑เท๑ิง	หน๑ง๑เ๑ี๑ย๑ง
ห๑มี๑เ๑ม๑ือ๑ย๑เ๑น๑ค๑ะ๑ม๑ุ๑ย๑ค๑า	ก๑ว๑าง๑โ๑ช๑ค๑ มา๑ก๑ิน
เส๑า๑ 4 ค๑ำ๑ห๑ม๑ห๑ู	แ๑น๑โ๑ม๑ แ๑้๑เน๑อ
เข๑า๑โ๑ไ๑ค๑เ๑ื่อ๑ง๑น๑ัน	อ๑ยา๑ชา๑ค
ค๑ร๑ัน๑ว๑า๑ แ๑ว๑เ๑ื่อ๑น๑พ๑ู๑น๑ภ๑าย๑ล๑้า	ล๑วง๑มา
เ๑ื่อ๑น๑ัน๑ ก๑ุ๑ช๑ย๑ท๑ำ๑ว๑าย๑ค๑ว๑าง	ว๑าง๑ป๑าน
เข๑าก็๑ ไ๑ม๑ก๑ัน๑บ๑าย๑แ๑ง๑แ๑ค	ก๑ิน๑แ๑ลม
ป๑าง๑น๑ี้๑ ไ๑อ๑ย๑ำ๑ไ๑ห๑ัก๑ว๑าง๑กร๑าย	ค๑ู๑ง๑าย
พ๑ระ๑บ๑า๑ท๑ ๑ู๑แ๑น๑แ๑ก๑ว๑ต๑าน๑ค๑อ	ห๑ง๑หล๑าย
ก๑ุ๑ย๑ง๑ เ๑ี๑น๑เ๑้า๑จ๑า๑ช๑อน๑ห๑ง๑ท๑าน	แ๑อง๑ค๑อน
ก๑ล๑ง๑ เ๑ร๑ง๑ต๑ก๑ค๑ะ๑ม๑ะ๑ต๑าย	ค๑ำ๑ห๑ย๑าน
พ๑อบ๑ผ๑าย๑ค๑ิน๑เ๑ิม๑ก๑ัน	ย๑ำ๑ง๑น๑ิ่ง
ค๑ี๑แ๑๑ เ๑ร๑า๑ะ๑ห๑ล๑ั๑ค๑ว๑ฮ๑าย๑ไ๑ป๑้อง	แ๑ล๑น๑ห๑ัน
แ๑้๑ง๑บ๑ั๑น๑ัน๑โล๑ม๑โล๑	ห๑ม๑อ๑ต๑าย
ค๑ี๑ท๑ย๑ง๑ฉ๑ัน๑ค๑ิน๑แ๑น	โ๑ม๑เ๑้า
ช๑า๑ห๑ง๑หล๑าย๑พ๑ร๑อม๑ห๑ม๑ห๑ั่ว	ช๑ม๑ช๑ี๑น
ม๑ัน๑ห๑าก๑ แ๑น๑ว๑เพ๑ศ๑ฮ๑าย๑ช๑า๑เจ๑้า	ป๑ู๑หล๑าน
เ๑ื่อ๑น๑ัน๑ แ๑อง๑ค๑อน๑ท๑ำ๑ว๑ประ๑น๑ม๑กร	ค๑าน๑ค๑อบ
บ๑า๑ท๑าน๑ท๑ำ๑ว๑ท๑อง๑ล๑าน	ล๑ู๑ก๑จ๑อม
เ๑ี๑น๑ป๑าก๑แ๑ล๑ว๑ก๑ล๑อย๑ก๑ล๑าว	ค๑ำ๑ว๑อน
ห๑ง๑หล๑าย๑สุ๑อ๑อน๑ส๑ว๑าง	ส๑อง๑ท๑ำ๑ว

34

35

ก็บอกพวกน้อยบักป่าว	ไทคร้ว
แวนทำเป็องฮีบมา	อย่าช้า
หัวขาม้างบั้นกัน	ทุกเป็อง
อันนี้ให้ว่าขึ้นมาแกล้ม	คุณ
หนักเหนืองิ้วท้าวสูง	บายคำ
ปูนความเชียวลงอวชูคน	พันน้ำ
ป้า ๆ ฮ้องเคินเคียง	เยื่อเร่ง
คอมซากบั้นนายน้ำ	...โตง
กู่ทั้ง เสมอภาพเพียงพร้อมพอเร่ง	ปานกัน
เลขวางเสี่ยโหโฮ	คองฟ้า
เลยเล่า สนเขา ๆ ยอแค	ใส่ปาก
นับแต่ ยาคีพอหมื่นไท	หวานจ้อย
มีฉันเท่าเซชน
...ควางลมเซชน	ชุกชน
ควางก็ อยู่บ่ไคเฮวฮีบ	ลงหนี
ทั้งหลายลูกเล็กลง	ลาเจ้า
สน ๆ พร้อมเมื่อเฮือน	เฮียงนาฏ
เมียบเฮงจ้อยพั้งซ่า	บ่คอย
ฮากเสร์จ้อยฮวายเฮีย	กลางเฮือน
ยังเล่า เอามือบายส่วนเสี่ย	สวนล่าง
โฮยฮวายแมงทาคิง	โลมลุม
เพราะเพื่อ ตัวเปื่อเหล่าหลงพัน	หยอกสาว เชื่องนั้น
มือกอกอ้อมตัวนั่ง	เต็งตัก
โชมคอตัวทาวลง	วางไว้
กู่ทั้ง ตัวเนาฮายเสี่ยกวน	การโลก
มันก็ ปลตไปล่ผ้าตัวไว้	นั่งเต็ง

โอบ ๆ เติงฉันเขียว	เชิงกบ
ถึงเมื่อ กามทาลคหฺลुकเสียด	ทางปลิ้น
หลงใยฮ้ายคือโพง	อ้อออน
ก็เพื่อ กามโลกกล้านลัน	ลวงฉัว
บางพอง ค่อมฮอกหย้าวซุกทาว	เปียนอน ก็มี
ทันก็ ฉันหังยีนทาวหัว	ลงกัน
อันนึ่ง ไค้เชื่องโซงหลง ๆ
คิงใจชาทคำคราวน้อย	นึ่งคีน
ก็เพื่อ เพื่อตีกเหล้าก็ชมชาก	เจืองปลง
หลายนา ๆ สว่าเสียง	เมียบ้อง
เมื่อนั้น เขาเมาพันนอน	นิทชเน็ง
ก็แก่ กาวคาชซ้อนเทิงฟ้า	ฮุงจวน
โอบ ๆ พร้อมไกคีน	ชานชิน
เขาก็ ฮันคีนฉันถิบมอง	คำซ่าว
เคาทาพร้อมอย่าคิง	มอกไก
กกเข้าซ่อมพลันนึ่ง	เขียวเปื่อง
แจก ๆ คีนคอกไก	มาแกง
มือบายจับไซมา	ปุนคัม
เอาของทาวเคาทา	ทุกสิง
หังกล้วยออยฝูงหมู	ซอหวาน
แล้วเลา ปลุกทาวให้ฉัวนึ่ง	เจียพัน
...ยอแพงยากอยสงวน	หอมอาย
ยอพาพร้อมมวลมา	หมกมอก
ก็เพื่อ ยังเฮงหย้ามเหลื่อล้ำ	ชูคน
ทาง ๆ พร้อมหัวอะเหย	เอ็นเสียง
ยินสบาย....เสียด	สงวนหยอง
เตื่อง ๆ ลินหัวแดง	คูอาจ
น้ำมันลูปไล้ยมเกลี้ยง	กองงาม

เมื่อนั้นเจืองก็ กลอยความต้านแองคอน	เลยบอก
กูจัก ไช่ซำกล่าหวานเฮ้า	กาตี
หฬักหมอนหน้าเจ้ายี่	ยอใด
คอนชายผายควางพาย	ตามเจ้า
แองคอนป้านคัันนา	เลื่อนเลื่อน
เดาจาซอนพายซอง	เก็บปู
อ้ายควาง ไปลาวไม้ม้าลอม	ไสนา
แองคอนผายผาคไป	เอากล้า
เจืองก็ เตือนกันให้เขาทำ	แวนตี
ให้หมักเขี่ยนตากกล้า	ชูอัน
พิบ ๆ พร้อมกำเที้ยว	ฮับมือ
ทานา หลวงเสที่จฮ้วยมือ	วางไว้
เตือนกันให้กูค้น	แพฮัว
เดียมกันง่างกินขึ้น	ใส่ถม
ทุกปุนน้ำใส่	นาเจือง
แต่นั้น หม ๆ เขาเลิกมวน	เมื่อบ้าน
เอาไถเมี่ยนคูตี	หังแอก
ก็แก่ สูรยสองค้อยลงล้ำ	ลวงพระกาย
พิงยิน ครึ้น ๆ พ้าฮ้องฮ่ำ	ฮวายเสียง พุนเยอ 39
หม ๆ ฝนหลังลง	นองน้ำ
ปูลาเต้นซิงกัน	เลยลอง
เจืองก็ เตินเขา ไปใส่ส้อนไซไว้	ชูคน
ลวก ๆ แล้วปลาลวง	ลงวัง
เค็มไซเหลือชะกลางหลาย	เหลือส้อน
มีหัง เค็งคุนค้ำฮวยคะมัน	เต้นทวง ก็มี
ให้ฮีบงัยฮ้อฮ้อน	ใส่เฮื่อ

ทุกที่พร้อมกึ่งเกิด
 ก็เพื่อ ปลาเสือพร้อมปลาเชิง
 ทีแก่ ฟ้าครี้น้องทั้งชั้น
 เติงเมื่อ สूरย์ส่องขึ้นเขื่องเขื่อ
 ...ก็ เดินเขาไปชูคน
 เจืองย่อง่างเอาไข
 เห็นหมูกึ่งปลาล้อม
 เจ้าก็ เอื้อนความให้แองคอน
 เขียกแจ้ว ๆ คอนท้าว
 คอนหึ่งฟ้าว.....
 สองบายจับจองไข
 เจืองก็ ยอมมือเท็งตีหวง
 กูก็เขียวว่า เจือกอยูน้ากุมไว้
 กูก็ ตกคะมะหย้านเอิ้นเทียว
 เค็มแสงกุกแกมา
 แตนัน หลายหลังพร้อมเขามา
 กองกลาขไว้เหลือล้น
 เมื่อนั้นเจืองก็ จำเขาให้เอาเมื่อ
 ปูนแตงหามพร้อม
 ยน ๆ ย้ายเค็มที่
 หน้า ๆ เขายาลัว
 เจืองก็ เขื่องความให้เอาเมื่อ
 ให้เลือก เอาแคล้วนฝูงหมู
 แยงเอา ตัวที่ตัวงามจึงไป
 เขาก็ โดยคำเจ้าเอาเมื่อ

ปลาหวาย ก็มี
 ทุกเทิก ก็ลง
 เขียกเอา
 แสงใส
 ยามตอน
 เค็มถีบ
 เลียบกง
 มาชอย
 ชอยกู
 ..ความ
 คึงขึ้น
 หัวอะเหย
 จองคึง
 มิงมา ก็ตาย
 มิไท้
 มวลดอก
 หัวแคน
 แควนทวน
 ชูคน
 ชานหลวง
 มาตอน
 ถวายแม่
 ตัวหลวง
 ถวายเจ้า
 ถวายแม่

กันเิ่งนั้นปลาปาก
 หังปลาเสื่อหมูขุน
 ให้สู้ ทำเบื่องให้เอามา
 กูจัก กินเมื่อเช้าแกล้มเหล้า
 แล้วเล่า ตกพูดให้คูหมู
 เอากัน เฮ้ปลาเค็มใส่ไห
 นับเสือกล่วนค้าวใหญ่
 คนทาเกสือใส่ไห
 ยามเมื่อเฮาหาก หวานนากว่างแวนตี
 ยู่ทาง จกใส่ถ้วยยายไว้
 ทุกคิ้วพร้อมค้าวใหญ่
 สู้ก็เอากันแฉะเป็น
 บัคนี่ จักกล่าวเท่าเจื่องหาญ
 สมภาร เฟ็งแฉะผล
 จอมก็ทำ...าย
 เข่งขายของเมืองท้าว
 พังยิน ฮั้น ๆ พ้าโก้ใหม่
 อรทิมบคสมเมือง
 ทุกเขียงย่องนางจอม
 เขื่องเฮื่อ.....คำ
 มีหมูข้างงาซ้อง
 คุแวกล้อมเป็นเชื่อน
 โง่ง ๆ เสียงพานพิณ
 บุญเฮื่องนั้นนางจอม
 เจ้าแนบข้างเทียมท้าว

ค้างวาม
 ค้างคาว 41
 แควนคว่น
 กอนงาย
 ลัวอา
 บองไว้
 คุนเค็ง
 แปลงส้ม
 เสียงแซก
 คุพา
 คิ้วตี
 ปลาอย่าง
 มาเกิด
 ยอหย้อง
 เป็นใหญ่
 ชูชุน
 ฮวายเสียง พุ้นเขอ
 แสนท้าว
 เป็นยอก
 เหลือแคะ 42
 อยู่โง
 ชนนโง
 พานสร้าง
 เป็นอาจ
 บคลา

โสมงฮาดองสาวถาว

บุรีเท่าเวียงเม็ง

หอขอฟ้าเฮืองสิ่ว

ยศโยคท้าวไทที่

ทันความขรรนยาจอม

แสนมาเมืองกว้าง

นางเม็ง ประคับแค้นแก้วกองใส

หมอนคำเต็ง

บัวบานเจ้าหังจอม

เพราะเพื่อ ไวลูกเท่าแทนเชื้อ

แต่นั้น เม็งก็ฮับพากย์ถอย

บาไท ภิปรายเสียงตอบความ

มิงจง ไปไซถอยชังงาม

มันก็ ลาบาทแล้วเลยเล่า

จอมก็ ยินดีโดยหังเฮียม

เลยลวด ฆายความต้านเทวี

คีคโคร ไท้ลูกน้อยแทนเชื้อ

ประคับเครื่องพร้อมแถวดี

พราย ๆ ใสสองคำ

จอมก็ ตามคลองเป็องบุราณ

แต่งเครื่องไว้หลายฮ้อย

กูก็ คิคเผาเชื้อชั้นชาติ

ขรรนยาจอมเจืองเมือง

คาความให้ถามผี

หอขอฟ้าเฮือนฮาน

เลยใสถอยคำกล่าว

บัวนางคืบคัง....

เจืองก็ จินกาทั้งหญิงชาย

แทนการน่องนางท้าว

ถนอมภู

มนนยโลก

เชื้อคำ

นามเคียว

ราชไท้

ผาคผาย

สมศิว

ขุนใหญ่

บินยาก

สืบสาย

ถนอมการ

คนไซ้

เมื่อขอ ว่าเนอ

43

ไปถอย

แดงถอย

ทุกเขื่อง

สืบสาย

ถิงงาม

เงาแก้ว

เด้าเก่า

เชื้อคำ

พงศา

เลยต้าน

ทักใหญ่

ฮมขวาง

ไปมา

..ห้อง

เชื้อชาติ

แม่เมือง

แล้วผาคถอยทานตอบ
 นางก็ เคื่องเหตุหทัยศศิโครแนว
 จิงจักทวนความ....
 ซอลูกแก้วมธุเกื้อ
 หมอมวนสูทานตอบ
 พุนเก็งญากลาวกลอน
 ยามที่แสดความเค็งเขาเซย
 นารีเห็นาเหิงฉม
 เหนงนังพรอมเหียมข้าง
 อ้ายเจืองเท้าหมอนเทศ
 ทาวเปลือยแฝงบ้าน่า
 มัวใจกึ่งนางจอม
 นางร่าถอยถึงลูก
 เสียงฟุงกองแกมพาทย์
 พระกรกุ่มกอกเจือง
 เถราตั้งปราณี
 ใค้เบิกซ้อไซพากย์
 ลายเกิกทองสีกใส่
 นำไปปลงเมื่อยาม
 เสียงกุ่มกองชาคา
 ซ้างใหญ่เค้าหลายฮ้อย
 เขาฮีบแสดแสนหอก
 เขาจิง ขอพญาจอมจากโอง
 บัญสูงเจ้าจอมเมือง
 คอเนคค้องพลท้อ

คำควร
 นามเชื้อ
 คาควน 44
 เกิดมา
 เทพี
 สายยศ
 หังข้าง
 ฉายเกศ
 บอกแยง
 เเท็งหัว
 เหียมท้าว
 ให้อุง
 สองชาย
 เกรี
 นิวให้
 ประสงค์สุทร
 ภิรัชกรรม
 ทวีศุล
 ยิงเข้า
 แคนที
 เชื่องา
 แพนยุง
 ลงทอง 45
 อ้ายเจือง
 แทงตาม

ทักหนึ่งพร้อมสาวขาว
 นางงามฮนดอกแสด
 ภายบนแจ้งวันใส
 ยอทานเข้ากองไม้
 ลูกเข้เมี้ยนเมื่อสู
 เขิงชะกอนยายพินเช่า
 บุตไตสรอยสงสาร
 ท้าวอญหม่อมเทียมแม่
 ก็เพื่อ ละพอไว้ในเดือน
 ทำการไคไปเปื่อง
 เทวีเมี้ยนเมื่อเฮือน
 ผู้แก่นแก้วแทนเชื้อ
 แค้นนั้น...สรงโสจร
 โยชาเฮ้วฮีบเปื่อง
 เขาก็ ปูนกันถ้าถือจริง
 เขยพราพร้อมเสียงไห
 คาว ๆ คำถือเปียก
 วานความจิกชูภาย
นินพร้อมทำการ
 เขื่องเขื่ออ้อมฮักฮูป
 ฮีน ๆ พร้อมท่าเวียก
 ปรากฏการคุแวดเวียง
 บุญโยงสร้างบรรบวณ
 ย้ายเครื่องม้วนเมื่อสู

มามวล
 ทิวไห้
 สุกโลก
 จุกเพลิง
 พิมาน พูนเทอญ
 บหลอ
 สองหนอ
 มัวใจ
 เป็นผี
 เป็นแล้ว
 ฮักฮูก
 ฮีบเมือง
 วันลูน
 แปลงไม้
 จุงคว
 อยวอน
 สายยนต์
 ยอพร้อม
 นิมหมิน
 สีดา
 หอโอง
 ริงต้าย
 ทุกสิ่ง
 เขือนตน

ภาคผนวก ข.

ศัพท์านุกรม

ก

กก

น. ต้น

ว. ตอนแรก, แรกเริ่ม

กง

น. ชนุ, เขต, แคน, บริเวณ

บ. ใน, ที่ กวงก็ว่า

กงแกว

น. กวงชะตา

กงเมือง

น. เขตเมือง, แคนเมือง

กะจวน

ว. แผลก, ละเอียก น. ผง

กะจอน

น. คุ่มหูแบบโบราณ

กะคอม

น. ไม้จำพวกหนึ่งมี 3 ชนิด คือเป็นไม้ยืนต้น

เป็นพุ่ม และเป็นเครือ กอกสีขาว ผลมีรสขม

กะเปียน

น. ภาชนะสานอย่างกระดิ่งแต่เล็กกว่า

กะลาพิก

น. แกนไม้ เกิดจากต้นไม้บางชนิดที่มีอายุมาก

เช่นต้นสลัดไค และต้นคองคุ่มทะเล มีกลิ่นหอม

รสขม

กะลัน

ก. คะนึ่งนึ่ง คิคญุกพัน กระลัน

กวม

ก. ครอบ คลุม

กวัง

บ. ใน กวงก็ใช้

กวาน

น. ตำแหน่งขุนนางโบราณ (หัวหน้าศาล, ตุลาการ, เจ้าหน้าที) เจ้าหน้าที่ผู้ปกครองบ้านเรียกว่า กวานบ้าน

กว้าน

น. โรง, เรือน, ปราสาท, ศาลา, ที่ทำการรัฐบาล

กะจอน	น. แป้ง, แป้งหอม, คุกกี้แบบโบราณ
กะจอน	น. สัตว์สี่เท้าคล้ายกระแตแต่ตัวเล็กกว่า
กะโจม	น. เครื่องประดับศีรษะ, มงกุฏ
กะชัง	ก. รั้วรอน
	ล้น. จนกว่า
	ว. กำลัง
กะตึก	ว. มากเกินไป
กะทาง	น. ตะเกียงมีที่ถือ แต่ไม่มีฝาครอบแบบโคม
กะลิ่ง	น. ผู้พอร่า หัวโขน
กากอง	ว. สวยงาม กะกอง กั้ว
กากาด	ว. เกล็ดนกลาด, คาคาษ
กาด กาคลี	น. ตลาด
กาย	ก. ทอด, ผงาก
กาละลึบ	น. เครื่องดนตรีประเภทเครื่องขลุ่ยหนึ่ง
กำสุก	ว. กำสุก, สลค, เสรว, แห่ง
กำ	ว. คำกล่าว
กำ	น. เบื้อง, ข้าง, ฝ่าย, ทิศ
กัญค	น. กลียุค
กือ	ว. รอยลาน
กือเมือง	น. คำเรียกพระเจ้าแผ่นดินด้วยความยกย่อง
กุกุกโต	น. ไก่
กุงอก	น. นกยูง
กุก	ก. ซาค, ควัน
กุกโต	น. ไก่ มาจาก กุกกุโต (ป)
กุก	น. อาคาร, ศาลา, เจดีย์, วิหาร, กุฏิ
กุก	ว. หงิ่งงอ
	น. ฝั่งหนึ่ง
กุกนา	ก. กรุณา

แกง	น. สาวน้อย, นางงาม, นางกษัตริย์ มาจาก กัญญา
เกา	ก. ทำซ้ำ ๆ, ทำตลอด ๆ, (ลม) พัดเบา ๆ เกากล่อง = รัวกล่อง เกาให้ = มีแต่รำให้
เก็ง	ว. เท่ากัน, เสมอกัน
เกียบ	ก. หนูน, ชิง, เค็ม, กำเวียบ, ยี่กเค็ม
เกียง	น. 1. ผลไม้ป่าชนิดหนึ่ง ประเภทลูกหว้า 2. กล้วยไม้ชนิดหนึ่ง ปรกติเรียก เจียงลม หรือเกียงลม
แก้ง	น. ฟัดหิน หรือ โขกหินที่ถักขวางทางน้ำ = แกง
แกม	ก. สิ้น, เปสียง
แกว	น. เกลียว
แกว	น. ดิน, เขต, แคน
แกวน	ก. รัก, ขอบ, คันเคย ฝูงแกวนไซ้ = ชำราชบริหาร
ไก	น. กระจง ช
ชนง	น. เขต, ขอบ, คัน
ชนัน	ก. กั้น, ขวาง, บัง, ล้อม
ชมอน	น. ชนอน, คานเก็บภาชีอากาศ
ชวง	น. สนาม, บริเวณ
ชวาง	ว. กว้างออก, ขยายออก, เจริญขึ้น
ชอก	น. ขอบ, ข้าง, ริม
ชันหมาก	น. เชี่ยนหมากหรือพานหมาก
ชันไค	น. บันไค
ชาง	น. เหล็กแข็งชนิดหนึ่ง
ชานขอบ	ก. กลาว, พุกทอบ, กลาวขอบคูน

خاب	ก. กราบ
خا	ก. จับ, บิด, บีบ
خين	ก. ซีน, ซักซีน, ฉีน
خُم	น. เครื่องยิงสัตว์คล้ายธนู
خِع	ก. หลาบ, กสัว, ขยาค
خِن	น. เครื่องมือป้องกันอาวุธรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
خِم	น. ความสุขสบาย, ความเจริญปลอดภัย = เกษม, บางครั้งหมายถึงชนชาติเขมร
خاوذ	น. ขอระเพ็ด
خيء	ก. ไปอย่างรีบร้อน, กรำ, ฝ่า
خيوك	ว. สืบสน, วุ่นวาย
خين	น. ชื่อชนเผ่าไทยอยู่ในเขตพม่า
خيءبا	น. คันลำโพง
خء	ว. แจ่ม, กระจ่าง, แจ้ง มักใช้กับคำว่า ช้อ และกล่าว เช่น แยกกล่าว, ช้อแซ น. พระจันทร์, ดวงเดือน
خءب	ก. ขลิบ, เจียน, ฝาน
خءء	น. พัน
	ค
كبئینگ	น. ขณะหนึ่ง, คราวหนึ่ง
كراؤ	ว. คี, สมควร, มีค่า, สวยงาม, น่ารัก
كراب	น. คพ, ซากศพ
كرام	ว. มาก
كء	น. แคน, โคน
كءا	ก. เสาะ, แสวงหา
كءاكن	ก. แสวงหา
كء	ก. คลี, ขยาย, คลาย

คอง	ก. รอ, คอย
คอน	ก. แกว่ง, ไกว, โยก
คอนคอน	ว. บางครั้ง, บางคราว, บางที
คอน	ก. สั่น, ไหว, กระเทือน
คอบ	ก. บอกเล่า ว. ค้ายเหตุ, เพราะ, เพื่อ, เวียนให้บรรจบถึงกัน
คะมะ	ก. ตกใจ, ประหม่า
คักไค้	ว. มาก
คั้น	ก. บีบ, ขยำ
คัมคา	น. ระหว่างกลาง
คั้วระฉา	น. การนับ คัณนา ก็ว่า
ค้าย	ว. ทั้งหมด, ทั้งสิ้น
คี	น. ที่ตั้งเตา เรียก คีไฟ
คีค้อย	ว. แล้ว ๆ เล่า ๆ, เบื่อง ๆ, ขอย ๆ, บางทีไซ้ ค้อย ๆ
คิก	ว. คี, เคียว, เปลี่ยว, ไม่มีคู่
คิงค้อม	ว. อ่อนน้อม, อ่อนช้อย
คิง	ก. ตรึงไว้, ชิ่ง
คุง	ข. ถึง
คุงคา	น. แม่น้ำ
คูน	ว. เป็นอิทธิมงคล, คุณ
เคน	ก. ประเคน, ถวาย
เคา	น. เชือกที่ร้อยจมูกวัวควาย เพื่อสะดวกในการผูกมัด, สายตะพาย - เคา
เคียน	ก. เกียวพัน, คาก
เคียน	ก. ย้าย, เปลี่ยน, เคลื่อนไป
เคียม	ว. เรียบร้อย, เสงี่ยม, ละมุนดีไม

แคะ	ว. เคะม
แคะง	น. ฉ่า, ฉ่าบุง - แคะง
แคะม	น. บังเขียน
แคะรง	น. ฉ่าบุง
	ว. งาม, พรายแพรว, ตกแต่ง, หมกจก, ผ่องใส
แคะวน	ว. ยิง, มาก, เกิน
โคก	ก. คี โคกฆ้อง คือ คีฆ้อง
โคม	น. ชามขนาดใหญ่ รูปคล้ายโคม
โค	น. ชื่อเครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง
	ก. งัก แงะ ฉ่าแยก
	ง
งวกหน้า	ก. ฉินหน้า, หันหน้า งวากหน้า ก็ใช้
ง้วน	น. ของเปือเม่า
งอง	ก. รอ, คอย
งอนญ	น. ชะงอนฉา
งอย	ก. เกาะ, จับ
งาย	น. เวลาสาย, อาหารเช้า
ง้าวแวง	น. ง้าวที่มีรูปเหมือนใบแวง
งักง้อ	ว. แปลก, ประหลาด, อัจฉกรรย์
งุ่ม	ก. ปิก, บัง, ครอบคลุม, ปกป้อง, ถ้าไข่มือปิกว่า งุ่ม
เงื่อน	ว. เหมือน, คล้าย
เง้ว	น. ชนชาติเงี้ยว, ไทยใหญ่
	จ
จ้ง	ก. เหลือไว้, เก็บไว้, จ้งห้อง = เก็บห้องไว้
จ่ม	ก. บน
จองวอง	น. ฆ้องกระแต, บางแห่งเรียก ระฆังหัวควาย

จ่อ	ก. ผนัง, เวิร์มออก, เวิร์มทิ้ง
จังกกร	น. จงกลปี
จาว	ก. จวนจะบาน, เวิร์มคลี่, กำสั่งขยายกลับ
จำ	น. ผู้เป็นเจ้าของผีอาชัณห์ ผู้ติดต่อกับผีบ้านผีเมือง ก. จุ่ม, จิม , เซน
จิก	ก. ฉีก, ซาก
จิ้น	ก. ทอก
จู่	น. นม
จุ่ม	ว. ทม
เจ้าแอก	น. ชื่อผี ผีเจ้าแอก
เจิก	ก. รอน, ถลา , เจือก ก็ว่า
แจ้ม	ก. เสื่อมปลายไม้ให้แหลม โดยตากออกข้างเดียว
เจีย	ก. หนีหลัง
เจียรขวัญ	ก. ปลอบโยน, เอาใจ
เจียรจาก	ก. จากไปไกล
เจือก	ก. รอน, ถลา ส่วนมากใช้ เจิก
แจบ	ว. สนิท, เรียบ, ราบ, เข้ากันดี
โจก	น. หัวหน้า
โจฮัง	น. โจร, ผู้ร้าย - โจรัง
โจนโจ	ว. ลักษณะของที่ไม่แน่นอน นานาคู่ ของเล็กใช้ จอนจอน
ใจโค	น. น้ำอมฤต, น้ำทิพย์, ซอเม่น้ำ
ช	
ชวาง	ก. รับใช้, ชวงไช
ชะคอม	น. ไม้ประกอบค้ำว่า แส แสชะคอม - มาศึก
ชะซอน	ว. งาม, สกิส , ซาซอน
ชะเนง	น. เขาสัตว์ จาก เสนง (ช.)
ชะโน	น. เครื่องดนตรีประเภทเป่าทำด้วยเขาควาย สะโนก็ว่า

ชะบอง	ว. สวยงาม, นารี
ชะเพิก	ว. ตระหง่าน, เห็นเด่นชัดเจน, ชะเพือกก็ว่า
ชะแลบ	ว. ละเอียก, เกลี้ยงเกลา แลบ ก็ว่า
ชัน	ก. ทำให้ห้วนไหว, ทำให้สะเทือน
ชัน	ว. ถี่, ลั่น, กระชัน
ชากชาก	ว. เสียงเกินไปพร้อมกัน
ชานมน	น. ชานสีเหลืองมันฉ่ำ
ชาย	ก. เอียง, โย้, เบียง, เบน, เคลื่อนไปจากจุดกึ่งกลาง
ชัน	ว. หึงลั่น, หมก
ชุม	น. ชาติตระกูล, หมู, เหล้า
เชย	น. หน้ามาหรือคนสอกแนม
เชียง	น. เมืองใหญ่, เมืองหลวง
เชียน	ว. น่าจะมาจาก เชียร = วงไว เชียว แรง
เชือกคว่า	น. เชือกขนาดใหญ่ใช้ผูกมัดสัตว์เชือกกระบือ
เชื่อง	น. นักสนม, นางกำนัล, เชื่องก็ว่า
	ช
ชวก	ว. มาก, เกิน
ชวชวา	ว. เสียงร้องไห้ดังชวชว
ชวาน	ก. ไหล, หยุค, ย้อย, ซึม, ซาบซ่าน
ชอกไซ้	ก. เสาะ, แสวงหา, ค้น
ชอแซ	น. เสียงแข็งแซ่, เจียวจ้าว
ชอน	ก. สอก, แซก, แซง
ชอม	ก. พิจารณา, สังเกต, จับตาดู
ชะอาก	ว. อาก, ผึ่งผาย
ชักชัน	ก. วิ่งเหวอะ ๆ
ชาบลาบ	ว. สสอน, ลักษณะที่ของจำนวนมากยื่นอยู่ ตั้งอยู่หรือชันเรียงกัน

ชาว	ว. ยี่สิบ
ชำ	ก. วิ่งเหาะ ๆ
ชู	ว. ทุก เช่น ชูวัน = ทุกวัน ชูคน = ทุกคน ชูอัน = ทุกอัน
ชูชม	ก. จวบ, คมทวยความรัก
ชูบ	น. ครึ่ง, คราว, ขณะ
เซ	น. แม่น้ำเล็ก ๆ ใหญ่กว่าลำห้วยเล็กน้อย
เซ็ง	ก. เล่าลือ, มีเกียรติ, เป็นที่เลื่องลือ
เซา	ก. หยุต, พัก
โซน	น. ฆ่าผูกเซ็งติดกันใส่สิ่งของสะพายไว้ข้างหลัง
โซนโซน	ว. (ดม) ชาวโหลน
โถม	ก. พยุ่ง, ประคอง, จับ, โจม ก็ว่า
	ก
คน	ว. นาน, ซ้ำ บางทีออกเสียงยาวเป็น โคน
คอม	ว. ทวย
ท้ว	ว. สูง, สง่า, งาม, อวบ
คา	ก. ประคับ, แดง, จัก, ท่า, เตรียม
ค่าง	น. คาย, งาว, เครื่องป้องกันอาวุธรูปคล้ายกามกล้วย = ทิ้ง
ค้ำ	น. 1. คุ้มรพบุรุษ, คุ้มเรือน 2. ค้ำม ใช้กับมีด, คาย, ขวาน เป็นต้น
คี่แก	ว. พอคี่, ขณะที
คูน	ก. บังคับให้ถอยกลับ
เก	ว. แน่, จริง, ไม่ผิด, มาก, หลาย
เคียง	ก. บอกให้รู้, บอกกระแจะระคาย, เผด็จ
เคื่อง	ก. กระเคื่อง, กระตอก, ไหว

ท

ทง	ว. สิ้น, ติ, ทลอก, ทรง
ทรวม	ว. เศร้า, ระทม, ทุกข์
ทอก	ก. ไ้ท้ทอบ, ศึกสับ
ท่อง	ก. เอาเงื่อนทั้งสองผูกติดกันเป็นหวง หรือเป็นวง สำหรับคล้องหูกับตะกร้า แล้วเอาไม้คานสอด น. หวง, สิ่งที่มีลักษณะคล้ายหวง
ทอม	ก. หอมลอม, ชุ่มนุ้ม
ตะแบน	ว. แซ่มชื่น, ชื่นบาน, งาม
ตะแบนหน้า	น. หน้าที่มาชุ่มนุ้มอย่างมากมาย, ป็นหน้า, ชูหน้าสลอน ใช้ไ้ค้ทั้งดีและชม
ทัวห้อย	น. หึงห้อย
ทาเวา	น. นกกาเหวา
ทาง	น. ทางหู
தாக	น. ลานหินเป็นชั้น น้ำตกตก = น้ำตกจากเขาซึ่งมีหินเป็นพัก ๆ เป็นหลั่น ๆ
ท้านเคียบ	ก. พุกเกินพอกี, พุกโอหัง
ทาบ	น. ทราบ, คาน, ขาง
ทาว	น. กาบ, งาว
ท่าย	น. เส้าเชื่อน, ก่าแพง, รั้ว
ทิ่ง	ว. เเตง, เค็ม
ทือบ	น. กระทอบ
เท็ง	ก. หับ, พุกหับถม, วางไว้ข้างบน, ชมเหง, บังคับ
เท้า	ก. ไป, กลับ
โต	น. ถาค, ชัน โตคำหมายถึง ถาคทอง, ชันทอง
โต้	ก. จุก, ตาม เช่น โต้เทียน, โต้ไฟ
โตง	ก. ทวง
โตน	ก. กระจโจน, กระจโจนจากที่สูง น้ำโตน = น้ำตกจากที่สูง

ด

ดนอง	ก. สดอง, ตรีป, ทอบ
ดนิมภรณ์	น. เครื่องประดับ ดนิม + อภรณ์
ดวิล	ก. ไหว้, เวียน, ห่าปทักษิณ, คิค, คิคถึง, ระลึกถึง
ดอก	ก. เท
ดอง	ก. ถึง, ท่วม, ทัม, ไซ้ศอกกระทุ้ง
ดอง	ว. ฝ่าย, ส่วน, ครึ่งหนึ่ง
ดอน	คำลงท้าย มีความหมายว่า เด็ด, เถอญ
ดักตั้ง	ว. ดี, เรียงเป็นแถว, ลกหลั่นกัน
ดาว	ว. รุน, หนุม, สาว
दान	น. ชั้น, ฐาน
ดัก	ว. ถูก, ไม้ดัก
เด็น	คำลงท้าย มีความหมายว่า เด็ด, เถอญ
เดียง	น. เรือนพักชั่วคราวในทุ่งนา
เดี้ยว	ว. เร็ว, ไว, พลัน, อย่างฉับงาน ส่วนมากใช้ เทียว
เดือน	น. คาบ, งาว, ลักษณะของคาบ
แด	ก. กำหนดระยะเวลาหนึ่งในโหราศาสตร์ เรียกว่า ยามอัฏกาล มี 2 ยาม คือ 9.00-10.30 น. เรียกว่า ยามแดใกล้เที่ยง และ 15.00-16.30 น. เรียกว่า ยามแด ใกล้ค่ำ - ยามแตร
แด	น. ชื่อปีชนิดหนึ่ง ขนาดเล็ก เรียก ปีแด
ได้	ก. เปลี่ยน, ดอน, คีน ใด้ผ้า = เปลี่ยนผ้า
ไดน	ก. ระวาง, สงสัย

ท

ทะมาว	ว. องอาจ, ผึ่งผาย ทะมาวหน้า = หน้าตาองอาจผึ่งผาย ใ้กับ หน้าผู้เป็นใหญ่
-------	--

ทะลวน	ว. งาม, สง่า, อิ่มเอิบ
ทะไล	ก. ทะไล, ถาค, ถวยชาม
ทัวระศึก	ว. โคคเคียว, โสค, เปลียว, ไม่มีคูครอง
ทัวระทาง	น. ทางไกล
ทัวระเที่ยว	ก. เที่ยวไปเที่ยวมา, วนเวียนไปมา
ทัวระทอง	ก. เที่ยวไปมา
ทัวระพี	น. ควายป่า
ทัวระเขส	น. ทางไกล, ทางลำบาก
ท้าง	น. ทางสำหรับระบายน้ำออกจากเมือง
ทาม	ว. เลว, เสื่อม, อ่อน, ทราม
ทามแรง	ว. อ่อนแรง, ทรามแรง
ทามะรก, ทามะรุก	น. นกเค้า มาจาก ความรุกช้ = สัตว์ที่เอาถิ่นไม่เป็นบ้าน
ทาว	ก. ซ้อนหรือคักขึ้นจากน้ำ, ไชวคว่า, แสงหา, หวนกลับมา
ทาว	ก. ลม, สยบ
ทั้น	ก. จิก, ค้าง
ทุง	น. ชง
ทุน	ว. มีใจหนักแน่น, ไม่ตกใจกลัวง่าย
เท	ก. ทำให้แตก, ทำให้แยก, ทำให้เปลี่ยนรูป เทเมือง = ศึกเมืองแตก
เทิง	ก. บน, เบื้องสูง, เหนือ เเทิงก็ว่า
เทียน	ก. ถ่ายออก, เติม, เพิ่ม
เทียน	ว. ท้ว, ถ้วน, ตลอด
เทียนสิง	น. เทียนที่คสังให้กลม
เทียนระชา	ว. ยาว, นาน, ไกล, ยืน
เที่ยว	ก. เดินไปมา

โหม	ก. คลุม, หม, งัก, คัก, ชับหนี, เศร้าโศกเสียใจ มาจากโหมนัส
โเทเว	ว. ไกล, ล่าบาก
โท	น. หมู, พวก, ชาว โทพาทย์ = นักดนตรี
ทวง	น. ออก, ทรวง
ท้วง	ก. กระจุกกระจิก, เคลื่อนไหว
ทวน	ก. วกกลับ, เล่าเรื่อง
ทวย	น. หมู, เหล่า, พวก ทวยก็ว่า ก. จับ
ทวยาย	ก. ท่านาย
ทอก	ว. รูปร่างใหญ่
ทอก	ก. ใ้, ทอกถอย - ใ้คำพูด, พูด
ทอน	ก. ศึกออกทีละน้อย, ต่อตามกันมา
ทอม	ก. ปรนนิบัติ, ดูแลให้กินอย่างเต็มที่, หนุนอม, ดูแลรักษา, ของทอม = ของกินที่นำมาเลี้ยงอย่างเต็มที่
	ข
ขรรษย์่า	น. พระเจ้าแผ่นดิน
ขะสัง	น. แผ่นดิน ขะรังก็ว่า
	น
นนตี	น. คนตรี
นักนิน	ว. อ่อน, นุ่ม, หนักหนักก็ใ้
นััน	ว. อึกทิก, สัน, อึงมี
นั้ว	ว. ยุง, มุง
นาง	น. ตาข่ายสำหรับซักสัตว์ เช่น กวาง, อีเก้ง เป็นต้น
นาย	น. หมอก

นิทเน้ง	ก. นอน
เนียรระโอม	ว. เสียวปรา้ง, เสียวขาดทรง, จาก นีร + โอม
เนียรระนาท	ว. เงียบ, ไม่มีเสียง จาก นีร + นาท
เนียรระเนื่อ	ว. ปราศจากร่าง จาก นีร + เนื่อ
เนียนเนียน	ว. ละเอียก, อ่อน, นุ่มนวล
เนือกเนือก	ว. อ่อนช้อย, นวยนาค
แนน	น. สิ่งที่ทำให้ได้เป็นสามภรรยา กัน ซึ่งคนทั้งสองได้ทำ ไว้แต่ชาติก่อน, บพเพสันนิวาส, วาสนาชาตา สายกำเนิก, นื้อคู่, คู่ครอง
แนว	น. เชื้อสาย, เหล่ากอ, พันธุ์
	บ
บรรท์	ก. นอน, บรรทม
บอบ	ว. ซ้ำ, บอบใจ, ซ้ำใจ
บัวนาง	ก. นางสนม, สาวชาววัง
บัวระพา	น. ทิศตะวันออก, ทิศบูรพา
บา	ว. เหย, เส่ร่า, สลค
บาคราณ	น. คำเรียกชายสูงศักดิ์, เจ้าชายรูปงาม
บาลังก	น. บัลลังก์
บาย	ก. จับ, หยิบ, ฉวย, ถูกสอบ
บุพพิทะ	น. บพิตร คำเรียกพระเจ้าแผ่นดิน
เบ็งชร	น. หน้าต่าง
เบา	ว. ไม่, บ
เบ็ง	ก. มอง, คุ

ป่ง	ก. ยลิ่ง, งอก
ประโคน	น. เชือกหนังผูกคอช้าง, เสาปักหมายเขตแดน
ประทับเล่า	ก. น่าจะมาจาก สดับเล่า
ประเทียบ	ก. เทียบ ว. ของหลวง ประเทียบช้าง น. ช้างหลวง
ปลง	ก. ใ้, มอบใ้
ปละ	ก. ละ, ึ่ง
ปลีก	ก. หลีก, หลบ
ป่อง	น. ชื่อเมือง ไ้เรียกคนที่อยู่ในเมืองนี้ไ้
ป้อย	ก. แขง, ก้า
ปะคือ	น. ชง
ปะแหลเนื้อ	ว. เบาตัว
ปัว	ก. รักษา พยาบาล ปรมนิบัติ
ปัว	น. บรวารชาย
ปาก	น. ฝ่าย, พวก, เหล่า
ปาก	ก. เชือก, ฉื่อน, เตือ
บ้าน	ก. ขวาง, ัน, ลัก, ทำขวาง ทก (น้ำ), กัน (น้ำ) ข. ภาชนะสำหรับใส่น้ำร้อนหรือใส่เหล้า
ปิ่งลือ	ก. บ้าเรอ, บ้ารุง, ปรมนิบัติ, ทำให้ถูกใจ
ปิน	ก. ฝนกลับ, หมุน
ปิปราย	ก. พุก, ล้าง, สนทนา, ปรีक्षा จาก อภิปราย
ปือลือ	ว. หนา, ึ่ง, คุ้ม
ปูน	ก. ปกครอง, แต่ง, ทำ, ใ้
ปูนคำทาน	ก. กลาวทอบ
ปูนปอง	ก. ท้องการ
ปูนเปือง	ก. รับจัก, รับทำ

เบ็คป่อง	น. ซ็อนกษนิคหนึ่งจอาศัยตามป่าทึบ เสียงร้องไพเราะมาก
เบิก	ก. เบื่อหน่าย , ระอา , หนีไป
เบียว	ว. เร็ว , ไว , เบรียว
เบื่อง	ว. กวน , เร็ว , ไว
แบ่	ก. ทำลาย , รื้อ
	ว. เปลี่ยนแปลง , แปร
แบก	ว. คลาย , เหมือน
แบง	ว. เปลา , โลง , เคียน
แบว	น. เปลว , รุ , ของ , ปลอง
โป้ง	น. คินเหนียวมีรสเค็ม สีขาวปนแดงอยู่ตามป่า = คินโป้ง
โปค	ก. หลังไหล

ด

ด้ง	ว. ก่าสัง เช่น ด้งสาว = ก่าสังสาว
	ว. ล้วน , งาม , บริสุทธิ์
ดลควร	น. คำเรียกพระราชา , พระราชินี , เจ้าฟ้า , ผู้มีศักดิ์สูง
ดลฺ	น. ทาง
ดอ	ก. คุ , มองคุ , คอยคุ
ดอก	ก. เช่นผี , เสี่ยงผี
ดอม	ว. ไม้อ้วน , แบบบาง , ไกล
ดอมดอ	ว. ไกลสุดตา
ดะนัวเหมือน	น. หมอกบาง ๆ , ละอองหมอก
ด้น	ก. จับ , หมุน , คลึง
ดาบ	ก. ปราบ
ดาม	ก. ปะรำ , ที่ปักชั่วคราว
ดาย	ก. เผย , ทุก , ขยายความ
ด้ย	ก. ไป , มา
ดายไผค	ก. กรุณา เอื้อเฟื้อ เมตตาปรานี , โปรคปราน

ฉาลา	น. หอก
ฉาท	น. ชื่อกล้วยไม้ชนิดหนึ่ง ดอกสีเหลือง
ฉีก	ก. ปลีก, เลียง, หลง
ฉูฉาง	น. ฉู หมายถึงมะปรางรสหวาน ฉาง หมายถึงมะปรางรสเปรี้ยว
เชก	น. เปรต
เชือก	น. เส้นเชือกหรือหวายที่ทำเป็นราว
เชี่ยน	ก. หมก, ลิ่น, ทลอค
เชื่อ	ส. ข้าทั้งสอง, ข้าพเจ้าทั้งสอง (สรรพนามทวิพจน์)
เชื่อน	น. ป่า ก. เซ็น, หลี, เลียงผี
เชลียง	ก. หัน, ฟาก, ศึก้อย, ฉา น. ฉน
เฉว	ก. เสียบ, แหวง, ทำลาย
เฉ้ว	ก. ฉาง, กวาก, ปัก
	ฉ
ฉน	ก. ลับ, ฎให้คม
ฉ้า	น. เมฆ
ฉาง	น. ชื่อพรรณไม้ชนิดหนึ่ง ต้นและใบคล้ายต้นหางนกยูง แกนสีแสด ไซย้อมผ้าหรือทำยา
เฉื่อ	ก. พัวพัน เกี่ยวพัน แฉง ฉั่นเฉื่อก็ว่า
ไฉ่	ก. มุง หวัง ฉูกพัน ฉั่น
	พ
พเฉือบ, พะเยียบ	น. ดอกไม้
พระไมมิตร	น. มาจากพระไมตรี + มิตร -ไมตรี
พอง	ว. บ้าง

พอน	ว. ชาว, ผูกดวง, เปือก
พอย	ว. โศกเคี้ยว, เคี้ยวคาย
	สัน. กลับตรงข้าม ไม่น่าจะ
พะนำ	ว. บุง, บุง มาจาก นำ
พะหลัง	ว. สวย น่าจะเป็นคำเดียวกับ หวัง
พิกทะมาน	น. คำพูด, จดหมาย, สาร มาจาก พจมาน
พิ้ว	น. ซอ พวง
พาเข้า	น. สำหรับอาหาร
พาง	ว. ไกล, แหบ, ซิก, เสมอ
พางคำ	น. ชนชาติชาวพวหนึ่ง เรียกชาหรือเข้าพางคำ
พาแลง	น. อาหารคำ
พายไซน	ก. สะพายผ้าโดยเอาชายผูกต่อกัน
พ้อม	ว. ภิรมย์
พื่อน	น. ประวัติ, เรื่องราว, คำานาน, นิทาน
พือ	ก. คลี่, ขยาย
พุงพุง	ว. พวยพุง, พุงขึ้น
เพ	ก. ทำลาย, หัก, พัง
เพนี้	น. แ่นดิน
เพรา	น. อาหาร เย็น
เพลา	น. หัก, ซา
เพิก	ก. พัด
เพียะ	น. เครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง รูปร่างเหมือนซอ เวลาที่ใช้ ส่วนที่ทำจากกะลามะพร้าวครอบที่หน้าอก ทางเหนือ เรียก เปี้ยะ
เพียก	ก. หลบหลีกเล็กน้อย, หลีกไกล ๆ
เพี้ยง	ว. เทา, เสมอ, เหมือน, คือ
แพ	ก. ชนะ
แพง	ก. ริน, แจก, แบ่ง

แพน	น. หอก ว. อ่อนช้อย
โปก	ว. เกิน ,เลย
โทย	น. ภัย ,อันตราย
ไพ	ก. เรียงร้อย , ถัก , ทอ , กรอง ไพด้อย หมายถึง เรียงด้อยค่า = พุก
	ภ
ภ	น. พระราชา มาจาก ภุชร
	ฬ
ฬัง	ก. ฬัง , กระจาย , ปลิว , กระเด็น
พอน	น. เชิงตะกอน
พางกาย	ว. อาการของคนที่แสดงออกมาผิดปกติอย่าง ฉับพลัน ชาติสติสัมปชัญญะ เหมือนคนที่ใกล้ ตาย หรือฟื้นจากสลบ
ฟาน	น. อีเก้ง
ฟาย	ก. ตัก , กวาก , เช็ก ฟายแค = ตักเหล้าสาโท
ฟ้าว	ว. รีบ , ค่วน
เฟื่อ	ก. เกาะ , ฟิง
เฟือก	ว. หมูฟาย
เฟื่อน	ก. กระเทียม , ห้วนไหว
เฟื่อย	น. กิ่งไม้ที่ระยิบรยับขึ้นหรือจุ่มอยู่ในน้ำ
	ม
มอก	ก. ทาย
ม้อน	น. ตัวไหม
มอม	น. สัตว์จำพวกราชสีห์ตัวสีดำ , กาฬสิงหะ

ม้อย	ว. อากักรเหน้อย ค้อย ๆ หมกแรงลงไป ค้อย ๆ หลับลงทีละน้อย บางทีก็ไซ้ม้อย
มโนคม์เปื้อ	ว. มีผิวพรรณสวยงามเป็นที่พึงใจ
ม้ม	ก. ลวง, เลย, ผาน, เกิน, พน
มवल	ว. ทั้งหมก, ทั้งมवल มवलผล = รวบรวมผลทั้งหมก
มวน	ก. ไทเราะะ, เสนาะ, สนุก
มหาค	น. ข้าราชการในราชสำนัก
มะราช	น. กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ มาจาก มหาราช
มะฮาม	น. อาราม, เรือนหลวง, โรงพิธี (มาจาก มหา+ อาราม)
มัว	ก. สร้าง, วัสดุแก้ว, ซา, หมก, สิ้น
ม่วงม่วง	ว. เบิกบาน, แจ่มใส, ม่วงม่วงหน้า แปลว่าหน้าตาเบิกบาน ม่วงม่วงนิ้ว แปลว่า นิ้วอ่อนค้วยความยินดี
ม่วง	ก. ทำลาย, ว่าง, รื้อ
มาย	ก. คล้ออก, ขยายออก, คลาย
ม้าว	น. เครื่องประดับคันแขน ตรงกับพาทุริค
มึน	ว. นาน, ซ้ำ
มุน	น. ที่ปรึกษา ข้าราชการผู้ใหญ่ มาจาก มุนตรี ก. ไหล, หลั่ง, นอง
มุย	ว. สีขาวปนสีฟ้าและสีเหลือง
เมฆ	ก. ปันเมฆ
เมี้ยน	ก. คาย, สิ้นสุด, เสร็จ, เก็บ, ปิก, เจียบสนิท
เมื่อ	ก. ไป, มา, กลับ
เมืองเมือง เมียงเมียง	ว. เรืองรอง, สว่าง, สุกใส
เมิง	ก. พอใจ, ขึ้นบาน, สวรรคต

แม้ง	ก. มุ่งหมาย, ปรารถนา, ชอบใจ น. ชณะ, เมื่อ, คราว แม้งนี่ง-ชณะหนึ่ง ชณะเมื่อ
แมน	น. เทวคา, คำเรียกไทยที่อาศัยอยู่ในยูนนาน ประเทศจีน
แมนตา	ก. คุ, มองคุ, สีมตา
	ย
ยล	ก. มองคุ
ยวง	ก. ชักน้ำ, พา, นำหน้า, ส่ง ยวงคำ = ส่งสาร
	ว. ชาว
ยอย	น. สิ่งที่เป็นเส้นห้อยย้อยลงมา เช่น รากไทร และ ชายผ้าที่เป็นเส้น ๆ ระบาย
ยะ	ก. เบิก, ปล่อย, ถางออก, แยกออก
ย้ง	ก. ตาก ย้งผ้า = ตากผ้า
ย้งย้ง	ว. เรือย ๆ, ริน ๆ, ทั้งเป็นแถว
ย้งยีน	ว. ทั้งเป็นแถว
	ก. หลังไหล
ยา	คำช่วยกริยา = อย่า
ยางโยง	น. ยางไม้ชนิดหนึ่ง
ยาค	ก. แข็ง, ชิ่ง
ยามยาบ	ว. อากาเรเคลื่อนไปเป็นกลุ่ม
ยาย	ก. เรียงราย, แจก, แบ่ง
ย้าว	น. เหย้า, เรือน
ย่ำ	ก. เคารพ, นับถือ, เกรงกลัว
ยีนแคลน	ว. ยากไร้, ซากแคลน
ยั้ง	ว. มาก, เต็ม
	ก. ทวม, ทั้บ, ทั่น, หนอง

บุคะ	น. แอก, คุ, หึ่งสอง
บุ	น. ร่มกระตาศ, คันบุ, ไม้วาก
บุทาง	ว. ถนึค, สะควก ลูทาง กี่วา
เย็น	ว. นาน, เนิน, ยาว, ซา
เยี่ยะ	ก. ท่า, พุก, แสคง
เปีย	น. ยั้ง, ฉาง
เปียง	ก. สอง, มอง, แลดู
เื่อ	ว. ยาว, นาน, ทน
เื่อง	ว. เยี่ยง, อย่าง, แบบ
แยง	ก. มองอย่างพินิจ
แยงแวน	ก. สองกระจก
โยม	ก. ยอม
โย	ก. เาะะเยี้ย, พุกล้อ, สัพยอก, เกี้ยวพาราสี
โยโย่	ว. สลอน, เรียงเป็นแถว
	ร
ระนึก	ก. ระลึก, คิดถึง, นึกถึง
เร้งฉุา	น. พระราชา
เร้งโง	น. พระราชา
	ล
ลคชั่ว	ก. ตาย
ลวง	น. ทาง, ชนาก, ค้าน, ระยะ
ลวก	ว. เลย, เต็ม, ล้น
ลวน	ว. งามสง่า, อิ่มเอิบ ทะลวนก็ใช้
ลวา	น. ลา มา
ลวาค	ก. พัก, โบก, ไล้, ทา
ลอน	สัน. หลอน นีว่า ชะรอย เพียงแต่
ละคราบ	ก. ตาย

ลัว	น. ฉลาดใหญ่, เชื้อพระวงศ์ใหญ่, เชื้อสายกษัตริย์, อาลัวก็ว่า คนรุ่นป่า
ลัว	ก. พุกปด, หลอก
ล้ามเมือง	น. นายภาษาประจำประเทศ หัวหน้าผู้รับแขกเมือง รัฐมนตรีต่างประเทศ
ลาว	ก. ลมระเนระนาด
ล่า	ก. ลู, แล
ลั่น	น. นิม
ลิวลิว	ก. ไปอย่างรีบเร่ง
ลึล้าย	ว. เร็ว, ไว
ลั่น	ว. เกินกำหนด, เกินพอที่, มากมาย
ลู	ก. ถึง, ลวง, หึง, รั
ลู	น. ชุนลู ในเรื่องชุนนางอ้าว
เลง	ก. เร่ง, ทำให้เร็วขึ้น, ทำให้ดีเข้า
เลาะ	ก. สึกไป, เสียไป
เลิง	น. ที่ลุ่มกว้าง, บนที่ดอน, คุ้งน้ำ ว. เสมอ, คงที่
เลียน	ก. จักเป็นแถว, เรียง
เลื้อ	น. เลื้อย, เครื่องมือสำหรับตัด
โล	น. เครื่องป้องกันอาวุธ = โล
โลก	ว. เลย, พิเคียว
แล้ง	ว. แห้ง, ไม่มี, เปลา, ตาย
แลน	น. ตะกวด,
แลว	ว. ยังเป็นโลก, วองไว น. ชายโลก, หญิงโลก

	ว
วอระณา	ก. บอกกลาว มาจาก ปวารณา
วัง	น. บริเวณลำน้ำที่เป็นแอ่งลึกและกว้าง ก. ล้อม
แก่งแวง	ว. วัลวัล, ไวไว
เวน	ก. มอข, ถวาย, ให้
แวน	ว. เร็ว, รีบ, มาก, ยิง
เวิน	น. บริเวณซึ่งมีน้ำไหลวนกว้างใหญ่ วังน้ำวน ก. ร้อน, บินในที่สูง
	ส
สมคาม	น. สงคราม
สมมา	ก. ชมาโทษ; ขอโทษโกโทษ ชมา
สมเล้ม	ว. เหมาะสม เล้ม = คัดเลือก
สลั้ง	ก. พลังแคลอ, สงสัย
สลา	น. หมาก
ส่วย	ว. เรียวแหลม ก. ชวระ, ล้าง, เช็ด, ลูบ
สว่าง	ว. คลาย, เบา
สวาน	ก. กอก, ประสาน
สวานไล	น. เครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง สวานไลก็ว่า
สวาย	ก. สาย
สนสน	ก. สับสน, วนวาย
สอนลอน	ว. สลอน, เห็นเกินซึก, สะพริง, ไสว
สอนใหญ่	ว. เริ่มโต
ส้อม	ก. เหล่าให้แหลมพอกงาม
สะเงา	ว. เศร้าโศก, คุ้อกรอน, ยุงเหยิง
สะเคน	น. ของเหลือ, เศษ, เกน
สะแต	ก. กระสับกระส่าย, หุรนหุราย, อึกอ๊ก, กลุ่ม

สะโถน	น. กระโถน
สะเทิน	ว. ก้ากึ่ง ครึ่ง ๆ กลาง ๆ ,ไม่เต็มที กะเทินก็ว่า
สะบุ	ว. งาม ,นาริก ชะบุก็ว่า
สะบุ	น. ปืน
สระพรัง	ว. พร้อม ,พรังพร้อม
สระพราส	ว. พรังพร้อม ชะพราสก็ว่า
สะพราสนิว	ก. ประณมนิว, ประณมมือ
สะพิน	ว. สะพริบ
สะแมง	ก. คาย, สลบ
	ว. เกือบจะ, แทบจะ, จวน, ใกล้
สะออน	ก. ชอบใจ, พอใจ
สะสว่าง	ว. บันเทา, คลาย, เบา
สังขาน	น. ซีนบีใหม่ มาจาก สงกรานต์
สังคา	น. ซ็อนกชนิกหนึ่ง นกไส้
สังสการ	น. พิธีกรรมเกี่ยวกับการปลงศพ
สับแยก	ก. สับข้างถ้วยชอ, ไซ้ชอสับข้าง
สาง	น. ฉาง
ส้าน	น. ซ็อนกไม้ชนิกหนึ่ง
สายล	น. คำเรียกผู้เป็นใหญ่
สาก	น. เสื่อ
สำ	น. อาหารประเภทข่าหรือลาบ
สัง	ก. ข่าเสื่องตากู
สิว	ว. มีคครีม, เป็นฝ้า
สินควร	น. ผู้มีทรัพย์สิน คำเรียกผู้เป็นใหญ่
สินคาน	น. = ศตงคาร
สิน	ก. คัด
สาโรช	น. คำเรียกหญิงที่รัก, หญิงในดวงใจ
สำ	น. พวก, เหล่า, ขนาด, เท้า

สิงยี	น. ความเชื่อคร่อน, ความวุ่นวาย
สี่สาณล	น. คำเรียกสตรีที่เป็นใหญ่
สุเรส	น. สุรา, เหล้า
สุย	ว. เจียดไป
สุนกลา	น. การตกกล้าที่ไม่ต้องแซ่ข้าวบนที่ค้อนไม่มีน้ำ โดยไปแล้วหวานเสร็จแล้วครากกลับอีกครั้งหนึ่ง
สุระพาง สุรพา	น. พระอาทิตย์
สุระพี	น. ต้นสารภี
เส็ง	ก. แข็งขัน, ฝากไว้, พูกจา
เสลา	ว. สวย, งาม, เกลี้ยง, เกลา, เฉลา
เสิน	ว. เป็นประจำ
เสินเสิน	ว. อย่างองอาจ, อย่างสง่างาม
เสเลียน	น. อาหาร เป็นพิษ, แสลง
เสื่อ	น. ไม้ประจำหมู่บ้าน, ไม้ประจำเมือง
เสือก	ก. ชำเสือกตากู, เสือกตากัว
เส้	น. ไม้ มาจาก แสะ (ช)
เส้ชะคอม	น. กองทัพไม้, พลไม้, ไม้ศึก
เส้ง	น. เครื่องดนตรีคล้ายฉิ่งแต่ใหญ่กว่า = ฉิ่ง ก. ปลุ๊ก, สู้ร้าง, แต่งตั้ง
แสว	ก. บัก, แวง, เจี้ยว
แส่ว	ก. โฉบ, เจี้ยว, บักลวกลายต่าง ๆ
โสม	ก. สวม, โถม, สวมกอก
โสรา	น. เหล้า แผลงจาก สุรา
โสรจสรง	ก. อาบ, ซ้ำระ, ล้าง
	ศ
เคิก	น. คีค ซ้ำคีค

ห

ทน	ก. รันไปทางหลัง, ถอย, ออกจากที่
หง่า	ก. บัง, ชม, ครอบงำ
หน้า หน้า	น. เครื่องตัดสัตว์ทำด้วยกระบอไม้ไผ่ มีคันและ สายบ่วงที่ก่อรูรอบกระบอภายในสำหรับ ใช้ตัดหนู
หนักหนัก	ว. อ่อน, นุ่ม, นิม นึกหนักว่า
หนักเข่ง	ก. บังคับ, ชมเข่ง
หน้า หน้า	น. รุน, นุ่ม, สิว
หม่อม	ก. ครอบใจ
หมอบหมอบหม่อม	ว. ครอบใจ, ครอบสลัดใจ
หมาง	ก. ชัดใจ, ชุนใจ, เหม็นเปื้อน, หมอง
หมิ่นขาว	น. คำเรียกผู้เป็นใหญ่
เหมื่อย	น. หมอก
หยัน	น. ยอดไอชะของเครื่องดื่มหรืออาหารประเภท หมักคอง เช่น เหล้าสาโท หัวน้ำปลาร้า
	ก. หยก, หยอย
หยับ	ก. หยับ, กระทบ, เลื่อน, เคลื่อน
หยุบ	ก. หยุม
เหยียง	ก. หวี, สาง, เสย
หลาบ	ก. เช็ด, ซยาคกลัว
หลุย	ว. ทื่อ, ไมคม, ร้อย, เสื่อมคุณภาพ, ปลอม, เทียม
เหล่า	น. ไร่หรือสวนที่ทิ้งร้างจนเกิดหญ้าและต้นไม้ขึ้นรกรุงรัง
หลิน	ก. เล่น, แข่งขัน, พนันกัน
หลิม	ว. ทียบ, รก
หลุย	ก. ลอย, เล็กลอย, ตะลุย, ลื่น, ถลา
แหลว	น. เหยี่ยว

อรทิม	ว. หนา, ฑีบ
อรทิก	ว. อิกทิกคริกโครม มาก
อรทุย	ว. มีคคริม
อรนันค	ว. มากมาย
อรแนก	ว. มาก, มากหลาย, อ้วน, ลำสัน, อวบอ้วน
อรแอ	ว. ออนชอย, ออนแอน, ออนแอ
อรองค	น. นางงาม, นางพญา
อรอิง	ก. สนุก, รื่นเริง
อรเอือ	ว. สง่า, งกงาม
อเริงญา	น. ป่า
อนทาย	น. อันตราย
อม	ก. สุข, าคาคา, ีราคา
อยา	ก. หยุค, เลิก
อวล อวน	ส. เป็นคำแทนชื่อบุรุษที่ 1 และที่ 2 ะอวนก็ใช้ มาจาก ปะเอน (ช.) แปลว่า น้อง
	ก. นำ, พา อวนทางหมายถึง นำทาง อวนหน้า หมายถึง นำหน้า
อ้วน	ก. ทอน, ไลกลับ
ออง	น. ไม้แขนงอมีเข็กรอยสองข้างสำหรับรัดคอกควายหรือวัว ค้ำกลาง เข้ากับแอกเวลาไถหรือคราด
ออน	ก. (ลย) พัด, บิน, หนี, ไไป
ออม	น. เครื่องสานค้วยไม้ไผ่ใช้ขนยาสำหรับใส่ผ้า
ออย	ก. ลอ, หลอก
ออยอิน	ว. ออยอิง, ไร่ไร, ไม้หยุค, ออกแล้วออกเล่า
อัน	ก. ร้องส่งเสียง
อาชญ	ก. อำนาจ, คำสั่ง
	น. ราชา, ผู้ครองเมือง, พระบรมราชโองการ, พระราชกระแส

อาบ้าน	ก. ท่อง, ถึง, ลู
อาว	ก. คะเนิง, คิคตึง, คิค, นีก, คำปึง
อาเสเลียน	น. ของเปื่อเมา, ยาพิษ
อ่า	ก. ปกปิก, บัง
อ่าห่า	ว. สิคล้า, คำซ่า
อิกู	ก. เอ็นกู, สงสาร
อึง	ก. ฟิง
อึงเพ้า	น. อึงปากชวค
อุนละไห	ว. รอน
เอ	ก. ประทับ, ตกแต่ง
เอ็งชัน	น. อัญชัน
เอ็งซูล	ก. ประณมมือ, ไหว้, อัญชสี
เอ็ค	ว. หนึ่ง, ยอด, เยี่ยม, เลิศ
เอ็คควง	ว. เป็นเยี่ยมในแดน
เอ็กบอง	น. ซาอกปลออง
เอิน	ก. เรียก, กล่าว, ประกาศ, ญู เอ็นก็ว่า
ไอ	ว. สวย, งาม, มีอำนาจ, เป็นใหญ่
ฮ	
ฮง	ก. หัง, ทะลาย (ใช้กับน้ำ)
	ว. เลื่อม, งาม, รุ่งเรือง
ฮมเฟิง	ก. ราหิง
ฮมมะนัง	ก. บันป่วนใจ, ปวกราวใจ, เรารอนใจ มาจาก ฮม + มน ฮมมนาก็ว่า
ฮมฮ้อน	ว. รุมรอน, เรารอนใจ
ฮวงเฮ้า	ว. ทลบ, อบอวล
ฮวานฮวาน	ว. เรื่อเรื่อ ฮวานฮวาน ก็ใช้
ฮวานฮวาน	ว. เสียงฟ้าร้องครืนครืน

ฮวาย	ก. ลูบไล้, ทา
ฮส	น. รส
ฮอม	ก. รวม, รวบรวม หอมก็ว่า
ฮอม	ว. ไกล, ลับแคบ, ลั่น
ฮอม	น. ช่อง, ทางแคบ
ฮอยว่า	ว. เห็นจะ, เห็นที, ถ่าจะ มาจาก ฮรอยว่า
ฮักโฮย	ก. รวบรวม, ผูกมัด
ฮัน	ก. รียบเรียง
ฮาบ	ว. ราบ, เรียบ, เสมอ
ฮาม	ก. หนี, ปราศจาก, ทางเห็น
ฮาย	ก. ร่ายรอง, อากาเร่ที่นกกหรือสัตว์ป่าส่งเสียง หรือท่าเสียงดี ๆ ติดต่อกันคราวละนาน ๆ
ฮาวี	ก. ราวี, รบกวณ, เบียดเบียน
ฮา	ก. รค, ทำให้เบียดข่ม
ฮาโฮ	ก. ราโร, ฟิโร, ราหัน
ฮิง	ก. ริ่ง, รค
ฮี	ว. ยาว
ฮีบ	ว. รียบ, กวน
ฮีโฮ	น. เไรโร
ฮือ	ก. รือ, ทำลาย
ฮุง	ก. ถึง, คิดฮุง หมายถึงความว่า คิดถึง
ฮุน	ว. สว่าง, สกลไส, แจง, ฮัก
ฮุน	น. ต้นไม้ที่เกิดใหม่ในที่ที่ถูกถางแล้ว
ฮุน	ก. ภัยเอา, รวบเอา
ฮุน	น. รูปร่าง, ศัว, คน
เฮว	ว. เร็ว
เฮฮน	ก. หุนหุราย, กระจวนกระจวาย, กระจับกระจสาย
เฮา	ก. รวม, ประชุม

เหี่ยววาย

ก. เหยียงราย ,เกลื่อนกลาด ,กระจายไป

เหี่ยวไม้

ก. กิ่งไม้เล็ก ๆ ,แทงไม้

เหี่ยว

ว. เหวื่อ ,รอก

แฉ่ง

ว. มาก ,ยิ่ง

แถม

ก. ค้าง ,พักแรม

แหว

น. แหว่คักสัตว์

ไฮ้

ก. ซักสน ,ไม้ ,ปราศจาก

ภาคผนวก ค.

รายพระนามกษัตริย์วงศ์จักรีธนศร เงินยวงตามตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่และตำนานเมืองพะเยา

ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่	จ.ศ.	พ.ศ.	ตำนานเมืองพะเยา	จ.ศ.	พ.ศ.
1. ลวจักราช	1	1181	1. ลวจักราช	1	
2. ลวเกาแก้ว	120	1301	2. ลวเกาแก้ว	123	1304
3. ลวเสา	165	1346	3. ลวเหล่า	147	1328
4. ลวทัง	204	1385	4. ลวหัน (ลาวตัน)	161	1342
5. ลวกลม	230	1411	5. ลวเพียร (ลาวเกียน)	172	1353
6. ลวแพลว	248	1429	6. ลวสาาง (ลาวसान)	182	1363
7. ลวทึบ	264	1445	7. ลวหม (ลาวลม)	185	1366
8. ลวทิม	279	1460	8. ลวเหล่า	193	1374
9. ลวเคียง	296	1477	9. ลวคอม	197	1378
10. ลวคิว	322	1503	10. ลวเฮ้า (ลาวเสา)	209	1390
11. ลวเทิง	342	1523	11. ลวชวาง (ลาวชวา)	218	1399
12. ลวหึ่ง	357	1538	12. ลวกวาก (ลาวกวก)	224	1405
13. ลวทน	377	1558	13. ลวทก	231	1412
14. ลวสม	394	1575	14. ลวจ้ง (ลาวจิง)	239	1420
15. ลวกวก	415	1596	15. ลวทน (ลาวตัน)	243	1424
16. ลวทิว	442	1623	16. ลวอ้ายสาม (ลาวอ้ายसान)	249	1430
17. ลวจง	457	1638	17. ลวอ้ายฝา (ลาวอ้ายห้า)	259	1440
18. จอมณาเรือง	473	1654	18. ลวฮี้ใหม่ (ลาวฮี้ใหม่)	263	1444
19. ลวเจิง หรือพญาเจือง	491	1672	19. ชุนทิน (ชุนทิม)	267	1448
20. ลวเงินเรือง	515	1696	20. ชุนเทิน (ชุนเทิง)	276	1457
21. ลวชิน	541	1722	21. ชุนเงิน	283	1464
22. ลวมิง	552	1733	22. ชุนชิง (ชุนเชิง)	291	1472
23. ลวเมือง	573	1754	23. ชุนชิมกาง (ชุนชนะนาน)	298	1479
24. ลวเมง	588	1769	24. ชุนจง (ชุนเจง)	302	1483

ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่	จ.ศ.	พ.ศ.	ตำนานเมืองพะเยา	จ.ศ.	พ.ศ.
ราชวงศ์มังราย			25. ชุนลาวแก้ว	308	1489
1. พระยามังราย	620	1801	26. ลาวกั๊บ (ลาวกั๊บ)	315	1496
2. พระยาไชยสงคราม	679	1860	27. ลาวเก็ด	321	1502
			28. ลาวเกี้ยว	333	1514
			29. ลาวเค็รียง (ลาวเค็ยง)	337	1518
			30. ลาวเทิง	356	1537
			31. ลาวหุน	368	1549
			32. ลาวเทิง	374	1555
			33. ลาวชา	384	1565
			34. ลาวจั้ง	391	1572
			35. ลาวทน (ลาวทนทอ)	400	1580
			36. ลาวสีโลก (ลาวโพน)	407	1587
			37. ลาวแก้ว	415	1594
			38. ลาวกรัก (ลาวกวก)	424	1602
			39. ลาวหะ (ลาวทก)	435	1612
			40. ชุนเทิง	445	1622
			41. ชุนเงิน	455	1632
			กษัตริย์เมืองพะเยา		
			1. ชุนธรรม (ชุนจอมธรรม)	458	1635
			2. ชุนเจือง (ครองเมือง 6 ปี)	482	1663

หมายเหตุ ชื่อในวงเล็บเขียนตาม
พงศาวดารโยนก

ภาคผนวก ง.

รายพระนามกษัตริย์สิบสองพันนาและปีที่ครองราชย์จากวรรณกรรมต่าง ๆ

ศาสตร์พระมหามังเมืองเชียงเจือง		พิบพื้นเมืองเรือก้าวสิบสองพันนาเชียงรุ่ง		ตำนานพื้นเมืองสิบสองพันนา		ประวัติศาสตร์สิบสองพันนาโดยสังเขป	
1. พญาเจือง	-1723	พญาเจือง	-1723	พญาเจือง	1585-1636	พญาเจือง	1703-1724
2. สามโคกเบ็ง	1723-1744	สามโคกเบ็ง	1723-1744	สามโคกเบ็ง	1636-1744	สามโคกเบ็ง ¹	1724-1756
3. อ้ายกุง	1744-1767	อ้ายกุง	1744-1767	อ้ายกุง	1744-1767	อ้ายกุง ²	1756-1761
4. ท้าวรุ่ง	1767-1790	ท้าวรุ่ง	1767-1790	ท้าวรุ่ง	1767-1790	ท้าวรุ่ง	1761-1773
5. ท้าวแรงหลวง	1790-1806	ท้าวแรงหลวง	1790-1806	ท้าวแรงหลวง	1790-1806	ท้าวแรงหลวง	1773-1799
6. ท้าวพวาก	1806-1820	ท้าวพวาก	1806-1820	ท้าวพวาก	1806-1820	ท้าวพวาก	1799-1814
7. เจ้ายี่เพียงลาภาย	1820-1820	เจ้ายี่เพียงลาภาย	1820-1820	เจ้ายี่เพียงลาภาย	1820-	เจ้ายี่เพียงลาภาย	1814-1816
8. เจ้าโฮ	1820-1861	เจ้าโฮ	1820-1861	เจ้าโฮฮัก	1831-1881	เจ้าโฮ	1816-1856
9. เจ้าครานเมือง	1861-1905	เจ้าครานเมือง	1861-1905	เจ้าครานเมือง ¹	1881-1898	เจ้าครานเมือง	1856-1895
10. เจ้าสีคาค่า	1905-1985	เจ้าสีคาค่า	1905-1985	เจ้าสีคาค่า ²	1925-2005	เจ้าสีคาค่า	1895-1976
11. ท้าวกุมาร	1985-1986	ท้าวกุมาร	1985-1986	ท้าวกุมาร	2005-2006	ท้าวกุมาร	1976-1978

¹ในวรรณกรรมฉบับนี้เขียน
เจ้าฟานเมือง.

¹ในวรรณกรรมฉบับนี้เขียน 472
สามชายเนือง.

²ในวรรณกรรมฉบับนี้เขียน เจ้าสีคาค่า. ²ในวรรณกรรมฉบับนี้เขียน อ้ายปุง.

ศาสตร์พรหมเมืองเชียงเจือง		พื้นที่เมืองเวียงคาวสิบสองพันนา		ตำนานพื้นเมืองสิบสองพันนา		ประวัติศาสตร์สิบสองพันนาโดยสังเขป	
12. ท้าวคำเทศ	1985-1986	ท้าวคำเทศ	1985-1986			ท้าวคำเทศ	1985-1988
13. เลือดวงฟ้า	1986-2007	เลือดวงฟ้า	1986-2007	เลือดวงฟ้า	2008-2028		
14. ท้าวกือเมือง ¹	2007-2010	ท้าวกือเมือง	2007-2010	ท้าวกือเมือง	2028-2031	ท้าวกือเมือง	
15. สามทอสีโท	2010-2040	สามทอสีโท	2010-2040	สามทอสีโท	2031-2061	สามทอสีโท	2010-2033
16. สามเครือเนิง	2040-2045	สามเครือเนิง	2040-2045	สามเครือเนิง	2061-2066	สามเครือเนิง	2033-2038
17. เจ้าคาน	2045-2066	เจ้าคาน	2045-2066	เจ้าอาม	2066-2087	เจ้าครานเมือง	2038-2060
18. เจ้าสิริสมภาร	2066-2103	เจ้าสิริ (สมภาร)	2066-2103	เจ้าศรีคำ	2087-2125	เจ้าสิริสมภาร	2060-2081
19. เจ้าองค์เมือง	2103-2131	เจ้าอุ่นเมือง	2103-2131	เจ้าอุ่นเมือง	2125-2153	เจ้าอุ่นเมือง	2081-2109
20. เจ้าศรีสุนันทา	2131-2131	เจ้าศรีสุนันทา	2131-2131			เจ้าศรีสุนันทา	2109-2110
21. เจ้าอินทร์เมือง	2131-2138	เจ้าอินทร์เมือง	2131-2138	เจ้าอินทร์เมือง	2153-2153	เจ้าอินทร์เมือง	2110-2119
				นางจันทยอกฟ้า	2153-2160		
22. เจ้าหน่อเมือง	2138-2151	เจ้าหน่อเมือง	2138-2151	เจ้าหน่อจันทา	2160-2175	เจ้าหน่อเมือง	2126-2144
23. เจ้าศรีสุธรรมา	2151-2163	เจ้าศรีสุธรรมา	2151-2163	เจ้าศรีสุธรรมา	2175-2196	เจ้าศรีสุธรรมา	2145-2161

¹ในวรรณกรรมฉบับนี้ใช้ ท้าวกือเิน.

ศาลศรีพรหมเมืองเชียงเจือง		พิภพเมืองเวียงคาวสิบสองพันนาเชียงรุ่ง		ตำนานพื้นเมืองสิบสองพันนา		ประวัติศาสตร์สิบสองพันนาโดยสังเขป	
24. เจ้าคำสี	2163-2168	เจ้าคำสี	2163-2168	เจ้าคำสี	2196-2214	เจ้าคำสี	2162-2176
				พ้ออาว	2214-2220		
25. เจ้าหม่อมท้าว	2168-2171	เจ้าหม่อมท้าว	2168-2171	เจ้าหม่อมท้าว	2220-2245	เจ้าหม่อมท้าว	2176-2183
26. เจ้าหนอเมือง	2171-2181	เจ้าหนอเมือง	2171-2183			เจ้าหนอเมือง	2184-2197
27. เจ้าเมืองท้าว	2181-2187	เจ้าเมืองท้าว	2183-2187			เจ้าเมืองท้าว	2197-2211
28. เจ้าแพงเมือง	2187-2302	เจ้าแพงเมือง	2187-2251	เจ้าแพงเมือง	2248-2282	เจ้าแพงเมือง	2212-2239
29. ทาวชินเทา	2302-2307	ทาวชินเทา	2251-2256	ทาวชินเทา	2282-2285	ทาวชินเทา	2239-2248
30. ทาวเสาวิน	2307-2309	ทาวเสาวิน	2256-2309			ทาวเซาเทวิน	2248-2271
31. ทาวคูนกิน	2309-2324	ทาวเทียนกิน	2309-2324			ทาวเทวนกิน	2271-2281
32. เจ้าหม่อมสุวรรณ	2324-2341	เจ้าหม่อมสุวรรณ	2324-2340				
				ทาวอิน	2285-2317		
				เจ้าอินวง	2317-2318		
				เจ้าไชยอินวง	2318-2321		
		เทาดายค้อ	2341-2344	เทาดายค้อ	2321-2352		
33. เทาดายควาง	2341-2344	เทาดายควาง	2345-2360	เทา	2352-2353		
34. เทาซุนคู							

ศาสตร์พระมหามงเมืองเชียงเจือง	พื้นที่เมืองเวืองควาลิมสองพันนาเชียงรุง	ตำนานพื้นที่เมืองลิมสองพันนา	ประวัติศาสตร์ลิมสองพันนาไทยสังเขป																																					
			<table border="0"> <tr> <td>หัวสุวรรณ</td> <td>2289-2306</td> </tr> <tr> <td>เจ้ามหาวงศ์</td> <td>2307-2313</td> </tr> <tr> <td>เจ้าฟ้าจันทร์</td> <td>2313-2322</td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมมหาวัง</td> <td>2330-2353</td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมสุขาวรรณะ</td> <td>2332-2362</td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมสอ</td> <td>2407-2422</td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมแสง</td> <td>2424-2427</td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมคำสือ</td> <td>2428-2468</td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมหลวงของคำ</td> <td>2472-2487</td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมคำสือ</td> <td>2490</td> </tr> </table>	หัวสุวรรณ	2289-2306	เจ้ามหาวงศ์	2307-2313	เจ้าฟ้าจันทร์	2313-2322	เจ้าหม่อมมหาวัง	2330-2353	เจ้าหม่อมสุขาวรรณะ	2332-2362	เจ้าหม่อมสอ	2407-2422	เจ้าหม่อมแสง	2424-2427	เจ้าหม่อมคำสือ	2428-2468	เจ้าหม่อมหลวงของคำ	2472-2487	เจ้าหม่อมคำสือ	2490																	
หัวสุวรรณ	2289-2306																																							
เจ้ามหาวงศ์	2307-2313																																							
เจ้าฟ้าจันทร์	2313-2322																																							
เจ้าหม่อมมหาวัง	2330-2353																																							
เจ้าหม่อมสุขาวรรณะ	2332-2362																																							
เจ้าหม่อมสอ	2407-2422																																							
เจ้าหม่อมแสง	2424-2427																																							
เจ้าหม่อมคำสือ	2428-2468																																							
เจ้าหม่อมหลวงของคำ	2472-2487																																							
เจ้าหม่อมคำสือ	2490																																							
	<table border="0"> <tr> <td>เทาซู่</td> <td>2360-2372</td> </tr> <tr> <td>เทาเงินชุย</td> <td>2372-2380</td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมมหาวัง</td> <td>2380-2399</td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมอุปราชา</td> <td>2399-2404</td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมราชบุตร</td> <td>2405-2410</td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมสอ</td> <td>2410-2422</td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมแสง</td> <td>2422-2426</td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมคำสือ</td> <td>2428-2466</td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมหลวงของคำ</td> <td>2468-2487</td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมคำสือ</td> <td></td> </tr> </table>	เทาซู่	2360-2372	เทาเงินชุย	2372-2380	เจ้าหม่อมมหาวัง	2380-2399	เจ้าหม่อมอุปราชา	2399-2404	เจ้าหม่อมราชบุตร	2405-2410	เจ้าหม่อมสอ	2410-2422	เจ้าหม่อมแสง	2422-2426	เจ้าหม่อมคำสือ	2428-2466	เจ้าหม่อมหลวงของคำ	2468-2487	เจ้าหม่อมคำสือ		<table border="0"> <tr> <td>เทาเงินชุง</td> <td></td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมมหาวัง</td> <td></td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมอุปราชา</td> <td></td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมราชบุตร</td> <td></td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมสอ</td> <td></td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมแสง</td> <td></td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมคำสือ</td> <td></td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมหลวง</td> <td></td> </tr> <tr> <td>เจ้าหม่อมคำสือ</td> <td></td> </tr> </table>	เทาเงินชุง		เจ้าหม่อมมหาวัง		เจ้าหม่อมอุปราชา		เจ้าหม่อมราชบุตร		เจ้าหม่อมสอ		เจ้าหม่อมแสง		เจ้าหม่อมคำสือ		เจ้าหม่อมหลวง		เจ้าหม่อมคำสือ	
เทาซู่	2360-2372																																							
เทาเงินชุย	2372-2380																																							
เจ้าหม่อมมหาวัง	2380-2399																																							
เจ้าหม่อมอุปราชา	2399-2404																																							
เจ้าหม่อมราชบุตร	2405-2410																																							
เจ้าหม่อมสอ	2410-2422																																							
เจ้าหม่อมแสง	2422-2426																																							
เจ้าหม่อมคำสือ	2428-2466																																							
เจ้าหม่อมหลวงของคำ	2468-2487																																							
เจ้าหม่อมคำสือ																																								
เทาเงินชุง																																								
เจ้าหม่อมมหาวัง																																								
เจ้าหม่อมอุปราชา																																								
เจ้าหม่อมราชบุตร																																								
เจ้าหม่อมสอ																																								
เจ้าหม่อมแสง																																								
เจ้าหม่อมคำสือ																																								
เจ้าหม่อมหลวง																																								
เจ้าหม่อมคำสือ																																								

ขึ้นสู่ปราสาทโรงหลวงท้าวท้าว ยังมีลูกสาวท้าวท้าวผู้หนึ่งชื่อนางอู่แก้ว มีรูปโฉมงาม
 มากนัก เจ้าพระยาเจืองก็เอาเป็นเมียอยู่ในเมืองแก้วที่นั่น กระทำเจ้าเมืองที่เข้า
 อำนาจแห่งนั้นก็อยู่เสวยเมืองที่นั่น เป็นอันภาษาปรากฏไปมากนัก เจ้าพระยาทั้ง
 หลายอยู่ที่ศตต่าง ๆ รัชช้าวพระยาลาวเจืองมีเคหะอาณานิคมแล้วหาญของอาจันท์ รบ
 พระยาแก้วชนะแล้ว ได้มาเป็นพระยาในเมืองแก้ว ท้าวพระยาทั้งหลาย มีพระยาชื่อ
 คนชื่อ เจ้าลุ่มฟ้าเป่าพิมาน เป็นประธานก็มาชุมนุมยังภูเทือก (ลาวแห่งว่าภูเหมือค)
 อันมีในเขตเมืองแก้วคือเมืองหอพระกัน ภูเทือกที่นั่น รวบเพียงกว้างขวางได้ 1200 วา
 ท้าวพระยาทั้งหลายก็ถือแบ่งกำหนดตบถวมเต็มภูเทือกหังมวลแล้ว ก็ตั้งปราสาท
 ทามกลางภูเทือก สูง 135 วา กว้าง 950 วา¹ มีเศวตฉัตร 770 ทวง อ่างคำ
 ใส่น้ำอบน้ำหอมสูง 3 ศอก กว้าง 6 ศอก หนัก 140,000 คำ เป็นอ่างอาบ
 เจ้าพระยาเจือง แล้วก็สร้างเกษศัวยสังข์เกี้ยวศัวยคำ 770 ลูกสังข์ อันเป็นทักขิณวัตร
 มากกว่า 100 ลูก พร้อมกับทกล้อเจ้าพระยาเจืองนั่งเหนือกองแก้ว 7 ประการ
 สถิตสำราญปราสาทราชมณเทียร มีนางทั้งหลาย 44,000 มีนางอมราเทวีอันพามา
 แต่เมืองลาวกับนางอู่แก้วลูกพระยาแก้วเป็นประธาน หากแวดล้อมเป็นบริวารก็มีแล
 ท้าวพระยาทั้งหลายมีพระยาชื่อลุ่มฟ้าเป่าพิมานเป็นประธาน ก็พร้อมกันแบ่งลายจุ่ม
 ลายเจีย (คือตราตั้ง) ไว้กับพระยาเจืองหั้นแล กระทำราชาภิเศกเจ้าพระยาเจือง
 เป็นเอกราชในเมืองแก้ว ในปีกบยี่เดือน 4 ออก 9 คำ วันอังคาร ยามกองงาย
 ศักราช 496 เข้าอยู่สุขสำราญในปราสาทได้ 7 วันก็มาอยู่โรงหลวง มีท้าวพระยา
 ทั้งหลายหากแวดล้อมเป็นบริวาร มีพระยาชื่อลุ่มฟ้าเป่าพิมานเป็นประธาน กับหัง
 เสนาโยธาประมาณ 11 โทฏีปลาย 6 ล้าน 6 แสน 6 หมื่น 9 พันคนก็มีแล
 เจ้าพระยาเจืองก็ประหารรางวัลเลี้ยงภูท้าวพระยาเสนาอำมาตย์วิพลทั้งหลาย
 ที่อ้อม กัวยเข้ากัวยเหล่า ขึ้นปลาอาหารมากนัก อยู่นานได้ 5 เดือนแล เจ้าก็สั่ง
 ท้าวพระยาทั้งหลายเมื่อหาบ้านเมืองแห่งตนนั้นแล อยู่นานเท่าใด นางอู่แก้ว
 ลูกพระยาแก้วนั้นก็ทรงศัพพะเต็มสิบเดือนบริบูรณ์ ก็ประสูติได้ลูกชายคนหนึ่งมีรูปงามนัก
 เจ้าพระยาเจืองก็ใส่ชื่อลูกตนว่า เจ้านาเวืองแมนคำซาหั้นแล

¹ตำนานสิบห้าราชวงศ์ เป็น 95 วา แต่ตำนานราชวงศ์ปกรณัม เป็น 950 วา.

เจ้าพระยาเจืองอยู่ในเมืองพะกัณนาคได้ 3 ปีปลาย 9 เดือน เจ้าก็หื้อ
พระยาฮ่อเจ้าลุ่มฟ้าเป่าหิมาเนบงลายจุ่มลายเจียหื้อแก่ตนแล้ว เจ้าก็พานางอมราเทวี
กับบริวารทั้งหมด เจ้าก็แถมลายจุ่มลายเจียมาหื้อแก่ลูกคนที่ชื่อว่าลาวเงินเรื่อง หื้ออยู่
เป็นพระยาในเมืองยางเงินเชียงลาวหั้นแล เจ้าก็เหมียลูกคนที่ทั้งสองคือเจ้าเงินเรื่อง
กับนางเอิบไผ่ ผู้เป็นน้องหื้ออยู่กับคายนางอมราเทวีหั้นแล ส่วนตนเจ้าพระยาเจืองก็
คืนเมืองแก้วไค้ 14 ปีมีลูกกับนางอู่แก้วสองชาย ผู้พี่ชื่อ ยี่คำห้าว ผู้น้องชื่อห้าวชุมแสง
(लगแห่งว่าห้าวสามชุมแสง) หั้นแล

อยู่บ้านท่าโค เจ้าพระยาเจืองวางเมืองไว้แก่ห้าวมาเรื่องผู้เป็นลูกอ้าย
แต่งแปงหื้อลูกผู้กลาง ชื่อยี่คำห้าวไปเป็นพระยาในเมืองล้านช้าง หื้อลูกผู้ซ้อชื่อห้าว
ชุมแสง ไปเป็นพระยาในเมืองนันทบุรี คือว่าเมืองน่านหั้นแล

เจ้าพระยาเจืองคนนั้นมีเคชะฤทธิมากนัก เท่าว่าบิณไปไค้สิ่งเดียวแล
ห้าวก็บังเกิดมานะเหตุแล้วหาญนัก คณิงใจว่ากุเวนเมืองหื้อแก่ลูกห้าวจอมเรื่อง
แมนคำชาแล้วฉนี้ กูจักเอาริพลแห่งกูไปตีเอาเมืองแก้วแมนตาหอกขอบฟ้าคายินชะและ
ว่าอันก็ยกไปแท้ พระยาแก้วแมนตาหอกขอบฟ้าคายินก็เอาริพลอันมากนัก ออกมาแบ่งชีว
หนีข้ามแม่น้ำใหญ่ออกมารบพระยาเจืองหั้นแล เมื่อนั้นพระยาเจืองหั้นริพลแก้วแมนมาก
นัก ชุนเจืองบ่เคยหนีศึกจึงชี้ข้างแก้วตัวหาญถ้ำชนศึกห้าว จึงรีบแก้เสื้อส่งหื้อคนใช้
เอาคืนมาหื้อแก่นางอมราเทวียังเมืองเชียงลาวเงินยางไว้คณกลืนกับหื้อบอกลูกคนที่
เจ้าขุนเงินเรื่องหื้อรู้ นางอมราเทวีก็รับเอาเสื้อเจ้าพระยาเจืองตัวรักแห่งตนหอบ
กับอกแล้วจึงบอกกล่าวเหตุกลางหื้อแก่คนใช้ว่า ที่อยู่บ้านหั้นเหตุกลางคั้งนี้ ก็หอกเต้นตก
กลางเป็นควายหลายตัวเข้าชนชอกกรัว ถ้วยลายงามเต้นตกลงกลายเป็นลันแลลี้แค
ก่อนผา ชายคากกลายเป็นต่อแต่นบิน เก้าเผ็งงามเข้าในท้องแบ่งฮาง ผ่นहांหลวงตก
ไหลหลังบ่เอื้อนบ่ข้งปอขาววัน ริมท่าขอบนาเถื่อนถลาย ภูคอยโหยคหัง ก้อนหินผา
กลายเป็นเงือก กลิ้งคูกเทือกไปมา เนือมีคคาคือกวางฟานเข้าบ้าน กบเซียบคอง
เอากันเข้าเมือง ปลิงคำตัวเท่าเรือออกแควเหลนกลิ้งเกสือกเต้นตามบก เสื้อโคร่ง
หกเข้าเวียงใหญ่ไซ่ลูกเดียวมีสองตัว บัดนี้สูมาบอกข่าวเหมือนหลังรอยพระยาเจ้า
บ่เคยหนีศึกขึ้นชี้ข้างแก้วตัวใหญ่ข้างพลรอยตกหล่นเสียแก่ท่านอันชาภา เราถ้าพึงเมื่อ
เดือนสี่ กูจักซ่อมมีอารักขาใหญ่ หื้อไปตามไค้รักษาพระยาเจ้าตนเป็นตัวรักแห่งกูชาและะ

ยามนั้น ฝูงแก้วแมนตาทอก เอาริพลตั้งหน้าอยู่ถาดารบ ขุนเจืองยกริพลเข้า
 ทบ ฝูงแก้วแมนเอาริพลเข้ากุมหลุยเอาพระยาเจือง มาตายที่ขัวหิน พระยาเจืองตายที่
 นั้น ริพลขุนเจืองมีตัวคือห้าล้าน เข้ากุมเอาซากพระยาเจืองไค้แล้ว เอาใส่รางแก้ว
 ออกมาเมือง เอาคาบเจ้ามาส่งสะกางยังเมืองเงินยางวันนั้นแล

ขุนเจืองอายุไค้ 39 ไค้เป็นพระยาปราบสองเมือง อยู่เมืองเงินยาง 14 ปี
 อยู่เมืองแก้วพระกัน 17 ปี อายุ 77 ไปสู่ปรโลก 19 ชั่วราชวงศ์แล

ลูกขุนเจืองชื่อลาวเงินเวือง อายุ 33 ปีเป็นพระยาแทนพ่อไค้ 26 ปี
 อายุไค้ 59 ปีไปสู่ปรโลก 20 ราชวงศ์แล

2. ตำนานเมืองพะเยา¹

โบราณหน้า 43

.....

ส่วนท้าวจอมธรรมก็อยู่เสวยราชสมบัติบ้านเมืองชอบราชศักรม 10 ประการ
 ตามรอยพ่อ

โบราณหน้า 44

คนสั่งสอนไว้ทุกประการ ไม่นานเท่าไค้ท้าวมีลูก 2 คน ผู้ชื่อขุนเจิง ผู้น้องชื่อขุนของ
 ส่วนขุนเจิงเกิดมาปีกัดหมาเคื่อน 7 ขึ้น 3 ค่ำ ไทยคึกเศษยามย่ำรุ่ง ปี 127 อยู่ใน
 ราศีราหูอยู่กุม 3 อยู่ มังกร 5 อยู่ กรกฎ 6 ? สักนาอยู่ราศีมีนนพเกิดนา หมอคู
 ทำนายว่า ราชกุมารองค์นี้จักเป็นเอกราชปราบชมพูทวีปทั้งมวล จักมีเดชอำนาจมากนัค
 เท่าไมบินไผ่ในอากาศไค้สิ่งเดียว เมื่อขุนเจิงเกิดมาไค้ 16 ปี ไปคล้องช้างยังเมือง
 น่าน พระยาน่านคนชื่อพลทเวะยีนตีมาก มีลูกสาวชื่อจันทเทวี ยกให้แก่ขุนเจิงพร้อมช้าง
 ร้อยตัว วันนั้นแล เมื่อขุนเจิงอายุไค้ 17 ปี พระยาพรหมวังสาธุครองเมืองแพ (แพร์)

¹จาก ตำนานพะเยาและคำขอคำเล่นเป็นแท้ เอกสารอันดับ 8 (ศูนย์วัฒนธรรม
 จังหวัดเชียงใหม่ วิทยาลัยครูเชียงใหม่ : เชียงใหม่, 2527), หน้า 18-22.
 (เอกสารอักษานา).

ก็ให้ลูกสาวชื่อว่านางแก้วศรีมา เป็นอัคมเหสีของขุนเจ็ญ พร้อมกับช่างร้อยตัว
เมื่อขุนเจ็ญจะได้ช่างพานค้ำนั้น ขุนเจ็ญ

โบลานหน้าที่ 45

นอนหลับกลางคืน ไกลรุ่งเหวดคาเนรมิตเป็นมนุษย์มาบอกว่า มหาราชเจ้าใครได้ช่าง
ตัวประเสริฐ พรุ่งนี้เข้าไปไปอยู่รอกที่หน้า ช่าง 3 ตัวจำลองนำมาหา

โบลานหน้าที่ 46

ถ้ามหาราชเจ้าได้ตัวแรก จักปราบทวีปทั้ง 4 ถ้าได้ตัวที่ 2 จักปราบชมพูทวีป ถ้าได้
ตัวที่ 3 จักปราบไตรจักรทวีป ว่าดังนั้นแล้วครั้งรุ่งเช้าขุนเจ็ญก็เชื่อและเอาขอสลบลงไป
อยู่รอกอยู่ เห็นน้ำท่วมขุนแดงมากนัก ยังมีเงือกตัวหนึ่งใหญ่มาก โผล่หัวแผ่พังพานขึ้น
ล่องตามน้ำมา ขุนเจ็ญเห็นดังนั้นก็ละหนีน้อยหนึ่ง ก็ลงไปอีกแล้วก็มีเงือกล่องน้ำมา
อีกตัวหนึ่งขนาดเล็กกว่าตัวเดิม ขุนเจ็ญคิดในใจว่า จักลงไปเอาไม่ได้ก็หยุดอยู่ ขณะ
นั้นขุนเจ็ญเห็นเงือกล่องน้ำมาอีกตัว ๆ เล็กกว่าทุกตัว ขุนเจ็ญคิดในใจว่า ครั้นกูเอา
ไม่ได้ก็จักไม่ได้เป็นเอกราชปราบทวีปต่าง ๆ ดังนั้นขุนเจ็ญก็รีบลงน้ำไปขึ้นขึ้นขึ้น
เงือกก็กลายเป็นช่างไป ขุนเจ็ญก็เอาขอสลบคล้องไว้ ช่างตกใจร้องและหมุนตัวกลับ

โบลานหน้าที่ 47

ไปมาก็ออกจากน้ำที่นั่น จึงเอาปริศนาคำตรวจ ปุโรหิตว่ามหาราชเจ้าจงเอาพานคำ
มาตีเหาะ ขุนเจ็ญก็ให้คนเอาพานคำมาตีช่าง จึงจักออกมาเรียกชื่อว่า "ช่างพานคำ"
ขุนเจ็ญมีนางอัคมเหสี 2 คน ซึ่งเป็นผู้อุปฐากกับพ่อท้าวขุนจอมฉายาเลิง ในเมืองพะเยา
ขณะนั้นก็เวียนเชิงช่างเชิงม้า เชิงหอก เชิงดาบ เชิงพ้อง เชิงปล้ำ เชิงมวย ทุก
อย่างไม่ให้เหลือ ครั้นขุนจอมธรรมผู้พ่อตายแล้ว ขุนเจ็ญก็ได้ขึ้นครองเมืองพะเยาแทน
ให้ขุนของผู้น้องเป็นอุปราช ไม่นานเท่าใดก็มีศึกแควมาตีเมืองเงินยางมีพลไพร่มากนัก
มี 3 ล้านโคยประมาณ ที่เมืองเงินยางนั้นขุนเงิน

โบลานหน้าที่ 48

ตาย ขุนขึ้นขึ้นครองแทนมีกำลังน้อย ขุนขึ้นจึงรำพึงว่า บุคคลผู้ใดที่จะต่อสู้กับพวกแคว
พวกนี้หนอ จะมีก็แต่ขุนเจ็ญผู้เป็นเจ้าเมืองพะเยาเท่านั้น จึงบอกเสนาอำมาตย์ทั้งหลายว่า

เราจะให้ราชสมบัติบ้านเมืองกับลูกรักแห่งเราแก่ขุนเจ็ญผู้เป็นหลาน ถ้าไม่ยกให้ก็จะเสียแก่พวกแควเป็นแน่แท้ ก็ให้หมื่นพิจิตรไปหาพระยาเจ็ญที่เมืองพะเยาบอกแก่หลานเราควยว่า บัดนี้ท้าวกวาและแองกาเอารีพลแควมา 3 ล้าน มีช้างม้ามากนัก จักเอาเมืองเงินยางให้ได้ แม้นไม่ได้อีกไม่หนีถึง 3 ปีก็จักอยู่ ขอให้หลานเอารี

ใบลานหน้าที่ 49

พลมารบ ถ้าหลานไม่มาก็จักเสียเมืองเงินยาง ให้หลานรีบมา ส่วนนางไถกาควรเมืองกับราชสมบัติ ช้าง ม้า ข้า คนทั้งมวล ลุงก็จะเงินไว้ให้หลานทั้งสิ้น พระยาเจ็ญได้อ่านหนังสือชาวสาร ก็ยินดียิ่งนักหังพระยาอินทร์จักได้รับไอศวรรย์ ส่วนท้าวก็ให้ขุนผู้หนึ่งชื่อนันทเสนาไปกับหมื่นพิจิตร ไปเมืองเงินยางบอกกับพระยาจีนให้อภัยยอมแพ้แก่พวกแควทั้งหลาย แม้นพวกแควจะมีล้นหลามเหลือแผ่นดินบินมาควยอากาศก็จะรบ แม้นช้างม้าแควมากเป็นจำนวนแสน ช้างก็ขอจากรบไม่ให้แคลงใจลงเลย อีกประมาณ 1 เดือนช้างก็จักไปถึง พระยาจีนได้ยินคำอันนั้นก็ยินดียิ่งนัก ส่วนพระยาเจ็ญจึงให้ตีกลองนันทไชยพร

ใบลานหน้าที่ 50

เกริ ป่าวเรียกรัพลจากเมืองพะเยา เมืองลอ เมืองเทิง ลาวเชียงแสง หงาว กาวออย พรานงาวแซเสียง เชียงแซคอค หนองขวาง แชนหลวง แชน เมืองวังทุกเมือง และพระยาเจ็ญก็ยกบ้านเมืองพะเยาให้แก่ขุนของผู้นอง แล้วว่าตราบโคที่ไม่มาเจ้าจงเสวยราชสมบัติทุกแห่ง แต่งบ้านน้อยเมืองหลวง แล้วท้าวจักช้างม้าผู้คนผู้กล้าหาญทำศึกตี ไค้คน 3 หมื่น 3 พัน ไค้ช้างศึก 1000 ตัว ม้าศึก 10000 ตัว แล้วยกยาตราทัพไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ เมืองหนองกลางหลวง เมืองพิมเห็นจักริพลคนหามทั้งมวลไค้ผู้คน 333000 คน ช้าง 7000 ตัว ม้า 30000 ตัว

ใบลานหน้าที่ 51

หนองอันนั้นไค้ชื่อว่าหนองทานหลวงมาจนบัดนี้ ส่วนนางอัคคมเหสีทั้ง 2 คือนางจันทเทวี และนางแก้วมัทรี และนางสนม 500 คนเป็นบริวารก็ไปส่งพระยาเจ็ญ

ถึงแหกคอก เมื่อพระยาเจิ้งขึ้นช้างพาคำ นางทั้งหลายก็มาล้อมช้างของขุนเจิ้งอยู่ แล้วร้องไห้ ไหว้พระยาเจิ้งว่า เจ้าเหนือหัวไปจึงมีชัยชนะข้าศึกศัตรู ไค้ปราบชมพูทวีปแล้วจึงรีบกลับคืนมาสมมาเชยชมพวกข้า ขอยศท่านแผ่นดินเมืองอย่าไค้พ่ายแพ้ แม้นอยเมืองแหกราคันนั้นไค้ชื่อว่าเมืองลอมช้างมาจนบัดนี้ พระยาเจิ้งสั่งนางทั้ง 2 ว่าเราไปศึกครั้งนี้ถ้าไม่ไค้กลับมาก อัครมเหสีทั้ง 2 จึงกลับไปเมืองของตนหาพ่อแม่ ของคนเกิด พุคแล้วก็ไค้รีพลเดินทางถึงเมืองครว

ใบลานหน้าที่ 54¹

ไค้มีทหารนำหน้าไว้ค้ำยังรุ่ง เมืองนั้นไค้ชื่อว่าเมืองแหกรานมาจนบัดนี้ แต่นั้นก็ล้าค้ำไปถึงเชียงคั้ง เชียงช้าง แล้วให้ไปบอกพระยาขึ้นทุกประการ ที่นี้จักกล่าวถึงขุนของผู้นองผู้ครองเมืองพะเยา ราฟิงว่าฟักไปรบข้าศึกใหญ่จะกินเวลานานเท่าไค้ไม่รู้ จึงเรียกเสนาอำมาตย์ผู้ฉลาดซึ่งเป็นผู้แทนของตนมาแล้วและกล่าวว่า ท่านทั้งหลายจงเขียนราชสารไปวแกข้าศึกให้รู้ว่าเรายังเป็นใหญ่ในเมืองหลวง และสั่งให้ผู้นคนทั้งหลายสร้างเวียงทุกแห่งให้คกแต่งทั้ง 12 พันนา ทั้งหัวเมืองนอกชอกเมืองไกลอันอยู่ในเขตประเทศเมืองเราให้สร้างเวียงทุกแห่ง ขุนเสนา

ใบลานหน้าที่ 55²

ก็เขียนราชสารไปบอกตามคำสั่ง (ราชาอาชญา) ทุกประการ ส่วนพระยาเจิ้งก็ไปสู้ข้าศึกยังเวียงเงินยางจนชนะ พระยาขึ้นยกนางโศคาควร เมืองกับราชสมบัติบ้านเมืองทั้งมวลแกพระยาเจิ้ง ส่วนพระยาเจิ้งครองเมืองเงินยางแล้วก็ไปรบกับข้าศึกไปทุกแห่งก็ชนะทั้งล้านนา ลื้อ เซิน เจี้ยว ม่าน เม็ง ลาว ชาวไต คูลวา ผาสีห่อแกวก็ชนะทุกแห่ง ประกาศเอกราชในภูเหมิด เมืองแกวพระกันนั้นแล แล้วก็กล่าวเชิญชาวพะเยาว่า ท่านทั้งหลายก็กระทำราชการแก่เรามาจนแล้ว ท่านจงกลับคืนบ้านเมืองเดิม แล้วท่านให้ขุยกคาลยอกคานที่ไปคสี่ ครั้นเห็นหนังสือว่ามีเงินมีทองก็ให้เอาเด็ก เหตุที่พระยาเจิ้งให้ชาวพะเยาไปช่วยรบเมือง

¹ต้นฉบับใบลานเวียงไว้สับสน ควรเป็นใบลานหน้าที่ 52.

²ควรเป็นใบลานหน้าที่ 53.

โบราณหน้าที่ 52¹

แมนตาหอขอกฟ้าตายน ไม่มีใครเตือนสติแก่เจ้า อันหนึ่งเล่านางโศการกึ่งแสง เลข²
ถูกปืนตาย เสนาทั้งหลายได้เอาศพมายังเมืองเงินยาง (ถ้าอยากรู้ละเอียดจงดู
ตำนานเจิง) จะกล่าวถึงขุนของผู้น้องก่อน ส่วนขุนจอมธรรมสร้างเวียงอิฐปฐฐาน
เมื่อเดือน 6 ค่ำเพ็ญ วันอาทิตย์ ปีมะโรง ทศศักราชได้ 399 ปีฉลูรอกศศักราช
ได้ 400 (401) ปีเถาะ ขุนเจิงเกิดมาเดือน 6 เพ็ญวันอังคารไทย ปีจอ อายุได้
78 ปี ทศศักราชได้ 4003 (403) ปีมะเส็ง ขุนของผู้น้องเกิดมา 133 ปี 1 ส่วน
ขุนจอมณาเวียงตาย ให้เมืองแก่ขุนเจิงครองได้ 6 ปี ก็ไปครองเมืองเงินยาง
ยกเมืองให้ขุนของ ๆ มีลูก 2 คน ผู้พี่ชื่อลาวเกล้าแก้วมาเมือง

โบราณหน้าที่ 53³

ผู้น้องชื่อลาวเหิง ส่วนขุนแพงหลานขุนเจิงครองเมืองเงินยางได้ 7 ปีก็ตาย ไม่มีลูก
มาขอลาวเหิงไปครองเมืองเงินยาง

3. พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน ฉบับที่ 1⁴

ท้าว⁵ ครองสมบัติได้ 3 ปี ก็ได้บุตรชายผู้หนึ่ง ในวันอังคารเดือน 5 กลาง
เดือน ปีเถาะ ตรีศก ยามจะย่ำรุ่ง ครั้นเกิดมาแล้วท้าวก็เรียกโหราทายมาทายคุณกุมาร
ผู้นี้จะดีหรือร้าย โหราทายยามก็เอาปีเดือนวันยามมาประสมกันเข้า แล้วคุณหารตาม
ตำรากรู้นี้ได้ว่า จันทรกับเสาร์อยู่เมษราหุอยู่กุมภ์ อังคารอยู่มังกร พุธพฤษส์อยู่กรกฎ

¹ควรเป็นโบราณหน้าที่ 54.

²ผู้วิจัยถอดความใหม่ให้ตรงกับเนื้อความเดิม.

³ควรเป็นโบราณหน้าที่ 55.

⁴จาก ประชุมพงศาวดาร เล่ม 33 ภาค 61 (กรุงเทพฯ : ศุภสภา, 2512), หน้า 225-237.

⁵หมายถึง ขุนจอมธรรม.

ศุกรอยู่คู่ลย์ ลัคณ์อยู่มีน คนไหนเกิดมาได้ครั้งนี้ ตามคัมภีร์ว่าคนนั้นจะได้เป็นกษัตริย์แล้ว
 ไทรก็กราบทูลว่าพระราชกุมารองค์นี้ ครั้นใหญ่มาจะได้เป็นเอกราชปราบชมพูทวีป
 ทั้งปวงแต่ว่าเหาะเหินเหินอากาศยังมีไค้แล ครั้นกุมารผู้นั้นเกิดมาได้ 1 เดือนถ้วน
 ท้าวกั้เรียกเสนาอำมาตย์ญาติวงศ์ทั้งปวงอันอยู่ในเมืองเงินยาง มากระห้ามทหารหะ
 คือว่าห้าชฎัญญูกมือแห่งกุมารให้เป็นมงคแล้วตั้งพระนามว่า ชุนเชียง ครั้นถึงเวลา
 กลางคืนเครื่องทิพย์ 3 ประการก็เกิดมาเทียมชุนเจียง คือว่าพระแสงทิพย์เล่ม 1
 ตะบองทิพย์ 1 คนโทหิน 1 เกิดมาพร้อมกันทั้ง 3 อย่าง เมื่อศตยศักราชได้ 421
 มาถึงศตยศักราช 423 ปีเจาะจิตวาศก พระนางเทวีก็ประสูติใ้บุตรชายผู้หนึ่ง ทรง
 พระนามว่า ชุนจอม

ครั้นกุมารทั้ง 2 เจริญใหญ่ขึ้นแล้ว ฝ่ายชุนเจียงก็เที่ยวหาเรียนวิชาต่าง ๆ
 คือหัดเพลงจับข้างจับมาและเพลงอาวุธต่าง ๆ ได้ชำนาญแล้ว ครั้นถึงอายุได้ 16 ปี
 ไปคล้องช้างเมืองน่าน พระยาน่านองค์ชื่อพลเทวะมีความชอบยกลูกสาวผู้ชื่อนางจันทา
 ให้แก่ชุนเจียงกับช้าง 50 เชือก ต่อมาได้มีหนึ่งถึงอายุได้ 17 ปี ไปคล้องช้างเมือง
 แพร่ พระยาแพร่องค์ชื่อพรหมวังโส ยกลูกสาวผู้ชื่อนางแก้ววิสตรีให้ชุนเจียงกับช้าง
 50 เชือก ชุนเจียงมีช้าง 300 เชือก มีช้างเชือกหนึ่งชื่อพานทองเป็นประธาน
 เมื่อเวลาชุนเจียงจะไ้ช้างพานทองนั้น เวลากลางคืนจะไ้กลรุ่งเทวดามอบอว
 มหาราช อยากรไ้ช้างเผือกประเสริฐหรือ ยังมี 3 เชือก เชือกหนึ่งชื่องาไฟ ครั้น
 ทรงเสด็จไปทางโคโยมใหม่ทั้งโลก ตัวที่ 2 ชื่ออ้ายก่างาเขียวแทงคนเดียวตาย
 หึ่งทวีป ตัวที่ 3 ชื่อพานทอง ยอมนำท่านปราบทวีปไ้ ครั้นท่านอยากรไ้ตัวไ้ก็
 เลือกเอาตามชอบใจเทอญ ฝ่ายชุนเจียงมิไ้พิจารณาพลาตออกปากว่า เราจะเอา
 ช้างพานทอง เทวดากั้ว่าพรุ่งนี้เข้าท่านจงไปอยู่ท่าน้ำคอยเอา ครั้นเห็นนาค 3 ตัว
 ลอนน้ำมาท่านจงจับเอาตัวที่ 3 นั้นเทอญ หากแม้วาช้างพานทองแล้วแล้วเท่านั้น
 แล้วก็หายไป เทวดาทูกเป็นปัญหาวา ช้างงาไฟเสด็จไปทางไนยอมใหม่ไปหึ่งโลกนั้น
 ปัญหาวา ไ้เมืองหนึ่งแล้วยอมไ้หึ่งโลก ช้างก่างาเขียวแทงคนเดียวตายหึ่งทวีปนั้น
 ครั้นไ้เมืองหนึ่งแล้ว ย่อมไ้หึ่งทวีป ช้างพานทองจะนำท่านไปปราบทวีปนั้น คือว่า
 ทรงช้างพานทองไปถึงไนยอมปราบไ้เพียงนั้น ถ้าแม้นชุนเจียงจะเอาตัวอื่นกั้ไ้
 แ่ว่าออกปากจะเอาช้างพานทอง เพราะฉะนั้นนาคที่มากอน 2 ตัวไม่เอาจับตัวที่
 มาตามหลัง ครั้นชุนเจียงไ้ช้างพานทองแล้ว ก็อยู่เป็นอุปราชรองชุนจอมธรรมใน

เมืองกุฎามยาว

ฝ่ายขุนจอมธรรมครองสมบัติได้ 21 ปี อายุ 59 ปีก็สวรรคต ขุนเจียง
 ครองเมืองแทนต่อมาได้ 6 ปี ท้าพแก้วมาต่อสู้เมืองเงินยางเชียงแสน มีท้าวกว
 และเองกาเป็นประธานแก้หัวพระยาทั้งปวง มีรีพล 3 ล้าน ช้างมากกว่าแสน ฝ่าย
 พระชินผู้ครองเมืองเงินยางเชียงแสน จึงใช้เสนาผู้หนึ่งชื่อหมื่นพิจิตรารับราชสาส์น
 ได้แล้วก็รีบควนไป ครั้นถึงแล้วก็เอาราชสาส์นยื่นถวายขุนเจียง ขุนเจียงรับแล้วก็
 อ่านดูเนื้อความว่า บัดนี้ท้าวกวและเองกาพากันเอารีพลมาเป็นอันมากมาย ขอ
 หลานจงรีบขึ้นมาส่วนวาระสมบัติทั้งปวงและนางไอคาแพงเมืองนั้น ปู่ก็จะยกมอบ
 ให้หลานทุกประการ ขุนเจียงครั้นอ่านหนังสือจบแล้วก็ขบใจขึ้นทันใดเปรียบดัง
 พระอินทร์จะไคร่รบกับอสูรแล้วท่านก็ให้ศึกลงมงคผลพลเก็รร้องป่าวรีพลโยธา และ
 หัวพระยาเมืองน้อยเมืองใหญ่ คือเมืองกอ เมืองเทิง เมืองกวา เมืองวาว
 เมืองคอบ เมืองคำ เมืองเชียงแลง เมืองชะเอียบ เมืองมวน เมืองสะ เมืองปง
 เมืองอ้อย เมืองงิม เมืองหงาว แซ่หุ่ม แซ่หลวง เมืองวัง ปากบอง หนองขวาง
 แซ่เสียง เชียงแซ แซ่กอก แซ่หาน แซ่สูง ครั้นมาพร้อมแล้วก็ตั้งกองทัพอยู่แห่งหนึ่ง
 นับคุกกำหนดรีพลมีแสนสามหมื่นสามพัน ช้าง 7,000 ม้า 30,000 ตัว ท่านพิกเอาชัย
 อยู่ที่นี่ จึงได้ชื่อว่าคอนชัย คือว่าบ้านแม่ไชย ทหารไปสอบซ้อมเพลงอาวุธที่หนอง
 หลวง หนองหลวงนั้นจึงได้ชื่อว่าหนองหารต่อมาบัดนี้ ปากคนไม่อยู่ที่เรียกกันว่า
 หนองหางจนถึงทุกวันนี้แล ครั้นจกรีพลพร้อมแล้วก็ยกออกไปถึงแม่หนาค คือห้วย
 คอกหมู ฝ่ายนางอัครมเหสีทั้ง 2 ครั้นส่งทางไปถึงที่นั้นแล้วก็เอาช้างไปรวมกัน
 แล้วจึงกราบลาว่าจะกลับมาเมือง ก็ถวายพรแก่พระเจียงว่า สามิ ข้าแต่พระสามิ
 ท่านไปครั้งนี้จึงมีความเจริญสุขทุกประการ ให้ชนะศัตรูทั่วโลก แล้วจงกลับมา
 บ้านเมืองเราอย่าให้ช้านานเทอญ เหตุคั้งนั้นคำบลิจึงชื่อว่ารวมช้าง คือเดิมว่า
 แม่กอกยาว เหนือห้วยคอกหมู ต่อมาบัดนี้ปากคนไม่เที่ยงเรียกกันว่า คล้องช้างจน
 เหาทุกวันนี้แล

ฝ่ายว่าพระยาเจียงก็ส่งนางทั้ง 2 วาไปครั้งนี้ ครั้นนานหลายปีไม่
 กลับมา นางทั้ง 2 จงไปอยู่ด้วยบิดามารดาของนางเทอญ กล่าวเท่านั้นแล้วก็ยก
 ไปถึงเมืองครว ครั้นถึงแล้วก็ผูกพรานป่าผู้หนึ่งแซ่น้ำไว้คั้นหนึ่ง เมืองนั้นจึงได้ชื่อ

ว่าแซ่พรานจนทุกวันนี้แล จากนั้นไปถึงเชียงตุง เชียงช้าง ลำคัมไปจนถึงเมือง
เงินยางเชียงแสนแล้ว เข้าประตูเมืองทิศตะวันตก ครั้นถึงแล้วพระชินก็มอบสมบัติ
ทั้งปวงให้ และนางโศคาแพงเมืองให้เป็นอัครเทวีแก่ขุนเจียง แล้วท่านก็ทำขวัญ
วีฬชุนเจียง 3 วัน แล้วจึงออกรบด้วยแก้ว ชุนเจียงก็ทรงช้างพานทองเข้าต่อสู้
ช้างพระยาจันทบุรี พระยาจันทบุรีก็ทรงช้างตัวชื่อสุรสงครามเข้าต่อสู้ช้างชุนเจียง
ชุนเจียงก็เอาง้าวฟันคอพระยาจันทบุรี พระยาจันทบุรีก็ตายอยู่บนคอช้างนั้นแล

ฝ่ายพระยาแก้วผู้เป็นพี่จึงร้องว่า อย่าเพิ่งรีบฟันกันไคยงายชินะ ช้าง
แพ่ตัวหนึ่งก็คงไค้ชนะตัวหนึ่ง ช้างที่เรายังมีอยู่หลายตัว เล่นกันให้สนุก ๆ ว่าแล้ว
ก็ขึ้นช้างตัวชื่อแก้วคุมเมืองเข้าต่อสู้ช้างพานทอง ช้างพานทองก็มายงารับจับแพง
ถูกต้นคอช้างแก้วคุมเมือง ช้างแก้วคุมเมืองก็ล้มละลายตายเสียเปล่า พระยาแก้ว
ก็วิ่งไปเอาช้างแก้วปราบเมืองมาอีก ช้างพานทองก็แทงตาย พระยาแก้วก็ไปเอา
ช้างตัวหนึ่งชื่อแก้วบุญเรือง เข้าต่อสู้ช้างพานทอง ช้างพานทองก็แทงด้วยงาถูก
ต้นคอช้างแก้วบุญเรืองล้มลงกับที่ ชุนเจียงก็เอาง้าวฟันพระยาแก้วตายทั้งช้างทั้งคน
ฝ่ายวีฬแก้วก็แตกตื่นไป ทหารเมืองเงินยางเชียงแสนและเมืองฝางก็ขับไล่ตามพัน
จับไค้แก้ว (คือชาติฮ่อ) หมื่นคน ไค้ทั้งช้างม้า เอาชิงไว้ในเมืองเงินยางเชียงแสน
ที่นั่นแล

เมื่อจะเกิดศึกนั้นเกิดด้วยประการไค้ ผู้อ่านผู้ฟังยังไม่รู้ไค้เหตุผล เพราะ
ฉะนั้นจะกลับกล่าวให้รู้ซึ่คก่อน ต้นเหตุว่า เมื่อนางโศคาแพงเมือง และนางอามแพง
จันฉงสองคนพี่น้องนั้น ใหญ่มาพอประมาณอายุ 15 ปี มีรูปร่างงดงามหาที่เปรียบมิได้
ขณะนั้นความปรากฏไปทุกบ้านทุกเมืองว่า นางรูปทิพย์เกิดที่เมืองเงินยางเชียงแสน
ทุกท้าวพระยาก็มีความปรารถนาอยากไค้เป็นเทวีคือเมืองโกสัมพี เมืองกลิงคราช
เมืองสาวดีดี เมืองกบิลพัสดุ์ เมืองหงสาวดี เมืองอโยชยา ต่างองค์ก็อยากไค้จึง
ยกวีฬมาทุกบ้านทุกเมือง

ส่วนพระยาจันทบุรีและเองกาทั้งสองพี่น้องพูดกันว่าเราจะเอาไค้ไค้ที่
เอานางหนึ่ง น้องเอานางหนึ่ง ว่าแล้วก็ยกวีฬมาเป็นอันมาก ฝ่ายท้าวพระยาที่มาจาก
ทิศไค้ต่างองค์ก็ต่างกล้าหาญแข็งแรงเหมือนกัน เข้าต่อสู้แก้วและลาวล้านช้างก็
แพ่แก้วและลาวล้านช้าง ฝ่ายแก้วและลาวล้านช้างก็ว่าท่านทั้งหลายจะรบพวกข้าพเจ้า

เห็นจะไม่สมนึกโคยง่ายเพราะว่ารู้พลของข้าพเจ้ามีมาก มิฉะนั้นให้ท่านมาชนช้าง
 ค่ายกันตัวต่อตัวเทอญ ฝ่ายแควและลาวล้านช้างผูกทำหายแข็งแรงครั้งนี้ หากใครจะ
 ชนช้างต่อเขามิได้ ท้าวพระยาทั้งหลายก็กลับมาบ้านเมืองแห่งตน เหตุว่าผู้แควและ
 ลาวล้านช้างมิได้

ฝ่ายพระยาขึ้นผู้ครองเมืองเงินยางเชียงแสนจึงได้ใช้เสนามาเชิญขุนเจียง
 ครั้นขุนเจียงมารบได้ชนะแล้ว พระยาขึ้นก็มีความขบใจจึงยกนางหึ่ง 2 ให้ขุนเจียง
 แล้วมอบสมบัติบ้านเมืองทั้งปวงให้แล้ว ตั้งพระนามขึ้นใหม่ว่าพระยาเจียงขรรมิกราช
 ให้อยู่เสวยเมืองเงินยางเชียงแสนที่นั่นแล

ฝ่ายท้าวพระยาเมืองใหญ่เมืองน้อยที่จะมารบเอานางหึ่งสองคนนั้น ก็แพ้
 แควและลาวล้านช้างแล้วแตกไป ครั้นรู้ข่าวว่าพระยาเจียงขรรมิกราชได้ชนะแควและ
 ลาวล้านช้างดังนั้น เขาก็ถ่อมตัวเข้าพึ่งสมภาร ก็พากันอภิเษกแล้วยกพระนามว่า
 พระเจืองฟ้าขรรมิกราช และสร้างหออุทุมพรขึ้นสูง 100 ศอกแล

ขณะนั้น พระยาลุ่มฟ้าเกล้าพิมานวิเทโหราชและพระยาจุฬินทั้งสองพี่น้อง
 หวังใจว่าจะมาเอานางหึ่งสองพอมายังกลางทาง ก็ทราบเหตุการณ์ว่าพระยาเจียง
 ไถ่นางแล้วเขาก็กลัวอำนาจ ฝ่ายพระยาทั้งสององค์ก็มีของบรรณาการสิ่งละ 108
 เป็นคันว่าเงินทองของต่าง ๆ และอ่างเงิน 2 อ่าง แล้วเติมทองขึ้น 12 ศอก ฮอก
 มาเติมขึ้นอีก 12 ศอก เป็น 124 แล้วอภิเษกขึ้นใหม่ ตั้งพระนามว่า ไชยনারายณ์
 ขรรมิกราชตามออกบัตรหมายลายแทงหินเงา 12 ศอก มี 2 ที่ เป็น 240 ศอกแล
 แแต่นั้นมาฮอกและแควทิศตะวันออก ทิศเหนือ ทิศใต้ เมืองโกสัมพดี คลิงราช หงสาวดี
 อโยธยา ก็ถ่อมถวายดอกไม้เงินทองแด่นั้นมาแล

ฝ่ายว่าพระยาขรรมิกราชท่านกลัวจะเคื้อคร้อนบุตรลูกหลานต่อไปข้างหน้า
 จึงยกแควไปเป็นเจ้าเมืองว่องแล้วตัดส่วยไร้อเสียให้เป็นเมืองเสมอกัน แล้วก็จารึก
 อักษรใส่ในศิลา ไว้ในเมืองมิติลานคร ในปีกอกเอกศกศกราชได้ 502 ปี เมื่อท่าน
 ปรารชมพู่หีบนั้น พระชนม์ท่านได้ 27 กำลังกล้าหาญแข็งแรงนัก จึงรับสั่งให้พวก
 ลูกค้ำต่างประเทศว่า ท่านทั้งหลายเที่ยวหัวเมืองใหญ่น้อยทั้งปวง ท่านทราบข่าวว่า
 เมืองไหนจะชนช้างบ้าง ครั้นทราบแล้วจงแจ้งความให้เราช่วยเทอญ ท่านก็ส่งลูกค้ำ
 ไปหัวทุกตำบล ฝ่ายท้าวพระยาหัวเมืองทั้งปวงไม่แข็งแรงต่อสู้อำนาจท่านได้ ก็พากัน

อ่อนน้อมฟังสมภารทั้งสิ้น ต่อมาพระชนม์ท่านได้ 50 ปี ยังมีลูกค้ำแกวพวกหนึ่งไป
 ค้ำเมืองแมนตาตอกครอบฟ้าตาทียึด เสนาเมืองนั้นครั้นเห็นแกวเข้าไปในเมือง ก็
 ต้อนรับเชื้อเชิญจับมือเข้าไปพุกที่ส่งคล้องเอาใจความไค้แล้ว ก็นำความไป
 กราบทูลเจ้าของตนทุกประการ ครั้นพระยาแมนตาตอกครอบฟ้าตาทียึดได้ทราบ
 ความแล้ว ก็ให้หาตัวลูกค้ำมาแจ้งความให้ลูกค้ำฟังว่า เราอยากชนข้างต่อพระยา
 ธรรมิกราชนักกว่าเท่านั้น ครั้นลูกค้ำทั้งหลายทราบแล้วก็พากันกลับ พอถึงเมืองแล้ว
 ก็เข้ากราบทูลพระยาธรรมิกราช

ฝ่ายว่าพระยาธรรมิกราชไค้ยินเนื้อความของพวกลูกค้ำมากราบทูลทั้งนั้น
 จะตรัสว่าตนของพระองค์นี้แก่ชราเสียแล้ว ก็ตรัสไม่ได้ เหตุว่าเป็นผู้ใหญ่ ออกปาก
 แล้วกลับก็ไค้ แต่ไม่ควร ท่านก็เรียกราชโอรสทั้ง 5 ฟัน้องมาประชุมพร้อมแล้ว ก็
 แต่งให้ลาวเงินเรื่องผู้อื่นเป็นบุตรนางอามแพงจันฉงนั้นให้เป็นกษัตริย์ครองสมบัติ
 เมืองเงินยางเชียงแสนและหัวเมืองขึ้นทั้งปวง ฝ่ายลาวเจืองผู้เป็นที่และบริวาร
 พันหนึ่งให้ไปเสวยเมืองแกวหลวง แล้วทำหอสงที่ภูเขาเหมือนเมืองแกวสูง 100
 ศอกแล้วอภิเษกให้เป็นเจ้าแกวราชฎรในเมืองแกวทั้งปวง แล้วแต่งลาวปาวผู้้อง
 และบริวารพันหนึ่งให้ไปเสวยเมืองจันทบุรีให้เป็นเจ้าเป็นใหญ่แกวลาวทั้งปวง

ฝ่ายบุตรนางโศคาแพงเมืองนั้นผู้ชื่อขุนคำร้อย ขุนคำร้อยนั้นเสวยเมือง
 ไชยনারายณ์เมืองมูล ให้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ฝ่ายหัวเมืองทิศอาคเนย์ทั้งสิ้น แล้วแต่ง
 เจ้าสร้อยเปี้ยผู้้องให้เป็นอุปราชในเมืองเชียงเรื่องทิศตะวันตกเสร็จการแล้ว
 ท่านก็ยกทัพทหารรวมมี 4,400,000 คน ครั้นไค้ฤกษ์ก็เสด็จออกจากเมือง
 เทรญนครเงินยางเชียงแสนไปไค้หลายราตรี พอไปถึงเมืองแมนตาตอกครอบฟ้า
 ตาทียึดแล้ว ท่านก็เห็นเมืองนั้นเป็นหินคมยึ่งนัก ทางจะเข้าไปเมืองนั้น ก็จำเพาะ
 มีทางเดียวจะเข้าไปก็เป็นที่กันดารนัก ส่วนตนของพระองค์ก็ชราแล้ว ทั้งข้างก็ชรา
 ค่ายกัน ที่จะไค้ชนะเขานั้นก็เห็นยากมองไม่เห็นเสียแล้วพิจารณาครั้งนี้แล้ว ก็เปลื้อง
 เสื้อและผ้าพันพระเศียรใส่ผอบทองคำ แล้วใช้อำมาตย์ผู้หนึ่งเอากลับมาให้พระนาง
 อัครเทวี

ฝ่ายนางอัครเทวีอยู่หลังก็มีเหตุเกิดขึ้นอย่างอัศจรรย์ 10 ประการ คือ

- (1) หนูกระโดดกลงมากลับเป็นกระปือชนกัน
- (2) ถ้วยชามอยู่บนโต๊ะพลัดตกลงมา

เง็นตะพามน้ำ (3) เรืออยู่หน้ากลับเป็นตะกาววิ่งไปซ่อนตัวอยู่ภูหิน (4) ความง
เรือเนี่ยยตกกลับลงเป็นภมร (5) ฝั่งมาทำรังติดอยู่พระเชนยของพระองค์
(6) ภูเขาเคลื่อนพัง (7) ก้อนหินกลับเป็นเงือก (8) เห็นปลาตัวหนึ่งคำใหญ่
เท่าเรือ (9) เสือโคร่งเข้าในเมือง (10) พระเชนยอิงของพระองค์ตากไว้
สืมเก็บ ผนตกใส่ถึง 24 วัน นิमितเกิดมีดังนี้ มีหน้าซ้ำให้เห็นภูษาผ้าเสื้อของ
พระองค์ ซ้ำยิ่งตกใจก็พากันโหม่นสเสียใจร้องให้ทั่วทั้งพระนคร ว่าแต่นี้ไปข้างหน้า
จะมีได้เห็นหน้าพระองค์ต่อไปแล้ว

จะกล่าวถึงพระยาแมนตาตอกครอมฟ้าตาทนยีกก่อน ฝ่ายพระยาแมนตาตอก
ครอมฟ้าตาทนยีกนั้นมีอาชญาให้เสนาารามทรทำขานหิน แล้วทำสะพานพาดไว้ให้หมื่นพอ
ทำเสร็จแล้ว พระยาก็ขึ้นทรงช้างตัวชื่อไชยนารายณ์คอยพระยาธรรมิกราช พระยา
ธรรมิกราชทรงช้างชื่อพานทองแล้วไต่ขานหินไป พอเท้าเหยียบสะพานประมาณงา
จกกัน สะพานก็พลัดตกลงหลุมช้างชื่อพานทองก็ตกไปตามสะพานงาแทงเข้าดิน
ฝ่ายพระยาแมนตาตอกครอมฟ้าตาทนยีกก็เอาง้าวข้างตักคอยพระยาธรรมิกราช
พระยาธรรมิกราชก็ลื่นซี้อยู่ที่นั่น ฝ่ายทหารพระยาธรรมิกราชก็เข้าแย่งชิงเอา
พระเศียรของพระยาธรรมิกราชได้แล้ว ก็เอาใส่หีบหามกลับพอมมาถึงเมืองเชียงราย
เสนาก็แตกกันมาคนละที่ละทาง พระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชสวรรคตเมื่อศักราชได้
524 ปีชวค อายุท่านได้ 74 ปี เสวยสมบัติได้ 53 ปี และพวกเสนาอำมาตย์
ข้าราชการทั้งปวงก็พากันเอาพระเศียรก่อเป็นเจดีย์ไว้ในเมืองเทรฐนคร เชียงแสน
นั้นแล

4. พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน ฉบับที่ 2¹

พระยาขุนเรงกวาทนนั้นมีลูกสองชาย ผู้พี่ชื่อวาลาวชินไค่นางพระทิสสกุล
เป็นเวียงแล้วให้อยู่เงินยางกับค้ายคน ให้ใจรู้คนภายตะวันออกลองใต้เวียงไชย
นารายณ์คือว่าคอบมูลทั้งมวลแล หนเหนือภายตะวันตกให้คณน้องชื่อว่าจอมผาเวียง

¹จาก ประชุมพงศาวดาร เล่ม 34 (ภาคที่ 61), (กรุงเทพฯ : ศุภสภา,
2512), หน้า 74-85.

ท้าวไต้ลูกพระยาขุนทิ้งเป็นเมียอยู่เวียงเชียงเวียงเรื่องนั้นแล พระยาขุนทิ้งกินเมืองได้ 41 ปี ทายในปีกศัศได้ ศักราชได้ 461 ตัว อายุได้ 55 ปีแล

จอมผาเรื่องคนหลานกินเมืองแทนอยู่เวียงเชียงเวียงเรื่องนั้นได้ 8 ปีแล้ว ก็มีชาบุตรสองคน คนพี่ชื่อว่าท้าวอายุเจื่อง ก็ให้กินเมืองอยู่ยังเวียงเชียงเวียงกับคนแล้ว ให้เอาใจรักคนในเมืองและเชียงรายและแคว้นไต้แล้ว ก็แต่งให้เจ้าขุนเจื่องคนน้องนั้นเป็นอุปราชาแสงเมืองไปกินเมืองฝางแล้ว ให้ใจรักคนภายตะวันตกทั้งมวลแล

ที่นี่จักจกด้วยเจ้าขุนเจื่องก่อนแล ท่านไต้เป็นอุปราชาแสงเมืองแล้วในคืนอันท่านจักจกไปเมืองฝางอันนั้น ท่านนอนในราตรีคืนวันนั้นก็เห็นยังมีนิมิตฝันว่า ยังมีชายเฒ่าแก่คนหนึ่ง นุ่งผ้าขาวแล้วเอาแก้วมาให้ลูกหนึ่ง แล้วก็สะกึ่งตื่นแจ้งก็แล้ว ศักราชได้ 648 ตัว ปีระววยชง่าเดือน 2 ออก 8 ค่ำวันอังคาร ท่านก็เสด็จออกไปเมืองฝางแล ท่านยกไปถึงน้ำแม่คำท่าตัมที่นั้น ยังมีช้างตัวหนึ่งมีงาอันแดงมีเล็บคืนอันเขียวงามใหญ่ประมาณ 4 ศอก เกลินเลียบริมแม่น้ำคำกำหนดมาถัดสองหน้าท่าน ท่านเห็นแล้วก็ไล่ตามเอาช้างตัวนั้นไปหนตะวันตกช่วยไต้ไกลประมาณ 500 วา ช้างตัวนั้นก็ไปเหยี่ยวกิ่งไม้ศรีน้อยต้นหนึ่งอยู่ ท่านก็ขึ้นต้นไม้ศรีต้นนั้นแล้วก็เดินใส่คอช้างตัวนั้นไต้แล้ว อุปราชาเจื่องเจ้าท่านก็มีใจยินดีนักแล้วท่านก็ใส่ชื่อช้างตัวนั้นว่า พานคำ เหตุว่าไต้ที่น้ำแม่คำนั้นแล ไม้ศรีต้นนั้นก็ได้ชื่อว่าศรีช้างนำวแก่นั้นมาแล ท่านก็เลยไปกินเมืองฝางนั้นแล

ที่นี่จักจกด้วยพระยาลาวชินตนที่ อันกินเมืองเงินยางและไชยนาทรายัน เมืองมูลนั้น บมีลูกชายมีแต่ลูกหญิงสองคน ผู้พี่ชื่อว่าอามแพงจันทน์ผงมีอายุได้ 12 ปี ผู้น้องชื่อว่านางโศคาแพงเมืองอายุได้ 10 ปี ฝ่ายพระยาจอมผาเรื่องคนน้อง ก็ไ้ไปขอเอาจักให้แก่ราชบุตรทั้งสองพี่น้อง พระยาลาวชินตนพี่กล่าวว่า ลูกเขายังน้อยอยู่ไปข้างวาสังเทือเอาบุญเข้าเจ้าเป็นภรรยาเทอญ พระยาจอมผาเรื่องกินเมืองได้ 17 ปี ศักราชได้ 478 ตัวก็ตายในปีที่ไ้คนไปขอนางทั้งสองนั้นอายุท่านไต้ 60 ปีแล ส่วนพระยาอายุเจื่องคนลูกกินเวียงเชียงเวียงแทนสืบต่อไป แต่ขึ้นมาค้าลือชาปรากฏไปในบ้านน้อยเมืองใหญ่ทั้งหลายว่า ยังมีนางทิพย์ 2 นาง พี่น้องเกิดมีในเวียงเงินยางข้างแสนนั้น งามนักหาผู้ใดจักเสมอมิได้เป็นลูกเจ้า

เชียงเรื่องนั้นมี 2 คน ท้าวพระยาบ่ไค้เท่าเว้นไว้แต่เจ้าคนบุญใหญ่มหานครจึง
 จักทรงไค้แล ครั้นนั้นท้าวพระยาสามนครราชทั้งหลาย เป็นต้นว่าเมืองโกสัมพี
 กลิงคราช สาวดี หงสาวดี อโยชยา ต่างคนก็ต่างห่าง มีรีพลมากหลาย ว่าจักยก
 พลมาชิงเอาชิงนางทั้งสองนั้นทุกหัวเมือง ฝ่ายพระยาจันทบุรีกับพระยาแควหลวง
 คนที่ ก็พูดว่าสองราพี่น้องจักไปเอานางทิพย์มาคนละนางเทอญ ว่าคั้งนั้นแล้ว ก็
 ห่างยังมีรีพลเป็นอนมากนัก ท้าวพระยาหนไค้และตะวันตก ต่างคนก็ว่าต่างคิดหาญ
 นักรบมารบแควและลาวลานช้างบ่แพ้ เขาก็ว่าจักรบด้วยหมอบแพญแล เหตุว่าหมอบ
 หลายนักมาชนช้างต่อกันเทอญ ก็หาใจจับชนช้างต่อแควบไค้ แกวก็ว่าวันพรุ่งนี้จัก
 เข้าเอานางทิพย์ในเวียงเงินยางเชียงแสนนั้นแล ครั้นนั้นพระยาลาวชินเจ้าคนพอ
 แห่งนางทั้งสองก็ใช้ให้อำมาตย์ไปหาเจ้าทั้งสองพี่น้องยังเวียงเชียงเรื่องและ
 เวียงฝาง ให้เอารีพลยกมาช่วยทั้งสองเมือง คนน้องทั้งสองเมืองมาไปทันถึง
 พระยาอ้ายเจืองคนที่จึงเอาคนชาวเชียงเทรญญเงินยางและเวียงเชียงเรื่องไค้
 พรอมแล้ว ก็ชี้ข้างออกชนช้างแควบแพแคว เสียงแควพันตายกับหัวช้างนั้นแล
 ครั้นนั้นเจ้าอุปราชขุนเจืองคนน้องลูกเมืองฝางมาถึงแล้วก็ขึ้นขี่ช้างชะพานคำใส่ช้าง
 เข้าต่อ พระยาจันทบุรีก็ใส่ช้างตัวชื่อว่าสุรสงครามเข้าต่ออุปราชเจ้าขุนเจืองเคียด
 นักรบ ก็จึงเอาง้าวข้างพันหัวพระยาเวียงจันทน์ตายกับหัวช้างนั้นแล ฝ่ายพระยาแคว
 เป็นพี่น้องจึงกล่าวว่อาภัยรบพันกันด้วยง่ายเทอญ ช้างบ่แพ่ตัวหนึ่งก็จักเปลี่ยนตัวหนึ่ง
 เข้าชนช้างเรายังมีหลายตัวตาย คอยเล่นกันไปให้สนุกก่อนว่คั้งนั้นแล้ว พระยา
 แกวก็เข้าขึ้นขี่ช้างตัวชื่อว่าแก้วคูเมืองเข้าชนช้างอุปราชตัวชื่อว่าชะพานคำ เข้า
 ชนหางจ่ารับจับเค้าคอช้างแก้วคูเมืองแห่งพระยาแควท้าวไปแล พระยาแควเข้า
 ขี่ช้างแก้วปราบเมืองเข้ามาชนอีก ช้างชะพานคำก็กระหำฉันเดียนั้น ช้างแก้ว
 ปราบเมืองก็ท้าวไป พระยาแกวก็เปลี่ยนเอาช้างตัวชื่อว่าแก้วบุญเรือง เข้าต่อ
 แถมช้างชะพานคำก็แห่งเค้าคอช้างแก้วบุญเรืองท้าวไปแล ครั้นนั้นเจ้าอุปราช
 ขุนเจืองก็เอาง้าวข้างพันหัวพระยาแกวตายกับคอช้างนั้นแล ฝ่ายพลแกวทั้งหลายก็
 แถกพ่ายพลัดกัน ส่วนชาวเวียงเงินยางเชียงแสนเชียงเรื่องเมืองฝางเชียงราย
 ห้างปวงก็พรอมกันไล่เก็คเอาแกวไค้สามหมื่นคนกับหึ่งช้างม้าขาวของศาตราวุธหึ่งมวล
 พรอมสิ้น แล้วก็เอาคนเหล่านั้นเข้าไปชิงไว้ในเวียงเงินยางนั้นแล ครั้นนั้นพระยา
 ชาวชินคนลูกก็มีใจยินดียิ่งนัก ก็ประทับลูกหญิงทั้งสองพี่น้องด้วยเครื่องอสังการ

เสร็จแล้ว ก็นำออกไปถวายแก่เจ้าอุปราชขุนเจืองคนหลานให้เป็นอัครมเหสีฝ่าย
ซ้ายฝ่ายขวาทั้งสองนางนั้นแล้วก็เอาน้ำมาอภิเษกให้เสวยเมืองเวียงจันทน์ เชียงแสน
นั้นแล แต่นี้ไปจึงได้เรียกชื่อว่าพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชแล

ส่วนว่าท้าวพระยาเมืองใหญ่ทั้งหลาย อันมาตระวันตทหนไ้ ว่าจักมาชิง
เอานางนั้น ก็มาคานแควเสียก็เลยน้อมเข้าสู่สมภารแห่งทานก็กระทำการอภิเษกอีก
ครั้งหนึ่ง จึงได้ชื่อว่าพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชแล้ว ก็ปกหนอหุมพลขึ้นสูงร้อยศอก
ก่อนแล้ว ฝ่ายพระยาอ้ายเจืองคนพี่ทานก็เสวยเมืองเชียงเวียงแหม่นพอนั้นได้ 7 ปีตาย
พระยาแก้วมาทับหลังข้างเสียในปีกคสัน ศักราชได้ 483 ตัว อายุได้ 19 ปี พระยา
ลาวชินคนลุงอันเป็นพ่อแห่งนางอามแพงจันทน์ผางและนางเอคาแพงเมืองนั้นเสวยเมือง
เงินยางได้ 27 ปีแล้วตายในหลวงแล้ว ศักราชได้ 484 ตัว อายุได้ 70 ปีแล

แต่นั้นมาพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชก็อยู่เสวยราชสมบัติในเมืองเวียงจันทน์
ไชยบุรีเงินยางเชียงแสนนั้น ครั้นต่อมาพระยาหลุมฟ้าเก่าพิมาน เมืองวิเทราชกับ
พระยาจันสีสองคนพี่น้อง ก็เอาหมู่วิผลสองมาว่าจักมาชิงเอานางและคนและนางนั้น
ครั้นมาถึงกลางทางก็รู้ข่าวว่าบรรดาหัวเมืองทั้งหลายที่ยกพลมาชิงเอานางนั้น
พระยาเจืองแพแล้วได้นางทั้งสองมาเป็นมเหสี คนก็มีความกลัวเดชอำนาจนั้นมากนัก
ก็พร้อมกันแต่งเครื่องบรรณาการแลอย่างแล 108 ทั้งสองคนพี่น้อง คือว่าหอยสังข์เงิน
หอยสังข์คำ หอยสังข์ปากสี อ่างเงินอ่างทอง หอกก็มาตีขึ้น แดง 10 คอกสองเพ็อง
เงิน 120 ศอกแล้วก็อภิเษกเรียกชื่อว่าไชยনারายณ์ธรรมิกราชนั้นแล ตามออกมาส
ผาเง้านั้น 12 ศอก มี 2 ที่เป็น 124 ศอกนั้นแล แต่มานั้นขอและแควฝ่ายตะวันออก
ฝ่ายเหนือก็ได้ช่วยแต่นั้นมาแล โกลัมพี กลิงคราช และหงสาวดี อโยธยาก็ได้ส่วนแต่
นั้นมาแล

ตั้งแต่นั้นมาพระยาธรรมิกราชเจ้าทานก็กลัวฉวนใจลูกเต้าหลานเหลนเมื่อ
หน้า ก็จึงจักย้ายเอาแควเมืองเป็นเจ้าเมืองวองเสียแล้ว ก็ตัดส่วยแก่ขอเสียแล้ว ก็
ตอกหน้าแผ่นดินไว้ในเวียงมิดิลานครนั้น ในปีกคสัน ศักราชได้ 502 ตัวแล ครั้งเมื่อ
ทานไท่ปราบชมพูทวีปนั้น อายุ 27 ปี ยิ่งกล้าหาญแข็งแรงนัก ก็มีอาชญาให้พ่อค้าต่าง
เมืองว่ากูชนข้างก็ยังสนาอยู่แล ก็ยังจักใคร่ชนข้างอยู่ สู้ยังรู้ที่ใดจักชนตอกู ครั้นสู้ยัง
รู้ที่ใดจักชนจงมาบอกกูเทอญ กูจักไปชนจักให้แพเขาทุกแห่งแล ก็สั่งยังพ่อค้าต่างเมือง

ไปทุกแห่งทุกที่แล ที่โคท้าวพระยาทั้งหลายผู้นั้นเขาบ่แข็งต่อไค้ เขาก็เข้ามาอ่อนน้อม
 สวมภารทวนสิ้นทุกเมืองนั้นแล ทานไค้เป็นเอกราชเสวยเมืองมาไค้ 50 ปี ยังมี
 พอค้าแควหมูหนึ่งก็ไปถึงเมืองแมนตาตอกชอกฟ้าตายนแล้วเขาก็ออกสู้รบ จึงเอาข้อมือ
 ไปเฟ เอาค่าอันนั้นแล้วเขาก็มาบอกข่าวสารอันนั้นแก่กันอยู่เสมอแล้ว เขาก็สืบขึ้น
 ไหวสาเจ้าแห่งเขาแล้ว ก็จึงปลงค้ำลงว่าเราจักชนข้างต่อพระยาธรรมคนนั้นแล้ว
 ฝ่ายพอค้าทั้งหลายไค้ยินค้ำอย่างนั้นแล้ว ก็มาไหวสาถึงพระยาธรรมมิกราชาแท้
 พระยาธรรมมิกราชไค้ยินค้ำอันนั้นแล้ว จักว่าเราเข้าแก่เสียแล้วบ่ไปแลก็ว่าบ่ไค้
 เหตุไค้ออกปากลำเสีย

ครั้งนั้นท่านก็ร้องเรียกยังลูกหึงห้าคนมาแล้ว ก็แตงลาวเงินเรื่องผู้ไค้
 อันเป็นลูกนางอามแพงจันทน์ผั่งนั้นให้เป็นเจ้าเวียงเงินยางและไชยนครกับบ้านเมือง
 ทั้งมวลแล้ว ก็แตงลาวเจืองผู้กลางนั้นกับบริวารพันหนึ่งแล้วให้ไปกินเมืองแควหลวง
 ก็ปกหนอสูงยังที่คอยภูเหมือคเมืองแควสูงร้อยศอกแล้ว ก็อภิเษกให้เป็นเจ้าแก่เมือง
 แควทั้งมวลก็แตงลาวพาวผู้รองช้อยนั้นกับบริวารร้อยหนึ่งให้ไปกินเมืองจันทบุรีให้
 เป็นเจ้าแก่จักรวาลทั้งมวลแล้วแตงให้ลูกนางโศกค้ำแพงเมือง ผู้ที่ชื่อว่าขุนค้ำร้อยนั้นให้
 ไปกินเมืองไชยนารายน์เมืองมูลแล ให้ไจ้รู้คนภายตะวันออกลองไค้ แล้วก็แตงให้
 เจ้าสร้อยเบี้ยผู้รองนั้น เป็นอุปราชาให้อยู่เวียงเชียงเวืองและให้ไจ้รู้คนภายตะวันตก
 ทั้งมวลแล แล้วก็เป่าเอารัฟลคนหาญทั้งหลายไค้ แก่ล้านเก่าแสนแล้วก็เสกัจออกจาก
 เวียงพระรัตนนครเงินยางไปหนตะวันออก ออกไปไกลนักก็ไปถึงเมืองแมนตาตอกชอก
 ฟ้าตายนแท้ ในกาลนั้นพระยาธรรมมิกราชท่านก็เห็นยังเมืองอันนั้น มีหินผามากนัก
 เป็นหินชาผาคมทางอันจักเข้าหาเวียงนั้นก็มิทางเดียวที่จะเข้าเป็นอันลำบากยิ่งนัก
 เวียงเพื่อนก็สูงนัก บ่อาจจักแพ่เพื่อนไค้ อนึ่งข้างก็เท่าเลยแรงศวกก็เข้าเสียแล้ว
 ก็จึงจักแก้เสียค้ำคาคหัวในออกค้ำแล้ว ก็ใช้ให้อำมาตย์ผู้หนึ่งนำเอาค้ำมาให้แก่ลูก
 และเมียวว่าให้ทมิเสียค้ำนี้ต่างคนเราเทอญ ฝ่ายนางเทวีอยู่ภายหลังพระยาเจ้าก็มี
 เหตุกลางใหญ่ 10 ประการ คือ (1) หนูกเต็นลงร้านกลายเป็นควายชนกัน (2)
 ถ้วยชามเต็นตำร้านเป็นปลาผา (3) เรือกลายเป็นแลนไปลืออยู่แก่หินผา
 (4) ชายคากกลายเป็นต่อแทนไล่เคียดคน (5) ผึ้งชามเข้าค้ำค้ำหมอนหนุนหัวหมอนอิง
 พระยา (6) ผนตกรินอยู่ 10 วันบ่เอื้อน (7) ภูคอยทะเลายเกือบพังไป

(8) ก้อนหินผากลายเป็นเงือกไปอยู่น้ำ (9) เห็นปลาคำตัวเท่าเรือ (10) เสือโคร่ง
 แล่นเข้าเวียง เหตุกลางทั้งหลายเกิดมีดังนี้ จักเสียพระยาเจ้าหรือ หรือว่าจะ เป็น
 ประการใด นางพญาและนักสนมทั้งหลายอยู่ถ้ำคอยฟังเหตุร้ายที่อยู่ในที่นั้น ก็พากัน
 เป็นทุกข์ถึงพระยาเจ้าบึงนิก คอนั้นมาก็เห็นอำมาตย์ผู้หนึ่งนำเอาผอบคำใส่ผ้าโพกหัว
 เข้ามาถึงเขา ก็ยิงร้องให้ทั่วไปทั้งเมืองเหตุกลางต่าง ๆ ก็มีมากหลาย ท่านก็เข้าผาก
 ยิงผ้าโพกหัวมาถึงอีกนอ คนทั้งหลายก็ขำร้องให้ตมกลืนขวัญแล้ว ก็ว่าต่อไปบ่อนจักได้
 เห็นหน้าแทนอวาทังนั้น ส่วนวาคำอันพระยาแมนตาตอกรับว่าจักชนข้างต่อพระยานั้น
 แต้นั้นมาก็มีอาชญาให้แม่ทัพนายกองทั้งหลายแต่ชานหินชานผาแล้ว ก็กายชัวชวักไว้
 ให้หมิ่นแล้ว ก็ขึ้นขี่ช้างตัวชื่อว่าไชยনারายน่อยคอยหาพระยาเจืองฟ้าชรรมิกราชา
 เจ้าแล แลก็ขึ้นขี่ช้างชะพานคำ ไส้เข้าชนข้างพระยาแมนตาตอกค้อมกอบปลายงา
 ถึงกัน หินลูกอันข้างชะพานคำย่านั้นก็พลากตกไปในขุมนั้น ช้างชะพานคำก็ชัคตกลง
 ไปตามนั้น งาก็ปักเข้าเง้อมหินผานั้นแล ฝ่ายพระยาแมนตาตอกก็เอาง้าวข้างพื้น
 พระยาชรรมิกราชตายในที่นั้นแล คนหาญแห่งพระยาชรรมิกราก็หลุมกุ่มเอาหัว
 และตัวพระยาชรรมิกราชได้แล้ว ก็ไปเอาใส่หีบหอบเอามาเผาเสียยังเวียงเชียงรายแล
 คนทั้งหลายก็แตกพ่ายหนีมาสิ้นแล พระยาเจืองฟ้าชรรมิกราชตายในปีเทวไจ
 ศักราชได้ 554 ตัว กินเมืองได้ 53 ปี อายุได้ 79 ปี พระยาแมนตาตอกชอกฟ้า
 ตายินฆ่าเสียเอากระกูกอเจศียไว้ในเวียงเทรญญนคร เชียงแสนนั้นแล ส่วนลาวเงิน
 เรื่องเป็นพระยาอยู่ในเมืองไชยনারายนนั้น บางทีก็อยู่เวียงเงินยางและได้ 20 ปี
 ตายในปีลวงเม็ค ศักราชได้ 573 ตัว อายุได้ 69 ปี

5. เรื่องราชวงศ์ปกรณ พงศาวดารลานนาไทย¹

ตั้งพระยาขุนเลงผู้เป็นน้องนั้น มีลูกชายสองชาย ผู้พี่ชื่อว่าเจ้าชิน ผู้น้อง
 ชื่อว่าเจ้าจอมผาเรืองแล ตั้งเจ้าลาวชินผู้พี่นั้น เจ้าพระยาขุนเลงตนพอ ก็หาเอา
 นางพระติสะให้เป็นภรรยา แล้วให้อยู่กับด้วยคนในเวียงเงินยังเชียงแสนนั้นแล ตั้ง

¹จาก ประชุมพงศาวดาร เล่ม 9 (ภาคที่ 10), (กรุงเทพฯ : ศุภสภา,
 2507), หน้า 225-240.

เจ้าจอมผาเรืองผู้น้องนั้นเจ้าขุนเลงตนเป็นพ่อ ก็นำให้ไปเอานางมนุสาอาณัญญา
ผู้เป็นบุตรเจ้าขุนหึ่งนั้นแล เจ้าขุนหึ่งท่านก็มีความยินดีแล้วก็ให้อยู่กับตนในเวียง
เชียงเรื่องทีนั้นแล ครั้นเจ้าขุนหึ่งสิ้นแก่กรรมไปแล้ว เจ้าจอมผาเรืองท่านก็ได้
เสวยราชสมบัติแทนลงแห่งตนในปีเมืองเม็ค ศักราช 493 คำนั้นแล

เจ้าจอมผาเรืองเมื่อท่านได้เสวยราชสมบัติแทนลงแห่งตนนั้น อายุท่าน
ได้ 43 ปี ท่านมีราชบุตรสองคน คนที่ชื่อเจ้าลาวอายเจือง คนน้องชื่อเจ้าลาวซุน
เจืองแล ทั้งเจ้าลาวซุนคนที่เจ้าจอมผาเรืองอันอยู่เสวยเมืองเงินยังเชียงแสนนั้น
มีบุตรหญิงสองคน ผู้ที่ชื่อวานางอานแพงจันทนผง ผู้น้องชื่อวานางโศคาแพงเมือง
วาวจันนั้นแล นางทั้งสองครั้นจำเจริญขึ้นใหญ่มา ก็มีรูปโฉมโฉมพรรณอันงาม เปรียบ
เสมอถึงนางทิพนั้นแล เจ้าจอมผาเรืองท่านก็ให้เจ้าลาวอายเจืองตนเป็นบุตรที่ 1
อยู่กับตัวตนในเวียงเชียงเรื่องทีนั้นแล ก็ให้เจ้าลาวซุนเจืองตนเป็นบุตรถ้วนสอง
ไปกินเมืองฝางนั้นแล ภายหลังแต่นั้นมาเจ้าจอมผาเรืองท่านก็ใช้ไปขนนางทั้งสอง
พี่น้องเพื่อจะอุสากิเชกให้เจ้าลาวอายเจืองและเจ้าซุนเจือง สองพี่น้องอันเป็นบุตร
แห่งตนนั้นแล เมื่อนั้นพระยาลาวซุนจึงกล่าววาทิจริงแล แต่ทว่าบัดนี้ข้ายังไม่รู้อะไร
นางผู้ที่มีอายุ 12 ปี นางผู้น้องมีอายุ 10 ปี ก็ยังไม่ฉลาดรู้แห่งการหญิงชาย
ภายหน้าเอาแก่บุญแห่งชาวเจ้าเป็นเด็ก ว่าดังนั้นแล้วคนใช้ก็กลับเมื่อพลเจ้าจอม
ผาเรืองบอกเหตุการณ์ตามพระยาลาวซุน คนที่หากกล่าวนั้นทุกประการนั้นแล เจ้า
จอมผาเรืองครั้นได้ทราบรู้ว่าที่อายตนยอมอนุญาตให้บุตรหญิงทั้งสองมาเป็นบุตรสะใภ้
แห่งตนภายหน้านั้น ก็มีความชมชื่นยินดีมากนั้นแล ในปีนั้นสิ่งเดียวเจ้าจอมผาเรืองท่าน
ก็ได้เสวยราชสมบัติได้ 18 ปี อายุท่านได้ 60 ปี ก็ถึงแก่กรรมไปในปีกาบใจ
ศักราช 510 คำนั้นแล ได้ 16 ชั่วเช่นราชวงศ์แล

บุตรท่านเจ้าลาวอายเจืองตนพี่น้อง อายุได้ 25 ปี ได้เป็นพระยาแทนพ่อ
ก็ในปีกาบใจนั้น แค้นใจไปค้าลือชาปรากฏทั่วไปในบ้านใหญ่เมืองน้อยทั้งหลายทั้งปวง
ว่ายังมีนางทิพ 2 คนเกิดมีในเมืองเชียงเรื่องทีเวียงเงินยังเชียงแสน งามนักไม่มี
ใครจะเปรียบได้ทั้งสอง เป็นบุตรเจ้าเชียงเรื่อง ๆ ก็ถึงแก่กรรมตายไปแล้ว หากว่า
พระยาคนใดจักทรงไม่ได้ มีแต่ท้าวคนบุญใหญ่ในมหานครจึงจะควรทรงนั้นแล เมื่อนั้น
ท้าวพระยามหากษัตริย์ทั้งหลาย มีเมืองโกสัมพีและเมืองกลิงครัฐ หงสาวดี สาวดี

อโยชยา จันทบุรี และจุลฉวีเทหราช ต่างคนก็ต่างแต่งรีพลคนศึกมาเป็นอันมากหลาย
 นั้นแล พระยาเมืองจันทบุรี และพระยาแควหลวง ก็แต่งรีพลมาเป็นอันมากกว่า จะ
 มาปราบประจัญเอานางทิพทั้งสอง ว่าฉนั้นนั้นแล ยามนั้นพระยาลาวชินคนเป็นพ่อแห่ง
 นางทั้งสองนั้นก็ไปหาเจ้าสององค์พี่น้อง ที่เมืองเชียงเวืองและเมืองฝางแล้ว
 คึงเจ้าทั้งสองพี่น้องยังไม่ทันยกกำลังมาพร้อมกันพระยาอ้ายเจืองคนเป็นที่ ก็ยกกำลัง
 เมืองเชียงเวืองเชียงแสนเชียงรายออกรบพระยาแควหลวง พระยาจันทบุรีที่ทุ่ง
 เชียงราย พระยาอ้ายเจืองก็ขึ้นขี่ช้างชนช้างแคว ก็ไม่ชนะแคว เสียพระยาแควพัน
 กับหลังช้างนั้นแล เจ้าลาวพระยาอ้ายเจืองห่านไต้เสวยเมืองไต้ 5 ปี อายุ 29 ปีตาย
 พระยาแควฆ่ากับหลังช้างที่ทุ่งเชียงรายนั้นแล ห่านตายในปีเบิกสี่ ศักราชไต้ 515 คัว
 ไต้ 17 ชั่วราชวงศ์แล

เมื่อเวลาพระยาแคว ฆ่าพระยาอ้ายเจืองคนพี่น้อง เจ้าอุปราชขุนเจือง
 ขุนองค์หากยกกำลังรีพลเมืองฝางมาถึง ครั้นเห็นเพื่อนฆ่าที่ชายคนตายฉนั้นก็ยิ่ง
 โกรษนักก็ขึ้นขี่ช้างแควชื่อว่าสพานคำ ไส้เข้าต่อพระยาจันทบุรี พระยาจันทบุรีก็ขึ้น
 ทรงช้างตัวชื่อสุรสงคราม เข้าต่ออุปราชขุนเจือง ๆ กวักง้าวฟันจับหัวพระยาจันทบุรี ๆ
 ตายกับหัวช้างนั้นแล พระยาแควเห็นพระยาจันทบุรีตายก็เร่งโกรษยิ่งนัก ก็ขึ้นทรง
 ช้างตัวชื่อแก้วคุณเมืองไส้เข้าต่ออุปราชขุนเจืองช้างแควสพานคำ เจ้าอุปราช
 ขุนเจือง ก็้วยงาสูรับจับเอาเค้าคอช้างพระยาแควชวนไป พระยาแควก็ฆ่าขึ้น
 ช้างแควปราบเมืองไส้เข้าต่อช้างสพานคำ ๆ ก็กระทำฉนั้นเดียนั้น ช้างพระยาแคว
 ก็ชวนไปฉนั้นเดียนั้นแล พระยาแควก็เร่งฆ่าโกรษยิ่งนัก ก็ขึ้นขี่ทรงช้างแก้วบุญเวือง
 ไส้เข้าต่อช้างแควสพานคำ ๆ ก็ยกมารับจับเค้าคอช้างแก้วบุญเวือง ช้างแก้วบุญเวือง
 ก็เข้าไป เจ้าอุปราชขุนเจืองก็กวักง้าวฟันศีรษะพระยาแควตายกับคอช้างนั้นแล
 เมื่อนั้นพวกหมุ่รีพลพระยาแคว และรีพลพระยาแคว และรีพลพระยาจันทบุรีก็แตกตื่น
 พ่ายหนีไป ไม่อาจทนต่อไต้ เมื่อนั้นชาวเชียงเวืองเมืองฝางเชียงแสนเชียงราย
 หังรวงก็พากันไล่โอบเอาแควเอาลาวไต้สามหมื่นคน กับช้างม้ามากนัก แล้วก็เอา
 เข้าไว้ในเวียงเชียงแสนหังฉนั้นนั้นแล

เมื่อนั้นเจ้าลาวชินคนเป็นลุง ก็มีความโสมนัสชมชื่นยินดีมากนักแล้ว ก็
 ประทับลูกหญิงสาวทั้งสองพี่น้องแล้ว ก็เอาไปถวายแก่เจ้าอุปราชขุนเจืองคนเป็น

หลาน ให้เป็นอัครมเหสีข้างซ้ายข้างขวานั้นแล พระยาลาวชินก็อุสารราชาภิเษกให้
เสวยเมืองเงินยงเชียงแสนแล้ว ก็อุสารราชาภิเษกชื่อขึ้นเรียกว่า เจ้าพระยาเจืองฟ้า
ธรรมิกราชาขุนเจืองว่าคังนั้นแล ส่วนว่าท้าวพระยาทั้งหลายนานาประเทศทั้งปวง
มีความกลัว คัวยเดชาบุภาพแห่งท่านแล้ว ก็พากันน้อมเข้ามาสู่สมภารท่านสิ้นนั้นแล้ว
ก็เปลี่ยนกันอุสารราชาภิเษกแล้วก็เรียกชื่อขึ้นว่าเจ้าพระยาเจืองฟ้าธรรมิกรานั้นแล
แล้วก็ปลูกหออุทุมพรไม้มะเคือขึ้นสูงไคร้อยศอกนั้นแล

เจ้าพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราช อายุได้ 27 ปี เสวยเมืองแทนที่แทนลุง
แห่งตน ในปีเบิกสี่ ศักราช 515 ตัว ท่านได้เสวยราชสมบัติแล้ว ก็ปรากฏคัวยฤทธิ
เดชาบุภาพหัวมหนานานาประเทศทั้งปวง ท้าวพระยามหากษัตริย์ทั้งหลายก็เข้ามา
พร้อมน้อมสู่สมภาร ถวายเครื่องราชบรรณาการทั้งหลายมากนัคนั้นแล

ถัดนั้นพระยาลุ่มฟ้าเก้าหิมาณ คนเป็นเจ้าเมืองวิเทหราชกับพระยาจุลณี
สองคนพี่น้อง ก็เอารั้พลมาเป็นอันมาก ว่าจะพากันมาปราบประจัญเอนางทั้งสอง
พี่น้อง ครั้นมาถึงกลางทางก็ได้รับข่าวสารว่าพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชปราบได้
นางแล้วจะนี้ เมื่อนั้นพระยาลุ่มฟ้าเก้าหิมาณและพระยาจุลณี ก็มีความเช้คขาม
เกรงอำนาจแล้วก็พลันพร้อมกัน แต่งยังเครื่องราชบรรณาการแต่ละอย่างและ
ร้อยแปดทั้งปวง คือหอยสังข์ปรกติและอ่างเงินสองลูก มาถวายแก่เจ้าพระยา
เจืองฟ้าธรรมิกรานั้นแล ทั้งหออุทุมพรก็สร้างเติมอัน เก่าขึ้นสูงไคร้อยยี่สิบศอก
นั้นแล พระยาวิเทหราชและพระยาจุลณีสองคนพี่น้องก็พร้อมกันอุสารราชาภิเษกขึ้น
เรียกชื่อว่าไชยনারายณ์ธรรมิกราช ว่าคังนั้นแล แต่ขึ้นไปภายหลังชื่อและแถวและ
เมืองโกสัมพี กลิงครารุ หงสาวดี สวรรคตี อโยชยา จันทบุรี ก็ได้มาช่วยเข้า
พระยาเจืองไชยনারายณ์ธรรมิกราชต่อ ๆ ไปนั้นแล

ในเมื่อท่านได้ปราบนานาประเทศทั้งปวงนั้น อายุท่านได้ 27 ปี
มีความกล้าหาญนัก ท่านได้มีอาชญาออกป่าวแก่ลูกค้ำทั้งหลายทางประเทศว่า เรา
พระองค์ก็ชนข้าง ก็มีความสนุกมากนัก เราพระองค์ก็มีใจใคร่ชนข้างอยู่เสมอแล
ถ้าและว่าสูท่านทั้งหลายยังรูว่ามีท้าวพระยาคนหนึ่งคนใด ยังจักอาจมาสู้ชนข้างต่อ
เราพระองค์ไค้นั้น ก็ให้สูท่านได้ไซ้เอาข่าวสารพระยาเจ้าคนนั้นมาบอกแก่เรา

พระองค์เกิด เราพระองค์จักได้ไปต่อสู้นข้างต่อเจ้าพระยาคนนั้นแล้ว ว่าฉันนั้นแล้ว
 แต่นั้นไปก็ไม่มีท้าวพระยาคนหนึ่งคนใดจะมาต่อสู้ได้สักคน ท้าวพระยาทั้งหลายก็
 เहांมีแต่เครื่องราชบรรณาการมาถวายแก่ท่านทุกเมืองนั้นแล เจ้าพระยาเจืองฟ้า
 ขรรมิกราชท่านได้เสวยราชสมบัติเป็นเอกราชปราบนาประเทศทั้งหลายแล้ว
 ก็วางเมืองไว้แก่ลุงและบุตรแห่งตนชื่อเจ้าเงินเรื่องผู้เป็นที่ค้น คือลูกนางแพ่งจันทน์ผง
 ให้อยู่รักษาเมืองเงินยังแข็งแรงแล้ว ก็บอกข่าวเสนาโยธาทั้งหลายมาเป็นอันมากแล้ว
 ก็ยกเอาหมู่วิทยโยธาไปเมืองแคว ๆ ทั้งหลายก็บ่นน้อมเข้าสู่สมภารท่านทั้งสิ้นแล้ว
 ท่านก็เสวยราชสมบัติอยู่ในเมืองแควที่นั้นก็เอาบุตรพระยาแควผู้ชื่อนางอุมแก้วเป็น
 ภรรยาอยู่ในเมืองที่นั้น ก็เข้าเป็นที่ลือชาราษฎร์ มีเคษานุภาพมากนักนั้นแล

เมื่อนั้นพระยาลุ่มฟ้าเก้าพิมานและแควพระกันทั้งหลาย ก็มาประชุมกันที่
 ภูเขาเหมือก อันมีในเขตแดนเมืองแคว คือที่เมืองแคว คือที่เมืองพระกัน ทั้ง
 ภูเขาเหมือกที่นั้น เป็นอันราบเสมองามกว้างได้ 1200 วา ท้าวพระยาทั้งหลายก็ให้คน
 ทั้งหลายแต่งแปลงทำเนียบหนักประจำเต็มภูเขาเหมือกที่นั้นทั้งหมด แล้วก็สร้างปราสาท
 ที่ท่ามกลางภูเขาเหมือก สูงได้ 135 วา กว้างได้ 93 วา มีเศวตฉัตร 770 ดวง
 และมีอ่างน้ำใส่น้ำหอม สูงได้ 3 ศอก กว้างได้ 6 ศอก คำนหนักล้านสี่แสน ให้ถวาย
 เป็นอ่างอาบน้ำเจ้าพระยาเจือง ครั้นตกแต่งเสร็จแล้วก็เชิญเอาเจ้าพระยาเจืองฟ้า
 ขรรมิกราชขึ้นสู่อุสรแล้ว ท้าวพระยาทั้งหลายมีพระยาลุ่มฟ้าเก้าพิมานเป็น
 ประธาน ก็พร้อมกันรดสรวงด้วยน้ำสังข์ 770 ลูก คือสังข์อันเป็นทักษิณารัตน์ทุกดวง
 เหนือกองแก้ว 7 ประการ แล้วก็สถิตสำราญในปราสาทราชมนเฑียร มีนางทั้งหลาย
 ได้สี่แสนสี่หมื่น มีนางอัมราอันพามาแต่เมืองลาวนั้น กับนางอุมแก้วอันเป็นบุตรแห่ง
 พระยาแควเป็นประธาน ก็พร้อมกันรดสรวงด้วยน้ำสังข์ 770 ลูก คือสังข์อันเป็น
 ทักษิณารัตน์ทุกดวงเหนือกองแก้ว 7 ประการ แล้วก็สถิตสำราญในปราสาทราชมนเฑียร
 มีนางทั้งหลายได้สี่แสนสี่หมื่น มีนางอัมราอันพามาแต่เมืองลาวนั้น กับนางอุมแก้ว
 อันเป็นบุตรแห่งพระยาแควเป็นประธานหากมาแวตล่อมเป็นบริวารก็มีแล ท้าวพระยา
 ทั้งหลายมีพระยาลุ่มฟ้าเก้าพิมานเป็นประธาน ก็พร้อมกันแต่งรายงานจุ่มเจ้ายไว้กับ
 เจ้าพระยาเจืองนั้นแล กระทำเจ้าพระยาเจืองให้เป็นเอกราชที่เมืองแควในปี
 กาบสี ศักราช 551 ตัว เดือน 9 ขึ้น 9 ค่ำ วันอังคารยามกองงาย เจ้าอยู่สำราญ

ในปราสาทได้ 7 วันแล้ว ก็เสด็จลงมาสู่โรงหลวง ท้าวพระยาทั้งหลายมีพระยา
 ลุ่มพ้า เก้าพิมานเป็นประธาน และเสนาโอรษาทั้งหลายนับได้โกฏิปลายหกล้านหกแสน
 หกหมื่นหกพันคนก็มีแล เจ้าพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชา ท่านก็ให้พระราชทาน
 รางวัลเลี้ยงดู แก่ท้าวพระยาและเสนาอำมาตย์รื้อพลทั้งหลาย ให้อ้อมเต็มด้วยข้าว
 เหล้าขึ้นปลาอาหารมากนัก นานได้ 5 เดือนแล้ว เจ้าก็ส่งท้าวพระยาทั้งหลาย
 เมื่อหาบ้านเมืองแห่งเขานั้นแล อยู่ไม่นานเท่าใดเจ้าก็พาเอานางธัมราเทวีกับ
 บริวารทั้งปวงเสด็จเมื่อสูเมืองเงินยงเชียงแสนนั้นแล

ในกาลนั้นไม่นานเท่าใด ยังมีพ่อค้าแถวหนุหนึ่ง ไปค้าเมืองตาคอกชอกฟ้า
 ตายืด แล้วเขาก็เข้าไปไหว้บอกข่าวสารด้วยเจ้าพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราช ใคร
 ชนข้างต่อท้าวพระยาคนหนึ่งตนใดตั้งแต่คนถึงปลายให้พระยาแมนตาคอกชอกฟ้าตายืด
 ใ้รู้ทุกประการนั้นแล เมื่อนั้นพระยาแมนตาคอก ครั้นใ้รู้ข่าวสารฉนั้นแล้ว ก็มี
 อาชญาปลงคำสั่งว่า เราก็คือชนข้างต่อพระธรรมิกราชคนนั้นแท้แล้ว ว่าฉนั้นแล้ว
 พระยาแมนตาคอกคนนั้นก็สั่งบอกแก่พ่อค้าแถวทั้งหลายว่า สูท่านทั้งหลายจงนำเอา
 ข่าวสารไปบอกแก่เจ้าพระยาธรรมคนนั้นจงมาชนข้างต่อเราเถิด ว่าคังนั้นแล้ว
 เมื่อนั้นพ่อค้าแถวหนุนั้นก็รับเอาข่าวสารพระยาแมนตาคอก แล้วพากันนำเอาข่าวสาร
 ฉนั้นมา ด้วยวันเดือนทั้งหลายก็เป็นอันไกลนัก ไม่นานเท่าใด ก็มาถึงเมืองเงินยง
 เชียงแสนแล้ว เขาก็เข้าไปกราบทูลข่าวสารทั้งปวงอันพระยาแมนตาคอกหากสั่งมา
 ใ้ใครชนข้างต่อพระยาคนนั้นทุกประการแล

เมื่อนั้นพระยาธรรมิกราชขุนเจือง ครั้นใ้รู้ข่าวสารฉนั้นแล้ว จักว่าเรา
 เค้าแก่เสียแล้ว ไม่ไปก็ว่าไม่ได้ เหตุว่าใ้ค้ออกปากไปเสียแล้ว เมื่อนั้นเจ้าพระยา
 ธรรมิกราช ท่านก็ร้องเรียกเอาราชบุตร 5 คนมา แล้วก็พิจารณาตงแต่ง คือปลุก
 แปลงใ้บุตรแห่งคนใ้ค้อยูเสวยเมืองคนละแห่ง คือใ้เจ้าลาวเงินเรื่องผู้เป็นที่ 1
 บุตรนางแพงจันหนผงนั้น ใ้เป็นเจ้าอยู่ในเมืองเงินยงเชียงแสน รักษาบ้านเมือง
 ทั้งปวง แต่งใ้เจ้าลาวเจืองคนที่ 2 กับบริวารพันหนึ่ง ใ้ไปกินเมืองแควหลวง
 แล้วคนทั้งหลายก็ปลุกหอสรงที่ภูเหมือกที่เมืองแควหลวง สูงใ้ร้อยศอกแล้ว ก็กระทำ
 อูสาราษาภิเศกใ้เป็นเจ้าแก่แถวทั้งหลาย แล้วก็แต่งใ้เจ้าลาวทาวคนที่ 3 กับ
 บริวารพันหนึ่งใ้ไปกินเมืองจันทบุรี แล้วก็แต่งใ้เจ้าขุนคำร้อย บุตรนางโองคา

แพงเมืองให้ไปกินเชียงรายเมืองผลู ให้โจรผู้คนภายนอกหนีออกไปทั้งปวง แล้วแต่งให้เจ้าสร้อยเบียดตนเป็นน้อง เป็นมหาอุปราชฯ ให้อยู่เวียงเชียงเวือง ให้โจรผู้คนภายนอกทั้งปวงนั้นแล เจ้าพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชในเมื่อท่านเสด็จไปเสวยราชย์ในเมืองแคว้นนั้น เอาบุตรพระยาแควหลวงเป็นภรรยา ก็มีบุตรชาย 2 ชาย คนที่ 1 ชื่อเจ้ายี่คำ คนที่ 2 ชื่อเจ้าชุมแสง ตั้งเจ้ายี่คำคนพี่นั้น ท่านก็แต่งให้ไปกินเมืองอานช้างเมืองหลวง เจ้าชุมแสงคนถ้วนสอง ท่านก็แต่งให้ไปกินเมืองนันทบุรีคือเมืองน่านนั้นแล เจ้าพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราช ครั้นว่าจัดแต่งให้บุตรแห่งตนไปเสวยเมืองคนละแห่งแล้ว ก็มีอาชญาบอกข่าวชุมนุมมายังท้าวพระยาทั้งหลายทั้งปวงแล เสนาอำมาตย์ที่พลคนหาญทั้งหลายนับว่าได้เกล้าล้านเกล้าแสนแล้ว ก็เสด็จยাত্রาออกจากเวียงเทรญญนคร เงินยังเชียงแสน ในภายนอกเป็นอันไกลนัก ไม่นานเท่าใดก็ไปถึงเมืองแมนตาตอกชอกฟ้าตายนั้นแล

ด้วยพระยาแมนตาตอกนั้น ครั้นให้พ่อค้าแควนนำเอาชาวสารแห่งตนไปกราบทูลแก่พระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชแล้ว ก็บอกข่าวเสนาโยธา ให้แต่งสะพานหินสะพานผา ชานหิน ชานผากายทวิคไว้หาพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชนั้นแล พระยาเจืองฟ้าธรรมิกราช ครั้นไปถึงเมืองแมนตาตอกแล้ว ก็พิจารณาไยลสิ่งคดียังเมืองที่นั้นก็เห็นเป็นแต่หินชานาคมนัก ทางจักเข้าหาเวียงหลวงนั้นก็มีแต่เส้นเคียว ที่เข้าหาก็รายนัก เวียงก็อยู่ที่สูงนัก ไม่หวังว่าจะมีชัยชนะเพื่อนใด อนึ่ง ช่างก็เอาแรงตนก็เอาแก่เสียแล้ว ก็จึงแก่เอาเสื้อและผ้าคาดศีรษะใส่ในกระสอบแล้วก็แต่งให้คนไขเอาคีนมาหาบุตรและภรรยาอันอยู่เมืองภายหลัง ว่าให้สู้บคมเสื้อผ้านี้ต่างพระองค์เราเกิด ว่าดังนั้นแล้วแล

เมื่อนั้นนางเหวียนเป็นต้น และนางนาฏสนมทั้งหลาย อันอยู่ภายหลังพระยาเจ้านั้น ก็เห็นยังมีมหิตเหตุใหญ่ 12 ประการดังนี้ 1. คือที่อยู่ยังเรือนต้นกลางกลายเป็นกระบือชนกัน 2. ด้วยขามอยู่ยังเรือนต้นกลางกลายเป็นปลาผา 3. เรือนกลายเป็นหล่มแล่นไปลื้ออยู่แต่ดินผา 4. ชายคากลายเป็นต่อแตนบินคีนเค้า 5. ช้างฉาบคิกหมอนชวาน หมอนอิงพระยา 6. ผนตกพร่าเคือนยี่ ลิบวันไม้ลั่น 7. ภูเขาไปรคพังลง 8. ก้อนหินผากลายเป็นเงือกคีนคูกเคือกไปมา 9. เมื่อมีคาส์ทว่าแล่นเข้าบ้าน กบเขียดชานเข้ามาเมือง

10. ละมั่งคำตัวเท่าเรือปากแก้ว ออกเที่ยวเล่นกลิ้งเกลือกเต็นไปมา 11. เสือโหรง
 เชาเข้ามาเวียงใหญ่ 12. ไข่มุกเคียวมีสองตัว มี 12 ประการทั้งนี้แล

เมื่อนั้นนางราชเทวี และนางนาฏสนมทั้งหลาย อันอยู่ฟังร้ายฟังคั้นนั้น ไม่นานเท่าใดคนไข้ก็นำเอากระออบคำอันใส่เสื้อผ้ามาถวายแก่นางราชเทวีแล เมื่อนั้นนางราชเทวีและนางนาฏสนมทั้งหลาย ครั้นได้เห็นเสื้อผ้าพระยาเจ้าแล้ว ก็พิจารณาเหตุการณทั้งหลายอันได้เห็นนั้น ก็พากันร้องไห้ทั่วทั้งเมืองนั้นแล

ฝ่ายว่าพระยาแมนตาตอก ครั้นรู้ว่าพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชยกทัพลงศึกมาสู่ตนฉนั้น ท้าวก็แต่งทัพท่าที่อยู่นั้นแล เมื่อนั้นพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราช ก็ขึ้นทรงช้างสพานคำ ยกกำลังขึ้นรบต่อพระยาแมนตาตอกนั้นแล ส่วนพระยาแมนตาตอกก็ขึ้นทรงช้างตัวชื่อว่าไชยনারายณ์ท่าต่อพระยาเจืองฟ้า ๆ ก็ไสยช้างสพานคำเข้าต่อกันพลายงาถึงกัน ส่วนหินอุกอันช้างสพานคำเหยียบนั้นก็พลากหวัดตกไปในหลุม ส่วนว่าช้างแก้วสพานคำก็ชวนตกไปตามนั้น งาก็มีกเข้าเง้อมหินผา เมื่อนั้นพระยาแมนตาตอก ก็เอาคานพันคอพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชขาดตกลงแล้ว พวกพลคนหาญทั้งหลายฝ่ายพระยาเจืองก็พากันรุมกลุ่มกรูเอาศีรษะพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชได้แล้ว ก็เอาใส่หีบหามาใส่ช้างออกมาแล้ว ก็พร้อมกันเอาศีรษะซากศีรษะเจ้าพระยาเจืองกลับคืนมา ส่งสักการเผาเสียที่เมืองเชียงราย แล้วก็เอากระดูกมาก่อเป็นเจดีย์ไว้ที่เมืองเหรียญนครเงินยังเชียงแสนในเวียงนั้นแล ส่วนว่าทัพโยธาทั้งหลาย ก็พากันแตกตื่นคืนมาสิ้นช้านั้นแล

พระยาเจืองฟ้าธรรมิกราช ลี้ภัยหนีไปสู่อุโลกภายนอกในปีกคสัน คือปีวอก โทศก ศักราช 567 ตัว ทานเสวยราชสมบัติในเมืองเงินยังเชียงแสนได้ 36 ปี เสวยเมืองแก้วได้ 17 ปี อายุได้ 79 ปี ก็ลี้ภัยหนีไปนั้นแล ได้ 18 ชั่วเช่นราชวงศ์แล

เจ้าพระยาเจืองท่านได้ไปเสวยเมืองแก้วเป็นสองครั้ง ๆ ครั้งเสวย 3 ปี ครั้งถวนสองเสวย 14 ปี รวมเป็น 17 ปีแล

ทั้งเจ้าพระยาลาวชินตนเป็นลุงพระยาเจืองนั้น ท่านได้เสวยเมืองอยู่กับลูกหลานในเมืองเชียงแสนนั้นได้ 17 ปี ลี้ภัยหนีไปในปีกาเม็ค ศักราช 527 ตัว

อายุได้ 70 ปี คนนี้ไม่นับเข้าในราชวงศ์แล

เจ้าพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราช สิ้นแก่กรรมไปแล้ว เจ้าลาวเงินเรื่อง
คนเป็นบุตร อายุ 33 ปี เป็นเอกราชได้ 26 ปี อายุได้ 59 ปี สิ้นแก่กรรมไปใน
ปีเดียวกับเจ้าคือปีระกา สัปตศก ศักราช 591 ตัวนั้นแล ได้ 19 เช่นชั่วราชวงศ์แล

6. ทำนนานเมืองเชียงแสน¹

ขุนเลี้ยงกว่าผู้ครองเมืองเงินยางมีโอรส 2 พระองค์ คือผู้ที่ทรงพระนามว่า
"ลาวชิน" ไค้นางราศีสกุลเป็นชายา อยู่ในเมืองกับพระราชาบิดา ผู้น้องทรงพระนาม
ว่า "จอมผาเรื่อง" ไค้สมสู่กับนางลูกขุนตั้ง เป็นชายาไปครองเมืองเชียงเรื่อง
ขุนตั้งครองเมืองได้ 41 ปี ศักราช 461 ปีกุน ชนมาอายุได้ 55 ปี ถึงอนิจกรรม

จอมผาเรื่อง พระองค์หลานครองเมืองแทนได้ 8 ปี มีพระราชโอรส
2 พระองค์ ผู้ที่มีพระนามว่า "ท้าวอายเมือง"² ให้ครองเมืองเวียงเชียงเรื่อง
อยู่กับพระบิดา ผู้น้องชื่อ "ขุนเจือง" ไปครองเมืองฝาง ในคืนที่ขุนเจืองจะยกไป
เมืองฝางนั้น ผันเป็นนิมิตว่า มีชายชราคนหนึ่ง นุ่งหม้อผ้าขาวแล้วนำแก้วมามอบให้
1 ลูก เมื่อทรงรับแล้วก็สะกึ่งตื่น ครั้นรุ่งขึ้นในวันนั้นตรงกับวันอังคารขึ้น 8 ค่ำ
เดือนยี่ (2) ปีมะเมีย ศักราช 468 ทานยกกระบวณออกถึงแม่น้ำคำที่ข้ามมีช้างนิล
ตัว 1 มิงาแดง มีเล็บเท้าสีเขียวงาม สูงใหญ่ประมาณ 4 ศอก เทินเสียบฝั่งน้ำ
ล่องมา เมื่อท่านทรงเห็นช้างตัวนั้นก็ทรงไล่จับช้างตัวนั้น ช้างวิ่งไปทางทิศตะวันตก
เฉียงใต้ไกลประมาณ 500 วา ช้างก็ไปหนองเหนียวกิงศรี (ต้นโพธิ์) น่องคัน 1
ขุนเจืองก็ขึ้นต้นโพธิ์ไปก็วิ่งลงบนคอช้างได้แล้วก็มีความยินดีให้ชื่อช้างนั้นว่า "ช้าง
พานคำ" หรือช้างพานคำ ต้นโพธิ์ต้นนั้นทรงให้ชื่อว่า "โพธิ์ช้างน้ำ" ตั้งแต่นั้นมา
จนบัดนี้ท่านทรงแ่ไปครองเมืองฝาง ส่วนลาวชินคนที่ครองเมืองเงินยางชยันนารายณ์

¹จาก สุจิตต์ วงษ์เทศ (บรรณาธิการ), เมืองพะเยา (กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์พิมพ์เขต, 2527), หน้า 250-255.

²ควรเป็น ท้าวอายเจือง.

มีพระราชธิดา 2 พระองค์ พระเชษฐภคินีทรงพระนามว่า "อำแพงจันทวง" ชนมายุ
ได้ 12 ปี พระกนิษฐภคินีทรงพระนามว่า "โศคาแพงเมือง" ชนมายุได้ 10 ปี
เจ้าจอมผาเรืองทนน้อยไขไปขอเอาราชธิดาททั้งสองพระองค์ พ่อขุนลาวชินจึงไม่
อนุญาตทรงเห็นว่ายังเด็กอยู่ยังไม่สมควร ขุนจอมผาเรืองครองเมืองได้ 17 ปี
ศักราช 478 ก็ถึงอาสัญกรรม ชนมายุได้ 60 ปี

ท้าวอ้ายเจื่องราชบุตรครองเมืองแทน ตั้งแต่นั้นมาได้ยินคำเล่าลือกันว่า
นางทิพย์สองพี่น้องเกิดในเมืองเงินยางเชียงแสน เป็นราชบุตรของขุนเชียงเรือง
มีรูปโฉมงามหาผู้จะเปรียบปานมิได้

เมื่อนั้นท้าวพระยาผู้ครองเมืองต่าง ๆ เช่น โกสัมพี คลิงคราช สาวดี
หงสาวดี อโยธยา ต่างก็ส่งเครื่องบรรณาการและห้างริปลมาขอเอาพระนาง
ฝ่ายพระยาจันทบุรีและพระยาแหวหลวง (ญวน) ก็ห้างริปลมาหมายจักขอเอาพระนาง
เช่นกัน มีท่าทีจะก่อให้เกิดศึกสงครามขึ้น เมื่อนั้นพระยาลาวชิน ราชบิดาก็มีราชสาส์น
ไปหาเจ้าเมืองเชียงเรืองและเจ้าเมืองฝาง แต่ยังไม่ทันจะนำริปลมาถึง พระยา
อ้ายเจื่องก็เอาริปลเมืองทัญญเงินยางและเจ้าเมืองเชียงเรืองออกมาชนข้างพวกแหว
(ญวน) ไม่สามารถเอาชนะได้จึงถูกพวกแหวพันสิ้นพระชนม์คาคอข้าง เมื่อนั้นขุนเจื่อง
ผู้นองครองเมืองฝางมาถึงก็จับซึ่งข้างพาคำเข้าชนข้างพระยาจันทบุรีชื่อ "สุรสงคราม"
ขุนเจื่องเองก้าวพันศิระพระยาจันทบุรีสิ้นพระชนม์ พระยาแหวทรวัว ช้างตัวหนึ่งไม่
อาจเอาชนะได้ ก็จักเปลี่ยนข้างตัวอื่น ช้างของเรามีหลายตัว พระยาแหวก็ขึ้นซึ่งข้างแหว
ขึ้นปรามเมืองมาชนอีก ช้างพาคำก็เข้าชนจนได้ชัยชนะ พระยาแหวเข้าซึ่งข้างแก้วบุญเรือง
เข้าชนอีก ช้างพาคำก็กระโดดเข้าแห่งตรงชอกคอกล้มลง เจ้าเมืองฝางก็เอาง้าวพัน
ศิระของพระยาแหวสิ้นพระชนม์ หวกริปลก็แตก เมื่อนั้นพวกชาวเมืองเงินยาง เมือง
เชียงเรือง เมืองฝางเชียงรายก็ถูกจับไล่เข้าศึกแหวจับได้ 30,000 คน ช้าง ม้า
เครื่องตราอาวุธ หั้หมคก็เอาฝังไว้ในเวียงเงินยาง

ฝ่ายพระยาลาวชิน (ลุง) ทรงยินดีมาก จึงพระราชทานบุตรทั้งสองถวาย
ขุนเจื่องเจ้าเมืองฝาง ราชธิดา แล้วทรงอภิเษกสมรสให้ครองราชสมบัตินครทัญญเงิน
ยางเชียงแสน ทรงสถาปนาเป็น "เจ้าเจื่องฟ้าธรรมิกราช" ตั้งแต่นั้นมา ท้าวพระยา
หัวเมืองใหญ่เสกก็มาจากทางทิศตะวันตกและทิศใต้ หมายจักมาเอานางทั้งสอง ก็พากัน

เข้าน้อมโดยที่แล้วก็อภิเษกสร้างหอหุ้มพร้อยศอก พระยาเจืองครองเมืองเชียง
เรื่องได้ 5 ปี ถูกพวกแกวผ่านหลังข้างพระที่นั่งในสมรภูมิเสียในปี ศักราช 483
พระชนมายุได้ 29 ปี พระยาลาวชินพระราชบิดาของพระนางอำแพงจันฉงและ
นางโศคาแพงเมืองนั้นเมื่อศักราช 484 พระชนมายุได้ 70 ปีก็ถึงอสัญกรรมไป

ฝ่ายพระยาอุ้มฟ้าเกล้าพิฆาน เจ้าผู้ครองเมืองวิเทษราชกับทั้งพระยา
จุฬินทั้งสองพระองค์ก็ยกพวกตีพลลงลงมาว่าจักแย่งเอาพระนางทั้งสององค์และ
นาง ครั้นมาถึงในระหว่างทางก็มีความเกรงกลัวอำนาจก็เลยนำเครื่องบรรณาการ
และสิ่งอย่างละ 108 คือ หอยสังข์ เงินทอง และสลุเงิน (ขันเงิน) 2 ใบ
พวกขอก็ก็นำขอสขึ้นอีก 10 ศอก 2 ครั้งรวมเป็น 120 ศอก ก็อภิเษกเรียกชื่อว่า
"ชัยนารายณ์ขรรมิกราช" แต่นั้นมาพวกขอกและพวกแกว ทางทิศตะวันออกและทาง
ทิศเหนือก็ได้พากันมาส่งส่วย เช่น โกสัมพี คลิงคราช หงสาวดี อโยชยาได้
มามอบ "ส่งส่วย" ภายหลังแต่นั้นมาพระยาเจืองพระองค์ด้วงจะเป็นภัยอันตราย
แก่ราชโอรสราชธิดา จึงอพยพพวกแกวให้ไปอยู่เมืองว่อง แล้วตัดส่วยไปออกไป
และจาริกลงแผ่นดินไฉนเมืองมิตถิรานคร ปีวอก ศักราช 502 เมื่อพระองค์
ปราบชมพูทวีปนั้นมีพระชนมายุได้ 27 ปี ทรงองอาจกล้าหาญมาก ทรงตรัสกับ
พ่อค้าทางเมืองว่า "กูชนข้างยิม่วนนักจกโคจรชนข้างอยู่เสมอ สู้ยังรู้ที่ใด กูจัก
ไปชน" (เราชนข้างนี้สนุก จึงโคจรชนข้างอยู่เสมอ ทานรู้ว่ามิที่แห่งใด เราจัก
ไปชนอีก)

พระองค์ทรงเป็นเอกราชได้ 50 ปี ยังมีพ่อค้าแกวหมู่ 1 เค้นค้าขาย
ไปถึงเมืองแมนตาตอกชอกฟ้าตาป็น เขาก็แจ้งข่าวสาส์นเรื่องนั้นแก่กันแล้ว
พวกแกวจึงรู้ข่าวนี้ขึ้นกราบทูลเจ้าขุนนางผู้ใหญ่ของเขาทราบ เจ้าผู้ปกครองแกว
จึงสั่งว่า เราจักชนข้างพระยาขรรมิกราชพระองค์นั้น พวกพ่อค้ากลับมากกราบทูล
พระยาขรรมิกราช เรื่องที่เจ้าผู้ครองแกวรับจะชนข้างกับพระองค์ เมื่อพระองค์
ทรงทราบเรื่องนี้แล้ว จึงตรัสพระวาจาว่า "เราชราภาพแล้ว แต่ถ้าไม่ไปก็ไม่ได้
เพราะตราสวาจาไปแล้ว เอาคืนไม่ได้" พระองค์จึงเรียกราชบุตรทั้งสองมาแล้วก็
มอบราชการงานเมืองให้ ทรงแต่งตั้งให้ลาวเงินเรื่องราชบุตรองค์โต ประสูติ
จากนางอำแพงจันฉง ให้ครองเมืองเงินยาง และแต่งตั้งลาวเจืองราชบุตรองค์กลาง

พร้อมกับบริวาร 1,000 ไปครองเมือง "แกวหลวง" แต่งตั้งลาวพรวรราชบุตร
ผู้กล้า ไปครองเมืองจันทบุรี

ต่อนั้นก็ทรงแต่งตั้งราชบุตรฝ่ายชายาน้อยคือ พระนางโศคำแพงเมือง
โดยทรงแต่งตั้งขุนคำร้อย ราชบุตรคนโต ไปครองเมืองชัยนารายณ์ เมืองมูล ทรง
แต่งตั้งเจ้าส้อยเปี้ยราชบุตรองค์รองเป็นอุปราชเชียงเวียง

ลำดับนั้นพระยาเจืองขรรมิกราชก็เกณฑ์เอาไพร่พล 9,900,000 คน เสด็จ
ออกจากเมืองเงินยางไปทางทิศตะวันออกไกลมาก เสด็จถึงเมืองแมนตาตอกชอกฟ้า
ทายืนก็ทรงเห็นเมืองนั้นเต็มไปด้วยหินผาจำพวกหินหยามหน้าผาคม หาดทางที่จะบุกรุก
เข้าไปก็ยากนักร้ายนัก อีกอย่างหนึ่ง ทรงตรึกตรองคิดว่าข้างเราก็แก่ชราโรยแรง
และตัวของเราก็ชราภาพแล้ว ทรงสำนึกพระหฤทัยเช่นนั้นแล้ว ทรงถอดเครื่อง
ฉลองพระองค์พร้อมกับผ้าโพกศีรษะ หันไว้ในผอบทองคำ ทรงรับสั่งให้ส่งคืนให้
พระราชชายา ฝ่ายพระนางเทวีประทับอยู่ในพระราชนิเวศน์ก็มีเหตุบังเอิญเกิดขึ้น
ถึง 10 ประการ คือ

1. นกกางไวยังก็เต้นตกลงมากลายเป็นควาย (กระปือ) ซนกัน
2. ถวยขามไวยันหึ่งเต้นตกลงมากลายเป็นปลาฝา (ตะพานน้ำ)
3. เรือกกลายเป็นแลน (ตะกวด) วิ่งไปจ้อยู่ที่หินผา
4. ชายคากลายเป็นต่อแทนไล่เคียด (ต่อย) คน
5. ดั้งรังมาทำรังที่หมอนหนุน หมอนอิง (พระเชนยหนุนอิง) ของ

พระยาเจ้า

6. ผนตกกระหน้า 20 วันไม่ซาค
7. ภูกอยหึ่งหลายไปคหัง (หึ่งทะเลาย) ลง
8. กอนหินผากลายเป็นเงือกไปอยู่น้ำ
9. เห็นปลาค่าตัวเท่าเรือ
10. เสือโคร่งเข้าเวียง

เหตุกลางร้ายต่างที่เกิดขึ้นมีดังนี้ หลังจากนั้นมาไม่นานก็เห็นข้าบริวาร
ในราชสำนักเอาเครื่องฉลองพระองค์มาถึงราชนิเวศน์ หวกราชโอรสราชธิดา
ชาวเมืองเห็นก็ร้องไห้ทั่วทั้งเมือง

ฝ่ายพระยาแมนตาตอกก็ให้แต่งช้างหนีไปแล้วพาดสะพานพลางไว้ ก็ขึ้น
 ทรงช้างชัชนารายณ์ ฝ่ายพระยาธรรมิกราชก็ทรงช้างพาคำเข้าชนกันพอปลายงา
 ทั้งสองฝ่ายจะถึงกัน หินลูที่ช้างสะพานคำเหยียบอยู่นั้นก็พลากตกไปในชุม หรือ
 หลุมพลางช้างสะพานคำก็ตกไปตามกับงาของช้างสะพานคำก็ปักเข้าเงื่อมหินที่นั่น
 ส่วนพระยาแมนตาตอกก็ใช้จ้าวฟันพระยาธรรมิกราชสิ้นพระชนม์ในสมรภูมิ พวก
 คนหาญก็กรูกันเข้าไปแย่งเอาพระศพระยาธรรมิกราชลงในทิวแล้วหามมาพระ
 ราชทานเพลิงที่เมืองเชียงราย ช้างราชบริวารก็แตกหนีกลับจนหมดสิ้น พระยา
 ธรรมิกราชสวรรคต ปีชวด ศักราช 554 ทรงเสวยเมืองได้ 53 ปี พระชนมายุ
 ได้ 79 พรรษา อันเชิญพระอัฐิไปบรรจุไว้ที่เวียงทิวเงินยางเชียงแสนที่นั่น

7. พับพื้นเมืองเรื่องควาวสิบสองพันนาเชียงรุ่งและเชื้อเครือเจ้าแผ่นดิน
แสนหวีฟ้า

ที่นี้จักหมายประวัติเรื่องควาวพื้นเมืองสิบสองพันนาเชียงรุ่ง และเชื้อเครือ
เจ้าแผ่นดินแสนหวีฟ้า ตั้งเอาเช่นเจ้าพญาเจืองเป็นต้น ลำดับสืบแทนกันมาเป็นเจ้า
เข้ามาถึงเช่นบัดนี้ไว้ก่อนและ

พญาเจืองเป็นเจ้าขึ้นเสวยราชย์สมบัติ นางเทวีชื่อ นางรัมมณี มีลูก 4
ชายถ้วน 1 ชื่อ เสายีเริง ทานหื้อเมือกินเมืองล้านนา ถ้วน 2 ชื่ออ้ายสูง ทานหื้อ
เมือกินเมืองแก้ว ถ้วน 3 ชื่อยี่คำเหลิง ทานหื้อเมือกินเวียงจันทน์ และถ้วน 4 ชื่อ
สามโคกรเบิง ทานหื้อกินเมืองเชียงรุ่งสิบสองพันนา เป็นเจ้าแสนหวีฟ้าแทนสักพ่อตน
พญาเจืองยามเมื่อขึ้นเป็นเจ้านั้นอายุได้ 51 ปี

พญาเจืองเป็นเจ้าได้ 37 ปี อายุได้ 86 ปี ก็เสี้ยงอายุจตุไปในปีกคจ
สักราชได้ 542 คั้ว เป็นปฐมเช่น 1 เจ้าและ

ลูกชายตนชื่อสามโคกรเบิงขึ้นเป็นเจ้าแทนสักพ่อในถ้ายแวนแนนอยู่ในปีกคจ
สักราชได้ 542 คั้ว กังเจ้าลมฟ้าตนชื่อโพธิญาพจิงเบิงทาน นิเียงรลายหิวคำหิวเสื่อ
มาไว้กับเมืองแสนหวีฟ้า...

เอกสารตัวเขียน หน้า 3

8. ศาสตราจารย์พรหมเมืองเชียงเจิง

ปฐมมีเจ้าพญาเจิงเป็นเค้ากว่าล้านสิบสองพันนาหึ่ง 2 ปีสืบมา นางพญาเจิง
ชื่อนางรมมา มีลูก 4 ชาย ผู้พี่ชื่อลาวเปือเรือ ผู้ถวน 2 ชื่ออายหุง ผู้ถวน 3 ชื่ออายยี่
คำเหลิน ผู้ถวน 4 ชื่อสามโครเนิง ผู้พี่ชื่อลาวเปือเรือนั้นให้ครองเมืองล้านนา ผู้ถวน 2
ชื่ออายหุง ให้ครองเมืองแก้ว ผู้ถวน 3 ชื่อยี่คำเหลิน ให้ครองเวียงจันทน์เมืองลาว
ผู้ถวน 4 ชื่อสามโครเนิงให้ครองสิบสองพันนาและในคืนตายแวนแดง ในปีกคไจ้
จุลศักราช 542 ตัว เจาร่มฟ้าชื่อโพธิญาณ ก็แปลงกระโจมขายคำหัวเสื่อมาไว้กับ
เมืองสิบสองพันนา...

เอกสารพิมพ์คัด หน้า 78-79

9. ตำนานพื้นเมืองสิบสองพันนา

ตั้งทอนนี้ไปก็จักตั้ง พญาเจิง จักลงมาเกิดในปราชัยไจ้ ศักราชไค้ 369 ตัว
ยามเมื่อเป็นเจ้าไค้รับเมืองอายุไค้ 35 ปี เป็นเจ้านั้นแล อายุท่านไค้ 51 ปีก็ไค้รับ
เมือง เป็นปีกคเส็คศักราชไค้ 404 ตัว ถึงเมื่ออายุท่านไค้ 86 ปี ก็เสี้ยงอายุในปี
กคไจ้ศักราชไค้ 455 ตัว นางเทวีชื่อว่านางรมมณี ก็จึงมีลูกไว้สี่ชายผู้ถวนหนึ่งชื่อว่า
เรายี่หลวง ท้อกินเมืองหลานนา ผู้ถวนสองชื่อว่าเจ้าหุง วันท้อกินเมืองแก้ว ผู้ถวนสาม
ชื่อว่าสามโคเนิงนั้นมา ก็จึงท้อกินเมืองเชียงรุ่งเป็นเจ้าแทนพ่อแล ผู้ถวนสี่ชื่อว่าเจ้า
ยี่คำเรื่องท้อกินเมืองจันทน์นั้นแล ก็ยังตั้งใหม่ เช่นหนึ่งก็ถึงมาสิบเช่นเจ้าแล ก็ถึงมา
32 เช่น เจ้าพญาเจิงนั้นแล แท้แล

ตั้งพญาเจิงมา 1 นี้ พญาเจิงแล้วก็จึงมาจับใส่ลูกพญาเจิงนั้นแท้แล ชื่อว่า
สามโคเนิงนั้นก็ได้เป็นเจ้ารับเมืองตนพ่อแล ในปีกคไจ้ศักราชไค้ 455 ตัวแล ยามนั้น
ยังมีเจ้าฟ้าวงศ์คนหนึ่งชื่อว่าโพธิญาณ ตนท่านเจ้าปองทานจุ่มหมินหัวเสื่อไว้กับเมือง
สิบสองพันนาเชียงรุ่งนั้นแล.....

ตำนานพื้นเมืองสิบสองพันนา หน้า 68

10. ทำนายนพระยาเจือง (เรื่องย่อ)

พญาเจืองเป็นโอรสองค์ที่ 2 ของพญาจอมราชกับนางจอมเมืองแห่งเมือง
 ซำชาย ประสูติเมื่อปี จ.ศ. 480 ก่อนประสูตินางจอมเมืองเกิดนิมิตฝัน เห็นพระอาทิตย์
 มีรัศมีรุ่งเรืองลอยมาตกที่อกของนาง โจรทำนายว่าผู้มีบุญจะมากเกิด โตขึ้นจะได้เป็นใหญ่
 กว่ากษัตริย์ทั้งหลายในชมพูทวีป โดยเหตุที่เป็นโอรสองค์ที่ 2 และประสูติในเดือนยี่ จึง
 ใต้นามว่า เจ้ายี่เจืองลูน คือ นางง่อมม้วนธิดาของป้าอยู่ที่เมืองเชียงเครือ นางองคาเมือง
 ธิดาของลุงเจ้าเมืองเงินยาง และแองคอนลูกอำมาตย์ เป็นต้น นอกจากนี้ ซำทรงของ
 พญาจอมก็ให้กำเนิดลูกข้างเชือกหนึ่งในเวลาเดียวกันนี้ด้วย ลูกข้างเชือกนี้ได้ชื่อว่าข้าง
 พานคำ เป็นซำทรงของเจ้ายี่เจืองลูน เมื่อเจ้ายี่เจืองลูนมีอายุได้ 16 ปี ก่อนพญา
 จอมราชสิ้นพระชนม์ได้แต่งตั้งให้โอรสองค์โตนามว่า อ้ายเจือง ครองเมืองซำชาย
 และแต่งตั้งให้เจ้ายี่เจืองลูนเป็นอุปราชแสนเมือง

นางง่อมม้วนธิดาของป้าที่เมืองเชียงเครือเป็นหญิงที่สวยงามมาก เจ้ายี่
 เจืองลูนรักใคร่อยากได้เป็นชายา ได้ส่งสารและเครื่องบรรณาการไปสู่ขอ มารดานาง
 ง่อมม้วนได้ตามความสมัครใจของธิดา นางง่อมม้วนอ้างว่าเนื่องจากไม่เคยเห็นรูปร่าง
 หน้าตาของเจ้ายี่เจืองลูนมาก่อนเลย จึงไม่อาจให้คำตอบได้ มารดานางง่อมม้วนได้
 จักพิธีเสี่ยงแนม เพื่อทำนายคู่ครองขึ้น ก็ทราบว่านางง่อมม้วนเป็นเนื้อคู่ของเจ้ายี่
 เจืองลูน เจ้ายี่เจืองลูนได้ใช้ให้แองคอนนำสารไปให้นางง่อมม้วน ฝ่ายนางง่อมม้วน
 ก็ให้ท้าวหมูแพงนำคำตอบของนางไปให้เจ้ายี่เจืองลูน ทั้งสองฝ่ายพอใจซึ่งกันและกัน
 แต่มารดาของนางง่อมม้วนได้เรียกเอาสินสอดเป็นเงินทอง เสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้
 ซ้ำทาสและสัตว์เลี้ยงจำนวนมาก เจ้ายี่เจืองลูนยังไม่เห็นได้ตกลง ก็พอดีเกิดเหตุการณ์
 ที่เมืองเงินยาง

เรื่องมีอยู่ว่า ที่เมืองกวาซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกออกมีกษัตริย์นามว่า พญากวา
 พญาความีธิดานามว่า นางอู่แก้วหรืออูกแก้ว และมีหลานนามว่า แองกา พญาควา
 ให้แองกาไปครองเมืองโรงหิน แองกาอยากได้ธิดาพญาซิมเจ้าเมืองเงินยางเป็น
 มเหสี ได้ส่งบรรณาการไปถวายพญาซิม และมีสารไปสู่ของนางองคาเมืองถึง 3 ครั้ง

แต่พญาชิมปฏิเสธ แอังกาจึงขอให้พญาควาช่วย พญาควาและแอังกายกทัพไปหยุดพักที่เมืองเชียงล้าน แล้วเข้าล้อมเมืองเงินยางไว้ พญาชิมจึงใช้อำมาตย์ชื่อขุนพันและอาวกวงไปขอให้เจ้ายี่เจืองอุ้นช่วย เจ้ายี่เจืองอุ้นก็ขอให้มารดาจกพิชิตูษาเทวดาอารักษ์และมีบรรพบุรุษ แล้วก็ยกทัพไป ไล่แะที่เมืองเชียงเครือและไล่เสียบกับนางง่อมม่วน นางง่อมม่วนได้จัดทัพสมทบให้เจ้ายี่เจืองอุ้นไปสู้รบกับพญาควาและแอังกา และเมื่อเดินทางไปถึงน้ำห้วยหาคหัวชน พวกข้าได้จัดทัพสมทบให้อีก พญาควาลิ้นชีวิตในการรบ ส่วนแอังกายอมแพ้ เจ้ายี่เจืองอุ้นให้แอังกาคืนน้ำสาบาน แล้วให้กลับปกครองเมืองโรงหินตั้งเคิม พญาชิมได้ยกเมืองเงินยางให้เจ้ายี่เจืองอุ้นครอง และยกธิดาทั้งสองให้เป็นมเหสี

ต่อมาเจ้ายี่เจืองอุ้นหรือพญาเจืองได้ยกทัพไปเมืองพะกั้น นางพญาควาขอความช่วยเหลือจากพญาวิเทรราช พญาวิเทรราชทราบถึงบุญสมภารของพญาเจืองจึงมิได้ให้ความช่วยเหลือ ในที่สุดนางพญาควาก็ยอมอ่อนน้อมและยกนางอู่แก้วให้ พญาเจืองขึ้นครองเมืองพะกั้นมีเคษานุภาพจรชจาย พญาวิเทรราชได้มอบเครื่องบรรณาการและสร้างปราสาทขึ้นเป็นที่ทำพิธีปฏิบัติมาเป็นพอลูกกับพญาเจือง พญาเจืองครองเมืองพะกั้นอยู่ระยะหนึ่ง ก็ยกเมืองให้อาวกวงปกครองแทน แล้วพานางอู่แก้วกลับไปเมืองเงินยางด้วย บรรดาภคินทรีย์ตลอดสุวรรณภูมิถึงเมืองชัยโลหะพากันนำบรรณาการมาถวาย พญาเจืองให้ทานพวยซึ่งเป็นน้ำไปครองเมืองล้านช้าง ให้แอังกอนเป็นอุปราชเมืองเงินยาง พญาเจืองได้ขอให้มารดาส่งนางง่อมม่วนให้ และรับนางมาอยู่ที่เมืองเงินยาง เมื่อพญาอ้ายเจืองสิ้นพระชนม์ พญาเจืองก็ได้ครองเมืองข้าชายด้วย ต่อมาพญาเจืองเกิดพอใจนางแพงมาคชิดาเจ้าเมืองเมรุมาศ อยากได้เป็นมเหสีอีก ได้จัดการส่งคนไปลู่ขอ แต่เจ้าเมืองเมรุมาศไม่ยอมยกให้ พญาเจืองจึงยกทัพไปรบ พญาเมรุมาศได้ขอความช่วยเหลือจากพญาฟ้าร่วนแห่งวิเทรราช พญาเจืองพ่ายแพ้สิ้นพระชนม์ในที่รบ เมืองเงินยางตกเป็นเมืองขึ้นของพญาฟ้าร่วน ชาวเมืองเงินยาง เมืองเชียงเครือและเมืองข้าชายต้องส่งส่วยให้พญาฟ้าร่วนทุกปี ก่อนสิ้นพระชนม์พญาเจืองได้มอบหมายให้โอรส 4 องค์ครองเมืองต่าง ๆ ดังนี้ ให้โอรสกับนางง่อมม่วนนามว่า รุ่ง ครองเมืองเงินยาง ให้โอรสกับนางอู่แก้วนามว่า คำเพิง ครองเมืองพะกั้น เจ้าสามคำไชครองเมืองเชียงรุ่ง และเจ้าสุริยราชกุมารครองเมืองเชียงทองล้านช้าง

คอนท้ายของวรรณกรรมเรื่องนี้ ผู้แต่งได้ให้คติธรรมจากเรื่องราวของ
พญาเจือง โดยอธิบายว่า ที่พญาเจืองได้เป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ในชาตินี้ ก็เพราะใน
อดีตชาติเคยถวายน้ำผึ้งแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า และพญาเจืองต้องสิ้นพระชนม์ไปก็
เนื่องด้วยตกอยู่ในอำนาจแห่งศัพทหรรษาคะ

๑๗. ท้าวยี่บาเจือง¹

(เรื่องย่อ)

พญาจอมเป็นเจ้าเมืองนาคอง ไม่มีโอรสที่จะครองบ้านเมืองสืบแทนต่อไป ได้จัดให้มีพิธีไหว้ผีอย่างงาม และขอร้องไห้ผีอย่างงามซึ่งเนรมิตตนเป็นคนมากินซากควาย และเหล่าไปขอลูกจากพญาแดนไห้ พญาแดนไห้เสียดายว่าถ้าลูกคนไหนกินซากควาย ก็ถือว่ามิบุญสมภาร เหมาะที่จะลงไปเกิด ปรากฏว่าลูกของพญาแดนไห้ชื่อเจ้ายี่น้อยเป็นผู้หยิบซากควายไปกิน พญาแดนไห้เลยให้ลงไปเกิดเป็นลูกของพญาจอม เจ้ายี่น้อยรับคำ แต่ขอนางฟ้า 4 องค์ ทหาร ช้าง และคาบธางแข็งไปด้วย นอกจากนี้ยังขอกินน้ำใจใคร่เพื่อให้มีจิตใจกล้าหาญก่อนจะไป พญาแดนไห้ตกลงตามที่ขอทุกประการ นางฟ้าหึงสี่คือนางแดนน้อย นางคำหยาด นางอ้วคำ และนางอู่แก้ว ช้างที่ไปเกิดชื่อช้างพลายวัน ทหารสำคัญที่ตามลงไปเกิดคือเต่าจ่าซอน อ้ายควาง สามมะเฮี้ยว แองคอน ทองสูง ชุนเปีย อ้ายหาค สามมะเห็ง อ้ายง่า ชุนสง และชุนทอง รวมทหารทั้งหมด โกฎิแสนล้าน พญาแดนไห้กินน้ำใจใคร่ให้เต็มกันทุกคน และกำหนดให้เจ้ายี่น้อยอยู่ในโลกมนุษย์เพียง 25 ปี

เมื่อมเหสีพญาจอมตั้งครรภ์ได้ 4 เดือน เกิดอุบาทว์ฝนไม่ตก แห้งแล้งไปทั่ว พญาจอมให้ตั้งเครื่องบูชาไว้เจ้ายี่น้อย ประกอบด้วยเงินชันค่า 100 กู่ ช้างม้าวัวควาย ฉัตร และนางสนมอย่างละ 100 พอกุมารเกิดเครื่องดนตรีก็ตั้งกองทั่วเมือง หอกดาบก็ปรากฏมีแสงสว่างขึ้นเหมือนมีคนจุดไฟ แผ่นดินไหว ฝนหลังลงทำให้ชุ่มเย็น ม้าและควายส่งเสียงร้อง หนี่ที่ที่เกิดเจ้ายี่น้อยก็เดินไปตักหาพญาจอมผู้เป็นพ่อ บอกว่าตนลงมาแต่สวรรค์เพื่อช่วยสร้างเมืองนี้ แต่พญาแดนไห้มาเพียง 25 ปีเท่านั้น พญาจอมจึงให้โหรทำนายดวงชะตา โหรทำนายว่ากุมารมีบุญมาก จะเป็นที่เลื่องลือไปทั่วโลก แต่ว่าอายุ 25 ปีก็จะสิ้นชีวิต พญาจอมไปรด

¹จาก คณฺพล ไชยสินธุ และ ทองสุข จารุเมธีชน (ผู้ปริวรรต), ท้าวยี่-
บาเจือง (เอกสารอักษรสำนวนา : วิทยาลัยครูจังหวัดเลย).

ให้ช่วยกันหานามให้กุมาร ในที่สุดก็ให้ชื่อว่า เจืองหาญ และตั้งชื่อข้างว่าพานคำ
อย่างงามให้นำมามาให้

พอท้าวเจืองหาญมีอายุได้ 7 ปี พญาจอมก็สิ้นพระชนม์ ท้าวเจืองไค้ขึ้น
ครองเวียงแทน นึกอยากไค้มีเหลือจึงให้คนนำสารไปให้นางง่อมมวนที่เมือง
เชียงเคือ นางง่อมไค้มอบผ้ามาถวาย ท้าวเจืองจึงเดินทางไปหานางและไค้เสีย
กันในคืนนั้น พอรุ่งเช้าท้าวเจืองก็ลากลับ มารดาท้าวเจืองสัญญาจะส่งนางให้

ความต่อจากนั้นขาดหายไป เริ่มอีกที่ก็กล่าวถึงลุงชิมขอให้ไปช่วยปราบ
ท้าวกวาและแองกา ซึ่งยกทัพมารุกราน ท้าวเจืองยกทัพไปช่วย ลุงชิมให้มีพิธี
เลี้ยงฉลองสุขวิญท้าวเจือง ให้รางวัลชาวของต่าง ๆ และยกธิดาชื่ออ้อคาและ
อามคำให้เป็นมเหสี ท้าวเจืองไค้ชนช้างกับท้าวกวา แองกายอมแพ้และท้าวกวา
ถูกฆ่า ท้าวเจืองกลับเข้าเมืองบ่าเห็นจรางวัลท้าวทวาร

ต่อมาท้าวเจืองให้ยกขบวนไปสู่นางง่อมมวนซึ่งเป็นลูกนางเม็ง
ตอนแรกนางเม็งต้องการให้ท้าวเจืองมาอยู่ที่เมืองเชียงเคือ แต่ฝ่ายเสนาอำมาตย์
ของท้าวเจืองยืนยันที่จะขอรับนางง่อมมวนไปให้ท้าวเจือง นางเม็งจึงไม่พอใจและ
เรียกเอาสินสอดคาง ๆ อย่างละพัน ทั้งช้างม้าวัวควาย ทาสทาสี อำมาตย์ลาไป
ทูลท้าวเจือง ท้าวเจืองก็พอใจ

ข้อความต่อจากนั้นน่าจะอยู่ลับที่ เพราะกลับไปหาบั้นแองกาซึ่งนางอ้อคาอีก
กล่าวถึงแองกายกพลมาล้อมเมืองเงินยางเป็นเวลา 3 ปี ลุงชิมให้ทหารไปทูล
ท้าวเจือง ขอเชิญไปช่วยปราบแอง ท้าวเจืองยกพลออกไป มีการตั้งเครื่องบวงสรวง
ผีปู่ย่าอย่างงาม ขอให้ช่วยให้ชนช้างไค้ชัยชนะ ปรากฏว่าท้าวเจืองรบชนะท้าวกวา
นำศีรษะท้าวกวาไปถวายลุงชิม และให้จักพิธีเผาศพท้าวกวา

ต่อมาท้าวเจืองก็คิดจะไปรบเมืองพะกัน นางพญาควาไค้ก็ออกต่อสู้แต่ก็ถูก
ฝ่ายท้าวเจืองฆ่าตายในที่รบ ท้าวเจืองยึดไค้เมืองพะกันไค้นางอูแก้วเป็นมเหสี
ให้ทำพิธีเผาศพมารดานางอูแก้ว ต่อมาก็มอบเมืองพะกันให้อ้ายควางปกครอง
แล้วท้าวเจืองก็พานางอูแก้วกลับคืนเมืองเงินยาง แม้วามีมเหสีอยู่ 3 คนแล้ว แต่
ท้าวเจืองก็ยังคิดถึงนางง่อมมวนหรือนางอินแปง มอบให้สามมะเฮียวและท้าวออน

ไปรับนางง่อม นางเม็งก็บินตีกนางให้ไป ท้าวเจืองอยู่ร่วมกับนางง่อมได้ 3 ปีก็มี
โอรสองค์หนึ่งนามว่า ท้าวสูงน้อย

ฝ่ายหลานท้าวว่าชื่อหนูนั่งและคำบา ทราบว่าอายคว่างครองเมืองพะกั้น
ก็ไม่พอใจ พวกกันไปหลอพญาฟ้าร่วน พญาฟ้าร่วนก็ให้พลไปช่วยปราบ อ้ายคว่างแพ้
ไซ้ให้แองคอนไปหลอท้าวเจือง เมื่อพญาฟ้าร่วนทราบว่าท้าวเจืองยกทัพมาก็รีบยกทัพ
กลับ ขณะถึงเมืองเชียงเซย เถ่ามิ่งเจ้าเมืองเชียงเซยเกรงกลัว ยกเมืองและ
ลูกชายชื่อขุนสง ขุนทอง และท้าวกิ่งถวาย ท้าวเจืองได้ส่งเถ่ามิ่งไปขอนาง
คำหยาคชิตาพญาฟ้าร่วนมาเป็นมเหสี พญาฟ้าร่วนก็ยกให้ ท้าวเจืองอยู่ที่เมือง
เชียงเซยได้ 3 เดือน อายคว่างก็หลอว่าหลานท้าวกว่ายังอยู่ทั้งสองคน เกรงจะ
เป็นอันตรายทีหลัง ท้าวเจืองจึงส่งคนไปขออนุบัณเฑาะว์และคำบาจากพญาฟ้าร่วน อ้างว่า
จะให้ครองเมืองพะกั้น พญาฟ้าร่วนไม่ยอมให้ ให้เหตุผลว่าเมืองพะกั้นมีอายคว่าง
ปกครองอยู่แล้ว

ความต่อจากนี้ซาคหายไปแล้วกล่าวถึงท้าวเจืองยกพลไปปราบพญาฟ้าร่วน
พญาฟ้าร่วนทำพิธีบูชาผีกำขอให้นำความไปหลอขอให้พญาแถนช่วย พญาแถนสั่งให้ผี
แมนตาหอกไปช่วย เมื่อท้าวเจืองทราบว่าพญาแถนช่วยฝ่ายพญาฟ้าร่วน ก็ทราบว่า
ตนคงชะตาถึงฆาต จึงสั่งเสียท้าวสูงให้กลับไปสร้างเมืองเชียงเคือ มอบแหวนให้
และสั่งสอนให้ท้าวสูงทำบุญสร้างบารมีถือศีลแปดศีลห้า และให้กรวคน้ำถึงตนด้วย
แล้วพญาเจืองก็ทรงช้างพานคำออกต่อสู้กองทัพผีของพญาฟ้าร่วน สู้กันเป็นสามารด
อายคว่างถูกฆ่าก่อน ท้าวเจืองไล่ช้างเข้าสู่ออกไป ต่อจากนี้ความซาคหายไปอีก
ข้ามไปกล่าวถึงท้าวเจืองถูกฆ่า ท้าวสูงน้อยยกพลไปช่วยทันเห็นท้าวเจืองตาย มี
การทำพิธีฌาปนกิจศพท้าวเจือง

ตอนสุดท้ายเป็นบันไดบาเจืองเมื่อฟ้า กล่าวถึงท้าวเจืองเกิดเป็นผี
บนฟ้า ไค้กลับไปยังโลกมนุษย์ ไซ้คาบฮางเซ็งซิมเหสีทุกองค์ ตลอดจนเสนา
อำมาตย์ให้ตายตามไปอยู่เมืองฟ้าด้วย ต่อมาท้าวเจืองก็คิดไปรบผีแมนตาหอก
ผีท้าวเจืองสามารถรบชนะ บริวารท้าวเจืองไล่ฆ่าผีแมนตาหอกล้มตายไปเป็น
จำนวนมาก ท้าวเจืองขึ้นครองเมืองแถนแทนแมนตาหอก 3 เดือน ต่อจากนั้น
ไค้ไปรบแถนล่อแถนล่อและแถนต้อ ท้าวเจืองสามารถปราบไค้หมด พวก

ชาวแดนพ่ายหนี ท้าวเจืองยึกเมืองแดนไค้หมก บรรดาแดนก็ไปเฝ้าพระอินทร์ เล่าเรื่องความเดือดร้อนให้ฟัง พระอินทร์ใช้ให้วิสุกัมมะซึ่งเป็นเทวบุตรไปเชิญท้าวเจืองมาเฝ้าพระอินทร์ พระอินทร์ไค้ศักเตือนไม่ให้รุกรานบรรดาแดน เพราะจะเป็นบาปกรรมพระอินทร์ไค้สั่งสอนทั้งท้าวเจือง ท้าวกว่า และแองกา ให้เลิกอาชวาทพยายาทกัน แต่ละองค์นำเทียนไปบูชาพระธาตุแก้ว ขอให้พ้นเวรกรรม ท้าวเจืองตั้งความปรารถนาจะเป็นพระพุทธเจ้านามราม ส่วนท้าวกว่าและแองกาก็ตั้งความปรารถนาจะเป็นพระพุทธเจ้าเหมือนกัน เสร็จแล้วพระอินทร์ก็สั่งให้ท้าวกว่าไปอยู่เมืองจาทุมเป็นพญายมพิบาล ท้าวเจืองก็ให้อยู่เมืองเดียวกัน พระอินทร์ไค้เนรมิตปราสาทให้อยู่กัน มีเหล้าปลาอาหารตลอดจนสวนดอกไม้ มีแต่ความสะควกสบาย ทั้งนี้เพราะบุญบารมีที่ท้าวเจืองสร้างสมมาหลายชาติแล้ว นอกจากนี้พระอินทร์ยังไค้เนรมิตปราสาททอง 4 หลังไหม้เหลสี 4 นางของท้าวเจืองด้วย

ฝ่ายท้าวสูงน้อยซึ่งครองเมืองเชียงเคือ มีเกียรติยศเป็นที่เลื่องลือเมืองต่าง ๆ อ่อนน้อมขอเป็นเมืองขึ้นมากมาย แต่เมืองพะกัณมีหนูนิงและคำบากรองอยู่ ท้าวสูงน้อยจึงยกทัพไปปราบ ไค้ชัยชนะ ท้าวสูงน้อยครองเมืองพะกัณได้ 3 ปี ทอมาพญาฟ้าธรรบาลก็ไม่พอใจ ยกทัพมาต่อสู้ ท้าวสูงน้อยเข้าต่อสู้ด้วยดาบธางแข็ง ตันฉบับชากหายไปอีก ความที่คัคโลกตอมมากล่าวถึงพญาฟ้าธรรบาลแล้วไปเกิดบนสวรรค์ ท้าวสูงให้ทำพิธีฌาปนกิจศพพญาฟ้าธรรบาล

12. เรื่องกิ่งเจืองหนาน¹ (เรื่องย่อ)

มีเมืองหนึ่งชื่อว่าเมืองพาลา² กษัตริย์ที่ปกครองไม่มีโอรสหรือธิดาที่จะสืบราชสมบัติต่อไป อำมาตย์ทั้งหลายได้ทูลให้ทำพิธีเช่นสรวงพญาผีเสื้อและย่างงาม ซึ่งเป็นผีประจำเมือง ขอช่วยให้มีโอรสองค์ประเสริฐจากสวรรค์ ย่างงามได้นำขาควยพร้อมค้ายเหล้าเหาะขึ้นไปเข้าพญาแดน ทูลขอโอรสพญาแดนมาให้กษัตริย์เมืองพาลา พญาแดนได้ตามความสมัครใจของโอรสทั้งหมด ปรากฏว่าท้าวปิ่นน้อยซึ่งเป็นโอรสองค์สุดท้ายได้เข้ามารับเอาเครื่องบูชาด้วย เป็นการแสดงว่ายีนที่จะลงไปเกิดเป็นโอรสท้าวพาลา ท้าวปิ่นน้อยได้ขอนำสิ่งต่าง ๆ ลงไปยังเมืองมณุษย์ค้าย ได้แก่ ทถั่วถั่วหนานจำนวนหนึ่งล้าน ช้างเผือกตัวกล้าหาญ นางสนมกรมวัง คาบพระขรรค์ไชยอันศักดิ์สิทธิ์ และขอนางคำหยาด นางอู่แก้ว นางอ้วคำ และนางอินแปงไปเป็นคู่ชีวิต นางคำหยาดไปเกิดที่เมืองคุมวาง นางอู่แก้วเกิดที่เมืองพะกั้น นางอ้วคำไปเกิดที่เมืองเงินยาง นางอินแปงหรือนางแดนน้อยเกิดที่เมืองเชียงเคือ บรรดาทถั่วถั่วหนานและเสนาอำมาตย์พากันไปเกิดที่เมืองต่าง ๆ บางพวกไปเกิดกับพวกชาชอม

ขณะที่ท้าวปิ่นน้อยประสูติเกิดเหตุอัศจรรย์หลายประการ กล่าวคือ ม้องกลองมีเสียงดังขึ้นโดยไม่มีใครตี พระขรรค์ไชยมีแสงสว่างรุ่งเรืองทั่วพระราชวังหลวง และเกิดแผ่นดินไหว พอประสูติท้าวปิ่นน้อยก็ตรัสได้ทันที กล่าวว่าที่ตนลงมาเกิดนี้มาตามคำเชื้อเชิญของย่างงาม บรรดาบริวารและหญิงที่จะเป็นนมเหสีตลอดจนช่างทรงก็เกิดในวันเดียวกันนี้ กษัตริย์เมืองพาลาทั้งชื่อโอรสว่าท้าวเจือง ย่างงามได้ไปนำเอาคาบศักดิ์สิทธิ์มาให้ตามคำบวงสรวงขอร้อง เมื่อท้าวเจืองอายุได้ 7 ปี ก็ได้เป็นกษัตริย์แทนบิดา พออายุ 15-16 ปี ได้ให้วอนพญาแดนขอให้ช่วยให้เกิดนิมิตฝันถึงคูครอง พญาแดนก็มาปรากฏในฝัน แจ้งให้ทราบว่าจะหญิงที่จะเป็นนมเหสีแต่ละ

¹จาก ก.แก้ว อุคม, เรื่องกิ่งเจืองหนาน (หอสมุดแห่งชาติลาวจัดพิมพ์, 2512).

²คำว่า พาลา น่าจะมาจากคำว่า พารา ซึ่งแปลว่า เมือง.

นางขณะนี้อยู่เมืองไคบ่าง ท้าวเจืองใช้ให้ท้าวควางและแองคอนนำสารไปให้นางอินแปง ซึ่งเป็นลูกป้าอยู่ที่เมืองเชียงเคือ นางอินแปงทอบสารพร้อมทั้งฝากผ้ากัมพลอันมีค่ากับแหวนไปถวาย ท้าวเจืองได้อภิเษกสมรสกับนางอินแปง มารดาของนางอินแปงได้มอบให้ท้าวเจืองเป็นกษัตริย์ครองเมืองเชียงเคือแทนนาง

ต่อมาท้าวแองกาได้ขู่อภิเษกสมรสกับเมืองเงินยางไปเป็นมเหสี กษัตริย์เมืองเงินยางปฏิเสธ ท้าวแองกาโกรธจึงยกทัพมาล้อมเมือง กษัตริย์เมืองเงินยางให้คนไปทูลขอให้ท้าวเจืองมาช่วย ท้าวเจืองสามารถเอาชนะกองทัพท้าวแองกาได้ กษัตริย์เมืองเงินยางซึ่งเป็นลุงจึงเชิญท้าวเจืองเข้าประทับในวังและพระราชทานรางวัลมอบบ้านเมืองให้ครองและมอบนางอ้วให้เป็นมเหสี

เวลาผ่านไปท้าวเจืองยังไม่ลืมความเคียดแค้นที่พวกแองมารุกราน ยกทัพไปปราบอีก จับท้าวแองกาได้และฟันท้าวกวาวางซากตกลูกจากข้าง กษัตริย์เมืองเงินยางไปรคให้นำศพท้าวกวาไปเผาปนกิจและก่อเจดีย์ไว้

ต่อมาท้าวเจืองเกิดนิมิตฝันว่าพญาแองมาแจ้งให้ทราบว่ามีมเหสีอีกนางหนึ่ง คือนางอูแก้วเป็นลูกท้าวกวา ท้าวเจืองจึงยกทัพไปเพื่อจะเข้ายึดเอาเมืองพะกัน แล้วจับเอานางอูแก้วมาเป็นมเหสี นางพญาความเหสีท้าวกวาซึ่งเคียดแค้นที่ท้าวเจืองฆ่าสามีของนาง ได้จัดส่งหลานชื่อหนุมบงคำบาไปอยู่กับพญาเมืองตูมวาง แล้วออกต่อสู้อย่างกล้าหาญ แต่ในที่สุดก็ตายในที่รบ ท้าวเจืองได้อภิเษกสมรสกับนางอูแก้วและขึ้นครองเมืองพะกัน

ต่อมาท้าวเจืองได้มอบให้ขุนควางครองเมืองพะกันแทน ให้แองคอนครองเมืองหล้าน้อยซึ่งเป็นเมืองของพญาแองกา แล้วท้าวเจืองก็พานางอูแก้วกลับไปนครเงินยาง ท้าวเจืองได้รับเอานางอินแปงจากเมืองเชียงเคือมาอยู่ร่วมด้วย ท้าวเจืองมีโอรสกับนางอินแปงคนหนึ่งชื่อว่าท้าวรุ่ง หนังสือเรื่องกึ่งเจืองหาญได้ยกย่องว่า ท้าวเจืองนั้นไม่เพียงแต่เป็นกษัตริย์ที่มีอำนาจ มีความกล้าหาญ มีความสามารถในการรบเท่านั้น หากเป็นกษัตริย์ที่สนพระทัยในการพัฒนาส่งเสริมศิลปกรรม เกษตรกรรม อุตสาหกรรม เป็นกษัตริย์ที่มีความยุติธรรม ปกครองอาณาประชาราษฎร์ให้อยู่เย็นเป็นสุข

ฝ่ายขุนบึงและคำบาซึ่งลี้ภัยอยู่ที่เมืองตูมวางมีความเคียดแค้นท้าวเจืองมาก จึงชวนกันขอความช่วยเหลือจากพญาฟ้ารวนเจ้าเมืองตูมวาง พญาตูมวางก็ช่วยเหลือ ให้นำกองทัพไปชิงเอาเมืองพะกั้น ขุนควางไค้ให้แองคอนนำชาวสารไปแจ้งแก่ท้าวเจือง ท้าวเจืองก็ยกทัพมาช่วย ขุนบึงและคำบาทก่อกองทัพกลับเมือง เล่าเรื่องราวให้พญาฟ้ารวนทราบ พญาฟ้ารวนก็ส่งท้าวเจืองก็ส่งสารถึงท้าวเจือง ทูลว่า ท้าวเจืองปรารถนาสิ่งใดก็จะยกให้ ท้าวเจืองจึงขออนางคำหยาดชิดาพญาฟ้ารวนไป เป็นมเหสี พญาฟ้ารวนก็ยกให้ ท้าวเจืองได้ทานางคำหยาดกลับนครเงินยาง

ต่อมาขุนควางไค้กราบทูลว่าขุนบึงและคำบายังอยู่ที่เมืองตูมวาง เกรงว่าจะมาแย่งชิงเอาเมืองพะกั้นอีก ท้าวเจืองจึงมีพระราชสารถึงพญาฟ้ารวนขอให้ส่ง ขุนบึงและคำบาให้ อ้างว่าจะให้ไปครองเมืองพะกั้น แต่พญาฟ้ารวนทราบว่าเป็น อุบายไม่ยอมส่งให้ อ้างว่าทั้งสองยังเด็กอยู่และพญาฟ้ารวนตั้งใจจะให้ทั้งสอง ครองเมืองตูมวางต่อไป ท้าวเจืองมีสารขอให้ส่งตัวขุนบึงและคำบาถึง 3 ครั้ง แต่พญาฟ้ารวนก็ตอบดั่งเดิม ท้าวเจืองจึงยกกองทัพไปตีเมืองตูมวาง พญาฟ้ารวนไค้ เช่นสรวงขอให้พญาแถนลงมาช่วย พญาแถนเห็นใจพญาฟ้ารวนและส่งสารขุนบึงและ คำบา จึงส่งพวกพญาผีสามล้านพร้อมทั้งพญาข้างพญาม้าและอาวุธลงมาช่วย เมื่อ ท้าวเจืองทราบว่าพญาแถนจะช่วย ฝ่ายพญาฟ้ารวนก็คิดว่าตนคงจะพ่ายแพ้เป็นแน่ จึงสั่งให้ทหารรุ่งไปอยู่ที่เมืองเชียงเคือ แล้วท้าวเจืองก็ยกทัพออกมาสู้กับไพร่พลของ พญาฟ้ารวน พญาแถนไค้ช่วยเหลือพญาฟ้ารวนจนกองทัพพญาเจืองแตกกระจาย ท้าวเจืองพยายามสู้สุดความสามารถ ในที่สุดก็หมดแรงเป็นลมตายบนหลังช้าง

เมื่อท้าวเจืองสิ้นชีวิตแล้วมเหสีทั้ง 4 ก็สิ้นชีวิตตามไปอยู่ที่เมืองพญาแถน คัวย ท้าวเจืองไค้ไปสู้รบแย่งชิงอำนาจพญาแถน สามารถยึดเอาเมืองแถนไว้ได้ พญาแถนหนีไปขอพระอินทร์ช่วย พระอินทร์ไค้เสด็จมาห้ามปรามและเรียกท้าวเจือง ท้าวแองกาและท้าวความาสั่งสอน ไม่ให้อาฆาตพยาบาทกัน และห้ามท้าวเจือง มารุกรานพญาแถนอีก พระอินทร์มอบหมายให้ท้าวเจืองเป็นเจ้าครองเมืองนรก เป็นจ่ายมบาลคู่และชั้นจตุรหาราชิก เมื่อท้าวเจืองและท้าวควาสิ้นชีวิตไปแล้ว พญาฟ้ารวนก็ให้ขุนบึงและคำบาไปครองเมืองพะกั้น

ท้าวรุ่งขึ้นเป็นกษัตริย์แทนท้าวเจือง ลูกเสนาอำมาตย์ต่าง ๆ ของท้าวเจืองก็ครองเมืองต่าง ๆ และขึ้นต่อท้าวรุ่ง ท้าวรุ่งครองเมืองได้ 8 ปีก็คิดเสียค้ำคนฮุนมังและคำบา ที่เป็นเหตุให้ท้าวเจืองและพระญาติวงศ์สิ้นพระชนม์ ในที่สุดก็ประชุมไพร่พลที่เมืองเชียงเคือ แล้วยกไปประชิดเมืองพะกัน เรียกร้องให้ฮุนมังและคำบามอบเมืองพะกันให้ ฮุนมังและคำบาไม่ตอบ จึงเกิดการสู้รบกัน ฮุนมังและคำบาถูกจับฆ่า แล้วท้าวรุ่งก็ยึดเอาเมืองพะกัน เมื่อพญาฟ้ารวนทราบก็โกรธยกทัพมาแก้แค้น แต่ก็ต้องพ่ายแพ้สิ้นชีวิตขณะชนช้างกับท้าวรุ่ง ท้าวรุ่งให้จัดพิธีฌาปนกิจศพพญาฟ้ารวน

ต่อมาท้าวรุ่งก็มีโอรสนามว่าท้าวรุ่งน้อย หนังสือถึงเจืองหาญไค้ยกย่องท้าวรุ่งว่าเป็นกษัตริย์ที่ดี จักรระเบียบแบบแผนการปกครองและกฎหมาย ทำให้บ้านเมืองมีความร่มเย็นเป็นสุข และให้ความเห็นว่าที่ท้าวรุ่งแตกต่างจากท้าวเจืองก็คือท้าวรุ่งยึดมั่นในธรรมาธิปไตย เอาใจใส่ราษฎรให้มีความเสมอภาคและเป็นพี่น้องกัน รักษาบ้านเมืองให้มั่นคง ทั้งยึดถือประเพณีอันเก่าแก่ เป็นแบบอย่างอันดีแก่กษัตริย์ทั้งหลายสืบต่อมา

ภาคผนวก ฉ.

เรื่องของเจ้าแสงทอง

ปรากฏในตำนานพื้นเมืองสิบสองพินนา และตำนานเมืองเชียงตุง ดังนี้

1. ตำนานพื้นเมืองสิบสองพินนา¹

ครั้งนี้ไปเป็นเจ้าแสงทอง เชื้อเครือในเชียงแสนเมืองไทยและชื่อว่า
มานวชายน้อย ผู้หนึ่งว่าอันแล ก็ยังมีพญามังราย ก็มีลูกสี่ชายแล ผู้ถวนหนึ่งชื่อว่า
พญาสีอ ผู้ถวนสองชื่อพญาเกอณา ผู้ถวนสามชื่อว่าท้าวบุญ ผู้ถวนสี่นั้นได้ชื่อว่าไปบวช
เป็นพระ ก็จึงจบเพศทั้งสามถวนทั้งมวลนั้นแล ได้ชื่อว่าเจ้าคนพระเพื่ออันแล
ยามนั้นพญาสีอผู้พี่เค้าก็ไปตั้งเวียงเชียงเงินยางหลวง ชื่อเชียงแสนเดี๋ยวนี้แล ท่าน
ก็ได้ตั้งพุทธศาสนารุ่งเรืองแท้แล ก็ยังมีเสนา

4/13 ลีคน ก็ยังเป็นเค้าคนทั้งหลาย ไปเลี้ยงวัวควายชุนแล แล้วก็จึง
ไปเห็นตอรั้งหนึ่ง ยามนั้นเขาทั้งหลายก็ว่าไปเอาตอรั้งนั้นมากินว่าอันแล้ว ยามสามคน
นั้น เขาก็มีอายุแก่กว่ามานวชายน้อยนั้นแล ยามนั้นเขาก็มาพร้อมกัน จักเอาตอรั้งนั้น
มากินหันแล เขาทั้งสามคนก็มีอายุแก่กัน เขาก็เข้าไปเอาตอรั้งนั้นเขเพื่อเขคน
ก็มิได้สักคนแล ยังมีมานวชายน้อยนั้นมันก็จึงว่า มพอว่าสังแล สุธานทั้งสามนี้ใหญ่ก็
เป็นผู้ถอยช่างแล ไปเอาตอรั้งหนึ่งก็พอยบได้กินนี้แล ทั้งตัวผู้ช้านคนเดี๋ยวนี้ไปเอาก็
ได้กินแท้แล เขาสามคนก็กล่าวว่า ครั้นว่ามิงแลยังเอาบได้แลมากินนี้ ทุจักหือมิง
เอาค้อนมาตียังหัวแห่งทุทั้งสามคน หือมันพอตายก็แล้วแล

4/14 ครั้นว่ามิงยังบได้มากินนี้ทุสามคนนี้จักเอาค้อนตีหัวมิงหือ พอตาย
เสียนี้ก็แล้วคา ยามนั้นเขาก็มาเอาข้อความันแกวไว้กับกันเสียแล้ว ทั้งมานวชายน้อยก็ได้
ขึ้นไปเอารังต่อนั้นแท้แล ทั้งค้ำแม่ตอทั้งหลายรังนั้น มาชนได้ก็ยังคงลัว มันก็เอาได้

¹ ตรี สว่างบุญอุางกูร (ผู้ปริวรรต), ตำนานพื้นเมืองสิบสองพินนา
โครงการตำรามหาวิทยาลัย สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มิตรนราการพิมพ์, 2529), หน้า 70-73.

เลี้ยงไขขาแล ก็บึงตัวอายน้อยมานวะไตแท้แล ดังตัวอายน้อยมานวะนั้นมันก็บึง
เอารังทอเสียแล้ว ก็ยังไคหันแสงทอแล้วตัวมันก็ไคเอาแสงทอนั้นแล้ว เอามักกับ
หัวมันเสียแล้วก็จึงลงมาสนกันกินยังทอรั้งวันนั้นแล กินทอแล้วยามนั้นมานวน้อยผู้นั้น
ก็เอายังคอนตีหัวเขาสามคน คนหนึ่งคำแล้วเขาสามคนก็ตายคำเดียวแท้แล ยามนั้น
มานวะก็เอารัวควายเขาสามคนไคพอกมาหือที่เรือนพอแม่

4/15 เขานั้นเสียแล้วแล ยามนั้นพอแม่แห่งเขาสามคนก็ไคหันลูกแห่ง
เขาก็กล่าววาลูกแห่งกูทั้งสามคนสังแล บพอกมาเป็นคังรือนั้นชา ยามนั้นมานวชาย
น้อยก็กล่าววาทัวขาไคตีหัวเขาตายเสียแล้วทั้งสามคนชาแล ยามนั้นพอแม่เข้าหึง
สามคนกับชู (ไมยอม) เขาก็มาไหวสาถามพญาสื่อตนเป็นเจ้า ยามนั้นพญาสื่อก็
ใช้เอาคนไปร้องเอามานวชายน้อยนั้นมาค้วยริบยามนั้นมานวชายน้อยก็มาแฉวรอด
แล้ว ก็จึงขุนนา (กรุณา) ตามวาสูสังแลมาฆ่ากันตาย เป็นเหตุสังชา มานวชายน้อย
ก็ไหวสาว่าข้าแคะทานสี่คนนี้เป็นเค้าหึงหมู ก็ไปเลี้ยงวัวควายที่ทุ่งยางหลวงนั้น ก็ไค
หันทออยู่ไม่รั้งหนึ่ง เขาหึงสามคนอันเป็นที่ไคไปเอาทอนั้น ก็ไคมากินยังทอแล

4/16 ทออีกขบซี (ไซ) เขาหึงสามคนแล เขาก็เอาบไคแล ช้อยก็
กล่าวว่าสูที่หึงสามเอาทอรั้งหนึ่งกับไคกิน ดังตัวช้อยคนเดียวก็เอายังไคแท้แล ยาม
นั้นเขาที่หึงสามก็กล่าววาคันว่ามึงยังเอาบไคกิน ทูหึงสามคนก็จักฆ่าหึงตาย
เสียที่นี่แล ครั้นว่าสูที่หึงสามไคก็จักไคฆ่าหึงตายเสียที่นี่แลชายน้อยมานวเฮย
ยามนั้นเขาหึงสี่คนก็มาเอาสัจจะวากัน มันแก่นไว้แล ยามนั้นพญาเจ้าสื่อก็ขุนนา
ตอบคำว่า ลูกทั้งสามคนนั้น ครั้นว่าใหญ่มา ชามเอาการกูเป็นเจ้าก็บักล่าหาญสังแล
อายน้อยคนเดียวเอาทอยังไค มาลูกสูหึงสามตายหาโทษสังบไคแล ยามนั้นพญา
ก็จักไคเอาอายน้อยมานวมาเป็นลูกแห่งกูเป็นเจ้าก่อนแล ยามนั้น

4/17 มานวชายน้อยนั้นก็จึงไคมาเป็นลูกพญาเจ้าสื่อแท้แล ก็ไคกับเอา
เป็นลูกไว้คำเดียวแล

5/1 ยามนั้นพญาสื่อ พญาเกอนา พญาท้าวธรรมราชาวิเศษ เขาเจ้าสี่คน
พี่น้องก็ไคปรากฏจึงเจ้าฟ้าวงศ์ขอ ก็ว่าเป็นลูกพญามังราย ก็มีเทศดหฺซีแท้แล ก็เพิง
(ควร) กูไปโลกเอาเมืองมัน ครั้นยังวามันไคชนะนบแพเรา ก็จักวางเมืองที่อมัน
เป็นเจ้าครั้นว่าเราแพมันมา (ชนะ) ไซยะเลี้ยงแล ยามนั้นพญาวงศ์ขอก็ไคบักเอา
ยังกำลังรืพลคนศึก ไคมา 2 อไซชหฺณี (อักไซชหฺณี) ก็มาค้วยคาทางหลวง ก็มาแฉว

รอกที่เมืองล้านช้าง เขตแดนลาวที่หันชะแล ทั้งพญามังรายก็ไ้รู้ว่าศึกฮ่อก็จักลง
มาพันรบเอาบ้านเมืองแห่งตน ท่านก็จึงมาบัตเอากำลังลูกศึกไ้เต็มแล้วก็ออกไปตั้ง
ทัพไว้ที่เขตแดนเมืองทั้ง 4 ทิศ ยามนั้นไพร่เมืองทั้งหลายก็

5/2 แพ้อไ้กันแล เหตุเพื่อศึกฮ่อมีมาหลายแทนอ ก็ยังไ้เห็นถอยมา
อยู่ที่เชียงแสนเกา พญามังรายเป็นเค้าลูกหลานตน ก็มีไว้ 17 เมืองหลวงนคร
ทั้งหลาย ก็มาพร้อมกันเก็บเอาพลกำลังแถม ก็พันรบกับอแพ้อแซไ้ได้ ยามนั้นพญา
มังรายก็ปลงอาชญาหื้อเสนาอามาตย์แถมครั้นว่าบุคคณผู้ไ้ไ้แลยังมีเทศฤทธิ ยามนั้น
พญาสิ้อก็ร้องกล่าวลูกญูถวนหนึ่งมาไว้ไห้สาคนพ่อพญามังรายแล้ว ก็ว่าลูกเก็บข้า
คนหนึ่งก็มีค่าจาวาหื้อกำลังเราใหญ่เท่านี้พันฮ่อก็แพ้อแลยามนั้นพญามังรายก็ไ้รู้แจ้ง
แล้ว ยามนั้นก็จึงปลงอาชญาหื้อขุนนายไปเอาอายน้อยมาไว้ยามนั้น อายน้อยมานวก็
มารอกแล้ว ยามนั้นพญาก็มีค่าขุนนา (กรุณา)

5/3 ว่าศึกฮ่อก็มาถึงเมืองเราเสียแล้ว ทั้งว่าขุนเสนาทั้งหลายก็ยัง
บชามรบพันไ้สักคนแท้แล ยามนั้นอายชายน้อยก็ไห้สาวา ข้าแถมหาราชเป็นเจ้า
กำลังเจ้าก็มีหลายอยู่แท้แลก็ยังว่าพันไ้สักคนแทนอ ทั้งว่าข้าเป็นนายน้อยก็จักข้าม
เอาราชการ หื้อมันไ้แท้แล ยามนั้นมานวชายน้อยก็มาเอาลูกศึกมอกคา (เพียงแต่)
5 พันคนหนึ่งนั้นแล ยามนั้นเจ้าพญามังรายก็กล่าวว่ากำลังคนหลายเท่านี้พอยว่า
แพไ้ไ้ ทั้งรือคิงพอยว่าจักเอา 5 พันคนนั้นชา ชาน้อยนี้ทางตัวหัวตีนก็ยังข้ามเอากการ
เจ้า ยามนั้นอายนอ้ก็ไห้สาวาเจ้าแล้วก็ลงไปเอาโยธาถวนเต็มเสียแล้วก็จึงไ้ไ้ไห้
วานเอาเทวบุตรเทวคาเมือง เจ้าทั้งหลายมาเสียแล้ว ก็จึงไ้คัยกเอาทัพริ้พลคนศึกออก

5/4 ไปพันรบอแซ ก็ยังบชามอกหนไ้ไ้ ก็ยังว่าสิ้นพ่ายหนีไปพันเขตแดน
ทั้งเสียยั้งนั้นแล ยามนั้นมานวอายน้อยก็พอกมาไห้สาวาพญามังรายเสียแล้ว วันภายหน้า
มาเขาก็บยอมเมืองเราสักเทื่อแล ก็พึงควรเราไปชวนกันไปย่ำยี่ตีฝั่งเมืองหลวง
วังอแซแท้แล (ชา) ตัวน้อยช้อยขอเมื่อหอมไปค้วยริบ ยามนั้นพญามังรายก็มา
ทานอาชญาหื้อเจ้าแสงทอหื้อมียศมีเทศฤทธิแรงยามนั้นท่านก็จึงไ้รับพันขึ้นไป ก็จึง
ไ้สามเสี้ยนปลายก็จึงรอกแถวเมืองอแซแท้แล ยามนั้นเจ้าวังก็จึงไ้ครองเอาเสนา
หลวงชื่อว่าตุงอุยเป็นเค้าหัวหน้าลูกศึกแล ก็ร้องเอาลูกศึกมาพร้อมกันเสียแล้ว
เหตุเพื่อว่านบุญท่านก็ใหญ่เหลือเสียกว่าเราแล เรากก็ยังบแพ้อท่านไ้ไ้ ก็พึงควรเรา

5/5 ทั้งหลายคิตานบรรณาการให้อู่โคคิกริบไว้ ยามนั้นเจ้าว่องฮอกก็เอาลูกหญิงสาวเจ้านมให้อู่เป็นเมียเจ้าแสงก่อนนั้นแล นางนี้ชื่อว่านางจันทอมยอกฟ้า ยามนั้นขุนฮอกทั้งหลายก็มารับท่อนเอาเจ้าแสงท่อนเข้าในเวียงแล้ว ก็เอาลูกแก้วให้อู่เป็นเมียเจ้าเสียแล้ว ก็โคเป็นเซย เมืองเจ้าว่อง ก็บริบูรณ์อยู่หลายปีนั้นแท้แล ยามนั้นเจ้าก็มีลูกได้สามชายนั้นแล ยามนั้นเจ้าแสงทอกก็มาไหวสาพ่อแม่แห่งตนเสียแล้ว ยังมีเมืองโคซาที่ยังใคร่ป้องกันเมืองเรานั้นชา ยามนั้นเจ้าว่องตนพอจึงว่ายังมีอยู่ไว้เมืองหนึ่งชื่อว่าเมืองแมนตากอก (แมนตากอก) เขาก็ยังใคร่ป้องกันเมืองเราอยู่บ้านชาคชะแล ยามนั้นเจ้าแสงทอกก็ขอย้อนบุญกับควยพอ บัดนี้ลูกจกเมื่อย้ายที่ลงไปเลี้ยงแลคำสั่ง

5/6 เจ้าแสงทอก ทื่อพอแลแม่ไว้ วันภายหน้านั้นหลอนว่ายังมีแพ่ กามานาบุญเขานี้ก็คิ คังลูกสามคนสามชายพี่น้องนี้ ผู้พี่ชื่อว่าเท้าซุงอีกชื่อมั่นโคเมือกินเมืองอารวี ผู้น้องถวนสองชื่อว่าเท้าซุงซางทื่อลงเมือกินเมืองแลม ผู้ถวนสามทื่อลงไปเมืองไทย เชื้อกระดูก (กระดูก) ภายพื่อชื่อว่าพญามังรายนั้นแท้แล ในสองคนที่ทื่อโคเสวยเมืองเซกแคนกายแม่มาคาแห่งตนเมืองว่องแล ก็ได้มัดเอากำสั่งคนศึกโคโซหนึ่งก็ชวนกันไปพัน ก็ได้ชนะผาบแพ่เขาทั้งเลี้ยงแล้วแล ยามนั้นเจ้าแสงทอกก็มาซึ่งางแฉวแล้ว ก็เข้าไปในเวียง ประตูกคือเวียงเขาก็หักไปเสียแล้ว ซึ่งางก็ตกลงไปตายแล้ว ภายทั้งเจ้าแสงทอกคำเคียว เสียในที่

5/7 นั้นหันแล ที่คือเวียง เมืองแมนตากอกหันแล ยามนั้นข้าคนศึกก็พอคินมาบ้านที่เมืองว่องเสียแล้วแล เขาก็เข้ามาไหวสาเจ้าว่องตนพอกก็มาปลงอาชญาให้อู่เสนาทั้งหลาย ให้อู่ไปคิกริบไว้ เมืองเราก็ออยู่เย็นกินสุข (สุข) เมื่อภายหน้านั้นแล ยามนั้นเจ้าแสงทอกก็โคสั่งคำไว้ว่าเป็นฉินนี้ คังลูกชายสามคนนั้น ผู้พี่ชายนั้นทื่อโคส่งเมือกินเมืองอารวี ผู้ถวนสองนั้นทื่อโคลงเมือกินเมืองแลมแล ผู้ถวนสามนั้นทื่อโคลงเมือกินเมืองพญามังรายนั้นแท้ เหตุว่าเป็นกระดูกภายพื่อแท้แล คังสองคนผู้พี่นี้โคเสวยเมืองแล้ว ทื่อโคชวนกัน

2. ทำนายนเมืองเชียงตุง¹

อายแสงทอไคเป็นลูกเสียงพญาสื่อ

5/17 ทตโต ปล ภายหน้าแก้นั้นยังมีลูก 4 คน ก็ชวนกันไปเลี้ยงวัวควาย ชูวันหันแล ก็ยังมีในวัน 1 เขา 4 คนนั้นก็แหวไปในปีไม้ที่นั้น ก็ไปหันยังทอรัง 1 เขา 4 คนก็มาทิวจากันว่าคินว่าปุกคละคนใดแล ยังจักเอาทอรังนี้มาได้ั้นชา ส่วนเขา 3 คนเชื่อใหญ่นั้นก็กล่าววว่า คินว่าทู 3 คนเข่าขึ้นเอาไคคังอัน อายน้องมิงจุงจักมาทู 3 คนทายเสียเทือ คินทู 3 คนขึ้นไคแทคังอัน อายน้อยเที่ยงจักทายแทคังอันชาแล เขา 4 คนก็มาทังสัจจะมันแกกกันฉั้นนี้แล เมื่อนั้น เขา 3 คนเชื่อใหญ่นั้นก็มาบ้นกันขึ้นเย เทือเยเทือเยคนก็เบ่าไค ขึ้นไปก็ทอจุกจีซบ เขาก็อคทนเบ่าไค ผู้ถวน 2 ก็ขึ้นแถมเลา ขึ้นไปทอจุกจีซบมากนัก็กลงมาเสียแล ผู้ถวน 3 ก็ขึ้นแถมเลา ก็ทอมาชมมากนัก็อคเบ่า ไคก็กลง

5/18 มาเสียหันแล ผู้ถวน 4 ซ้ำขึ้นไปเป็นอายอ่อนน้อยผู้ั้นแล ก็ขึ้นไป เอายังรังทอไคแล้วก็กลงมา เทายังเหลือแทหมวกมันน้อย 1 อายอ่อนลวกขึ้นบิคเอากก็หากไคแสงทอลูก 1 ก็เอาปก หัวตาลงมาหันแล ยามนั้น เขา 4 คนก็เอาทอรังนั้น มาชูกันกินที่นั้น เสียขบวรวมวแล้ว ส่วนว่าอาย อ่อนผู้ั้นก็มาฆ่าเขาทายไป 3 คนแท้ หันแล ส่วนว่าอายอ่อนก็ซบเอาควายแท่งเขาเมื่อสูบ้าน พ่อ แม่เขา 3 คนทายไปนั้น ก็เคียดท้ออายอ่อนนั้นแล ก็พร้อมกันเมื่อไหว้สาพญาสื่อคนเป็นเจ้าแท่งเขา ว่ายังมีชายอ่อน

5/19 น้อยผู้ 1 มันก็มาฆ่ายังลูกยังทูซ้าทั้งหลาย 3 คนก็ทายไปเสียทั้ง 3 คนแล้วแล ยามนั้น พญาสื่อจึงร้องเรียกยังชายอ่อนน้อยเขามาตามคูหันแล ยามนั้น ชาย อ่อนจึงไหว้สาพญาสื่อว่า ผู้ซ้าทั้งหลาย 4 คนก็ไปเลี้ยงวัวควายที่กลางทุ่งนาพัน ก็ไปหัน ทอรัง 1 ส่วนว่าเขา 3 คนอันเป็นที่นั้นว่าเราทัง 4 คนนี้ ไบยังจักขึ้นเอาทอรังนี้ลงมา ไคชา คินว่าไผเบ่าซามเอาลงไคคังอันจงพร้อมกันฆ่ามันผู้ั้นที่ทายเสียเทือ ว่าอัน ผู้ซ้าทั้งหลายก็ไคซามสัจจะกันไว้คังนี้ จึงชวนกันขึ้นเอารังทอ คังเขา 3 คนก็เบเปลี่ยนกัน

¹ ตรี สว่างบัญญัติงกูร (ผู้ปริวรรต), ตำนานเมืองเชียงตุง โครงการตำรา มหาวิทยาลัย สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (กรุงเทพมหานคร : บริษัทลิฟวิง จำกัด, 2529), หน้า 23-24 และ 33-35.

ขึ้นเอาที่เข้าไค้สักคน จึงไ้ยังตัวข้าผู้นองขึ้นเอา ก็ไ้ยังวังนั้นลงมาแล้วลวคไ้ทั้ง
แสงทอลงมา จึงเทรงทอนั้นมาสูกันกินเสียแล้ว ซากไ้ไ้มาฆ่าเขา 3 คนตายเสีย
แท้แล

5/20 เพื่อวาคำปฏิญาณมีไว้กับกันชาแล ข้าจึงไ้ฆ่าเขาตายเพื่ออันแล
ยามนั้น พญาสิ้อจึงกรูวาวา ลูกสูทั้ง 3 คนหากมีโทษในตัว กรรมเขาไ้สร้างมาชา
แล คังว่าเขาใหญ่มาแล้วแล มาตามราชการก็เข้ามากเข้าเป็อง เข้าเป็องการโค
แล คังอ้ายออนผู้เคียวมันขึ้นเอาทอวัง 1 ลงมาไ้ ลูกสูตายนั้นก็เพื่อเขาตั้งคำ
ปฏิญาณกันไว้ั้นแล ก็หากเขามีโทษสังกับอ้ายออนนั้นแล ส่วนวาพญาไ้เรียกเอา
อ้ายออนวา มิงจึงไปอยู่กับเราเสียเพื่อ เมื่อนั้น อ้ายออนก็ไปเป็องลูกพญาสิ้อแท้
หันแล พญาไ้มาไ้ชื่อวาอ้ายแสงทอ วาอันก็มีแล กล่าวยังมูลค่านานเชียงแสนอัน
พญามาเป็นเจ้าเมืองแล อ้ายแสงทอเกิดมา มีพญาสิ้อเก็บเอามา

พญามังรายรบเอาเชียงใหม่

7/1 นโมทสสทถุ ทตโตปท ทั้งแต่เค้ามาถึงกัณฑ์วัน 7 นี้แล ใน
กาลเมื่อนั้น พญาปาก็รูว่าลูกศึกพญามังรายมารอกแล้ว ก็ส่อกันเอาริพลอามหือ
แสนฟ้าพ่องเป็องหน้าทพิชขึ้นมารบทอริพลคนศึกพญามังรายหันแล พันคังแสนฟ้า
พ่องรบค่อพญามังราย ก็ยกนาคยกอทางไ้กัน ก็บไ้สูกลงไป ก็ลวคเย็คโก ค้านพาย
ทั้งพญามังราย แสนฟ้าพ่องก็ลงไปไหว้สาขอรชนาพญาเชียงใหม่เป็องเจ้ารักษา
อินทริยชีวิตรีบเพื่อ บคนี้ พญามังรายก็ขบไ้ขบยังทูลาทั้งหลายมาถึยังเมืองที่นี้แล
วาอัน ยามนั้น พญาปีบาไ้ครูแจ้แล้ว จึงชวนเอาเมียคนหนีออกจากเวียงแล้วมา
ถึคอยลูก 1 พญาไ้มากินข้าวน้ำโภชนอาหารยังจอมคอยที่นั้น ก็เหลือวณคูกยังเมือง
แห่งคนก็หันแสนฟ้าพ่องคอยคองเป็องเค้ากว่าไพรไทยเมือง

7/2 ทั้งหลายเอาขันข้าวตอกดอกไม้ เทียน และช่อขงทั้งหลายไป
น้อมววงรชนาเอายังพญามังรายเข้ามาเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ในปีศักราช 1211
ตัววันนั้นแล ส่วนอันวาพญาปีบา คันวายังเหตุการณเ็องฉนั้นคังอัน ก็เกิดโกษา
เค็องเค็ยคามากนัก พญาไ้ยอมมือไหว้ แล้ก็ยกเอาคานแห่งคนพันหมากหินกัอน 1
ก็แตกวะเป็องสองไว้หันแล ส่วนวาพญาปีบาคนนั้นก็หากมีเทศฤทธิฉฉนั้นมีความยาว
ไ้ว่า 1 ควงหนามี 4 นิ้วมือขวาง ควงกว้างมีศอกปลาย 4 นิ้วหันแล ยามนั้น

พญากิ่งขาวในป่าที่นั่น แล้วก็กระทำสัจจอธิษฐานว่า ค้นว่ากูจักได้กินเมืองคันทองอัน
ทองหล่อขาวอันกูกินนี้กูจักเอาชกโยนขึ้นไปกายบนนี้ จึ่งหื้อไค้ตกลงมาหักสองหน้าแห่ง
กูบนี้เพื่อ ค้นว่ากูเบาไค้กินเมืองคันทอง อันว่าทองหล่อขาวแห่งกูโยนขึ้นไปกายบนนี้
จึ่งคาอยู่ภายในเพื่อ

7/3 ว่าอันแล้ว พญากิ่งโยนขึ้นไปกายบนแต่เห็นแล ส่วนว่าทองหล่อขาว
นั้นก็ปลิวขึ้นไปกายบน แล้วก็ไปค้างอยู่บนไม้พุ่มเสียเห็นแล พญากิ่งเห็นเหตุการณ์อันนั้นก็
คะนิงใจว่า กูเบาหลวงว้าจักได้กินเมืองเกาแห่งกูไหนง่ายชาแล ว่าอันแล้วพญากิ่ง
เอาลูกและเมียแห่งคนหนีไปตามวิสัยแห่งคนก็มีเห็นแล ในกาลนั้น ค้นว่าพญามังรายได้
ปราบแพะเมืองเชียงใหม่ก็สุขขานก้านกรุงรุ่งเรืองไปค้ำยพุทธศาสนาถึงนอกหิ้งใน ส่วน
อันว่าพญามังรายคนเป็นเจ้า ไค้เสวยเมืองที่นั้นก็เป็นอันยืนนานเถ่าแก่คำชรามากนัก
แล้ว ก็ยกเอาลูกผู้ถวน 1 ขึ้นแทนพ่อเห็นแล หื้อไค้เป็นเจ้าแก่ไพร่บ้านไทยเมืองทั้ง
หลายแทนพ่อเห็นแล พันคังเมืองเชียงแสนก็หื้อพญาสีอยู่เป็นลูกอายุไค้นั่งกินเมือง
เห็นแล พันคังเมืองเชียงรายนั้นก็หื้อพญาสีอยู่เป็นลูกถวน 2 นั้นนั่งกินเมืองเห็นแล
พันคังเมืองเชียงใหม่

เจ้าอ้อมมาตีเชียงใหม่

7/4 ก็หื้อลูกถวน 3 ชื่อว่าพญาผายูนั่งเสวยเมืองแทนพ่อเห็นแล ส่วนว่า
ยามนั้น คำก็สื่อซาปรากฏเมื่อรอกถึงยังหุพญาวิเทหะคนเป็นเจ้าอ้อมพุงเห็นแล พญา
อ้อมจึงกล่าววว่า พญามังรายนี้มีเขตฤทธิยิ่งเหลือกว่ากูเห็นอ คังหรือกูจักลงไปรบกับ
ค้ำยเมืองมันเพื่อ ค้นว่าเราแพ ก็จักคมเอาเมืองแห่งมันชาแล ค้นว่ามันแพก็คังอัน
กูก็จักวางเมืองแห่งกูบนี้หื้อแกมันชาแล พญาวิเทหะก็มาคะนิงใจคังนี้ ก็จักเอาหมู
ริพลกำลังโยชาลงมาก้ำยมัคคาอรงการ ก็มารอกหัวเมืองที่นั่นแล้ว ก็ลวกไซ้หิ้ง
สื่อมากล่าวพญามังราย ก็กล่าววว่า ค้นว่าพญามังรายค้านเรา ก็หื้อน้อมหัวมาเป็น
ข้าพญาอ้อมชาแลหื้อไค้เอาเมืองเชียงใหม่ถวายเป็นค้ำยหื้อหลายเพื่อว่าอัน ในกาล
เมื่อนั้น ส่วนว่าพญามังรายไค้รู้เหตุการณ์อันนั้น ก็ลวกสื่อเอาริพล

7/5 โยชาก่อเวียงเชียงใหม่ เชียงราย และเชียงแสนไค้แล้ว ก็ยก
เอาพลกำลังคนศึกขึ้นมารบต่อที่หัวเมืองทั้ง 5 ก็เบาแพหื้อไค้ เบาอกข้ามอยู่ไค้
เหตุว่าริพลโยชาสอแหม้หลายนัก ก็ชวนกันหนีลงมาหาเมืองเชียงแสนเห็นแล ส่วน

ว่าพญามังรายเป็นเค้ากว่าพญาสีอันเป็นลูกอ้าย และพญาท้าวผาญเป็นลูกยี่ พญาท้าวผาญเป็นลูกถวน 3 เขาพ่อเป็นเค้ากว่าชาเจ้าล้านนา 57 ขึ้นมาพร้อมเพรียงกันขับเอาอิพลคนศึกทั้งมวลขึ้นมารบฮ่อที่หัวเมืองก็เบาแพ้ออไค้ พญามังรายจึงจิกโจหนายังลูกทั้ง 3 คนว่า บุคคละดูโคยังอาจจกรบฮ่อหมู่นี้ก็อแพไค้ยังมีหมูโคชา พญาสีจึงไหวสาพญามังรายตนเป็นพอว่า เทวะ ชาแคพญาเป็นเจ้า ยังมีลูกเก็บชาญ 1 อายุมันพอไค้ 16 ปี มีค้ำจายใหญ่มากกว่ากำลัง ท้าวพญามีหลายเท่านั้น ออกไปพันฮ่อก็ยังเบาแพ้ออไค้ ฮ่อเท่านั้นเบาพอว่าสังแล มันยังว่าฉนินชาแล พญา

เจ้าน้อยแสงทองรบชนะทัพฮ่อวิเทหะ

7/6 มังรายไค้รู้แจ้งแล้วจึงจิกมีราชอาชญามารุณาที่อคนทั้งหลายไปร้องเอาอ้ายอ่อนน้อยผู้นั้นชื่อเข้ามาปฏิบัติพญามังรายหันแล ยามนั้นพญาก็ปลงอาชญาขุนนางว่าคังนี้ ศีกก็มาครอบบ้านซึ่งเมืองเราเสียแล้ว เสนาและอามาตย์ทั้งหลายก็เบาข้ามรบคอสฮ่อหมู่นี้ไค้เสียแล้ว หองคังบ้านเมืองแห่งเราทั้งหลายก็คูกคังจิกจิกเสียแท้แล ลูกชายยังจิกข้ามไปรบคอสอไค้ชา ว่าอันอ้ายชายน้อยแสงทองจึงไหวสาพญาว่า เทวะชาแคมหาราชเจ้า กำลังเสนาหลายเท่านั้นก็ยังเบาแพ้ออไค้กาย คังตัวผู้ช่าก็จิกข้ามเอาการตามอาชญาเจ้ากอนชาแล พญามังรายจึงกล่าววว่า ทานจิกเอากำลังลูกศีกเท่าโคชา ชายน้องแสงทองจึงไหวสาพญาว่า ชาเบาเอาหลายเท่าโคแล เท่าจิกเอาโยชา 5 พันคนชาแล เหลือแต่ 5 พันนี้ ชาเบาเอาแล พญาก็กล่าววว่า เรานี้มีกำลังคนเมืองมีหลายเท่านั้นก็ยังเบาแพไค้ ทานคังหรือว่าจิกเอาคน 5 พันเท่านั้นแล

7/7 จิกไปรบฮ่อที่อแพไค้ชา อ้ายน้อยแสงทองไหวสาพญาว่า ชานี้ฮ่อออกไปพันคอกันคูกอน หลอนเบาแพคังฮ่อขอบุพญาเจ้าขอยาไค้เป็นโทษตามแกชชาแคเพื่อ อ้ายน้อยแสงทองไหวสาพญาว่าคังนี้ แลวก็ลงไปเรียกเอาอิพลคนศีกไปประมาณ 5 พันคนเต็มแล้ว ก็มาบริกรรมบูชาผีเมืองชื่อไปคุ่มครองรักษาแล้วก็มาสังจอนชิษฐาน แลวก็ยกทัพออกไปรบฮ่อทั้งหลายหันแล ส่วนฮ่อทั้งหลายก็เบาข้ามรบไค้ส่วนว่าคอสหลวงทั้งหลายก็บินลงมาชบมาคาบกินฉนินเสียดไซมันฮ่อมากนิก ส่วนว่าฮ่อทั้งหลายก็เบาข้ามทรมานไค้ เขาก็ค้านพ่ายคินเมื่อหัวเมืองทั้ง 5 แลว ที่สากไซ้คนเมื่อไหวสาพญามังรายว่า คนศีกฮ่อก็มีหลายร้ายแท้ ทุช่าก็ไล่เสียดเขาคินเมืองทั้ง 5 แลว หลอนว่ากายลุนเขาบาชู เทียงจิกลงมารบเราชูปิชาแล ควรเราไปไล่

เสียดายยี่สิบสี่ชื่อเป็นดวงขึ้นไปถึงเมืองว่องพุ้นจึงจักเป็นนิยมที่แล้วชาแล พญามังรายก็ว่า
สาธุ ยินก็กับค้ายเจ้า

7/8 น้อยแสงต่อแล ว่าอันหันแล พญาก็อ่านอุทธาทือพันฮ่อตั้งหลายชั้น
เมื่อถึงเมืองว่องเมืองแสนหันแล ส่วนว่าต่อแทนตั้งหลายก็บินไปแควเมืองพญาว่อง
ก็บินสอดเข้าไปทุกที่ทุกแห่ง ก็จุกจีบคน หมูเสนาอามาตย์และคนชาวบ้านชาวเมือง
ตั้งหลายก็เบาอาจจักทรมาณอยู่ได้ ก็เบาสามารถออกมารบได้สักผู้สักคนหันแล ส่วน
พญาตนเป็นเจ้าว่องก็ร้องเรียกเอาขุนเสนาหลวงผู้ 1 ชื่อว่าชี่ตุ๋นแยะเป็นเค้า มา
พร้อมเพรียงกันแล้ว บัดนี้บุญเพื่อนใหญ่เสียเราเบาแพ้เห็นได้เสียแล้ว ก็ควรที่เรา
ตั้งหลายอบรมอุมเอาเขามาไว้ในเมืองเรา จักได้อยู่ได้กินเป็นสุขชาแล ว่าอันแล้ว
พญาว่องก็ปองเอาลูกหญิงสาวผู้ 1 อันมีรูปงามมากนัก ก็มาอับที่อุนนางผู้ชื่อว่า
ชี่ตุ๋นแยะ ที่อนำเอาลูกสาวแห่งตนออกไปยื่นถวายชายน้อยแสงต่อหันแล เมื่อนั้น
ท้าวขุนเสนาอามาตย์ตั้งหลายก็นำเอาแสงต่อเข้าไปสู่เวียงพญาว่องหันแล คั้นว่า
เจ้าแสงต่อ

พญาช้อยกษิตาให้เจ้าน้อยแสงต่อ

7/9 ได้เป็นลูกเขยพญาว่องแล้วทั้งอัน เจ้าก็มีโอรสทนต์สี่สี่แควรีพล
โยธาแห่งตน มีลิกลายหนังสือฝากมาหาพญามังรายตนเป็นปู่และพ่อ ว่าอันข้าก็ได้
ปล่อยนายวางลงมายังคนทั้งหลาย ที่อเขาได้พอกคืนลงมาหาเมืองเชียงใหม่ ที่อมา
ไหว้สาวยังพ่อแลพญาตนปู่ ว่าอัน อ้ายน้อยแสงต่อก็ได้เป็นลูกเขยพญาว่องเสียแล้ว
ทานยังฝากลิกลายแลว่าแพมาถวายมหาราชเป็นเจ้ามาแต่ไกลชาแลพันตั้งเจ้า
แสงต่อ คั้นว่าได้ลูกหญิงสาวพญาว่องเป็นเมียแล้ว ว่าอัน ก็อยู่กินกับค้ายลูกหญิงสาว
พญาวิเทหะ ก็บังเกิดได้ลูกชาย 3 คนหันแล อละ ในกาละเมื่อนั้น ยังมีในวัน 1
เจ้าแสงต่อจึงปฏิสันถาร กับค้ายพญาตนพ่อกว่า ยังมีเมืองที่ไคยังจะมีปองกระทำร้าย
แก่เรานั้นชา ยังจักมีเมืองที่ไคชา พญาว่องกล่าวว่า ยังมีเมืองอัน 1 ใหญ่่นัก มี
ชื่อว่าเมืองแมนตาตอกนอกฟ้าตายนิน ว่าอันเขานั้นก็มาปองแพ้เราชูปิชาแล

7/10 ยามนั้น อ้ายน้อยแสงต่อไหว้สาพญาว่า เรื่องเมื่อเราได้สุข
ยอนบุญมหาราชเจ้าตนเป็นพ่อแล้ว ข้าก็มีลูกเต็ม 3 ชายแล้ว ผู้ข้าขอไปย่ำยิกำจัด
เอาเมืองแมนตาตอกนอกฟ้าตายนินนั้นชาแล หลอนว่าเบาแพ้เป็นแต่บุญแห่งช้านั้นแล

ไปตายเสียทั้งอัน พันทั้งลูกข้า 3 ชายนั้น ข้าก็จักส่งไว้ทั้งลูกชายผู้เค้าหื้อไค้ไปกินเมืองอารวิแล ลูกผู้ถวน 2 นั้นหื้อไปกินเมืองแลมหลวง ลูกผู้ถวน 2 นั้นหื้อไปกินเมืองแลมหลวง ลูกผู้ถวน 3 นั้นหื้อไค้ส่งลงไปกินเมืองคือว่าเมืองพญามังรายนั้นเพื่อในสองคนพี่น้องนี้หื้อกินเมืองอารวิแล เมืองแลมหลวงนี้หื้อมีส่วยโรมาหาแม่ซุปีเพื่อว่าอัน คั้นว่าอายแสงทอสังฉันนี้แล้วก็ขอเอาพละกำสังกับพญาคนพื่อนั้นแล พญาคนพือกก็ปลงอาชญากรุณาหื้อเสนาอามาตย์ทั้งหลายไปห่างแต่างแรนคาเอาพละกำสังคนศึกประมาณว่าไค้จักโขภี 1 แล้ว สูงจึ่งเมื่อกับควัยลูกกุ 1 เพื่อ จักเมื่อรบเอาเมืองแมนตาตอกนอกฟ้าตายนันนั้น เสนาอามาตย์ทั้งหลาย

เจ้าแสงทอแท้ศึกแมนตาตอกนอกฟ้าตายนันที่รบ

7/11 ไค้พร้อมแล้วก็ทำวางหื้อเจ้าแสงทอรับเอาโยชาพละกำสังคนศึกขึ้นเมื่อรอกจอกถึงเมืองแมนตาตอกนอกฟ้าตายนันแท้หั้นแล เมื่อนั้นแมนตาตอกทั้งหลายไค้รู้แล้วก็ขึ้นกันมารบตอ ก็ลวคแพพ่ายเจ้าแสงทอแท้หั้นแล ส่วนว่าพ้อมหมอควายข้างควัวชานาญก็ตายตกคือเวียงที่นั้นเสียหั้นแลยามนั้น วิพลคนศึกภายเจ้าแสงทอก็เอากันพอกคืนมาหาบ้านหาเมืองแห่งเขาแล้ว ก็เมื่อไหว้สาพญาอ้องกิ่งเจ้าแสงทอแล พ้อมหมอควายข้างและข้างทั้งหลายก็ไปตกคือเวียงที่นั้นเสียเสียแล้ว ว่าอัน ที่นั้นพญาไค้รู้เสียแล้วก็มีความโศกทุกข่มมากหนักหั้นแล จึงปลงอาชญาหื้อเสนาอามาตย์ทั้งหลายหื้อไค้ศึกเมืองเราหื้อก็แท้แล เมื่อวันอายแสงทอจักไปนั้น มันก็สังไว้ว่า ทั้งลูกข้า 3 คนนี้

7/12 ลูกผู้ชายเค้าหื้อไปกินเมืองอารวิ ลูกผู้ถวน 2 หื้อไปกินเมืองแลมหลวง ส่วนว่าสองเมืองนี้ สองขาพี่น้องหื้อมีของส่วยโรมาเสียแม่ซุปี ว่าฉันนี้สองเมืองนี้เป็นลูกเมืองเจ้าฟ้าอ้องหั้นแล ลูกถวน 3 นั้นหื้อส่งลงไปหาพญามังรายอันเป็นชกุกุลาพอ ว่าฉันนี้แล้วก็หื้อเสนาอามาตย์ทั้งหลาย ก็มาแต่างหื้อชุนหลวงทั้งหลายอ้อมเอาเจ้าทั้งสองมากินเมืองอารวิและเมืองแลมหลวงหั้นแล นอกนั้นก็พร้อมกันเอาเจ้าผู้ถวน 3 ส่งลงไปสู่เมืองเชียงรายหั้นแล เขาทั้งหลายก็ไหว้สาพญามังรายว่า เจ้าคนนี้ก็หากเป็นลูกเจ้าแสงทอ เพ็นส่งมาหาชกุกุลาพอ คือว่าพญามังรายก็ตายเสียแล้วยังก็ค้ำงแต่ท้าวผานู๋อยู่เมืองเชียงใหม่ที่นั้นหั้นแล คั้นว่าท้าวผา

7/13 บัญไค้รู้ว่าอ้อทั้งหลายเอาลูกเจ้าแสงทอผู้ถวน 3 ส่งลงมาแต่างเมืองทริภูษียนพบรีแล้ว ทั้งอัน จึงไค้หื้อเสนาอามาตย์ทั้งหลายมาสร้างแบ่งยังหอ

หลัง 1 นี้อหลานเราเจ้านุถวน 3 ไค้อยู่ เทื่อ เสนาอามาตย์หึ่งหลายก็มาสร้างแปง
 หอเทื่อเจ้าไค้อยู่กินหั้นแล จึงร้องเรียกหมอนุรามาทวายคฺ อ้นจักควรวใส่ชื่อเทื่อถูกโชค
 นามคิ นี้อหมอนุราว่าจึงวารังค่อนี้ ไค้ก็เบ้าอาจรูประคฺมันได้เท้าควรนาม บัญญัติชื่อ
 ว่าเจ้าเจ็ดพันประคฺดูแล ว่าอันแล้ว ท้าวผายูก็พร้อมกันอุสสารราชาภิเศกเทื่อเจ้าเจ็ด
 พันประคฺ อยู่กับท้าวผายูในเมืองเชียงใหม่ เบ้ามีนนานเท้าโค ภายเมืองเชียงคฺ
 จึงลงไปไหว้สาท้าวผายูที่เชียง-ใหม่ ว่าคังคนหมุอันเมื่อสร้างอนทางนั้ก็พ่าย
 ลงมาเสียเสี้ยงแล้ว ว่าอัน ยามนั้ท้าวผายูจึงกรุณา นี้อเสนาอามาตย์

ภาคผนวก ช.

เรื่องของชาเจือง

ปรากฏในพงศาวดารเมืองไล พงศาวดารเมืองแตง และเรื่องเมืองชำเหนือ ดังนี้

1. พงศาวดารเมืองไล¹

อยู่มา ณ เดือนอ้าย ปีจอ ฉศก 1236 ที่เมืองแตงนั้นพวกฮ่อล่อหลี่ตั้งอยู่ มีคนฮ่อไพร่พลอยู่ 100 คนเศษ เจ้านครหลวงพระบางจึงแต่งกองทัพลาวไปรบพวกฮ่อล่อหลี่ พวกฮ่อล่อหลี่สู้ไม่ได้แตกหนีไปทางเมืองลา กองทัพเมืองหลวงพระบางก็กลับลงมา จึงเกิดพวกชาเจือง คือ พวกชำแจะ เป็นขบถหัวไปในหัวเมืองสิบสองจุไทย และเมืองหัวพันทั้งหก หัวหน้าชำแจะ ชื่อล่าแสงแสนเหิน ตั้งอยู่ที่เมืองแตง พวกแม่แก้วกลับกำเริบเป็นขบถขึ้นเข้ากันกับชำแจะ หัวหน้าแม่แก้วชื่อย้งเล่าเบหนึ่ง นายรองชื่อพานแสนแยหนึ่ง ตั้งอยู่ที่แคนคินเมืองเมินขึ้นกับเมืองแตง บิดาช้างเจ้ายังตั้งอยู่เมืองไล หาได้ขึ้นกับเมืองแตงไม่ จึงให้วานคุมชำหลวงแก้วขึ้นมาตั้งอยู่เมืองแตงก่อน ครั้นเกิดพวกชำแจะเป็นเจือง กวานคุมก็หนีมาอยู่เมืองไล บิดาช้างเจ้าจึงให้วานคุมไปว่ากล่าวกับย้งเล่าเบนายแก้วที่เมืองเมิน มิได้ศึการเป็นขบถต่อพวกผู้ไทย ย้งเล่าเบนายแก้วก็ให้เอาตัววานคุมซึ่งไว้ ไม่ปล่อยให้กลับมา กวานคุมจึงมีหนังสือมาถึงบิดาช้างเจ้าว่า ย้งเล่าเบนายแก้วคุมตัวไว้ บิดาช้างเจ้าจึงให้คำโหมคำสามคุมกำลัง 300 คนไปรบพวกชาเจืองพวกแม่แก้วเจืองที่ตำบลบ้านน้ำหมึกบ้านน้ำจิม ในแคนคินเมืองหลวงพระบางกับแคนเมืองแตงต่อกัน และให้คำโดยผู้บุตรเซยคุมกำลัง 100 เศษ ยกไปตีพวกแม่แก้วที่เมืองเมิน ได้ตัววานคุมคืนมา และพากันกลับมาตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านนาเก็ด ๗ วันขึ้น 4 ค่ำ ปีเดียนั้น

ครั้นถึง ๗ วันขึ้น 6 ค่ำ เดือนอ้าย มีคนแก้วชื่อหงหวา เป็นชาวเมืองเมินเสียแก่พวกแม่แก้วขบถ นำว่องมานซึ่งเป็นพระสวามีภักดีสยามเขตอยู่เดียนนี้เข้ามาหาคำโดย แจ้งความว่า ว่องมานเป็นจีนชาวเมืองกวางตุ้งกวางไซ มาเที่ยว

¹จาก ประชุมพงศาวดาร เล่ม 9 (ภาคที่ 9), (กรุงเทพฯ : ศุภสภา, 2507), หน้า 74-79 และหน้า 126-130.

ค้าขายซากุน แล้วมาไค้หญิงม่ายที่เมืองแจ่งเป็นภรรยา หญิงนั้นเป็นม่ายตัวตาย แต่เป็นคนยังมีเงินทองอยู่พอมือกิน เมืองแจ่งนั้นขึ้นกับเมืองมกในแคว้นสิบสองจุไทย แล้วพาทรรยามาตั้งอยู่กับพระยาอาจที่ตำบลบ้านน้ำงาต่อแคว้นเมืองแฉ่ง พระยาอาจนั้นเป็นคนจีน เจ้านครหลวงพระบางตั้งให้เป็นผู้ใหญ่อยู่ที่บ้านนั้น พระยาอาจถึงแก่กรรมแล้ว ทาแสงเมืองขวาได้วาทว่าตำบลบ้านน้ำงา จึงตั้งให้ว่องมานเป็นเพี้ยใหม่อยู่ที่บ้านน้ำงา พวกลอสือกไปตีบ้านน้ำงา ว่องมานไม่มีกำลังจะต่อสู้ จึงพาบุตรภรรยาหนีขึ้นไปเมืองเมิน พวกเม้าจึงจับเอาตัวว่องมานกับเต็งโพลี เพื่อนว่องมาน 2 คนด้วยกัน ว่องมานให้เงินทองไถ่ตัวแล้ว พวกเม้าก็ปล่อยตัวเสีย แต่เต็งโพลีนั้นไม่มีเงินทองจะไถ่ตัว พวกเม้าก็ฆ่าเสีย ว่องมานแจ้งความตั้งนี้แล้วก็ว่าจะขออยู่ด้วยคำโคย ๆ ก็ยอมให้ว่องมานอยู่ด้วย แล้วคำโคยจึงให้ว่องมานนำไปรบพวกเม้าที่จับตัวว่องมาน พวกเม้านั้นก็แตกหนีเข้าป่าไป โคนำจึงให้เวียเปากรมการพาตัวว่องมานไปหาคำโหมที่บ้านน้ำหมึก น้ำจิม แล้วคำโหมก็ยกพวกพลไปตั้งที่เมืองเมิน ว่องมานก็ตามไปอยู่กับคำโหม ๆ จึงใช้คนมาบอกคำโคยที่บ้านนาเกิด ให้คำโคยคุมกำลังยกไปรบพวกเม้าชบด คำโคยคุมกำลัง 200 คน ไปรบพวกเม้า ๆ นานกำลังไม่ได้แตกหนีเข้าป่าไป คำโคยจับยั้งเลาเป็นนายใหญ่หนึ่ง ฟานแสนแย้นายรองหนึ่ง ไค้แล้วก็นำตัวไปให้คำโหมที่เมืองเมิน นายเม้า 2 คนยอมทูลทำสัญญาไม่กำเริบเป็นชบดต่อไปแล้ว คำโหมก็ปล่อยตัวไปให้ตั้งอยู่ตามเดิม คำโหมคำโคยให้กรมการรักษาอยู่ที่เมืองเมิน แล้วก็พากันยกกลับไปเมืองไลพาว่องมานไปด้วย คำโหมจึงพา ว่องมานเข้าหาให้รู้จักบิดาข้าพเจ้า ๆ จึงตั้งให้ว่องมานเป็นโคยจิด คือนายทหารสำหรับเมืองแฉ่งแล้วให้ไปรบบุตรภรรยาที่เมืองเมินไปอยู่ที่เมืองแฉ่ง

ครั้น ๗ เดือน 3 ปีชวศก อัฐศก 1238 บิดาข้าพเจ้าจึงให้คำโหมคำสาม 2 คนคุมกำลัง 300 คน ยกไปรบพวกชาเจืองที่เมืองแฉ่ง และให้ตั้งรักษาอยู่ที่เมืองแฉ่งด้วย คำโหมคำสามจึงยกกำลังไปตั้งอยู่ที่ตำบลนาเคย แล้วยกกำลังเที่ยวปราบปรามพวกชาเจืองหลายตำบลในแคว้นเมืองแฉ่งสงบราบคาบแล้ว แต่พวกชาเจืองในหัวเมืองอื่น ๆ นอกนั้นยังไม่ราบคาบ ครั้นจวนตรุษจีนคำโหมคำสามก็กลับมาทำการตรุษจีนที่ค่ายบ้านนาเคย ฝ่ายหัวล่าแสงแสนเห็นนายชาเจืองซึ่งตั้งอยู่ที่เมืองแฉ่งยามคุมกำลังพวกชาเจืองประมาณ 1,000 คนเศษ มาที่ค่ายบ้านนาเคย คำโหมคำสามก็คุมกำลังออกต่อสู้ไค้ 2 3 ชั่วโมง หัวล่าแสงแสนเห็น

ก็แตกหนี คำโหมคำสามก็คุมกำลังไล่ตีกองทัพพวกล่าแสงแสนเห็นแตกกระจัดกระจาย
กันไป พันตำบลบ้านสามหมื่นนอกเมืองแดง

ครั้น ๗ เดือน 4 ปีเดียวกัน คำโหมคำสามจึงแต่งให้ว่องม่านกับกรมการ
เมืองไล 2 คน คุมกำลังประมาณ 200 คน ยกไปที่พวกล่าแสงแสนเห็นทางเมืองแตน
เมืองยา แล้วคำโหมคำสามคุมกำลังประมาณ 180 คน ยกไปทางเมืองฮีบในหัวพัน
ทั้งหก ซึ่งขึ้นกับเมืองหลวงพระบาง คำโหมคำสามได้ต่อสู้รบกับพวกข้าเจืองที่เมืองฮีบ
ที่วนายข้าแจะ ชื่อ พระยาสิ้นกาหนิง เพี้ยคำหนึ่ง พระยาพระหนึ่งสามคน พวก
ข้าเจืองเหล่านั้นสู้ไม่ได้ ก็แตกหนีเข้าป่าไป ฝ่ายกองทัพว่องม่าน ซึ่งยกไปรบพวก
ล่าแสงแสนเห็นทางเมืองแตนเมืองยานั้น พวกล่าแสงแสนเห็นสู้ไม่ได้ก็แตกหนีเข้าป่า
ไปเหมือนกัน

ฝ่ายเจ้าอุปราชก็พาพวกกองทัพเมืองไลที่คำโหมคำสามให้ยกลงไปช่วยนั้น
ลงไปเผ่าเจ้านครหลวงพระบาง ๆ ให้จึกเสบียงอาหารมาแจกจ่ายแก่พวกกองทัพเมือง
ไลแล้ว ก็ส่งคืนให้กลับขึ้นไปยังบ้านเมือง

ฝ่ายคำโหมคำสามรวบรวมคนที่แตกหนีให้เข้ามาอยู่เมืองแดงได้ประมาณ
100 คนเศษ ไม่มีโคกระบือจะให้ทำนา และไม่มีมีคชวานและจอบเสียมจะใช้ พวก
ข้าแจะเก็บเอาไปเสียสิ้นแต่ก่อน และไม่มีเสบียงอาหารจะแจกจ่ายผู้คน คำโหม
คำสามจึงให้ไปขอพิคาข้าพเจ้า ให้ส่งกระบือมาให้ 30 กระบือ และมีคชวาน จอบ
เสียม รวม 195 เล่ม มาแจกจ่ายไพร่พล และให้คิดอ่านทำไร่นา กับข้าวปลูกหนัก
4,000 ชั่งเงิน เป็นข้าวเปลือกประมาณ 400 ถัง เกลือหนัก 500 ชั่งเงิน เป็น 10
กระท่อ แจกจ่ายให้แก่ไพร่พลเหล่านั้น

ฝ่ายเจ้าอุปราชเมืองหลวงพระบางยกขึ้นไประงับพวกข้าเจืองตั้งอยู่ที่
เมืองงอย จึงใช้คนให้ไปหาตัวคำโหมคำสามให้ยกมาช่วยรบพวกข้าเจือง คำโหม
คำสามไม่มีผู้จะไว้วางใจให้อยู่รักษาค่าย จึงให้หีสื่อแย้นนายทหารคนหนึ่ง หลีหยันนาย
ทหารคนหนึ่ง คำเคมผู้น้องชาย คำโหมคำสามหนึ่ง คุมกำลัง 60 คน มาเผ่า
เจ้าอุปราช จะช่วยรบพวกข้าเจืองที่เมืองงอย พวกข้าเจืองสู้กองทัพเจ้าอุปราช
ไม่ได้ก็แตกกระจัดกระจาย หนีเข้าป่าไป

ฝ่ายคำโหมคำสามคิดเห็นจะอยู่เข้าไม่ได้ จึงรีบยกขึ้นไปเกลี้ยกล่อมพวกไพร่พลซึ่งแตกหนีอยู่ป่าคองนั้น ให้รวบรวมกันเข้ามาอยู่ยังเมืองแดงโดยปรกติดังเก่า

2. พงศาวดารเมืองแดง¹

ลุลุคักราช 1238 ปีชวด อัฐศก เกิดพวกลาวและเป็นขบถ พวกลาวและพวกญไทยเรียกกันว่าข้าเจือง ๆ นั้น คือว่าเป็นขบถ มีนายข้าแจะคนหนึ่ง ชื่อล่าแสง แสนเห็นอยู่ ณ เมืองแทนเมืองยา ไค้คุมพวกลาวจะไปรบกับพวกฮ่อทางสบแอกเชียงคือล่าแสงแสนเห็นไค้ล้อมพวกฮ่อที่บ้านเล็กเมืองน้อยนั้นด้วยใจกล้าหาญ ล่าแสงแสนเห็นมีชัยชนะแก่พวกฮ่อแล้ว จึงขอสุมกำลังพวกลาวแจะประมาณ 500 คน 600 คน ยกไปตั้งอยู่ที่ตำบลเพียงกุกเพียงคำแขวงเมืองลา ล่าแสงแสนเห็นมีใจกำเริบคิดจะตั้งตัวเป็นใหญ่ จึงทำอุบายเอาคานเล่มหนึ่งกับน้ำเต้าลหนึ่ง ฆ่าประเจียดมีเลขยันต์เป็นตัวอักษรสี่อันหนึ่ง ลงไปซ่อนไว้ในหนองน้ำที่ตำบลเพียงกุกเพียงคำเวลาเช้าวันหนึ่ง ล่าแสงแสนเห็นออกนั่งที่หน้าเรือน จึงสั่งให้หาบรรดาญาติพี่น้องและไพร่พลทั้งปวงมาประชุมพร้อมกันที่บ้าน ล่าแสงแสนเห็นจึงบอกแก่ญาติพี่น้องและคนทั้งปวงว่า คินนี้เรานอนหลับสนิทอยู่ เจ้าคนผีฟ้าผู้ใหญ่คือ สมเด็จพระอินทร์ลงมาปลุกสั่งให้เราตื่นขึ้น เปล่งรัศมีสว่างทั่วห้องเรือน บอกแก่เราว่า ตัวเราจะมีบุญได้เป็นใหญ่ ให้เร่งคิดการต่อสู้กับพวกลาว ตั้งแต่นี้จะไม่ได้เป็นบ่าวพวกลาวต่อไป เจ้าคนผีฟ้าผู้ใหญ่จึงบอกให้อาวุธและสิ่งของป้องกันตัวแก่เรา ว่าซ่อนไว้ในหนองน้ำเพื่อจะไม่ให้ลาวผู้ใดมารู้เห็นก่อน ว่าแล้วล่าแสงแสนเห็นจึงลงไปหนองน้ำ เอาคานกับน้ำเต้าและฆ่าประเจียดนั้นขึ้นมาสำแดงให้คนทั้งปวงเห็นจริง บรรดาพวกลาวแจะที่เป็นญาติพี่น้องและไพร่พลทั้งปวงแต่ล้วนโง่เขลาเป็นชาวป่า ก็พากันเชื่อถือและกลัวเกรงนับถือล่าแสงแสนเห็นเป็นอันมาก ที่เรือนล่าแสงแสนเห็นอยู่นั้นเสาวเรือนกลับเอาคานขึ้นปลายลง ล่าแสงแสนเห็นจึงให้ประชุมพวกพี่น้องและไพร่พลพร้อมกันทำการไหว้ผีตามธรรมเนียมพวกลาวแจะ แล้วล่าแสงแสนเห็นจึงพูดประกาศแก่พวกลาวแจะทั้งปวงว่า เจ้าคนผีฟ้าผู้ใหญ่ให้ฆ่าประเจียดกันตัว และคานแก่เราให้เราไปพันกันกับลาวล่าแสงแสนเห็นจึงเอาคานกับน้ำเต้าและฆ่าประเจียดนั้น ขึ้นกระทำคานับ

¹ประชุมพงศาวดาร เล่ม 9 (ภาคที่ 9), หน้า 126-130.

บุชาไวที่เรือนแล้วลาแสงแสนเหิน จึงตั้งพวกพ้องเป็นขุนนาง คือ พระยารานหนึ่ง พระยาพระหนึ่ง พระยาลิ้นกาหนึ่ง พระยาสำเร็จหนึ่ง ราชาแก้วหนึ่ง ราชาแม่หนึ่ง ราชาค่าแคงหนึ่ง ราชาปองหนึ่ง ราชาหลวงปองฟ้าหนึ่ง รวม 9 คน และยังมีชื่ออื่นหลายคน ล่าแสงแสนเหินจึงให้ยากไม้เป็นสำคัญ แจกไปตามซาแจะทุกแห่งทุกตำบล ไม้ที่เอามีคามากเป็นสำคัญนั้นเปรียบดังตราพระราชาสีห์ พวกซาแจะตั้งปวงใคร่รู้ได้เห็นแล้วก็นับถือกลัวเกรงยอมเข้าด้วยทั้งสิ้น เพราะคังนี้พวกซาแจะจึงได้เกิดเป็นเจืองขึ้นทุกแห่งทุกตำบล

ในขณะนั้น มีผู้คนหนึ่ง ชื่อชานน้อย อยู่เมืองฟุ้งแขวง เมืองสิบสองปันนา เจ้าเมืองตั้งให้เป็นท้าวหาญ ๆ ใดเข้ามาอยู่กับล่าแสงแสนเหิน ครั้นล่าแสงแสนเหินเป็นเจืองขึ้นแล้ว จึงหนีไปอยู่กับท้าวอร และแจ้งข้อความให้ท้าวอรฟังทุกประการ ในเวลานั้นราษฎรในเมืองแดงก็ต่างแตกแยกย้ายกันไป

ฝ่ายพระสวามีภักคิสยามเขต ซึ่งเป็นเจ้าเมืองแดงอยู่ในปัจจุบันนี้ เดิมชื่อสิงหาวงมาน เป็นพวกฮ่อเกอค่าเทียมมาค้าขาย พักอยู่ที่เมืองเหมือนไคปีเศษ ในขณะนั้นเมืองแดงว่างเจ้าเมืองอยู่ กวานตุนขุนนางฉวนซึ่งแตกหนีฮ่อ นั้น ก็ไปอยู่ที่เมืองเหมือน จึงพูดแก่พระสวามีว่าเมืองแดงทุกวันนี้เกิดศึกกวนวายไม่มีผู้ช่วยรบศึก ขอให้พระสวามีไปช่วยทำศึกในเมืองแดง พระสวามีก็รับคำกวานตุนว่าจะไปช่วยรบศึกศัตรู กวานตุนจึงตั้งให้พระสวามีเป็นโคยจิกเจ้าเมืองแดง แล้วกวานตุนจึงนำพระสวามีขึ้นมา ณ เมืองแดง พระสวามีจึงยกครอบครัวขึ้นมากับกวานตุน มีฮ่อพวกพระสวามีมาด้วย 5 คน พระสวามีจึงตั้งพักอยู่ที่ค่ายเชียงจัน ขณะนั้นพวกราษฎรเมืองแดงก็ไปตั้งทัพรวบรวมกันอยู่ที่ตำบลเชียงจันนั้น ประมาณ 50 หลังเรือน รวมคนชายหญิงเด็กผู้ใหญ่ประมาณ 100 เศษ พระสวามีจึงตั้งท้าวขุนกรมการให้นายอวยเคิมเป็นฮ่อกวางตุง เป็นองแสน ให้บาโรยเป็นองปอง ให้บาอินเป็นฮ่อหลวง ให้บาเคยเป็นองกาง ให้บาอึกเป็นฮ่อกลาง ให้บาจิงเป็นฮ่อแท้ ให้บาสอเป็นองปอ ให้บาแองเป็นเกอไล ให้บาจอเป็นเจืองวัน ให้บาอรเป็นเพี้ยบ้านหนองเหลือง แล้วตั้งท้าวขุนเล็กน้อยอีกหลายคน กรมการท้าวขุนที่พระสวามีตั้งตั้งไว้ นั้น เป็นคนพวกผู้ไทยในพื้นที่เมืองทั้งสิ้น

ครั้น ๗ วันขึ้น 12 ค่ำ เดือน 7 ในปีเดิวนั้น ล่าแสงแสนเหินซึ่งเป็นเจืองคุมไพร่พลซาแจะประมาณ 300 คน ยกเข้าที่เมืองแดงตั้งอยู่ ณ ตำบลห้องแล

พระสวามีแจ้งว่าพวกเขาเจียงยกเข้ามาตั้งอยู่คั้งนั้น จึงจัดท้าวขุนกรมการและไพร่พล
ได้ 100 คนเศษ พระสวามีก็ยกกำลังออกไปต่อสู้พวกล่าแสงแสนเห็นที่ตำบลห้องแล
ได้สู้รบกันเป็นสามารภ พวกล่าแสงแสนเห็นตายในที่รบ ๘ คน แต่พวกพระสวามีหา
มีผู้ใดคนหนึ่งเป็นอันตรายไม่ พวกล่าแสงแสนเห็นก็แตกหนี พวกพระสวามีก็ไล่ติดตาม
ฆ่าฟันไป พวกข้าแจะล้มตายลงอีกหลายสิบคน ล่าแสงแสนเห็นจึงพาไพร่พลที่เหลือ
ตายนั้นข้ามน้ำนั่วไป พระสวามีก็ยกกลับมาเมือง

3. เรื่องเมืองซาเหนือ¹

หนังสือของท้าวเมืองท้าวบุญจากเมืองซาเหนือ

ที่กิ่งกองทัพ ณ เมืองซอน

ณ วัน 7⁵ 11 ค่ำ ปีมะแมศก 1248

ข้าพเจ้าท้าวเมือง ท้าวบุญในเมืองซาเหนือ ใ้ถ้อยคำว่า

เดิมเมื่อปีมะแมศก 1233 (พ.ศ. 2414) ข้าพเจ้าทราบข่าวพวกจีน
ขงแคง ขงเหลือง ขงลาย ยกพวกมาตีเมืองสิบสองจุไทย คือเมืองม่วย 1 เมือง
ลา 1 เมืองมอก 1 เมืองตีก 1 เมืองวัด 1 เมืองลอ 1 เมืองคาง 1 เมืองหวก 1
เมืองควาย 1 เมืองไล 1 เมืองแดง 1 เมืองจัน 1 รวม 12 หัวเมือง พวกฮ่อ
ที่ได้แล้วแต่จะเป็นวันเดือนปีใดข้าพเจ้าจำไม่ได้ เมื่อบิดาข้าพเจ้ายังมีชีวิตอยู่
ณ วัน 1⁴ 3 ค่ำ ปีมะแมศก 1236 (พ.ศ. 2417) พวกฮ่อซำศึกขงแคง ขงลาย
คุมไพร่พลประมาณ 2,000 คนเข้ามาตีเมืองสบแอกแตกแล้ว พวกฮ่อถอยไปตั้งค่าย
อยู่ที่บ้านเชียงเคือง ไกลกับเมืองสบแอกประมาณ 3 ชั่วโมง ข้าพเจ้าได้รู้ว่าเจ้าเมือง
เชียงค้อแต่งให้เพี้ยพลไปรบกับฮ่อ ท่านคนไม่แพ้ชนะกัน เพี้ยพลก็ถอยทัพกลับมาเมือง
เชียงค้อ ณ ปีกุนสัปตศก (พ.ศ. 2418) เจ้าเมืองเชียงค้อแต่งให้เพี้ยพิมคุมไพร่
ไปรบกับฮ่อที่ค่ายเมืองวันทางคนต่างไม่แพ้ชนะกัน เพี้ยพิมก็ถอยทัพลงมาเมือง
เชียงค้อ เหตุที่ถอยลงมานั้นเป็นการช้านาน ต้องสับเปลี่ยนกันไปรบแต่ได้สู้กันนั้น
ประมาณ 2 ปีไม่แพ้ชนะกัน ไพร่พลที่ได้รบกันทางคนต่างตาย แต่ฝ่ายไหนจะตาย

¹จาก ประชุมพงศาวดาร เล่ม 4 (ภาคที่ 22) (กรุงเทพฯ : ศุภสภา,
2507), หน้า 22-26.

มากน้อยเท่าไรข้าพเจ้าหาไม่รู้ ในปีกุนสัปตศก 1237 (พ.ศ. 2419) พวกหัวเมือง
 คิดพร้อมใจกัน เมืองข่าเหนือ 1 เมืองโสย 1 เมืองเชียงค้อ 1 เจ้าเมืองเชียงค้อ
 เป็นแม่ทัพคุมไพร่ประมาณ 500 คน เมืองข่าเหนือคุมไพร่ประมาณ 150 คน เมือง
 โสยคุมไพร่ประมาณ 60 คน เข้าสมคบกันตั้ง 3 เมือง รวม 710 คน ยกไปตั้ง
 ค่ายที่เมืองวันไกลกับค่ายฮ่อประมาณ 5 ชั่วโมงเศษ แล้วเจ้าเมืองเชียงค้อแกลงให้
 ท้าวเชียงเป็นนายทัพคุมไพร่ 460 คน ยกไปที่นาสมกอง แล้วพวกฮ่อยกพลออกจาก
 ค่ายมาที่นาสมกองประมาณ 100 คน แล้วพวกท้าวเชียงก็ออกรบกับพวกฮ่อทั้งแค้น
 เวลาเช้า 3 โมง ครั้นเวลาบ่าย 3 โมงพวกฮ่อแครงพลออกสกัดสกัดหลัง ฮ่อยิงท้าว
 เชียงนายทัพตาย พวกท้าวเชียงแตกฮ่อมาเข้าค่ายเมืองวัน เวลานั้นฮ่อก็หาได้
 ทิศคามมาไม่ เจ้าเมืองเชียงค้อรู้ว่าท้าวเชียงถูกปืนตายในที่รบ รุ่งขึ้นเวลาเช้า
 กอนกินข้าว เจ้าเมืองเชียงค้อและพวกข้าพเจ้าแตกฮ่อต่างคนต่างระบาค เจ้าเมือง
 เชียงค้อหนีฮ่อไปอาศัยกับชาแจะอยู่ที่บ้านห้วยมัน ในเวลาเดียวกันนั้นฮ่อยิงท้าว
 ข่าเจ้าเมืองเชียงค้อตายที่บ้านชาแจะ พวกข้าพเจ้าและไพร่ราษฎร เมืองข่าเหนือ
 เมืองโสย เมืองเชียงค้อ พากันหนีฮ่อซุ่มซ่อนอยู่ในป่าได้ประมาณปีหนึ่ง บิดาข้าพเจ้า
 คนหนึ่งกับพี่พลนองชายเจ้าเมืองเชียงค้อ พร้อมใจกันลงไปชอกกองทัพฮ่อที่เจ้าเมือง
 เตินแดง ๆ ก็แกลงให้กวานถือเป็นแม่ทัพคุมไพร่ประมาณ 2,000 เศษยกขึ้นมา แต่
 เสบียงอาหารเกณฑ์ไพร่หาบขึ้นมาค่ายรบกับฮ่ออยู่ที่เมืองเชียงค้อ พวกชาแจะเกิด
 เป็นเจืองขึ้นคือพระยาพระ พระยารานเป็นมีพวกประมาณ 500 คน พากันมาตี
 เมืองข่าเหนือและหัวเมืองขึ้นแล้วไปตั้งค่ายอยู่ที่นาคุณ บิดาข้าพเจ้าให้หม่อมบ่าวลัด
 ที่เขยข้าพเจ้าเป็นแม่ทัพยกไปรบชาแจะเจืองที่นาคุณแขวงเมืองข่าเหนือ พี่พลนอง
 เจ้าเมืองเชียงค้ออยู่กับพวกฮ่อแนว สู้รบฮ่อที่เมืองเชียงค้อ กวานถือสู้รบฮ่ออยู่ได้
 ประมาณ 3 เดือนฮ่อไม่ได้ ก็พากันแตกหนีฮ่อกลับลงไปเมืองเตินแดง ครั้นพวก
 ข้าพเจ้ารู้ว่ากวานถือแม่ทัพเมืองฮ่อแตกหนีฮ่อไปแล้ว พวกข้าพเจ้าสู้รบชาแจะเจืองอยู่
 ได้ประมาณ 2 ปี พวกข้าพเจ้าอดอยากควยเสบียงอาหาร ก็พากันอพยพเข้าอยู่บ้าน
 สบกกบ่าง ลงไปอยู่น้ำบักเมืองงอยบ่าง ไปอยู่เมืองกาสิบ่าง พวกชาแจะก็เลย
 เป็นเจืองตั้งค่ายอยู่ที่ห้วยคาววนแขวงเมืองข่าเหนือกับเมืองซอนต่อกัน ชาแจะพวกนี้
 เคิมอยู่เมืองแท่น เมืองยาแขวงเมืองแดง แล้วข้าพเจ้ารู้ว่าฮ่อชงลาย ชงแดง
 ที่หัวเมืองเชียงค้อเมืองสบแอก เมืองข่าเหนือ หัวพันทั้งหกและเมืองสิบสองจุไทย

เก็บไค้ทรัพย์สินของทองเงิน ตามหัวเมืองซึ่งตีแตก แล้วเอามาแบ่งปันกัน พวกฮ่อซึ่ง
 ลายซงแดงเกิดมีความผิดใจกัน ค้วยแบ่งปันสิ่งของไม่เสมอกัน แล้วว่าจะมีข้าศึกมาก็
 ไม่ช่วยกัน ในปีกุนั้นพวกฮ่อก็แยกย้ายกันไปทางเมืองพวนบ้าง เมืองหัวพันทั้งหกบ้าง
 ต่อมาจนทุกวันนี้ เมื่อข้าพเจ้าแตกไปเที่ยวอาศัยอยู่ในเมืองต่าง ๆ เมืองซาเหินฮัก
 ว่างเปล่าอยู่แต่บัดนั้นมาจนถึงปีจออิศศก 1248 ซึ่งกองทัพกรุงเทพฯ ยกขึ้นมาปราบ
 ปราบพวกจีนฮ่อ และจักราชการบ้านเมืองในพระราชอาณาเขตสยามครั้งนั้นนั้น ข้าพเจ้า
 ไค้แตกฮ่อไปเสียหลายปีหาไค้ที่บ้านเมืองไม่ ไค้ทราบเหตุการณ์และไค้ท่ฮ่อฮือฮาเจือง
 ซึ่งเป็นโจรผู้ร้ายนั้นแต่เท่านั้น

ภาคผนวก ข.

ประวัติและผลงานของ นายสิลา วีระวงส์¹

เกิดเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2448 ที่บ้านหนองหมื่นถ่าน อำเภอ
อาจสามารถ แขวงร้อยเอ็ด ต้นตระกูลอพยพไปจากจำปาศักดิ์ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษ
ที่ 17

บิดาชื่อ ทิศเสน มารดาชื่อ นางคา มีพี่น้องรวม 9 คน เป็นลูกคนที่ 4
ตระกูลชาวนา-นักบวช

แต่งงานครั้งที่ 1 กับนางแก้วตา มีบุตร 1 คน

แต่งงานครั้งที่ 2 กับนางมาลีในปี พ.ศ. 2482 มีบุตร 14 คน คือ

1. ทารา 2. ปาเกียน 3. อินเขียน 4. กวงเคื่อน 5. รัสมิ 6. วีระพอ
7. วีระเสน 8. วีระสิง 9. วีระเกษ 10. วีระชาติ 11. วีระเทพ
12. รัตนา 13. เสาวะพา 14. สุจิตตรา

อายุ 5-8 ปี เรียนอ่านและเขียนหนังสือลาวจากโปลานกับพ่ออยู่ที่บ้าน

อายุ 9 ปี เป็นสังกะสี (ลูกศิษย์วัด) ทอมาบวชเป็นเณรเรียนอักษรขอม
อักษรธรรม อักษรไทยและเลขโบราณ อายุ 14 ปี เข้าโรงเรียนประถมบ้านโพธิ์ใหญ่

พ.ศ. 2464 เรียนอยู่ที่วัดปทุมวนาราม กรุงเทพฯ สอบแข่งขันนักเรียนเอก
ไค้ที่ 1 ในจำนวนผู้เข้าสอบ 390 รูป หัวกรุงเทพฯ ซึ่งสอบแข่งขันได้ 90 รูป

พ.ศ. 2467-2470 เรียนและสอบไค้เปรียญ 5 ประโยค

พ.ศ. 2472 เป็นครูสอนภาษาบาลีที่วัดจักรวรรดิร้อยเอ็ด

พ.ศ. 2473 มีจิตสำนึกว่าตนเป็นคนลาว จึงขอไปเวียงจันทน์ ลาสิกขาบท
แล้วเข้ารับราชการ เป็นเสมียนอยู่ที่พุทธบริษัทสถานจันทร์ในเวียงจันทน์

¹ด้วยความเชื่อเพื่อจากผู้ใกล้ชิด นายสิลา วีระวงส์ กรุณาให้ข้อมูลเมื่อ
วันที่ 22 มิถุนายน 2530.

พ.ศ. 2473-2483 เป็นครูสอนภาษาบาลีอยู่วัดจันทน์ ะยะนี้ได้แต่ง
เรื่องต่าง ๆ หลายเรื่อง

พ.ศ. 2483 ทัพปี ได้เข้าพัวพันกับขบวนการลาวกู้ชาติ จึงถูกฝรั่งเศสจับ
แต่หลบหนีทันข้ามมาฝั่งไทย ฝรั่งเศสได้จับเอาภรรยาและลูก (นางคาราขณะอายุ
ได้ 3 เดือน) ไปขังไว้ที่โรงพยาบาล

พ.ศ. 2484-2486 ทำงานที่หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพฯ
อยู่แผนกวรรณคดีภาคเหนือและภาคอีสาน ค้นพบวรรณคดีเรื่องท้าวอู่หรือเจือง
อินทิพานสอนลูก และอื่น ๆ

ต่อมาย้ายมาอยู่หน่วยโฆษณาเขตหนองคาย เพื่อติดตามสภาพการณ์ใน
เวียงจันทน์ แต่งกลอนลำประมาณ 300 บท มีผู้นิยมชมชอบมาก

พ.ศ. 2487 กลับคืนเวียงจันทน์ เข้าร่วมในคณะก่อตั้ง "ลาวอิสระ"
เพื่อตั้งรัฐบาล และประกาศเอกราชลาวจากฝรั่งเศส ในวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.
2488 ได้รับตำแหน่งเป็นที่ปรึกษารัฐบาลลาวอิสระ ร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญ
ออกแบบชนชาติใหม่คือของพระเจ้าจันทร์ เพ็ญดังที่ไ้ใช้กันทุกวันนี้

23 เมษายน พ.ศ. 2489 รัฐบาลลาวอิสระแตก ฝรั่งเศสกลับมายึด
เวียงจันทน์ จึงต้องหลบหนีเข้าประเทศไทยอีก

พ.ศ. 2490 รัฐบาลไทยประกาศจับตัว เพราะมีการพัวพันกับ
นักการเมืองทางภาคอีสานของไทย เช่น นายเตียง ศิริขันธ์ นายฟอง สิทธิธรรม
เป็นต้น หลบหนีกลับเวียงจันทน์ ลาวได้เอกราชจากฝรั่งเศส

พ.ศ. 2492-2506 เป็นเลขานุการคณะกรรมการวรรณคดี หัวหน้า
กองวรรณคดี อาจารย์สอนวรรณคดีวิทยาลัยเวียงจันทน์

พ.ศ. 2508 เกษียณอายุราชการ

พ.ศ. 2508-2518 เป็นข้าราชการพิเศษของกระทรวงธรรมการ

พ.ศ. 2515-2518 ชำระแปลพระไตรปิฎก (ไม่เสร็จ)

เป็นสมาชิกราชบัณฑิตยสภาลาว

พ.ศ. 2518-2528 กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง
ที่ปรึกษาพิเศษ ประจำสถาบันค้นคว้า-ศูนย์ค้นคว้าตำรา

เหรียญตราที่ได้รับ - เหรียญชัยแรงงานชั้น 2 พ.ศ. 2523

เหรียญชัยแรงงานชั้น 3 พ.ศ. 2528

เสียชีวิตด้วยโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์
พ.ศ. 2530 เวลาประมาณ 16.00 น. ณ เรือนพักคูนาคำ กำแพงนครเวียงจันทน์
อายุได้ 82 ปี

ผลงานต่าง ๆ ซึ่งยังมีต้นฉบับพิมพ์เป็นเล่ม และที่เหลือแต่ร่องรอย
พอจำได้ จัดแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทแปลและดัดแปลงแก้ไขสำนวนให้เหมาะสม

	ชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์	หน่วยงานที่จัดพิมพ์
1	หนังสือสวคมนตรีแปลเป็นร้อยแก้ว	2481	หอสมุดแห่งชาติลาว
2	เรื่องพระอุปคุตเถระ	2507	กรมวรรณคดี
3	โหราศาสตร์ภาคต้น	2516	กระทรวงศึกษาธิการ
4	นิทานเหมาะสมสมัย	2516	กระทรวงศึกษาธิการ
5	นิทานมหุสธ (เป็นร้อยแก้ว)	2516	กระทรวงศึกษาธิการ

2. ประเภทรจนาจากโบราณ แยกเป็นบท เป็นวรรคกลอน และแต่งเติมให้ได้
ความหมาย

1	ท้าวฮุ่งหรือท้าวเจือง (ส่วนใดแต่งเติมไว้)	2486	(อยู่กรุงเทพฯ)
2	สังสินไซ (ส่วนใดแต่งเติมไว้)		
	ครั้งที่ 1	2492	กระทรวงธรรมการ (ลาว)
	ครั้งที่ 2	2497	กองวรรณคดี (ลาว)
	ครั้งที่ 3	2507	กรมวรรณคดี (ลาว)
	ครั้งที่ 4	2512	กระทรวงธรรมการ
	ครั้งที่ 5	2517	หอสมุดแห่งชาติ
	ครั้งที่ 6	2520	สำนักพิมพ์ ส.ป.ป.ลาว
	ครั้งที่ 7	2526	สำนักพิมพ์ ส.ป.ป.ลาว
3	อินทนิลาสนธูก		
	ครั้งที่ 1	2495	กองวรรณคดี
	ครั้งที่ 2	2508	กรมวรรณคดี
	ครั้งที่ 3	2528	สถาบันค้นคว้าศิลปวรรณคดีแห่งชาติ

	ชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์	หน่วยงานที่จัดพิมพ์
4	เวสสันดรชาดก (กลอนเทศน์-กลอนร้อย)	2495	กองวรรณคดี
5	สารลือพะสุน ครั้งที่ 1	2496	กองวรรณคดี
	ครั้งที่ 2	2500	หอสมุดแห่งชาติ
6	เชียงเหมียง (คำกลอน) ครั้งที่ 1	2497	กรมวรรณคดี
	ครั้งที่ 2	2509	หอสมุดแห่งชาติ
	ครั้งที่ 3	2511	หอสมุดแห่งชาติ
7	ท้าวเสียวสวาค ครั้งที่ 1	2497	กรมวรรณคดี
	ครั้งที่ 2	2511	กรมวรรณคดี
8	คัมภีร์ธรรมศาสตร์โบราณ (กฎหมายเก่า)	2500	กรมวรรณคดี
9	นิทานนางคันไทร (4 เล่ม) ครั้งที่ 1	2500	กรมวรรณคดี
	ครั้งที่ 2	2508	กรมวรรณคดี
10	ตำนานอุรังคธาตุ (ชาตุนาม)	2510	กระทรวงธรรมการ
11	ตำนานพระแทรกคำ	2510	กระทรวงธรรมการ
12	ตำนานพระบาง	2510	กระทรวงธรรมการ
13	ตำนานพระแก้ว	2510	กระทรวงธรรมการ
14	ตำนานขุนบรม	2510	กระทรวงธรรมการ
3.	<u>ประเภทตัวเอง</u>		
1	เวสสันดร (คำกลอน) ครั้งที่ 1	2470	ประเทศไทย
	ครั้งที่ 15	2500	ประเทศไทย
2	พุทธประวัติ (คำกลอน)	2470	ประเทศไทย
3	ท้าวเตเม (คำกลอน นิทานชาดก)	2475	หอสมุดประเทศลาว
4	ท้าวสุวรรณสาม (คำกลอน นิทานชาดก)		
	ครั้งที่ 1	2475	หอสมุดประเทศลาว
	ครั้งที่ 2	2515	หอสมุดแห่งชาติ
5	ท้าวมหาชนก (คำกลอน นิทานชาดก)	2476	หอสมุดประเทศลาว

ชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์	หน่วยงานที่จัดพิมพ์
6 ไวยากรณ์ลาว (1) ภาคอักษรวิธี	2478	หอสมุดประเทศลาว
7 ไวยากรณ์บาลี	2482	พุทธบัณฑิตสภาจันทบุรี
8 พงศาวดารลาว ครั้งที่ 1	2500	กระทรวงศึกษาธิการ
(ปรับปรุงใหม่) ครั้งที่ 2	2516	กระทรวงศึกษาธิการ
9 วิจารณ์ุกรมภาษาลาว ครั้งที่ 1	2503	กรมวรรณคดี
วิจารณ์ุกรมภาษาลาว ครั้งที่ 2	2509	กระทรวงศึกษาธิการ
10 ประวัติเจดีย์พระธาตุหลวง	2510	กระทรวงวัฒนธรรม
11 ประวัติหนังสือลาว	2517	วารสารไผ่หนาม
12 สัตถิลีสอง	2517	วารสารไผ่หนาม
13 ประวัติขงลาว	2518	วารสารไผ่หนาม
14 ประวัติ 12 ตุลาคม 2488	2518	วารสารไผ่หนาม

นอกจากนี้ยังได้แต่งกลอนลำประเภทกลอนเกี่ยว กลอนปัญหา กลอนเดินคอง อีกประมาณ 300 กว่าบท (ขณะอพยพอยู่ในประเทศไทย) ซึ่งล้วนแต่เป็นที่นิยมชมชอบของหมอลำในคืนปี 2483 ในสมัยออกวารสารรายเดือน "ไผ่หนาม" (2515-2518) รวม 36 ฉบับ ก็เขียนบทความ สารคดี บทวิจารณ์-ค้นคว้า เป็นประจำ เป็นเจ้าของ และบรรณาธิการใหญ่ของวารสารไผ่หนาม

4. ประเภทรวบรวมเรียบเรียง

1. ประเพณีโบราณ (1) คำสุกขวัญต่าง ๆ 2498 กรมวรรณคดี
2. สุภาษิตโบราณ 2500 กรมวรรณคดี
3. รวบรวมคำพยากรณ์ (ร่วมกับ นวน อุเทนศักดิ์) 2510 กระทรวงวัฒนธรรม

ประวัติผู้เขียน

นางประคอง นิมมานเหมินท์ เกิดเมื่อวันที่ 27 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2462 ที่จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2505 ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จากสถานศึกษาเดียวกัน พ.ศ. 2509 สอบได้ประโยคครูมัธยมจากกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2507 ได้รับปริญญามหาบัณฑิตทางการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแมนเคือโต มลรัฐมินเนโซตา สหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2517 ศึกษาต่อระดับคุณวุฒิบัณฑิต ที่บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2524

ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย